کتبخانهٔ اجتهاد عدد 36

دوقتور عبدالله جودت

رباعیات خیام

و

تورکجه‌یه ترجمه‌لری

ایکنجی طبع

تصحیح ، اکمال و بر چوق رسملرله تزیین اولونمش وغیر مطبوع رباعیلرله
خیام ورباعیلری حقنده اوزون بر تتبعنامه علاوه ایدیلمشدر .

ناشری :
«اقبال» کتبخانه‌سی صاحبی
حسین

ایستانبول
مطبعهٔ شرکت مرتبیه
1926

لوكس طبع

بو كتابدن اللی نسخه فوق‌العاده ای كاغد اوزرینه باصیلمشدر. بو نسخه‌لر 1 الی 50 نومرولو و مترجم طرفندن امضالیدر.

ف: 5 لیرادر.

دیباجهٔ مترجم

[ایكنجی طبع ایچون]

(رباعیات خیام و توركجه‌یه ترجمه‌لری) بوندن اون سنه اول ایلك دفعه طبع اولوندی. اثر، بكله‌نیلمه‌ین بر حسن قبوله مظهر اولدی. عقب انتشارنده ایران سفیری ادبا و فضلای ایراندن احتشام السلطنه محمودخان قاجار

حضرتلری ، مترجمی مهیج بر تقدیرنامه ایله تشویق
وتقدیر ایتدی. (روزنامهٔ خاور) او سنه‌نك 25 نومرولو
نسخه‌سنده عیناً شو سطرلری یازدی :

تقریظ

رباعیات خیام

«فاضل ادیب وحکیم حاذق لبیب جناب
دوقتور عبدالله جودت بك كه یكی از آزادكان
مطلق بی‌قیدی ونویسندكان صاحب قلم معروف
عثمانی و بحلیهٔ دانش و فرهنك آراسته، و قصب
السبق را ازهمكنان ربوده وتا كنون آثارمفیده
ومصنفات‌عدیده ترجمه وتحریر نموده وعالم ادب
ومعرفت را مجلوب خدمات مادیه و معنویهٔ خود
ساخته است ؛ اینك بتازكی رباعیات خیام را از
زبان عذب‌البیان پارسی بزبان شیرین خوش‌ادای
تركی باسبكی و اسلوبی تازه و نفاستی بی‌اندازه

ترجمه وتمثیل فرموده وعالم ادبیات پارسی وتركی را
رونق مخصوص بخشیده است. خصوصاً درمقدمهٔ
كتاب تمام حالات روحیه وسوانح عمریهٔ جهان
فرهنك وحكمت (خیام) شهیر را نقطه بنقطه
بسط و ایضاح و اشعار حكمیه و ریاضیهٔ حكیم
مشارالیه‌را با ادله‌وشواهد ادبیه وفلسفیهٔ حكمای
اسلامیه تأویل و تفسیر و ثنای عموم سالكان
و تشنكان وادیٔ ادب را بخود جلب نموده اند.
درآخر كتاب یكانه دانشور بی مدانی ادیب
اریب آقای (میرزا حسین دانش خان) تقریظ
بجا وباموقعی را تحریر و خدمات معنویهٔ مترجم
محترم را بر آوردهٔ زبان تعظیم و تكریم فرموده
اند. حقیقةً این اثرمهم مانند «باقیات الصالحات»
دردفتر اعمال دوقتور معظم الیه تا دامنهٔ قیامت

بجا خواهد ماند. بالعموم مشترکین خود ودوستدا-
ران علم وادب را باقتناء وخریداری این سفر جلیل
تشویق نموده، موفقیت مترجم و مرتبش را از
درگاه الهی مسئلت مینمائیم.

سید توفیق مدیر روزنامهٔ خاور

احتشام السلطنه حضرتلرینک مکتوبی تبرکاً بورایه
عیناً قید ایدیورز:

Ambassade de Perse, 2 Janvier 1918

E. MAHMOUD KADJAR

Mon cher Bey

J'ai pris connaissance de votre traduction d'Omer Khayam, que vous avez bien voulu m'adresser, et je viens, avec mes remerciments pour votre gracieux envoi, vous exprimer toutes mes félicitations pour cette traduction qui rend avec autant de fidélité que d'élégance la pensée de l'original.

Traduire ainsi ce n'est plus une tâche ordinaire, mais c'est collaborer en quelque sorte avec l'auteur.— Je vous assure, en toute sincérité, que votre livre est certainement parmi tout ce que j'ai lus dans les autres langues même, celui qui rend le mieux l'impression du texte persan.— A mes félicitations, je joins donc mes remerciments, auxquels, je suis heureux d'ajouter, mon cher Bey, l'assurance de mes sentiments de considérations les plus distinguées.

Mahmoud Kadjar

ترجمه‌سی :

ایران سفارتخانه‌سی ۲ کانون ثانی ۱۹۱۸

ا . محمود قاجار

عزیز بکم ،

بانا کوندرمك لطفنده بولوندیغکز عمر خیام ترجمه‌کزی کوردم . لطفکار اهداکزدن طولایی تشکر ایتمکله برابر ، اصلك فکرینی صداقتله اولدیغی قادارده ظریفانه افاده ایدن بو ترجمه‌دن دولایی بتون تبریکاتمی عرض ایدیورم . بو صورتله ترجمه ایتمك ، علی العاده بر ایش دکلدر ، بو عادتا مؤلفله تشریك مساعی ایتمك ، مؤلفله برابر چالیشماقدر . بتون اخلاص وصمیمیت ایله سزی تأمین ایده‌رم ، که کتابکز ، هیچ شبهه‌سز ، دیکر لسانلرده اوقودقلرم آره‌سنده دخی ، فارسی متنك قوت وتأثیرینی اك ایی ادا ایدن‌در .

بناءً علیه تبریکاتمه وتشکرلریمه‌ده علاوه وتشکر اتمه‌ده بك ممتاز حسیات احترامکارانه‌مك عرضنی تردیف ایده‌رم بکم .

محمود قاجار

اوصره‌ده انتشار ایدن تورکجه ، فرانسزجه وآلمانجه غزته‌لر بالخاصه Osmanischer Lloyd غزته‌سی

«رباعیات خیام» ك تورکجه‌یه ترجمه‌سنه ومترجمنه اوزون تدقیق نامه‌لر وتقدیرکار یازیلر تخصیص و نشر ایتدیلر .

ایران وتوران‌ك بو رغبت وحسن قبولی نتیجه‌سی اولارق کتابك یدی سکز سنه‌دنبری نسخه‌سی قالمامشدر . مستعمل نسخه‌لری ایکی اوچ لیرایه صاتون آلماق ایچون آرانماقده‌در . واقعا بم کتابمك نشرندن یدی سکز سنه صوکره رضا توفیق بك وحسین دانش خان داها مستحسن کوردکلری و ذاتاً بعضی انکلیز مترجملر طرفندن قبول وتعقیب ایدیلمش براصول داخلنده یعنی رباعیلری موضوع ومعنالرینه کوره تصنیف ایده‌رك بر (رباعیات خیام) وجوده کتیردیلر ؛ طابع اقبال کتابخانه‌سی صاحبی حسین افندی طرفندن نفیس بر صورتده باصیلدی. اثر، معتبرومشکوردر. ولایق وجهله اعتبار کورمشدر. مع هذا هرشیئه کندی آدینی ویرمه‌یی ، هر کس کندی آدیله چاغیرمه‌یی سوه‌نلر بم ترجمه‌می آراماقدن واز کچمیورلردی. ذاتاً (رباعیات خیام) کبی یوکسك اثرك ایکی نوع دکل ، مختلف مترجم وطابعلر طرفندن آیری آیری هرمملکت وهر لسانده ، یوز اون ایکی نوع طبعی اولسه چوق دکلدر .

هر مترجم ، ترجمه‌سی اوزه‌رینه ، بو ترجمه نه‌قادار صادق وموشکافانه اولورسه اولسون ، شخصیتنك دامغاسنی

آزچوق مطلقا باصار. انکلیزجه‌ده، فرانسزجه‌ده، آلمانجه‌ده،
الخ. (رباعیات خیام) ك متعدد مترجملری ، طابعلری ،
واردر وبو ترجمه‌لرك اکثری رسملیدر ومختلف رساملر
طرفندن تزیین اولونمشدر . آلمان مستشرقلرندن محیم
پروفه‌سور Dr. Karl Sussheim (مونیخ) دن
یازدیغی بر مکتوبده، 1913 سنه‌سی ظرفنده، یالکز انکلیز
لساننده یوز یکرمی مختلف طبعنك چیقدیغنی بیلدیریوردی.
اصلندن ترجمه اولاراق فرانسزجه‌ده Nicolas ،
Grolleau ، Marthölde ، Claude Anet ،
Franz Toussaint نامرلرنده دورت ذات طرفندن
یاپیلمش دورت ترجمه‌سی واردر . بونلردن برنجیسی
فرانسه ایمپراطوری . (اوچنجی ناپولیون) ك اراده‌سیله
مطبعهٔ ایمپراطوریده طبع اولونمشدر . ترجمه‌لرك قارشیلرنده
رباعیلرك فارسی اصللری‌ده واردر .

Nicolas نك ترجمه‌لرنده خایلی عدم اصابت
وصولاقلق واردر . Claude Anet بو قصورلرك بر
مقدارینی ، کندی ترجمه‌سنك مقدمه‌سنده کمال اصابتله
اورته‌یه قویمشدر : (میرزا محمد) له مشترکاً یاپدیغی
ترجمه‌سنك مدخلندن شو ایکی فقره‌یی بورایه عیناً آلیورم:

Nicolas a donné une traduction intégrale d'Omer Khayam. Nicolas s'obstine à prendre Khayam pour un mystique. Cela l'entraîne à de singulières méprises. Nicolas, drogman à la légation de France à Téhéran savait sans doute le persan mais n'avait qu'une connaissance médiocre du français. Il a réussi dans la tâche difficile d'obscurcir la lumineuse beauté du poème persan et ce qu'il nous donne est à dégoûter de Khayam ... ainsi Nicolas se plait a manier les fines pierres gravées par Khayam de ses mains lourdes probablement enduites de glaise...

خیامك فرانسزجه‌یه ایکنجی مترجمی Marthölde
حقنده بویله بر تنقید یوروتمك ممکن دکلدر . Claude
Anet نك لسان تنقیدی E. Fitz Gerald حقنده دخی
پك ملایم دکلدر ؛ فقط ایله‌ریده کوروله‌جکی وجهله بو
انکلیز مترجمك ترجمه‌لری، وفاسز بر کوزل کبی کوزلدر.
بونکله برابر (خیام) ایچون (انکلتره) ده و (آمریقا) ده
جوشغون ولا یموت بر حیرانیت وجوده کتیرن اودر.

انکلیزجه‌ده مطبوع ، مصور وغیر مصور « رباعیات
خیام » ترجمه‌لرینك مکمل بر قوللکسیونی وجوده کتیرمك
آنجاق اهمیتلی بر ثروت صاحبنك یاپابیله‌جکی بر شیدر .
(آلمانیا) ده اسکی کتب شرقیه صاتان بر کتابجیدن،
محیم پروفه‌سور دوقتور (قارل زوسهایم) ك همت

ودلائیله، آلده ایتدیکم و Elihu Wedder اسمنده آمریقالی بر رسام طرفندن یاپیلان رسملرله مزین بیوك ومحتشم بر انکلیزجه رباعیات خیامك فیآتی ۲۵ انکلیز لیراسیدر . وشیمدی نسخه‌سی قالمادیغندن داها یوکسك بر بدل ایله‌ده الده ایتمك هرخیامی‌یه نصیب اولماز .

∴

حرب عمومی‌نك ایکنجی سنه‌سندن بری کتابمك مصور ، منقح ، مصحح اولاراق بر ایکنجی طبعی حاضرلامقله اشتغال ایدیورم. اوروپانك مختلف مملکتلرنده، مختلف لسانلرده مصور اولاراق انتشار ایدن نسخه‌لرك باشلیجه‌لرینی تدارك ایتدم . بو کتابلرده‌کی رسملرك الك کوزللری ورباعیلرك مآللرینه الك موافق اولانلری سچیله‌رك کتابمزه قونولدی .

رباعیلرك اصول ترتیبلری محافظه اولونمشدر. یعنی قافیه‌لرك نهایت حرفلرینه وبونلرك حروف هجا ترتیبنه کوره رباعیلر صیره‌لانمشدر . کتابك نهایتنه الفبائی بر فهرست علاوه ایدلمشدر. هر رباعینك ایلك مصراعنك ایلك ایکی کلمه‌سی آلیناق صورتیله بو ترتیب وجوده کتیرلمشدر . ترتیبی خیلی زحمتلی واوزون برایش اولان بویله بر فهرستك نه قادار فائده‌لی اولدیغنی ، اربابی لایق

وجهله تقدیر ایدر. بویله بر فهرست ترتیبی فکری، ایرانك تورکیا سفیر اسبقی محب محترم احتشام السلطنه حضرتلری طرفندن الهام اولونمشدر : مشارالیهك پدری محمود خانك قیمتدار اثری اولان (کشف ابیات مثنوی) ده بو ترتیب ایلك دفعه احیا ایدلمشدر .

∴

رباعیات خیامك هر طبع ونشرنده ، انسان مطلقا ایچندن چیقیلماسی پك کوچ اولان بر مسئله قارشیسنده بولونیور : (رباعیات خیام) نامی آلتنده طوپلانان رباعیلرك جمله‌سی، (خیام)ك میدر ؟ هانکیلری (خیام)ك، هانکیلری (خیام) ك دکل ؟ بونلری تعیین ایتمك ایچون الده قطعی بر اولچو وطارتی یوقدر . یکدیکرینه پك بکزه‌ین رباعیلر چوقدر . ؟ بونلردن بر قسمنك تنظیر وتقلید اولدیغنه وبر صورتله (خیام)ك رباعیلری آره‌سنه صوقولدیغنه احتمال ویریله‌بیلیر. مآل اعتباریله یکدیکرینی ناقض رباعیلر دخی وار . بو تناقض کیفیتی نجه هیچ قوتلی وامین بر معیار دکلدر . الك متین آدامك مختلف مؤثرات وعوامل مادیه ومعنویه آلتنده متناقض حسلره ونظرلره تجلی کاه اولدیغی هر کون کورولمیورمی ؟ ایشته کوجلشدیرن مهم نقطه ، رباعیلرك یازیلدقلری تاریخلرك

آلمانجه‌یه (عمر خیام) ڭ بر قاچ رباعیسنی الڭ اول ترجمه ایدن
J. von Hammer-Purgstall

معلوم اولمامیدر . بر انسانڭ دورهٔ حیاتنده نه قادار عظیم استحاله‌لر کچیردیکنی کورمیوری‌یز . (خیام)ڭ، حیاتنده ، حیات اخرویه ، جنت وجهنم اساسات اعتقادیه‌سنه معتقد اولدیغی بر دوردن صوکره ، آرتق بونلره اینانامادیغی دیکر بردور دخی اولمشدر. شاعرڭ حیات فکریسنده بو مختلف دورلره عائد رباعیلرڭ قاشلری یکدیکرینه بکزه‌مک و معناجه متناقض بولونماق طبیعی وضروری دکلیدر ! شبهه‌سز (خیام) ڭ حاکم وغالب بر شعاری وار و (عمر خیام) ی ، (عمر خیام) یاپان بو غالب و متفوق شعاردر : (رباعیات عمر خیام) حقنده صبورانه ومستمر تدقیقات وتحقیقات اجرا ایتمش وفرانسزجه اولارق :

«Recherches sur les Rubaïyat de Omer Khayam»

یعنی « عمر خیامڭ رباعیلری حقنده تدقیقات » عنوانیله ، خیامیلر ایچون بك مهم بر کتاب یازمش اولان (دانیمارقه) لی دوقتور (آرتور قریستنسن) Dr. A. Christensen ، رباعیات خیام حقنده‌کی فکرینی شو سطرلرده اجمال ایدیور :

Les Rubaïyat sont une encyclopédie poétique de la vie intellectuelle des Persans, et, à ce point de vue, elles sont incontestablement une des œuvres les plus remarquables qu'a produites la littérature persane.

ترجمه‌سی :

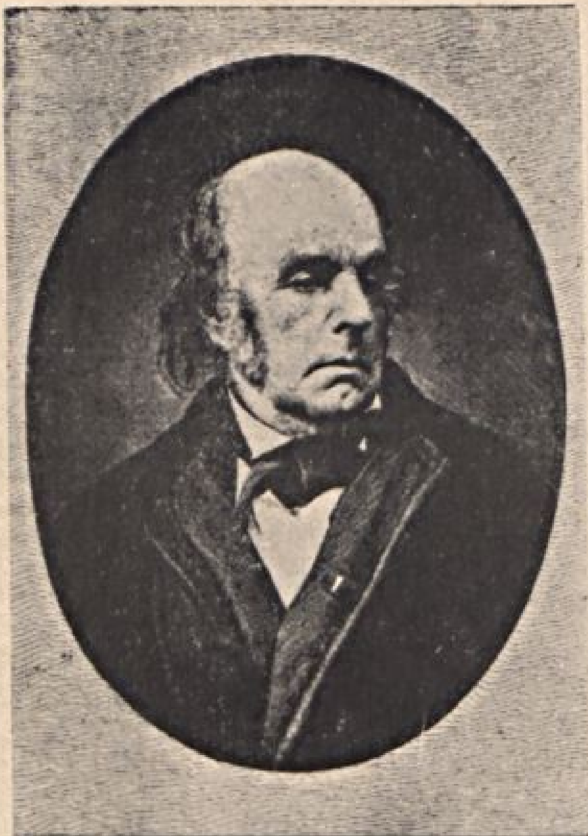
« رباعیات ایرانیلرك حیات فکریه‌لرینك شاعرانه بر آنسیقلوپه‌دیاسیدر و بو نقطهٔ نظردن ، هیچ شبهه یوق ، ایران ادبیاتنك وجوده کتیردیکی اك شایان دقت اثرلردن بریدر . »

بونك بویله اولدیغنی تصدیق ایتمك طبیعی کورونور . (عربستان) ك قلیج قوتیله (ایران) ه قبول ایتدیریلن دینك ایران حیات فکریه‌سنده آجی بر مایهٔ عصیان اولاراق حالا یاشاماقده و تخمر ایتمکده اولدیغنك فرقنه وارماق هیچده کوچ دکلدر .

بو فکر و نظری (ئه‌رنه‌ست ره‌نان E. Renan) شو سطرلرده احیا ایتمشدی :

Khayam est peut-être l'homme le plus curieux à étudier pour comprendre ce qu'a pu devenir le libre génie de la Perse sous l'étreinte du dogmatisme musulman.

ترجمه‌سی : مسلمان نص پرستلکنك جبر و تضییق قلق آلتنده (ایران) ك حر دهاسنك نه حال کسب ایده

(عمر خیام)ك رباعیلرینی انکلیزجه‌یه ترجمه وشهرتی جهانکیر ایدن
E. Fizgerald

بیلدیکنی آکلاماق ایچون، (عمر خیام)، مطالعه‌سی بلکه اك زیاده جاذب اولان آدام‌در [1].

بیوك (فردوسی طوسی) نك :

زشیر شتر خوردن وسوسمار
عرب‌را بجایی رسیده‌ست کار
که تاج کیانرا کنند آرزو
تفو ! برتو ای چرخ کردان تفو ! [2]

صیحه‌سی بو وضعیته قارشی یوکسه‌لن عاصی، آجی صیحه‌لردن‌در.

فقط مسئله، حد ذاتنده عربلق، عجملك مسئله‌سی دکلدر. مسئله بر عقائد سیستمنك مفکره‌لره زورله قبول ایتدیریلك ایسته‌نیلمه‌سی‌در. (عمر خیام)ك، دین اسلامك محرماتندن اولان شراب ایله وحیات اخروی مفهومیله اسلام منطقنه هجوم ایتمه‌سی، (عمر خیام) ك عرب اولماماسیله هیچ بر علاقه وارتباطه مالك دکلدر. عرب

[1] (Journal Asiatique , 1868)

[2] ترجمه‌سی : ایش بر راده‌یه کلدی ، که : دوه سودی ایچن ویلان اتی ییین عربلر(ك)لرك [یعنی ایران قدیم شهنشاهلرینك] تاجنی ایسته‌یورلر. تو! سنك یوزیکه، ای قحبه فلك تو!

QUAND je ne serai plus, il n'y aura plus de roses, de cyprès, de lèvres rouges et de vin parfumé. Il n'y aura plus d'aubes et de crépuscules, de joies et de peines. L'univers n'existera plus, puisque sa réalité dépend de notre pensée.

F. Toussaint ك «رباعيات خيام» ترجمه سندن بر صحيفه

اوغلو عرب اولان ابوالعلاء المعری ـ که بجه دنیانك اك بیوك متفکر شاعرلرندن بریدر ـ (عمرخیام)ك تهزیل وتذلیل ایتدیکی دوشونشلری و اینانشلری (عمرخیام)دن داها آز شدتله‌می تهزیل وتذلیل ایتمشدر . [1] خلفای عباسیه‌دن (المنصور) ك زماننده [میلادی 771 الی 785]، عقائد اسلامی، شعرلرنده، استخفاف ایتدیکندن دولایی ، (سفیان بن معاویه) نك سعایتیله ، اللری ، آیاقلری ، برونی ، قولاغی صره ایله کسیلوب کندی کوزی اوکنده فورونه آتیلاراق یاقیلدقدن صوکره قولسز ، باجاقسز ، برونسز، قولاقسز قالمش فقط هنوز ذی حیات اولان وجودی ده قیزغین فورونه آتیلان شاعر (ابن مقفع)، (کلیله ودمنه) نك فارسیدن استادانه بر صورتده عربجه‌یه مترجمی (ابن مقفع) ، بو حراندیش وعالی نظر شاعر، عرب دکلیدی؟ عجم‌می ایدی ؟ [2] بومسئله ظن ایده‌رم، که بونقطه‌ده بوندن فضله اصرار وتفصیله محتاج اولمادیغی کبی کتابمزه تخصیص ایتدیکمز

---

[1] (تاریخ اسلامیت) عنوانلی کتاب مترجمزك 444 الی 449 صحیفه‌لرینه باقلی.

[2] Histoire des philosophes et des théologiens musulmans, par Gustave Dugat. page : 70-71

عجم وقطعه دخی فضله‌مثاللره وایضاحلره متحمل دکلدر. مسلمانلق دیننك بدایت تبلیغنده بالذات عربلرك، نمازك سجده حرکتنی اجرادن امتناع ایتدکلری وحضرت محمدك بو سجده‌یه وارماق حرکتنی بالذات کندی اصحابنه بیك مشکلات ایله قبول ایتدیردیکی بتون تواریخ اسلامیه‌ده مسطور دکلیدر؟

∴

صوك زمانلرده یاپیلان تدقیقات، (عمر خیام)ك قلاسیك ترجمهٔ حالی [1] اوزه‌رینه اهمیتلی نورلر صاچشدر. دوقتور (قریستنسه‌ن)، 1905 تاریخنده، اوزون تدقیقاتدن صوکره انتشار ایدن سابق العرض کتابنده، بو تدقیقاتی شو صورتله اجمال ایدییور:

(غیاث الدین ابو الفتح عمر ابن ابراهیم الخیامی)، هر احتماله کوره، میلادك 1025 و 1050 سنه‌لری آره‌سنده (نیشابور) ده دوغمشدر. صاغلام بر تربیه، مختلف استعدادلرینی انکشاف ایتدیرمشدی. قرآنه علم حدیثه، عرب وعجم اشعارینه لایقیله مطلع اولدیغی کبی فلسفه وعلوم ریاضیه حوزه‌سنده‌ده ید طولی صاحبی

[1] بو کتابك ایلك طبعنك، بو طبعده دخی عیناً محافظه ایدیلن مقدمه‌سنه باقیڭ.

ایدی. حیاتی، بیوك بر مربوطیت قلبیه ایله، حصر ایتمش اولدیغی اشتغالات علمیه‌یی، پاره‌سزلق یوزندن ترك ایتمه‌یه مجبور اولمشدی. فقط (ابو طاهر) اسمنده بر حامی علم وعرفان، (عمر خیام) ی حمایه و، اشتغالات علمیه‌سنه عودت ایتمه‌سنی تأمین ایتدی. (خیام)، علوم طبیعیه‌یه دائر بر چوق اثرلر یازدی. وبر «عالم فاضل» شهرتنی قازاندی. علملرك ترقیاتی ایچون بیوك بر غیرتله چالیشان (ملکشاه) وصدر اعظمی (نظام الملك)، (خیام) ی مکمل بر تقویم احضارینه مأمور ایده‌رك معیتلرینه آلدیلر [سنهٔ میلادی: 1074] (اوروپا) ده بیله بر چوق تقدیر وحیرانیت جلب ایتمش اولان بو تقویم، سلطان (جلال الدین ملکشاه) ك اسمنه نسبتله «تقویم جلالی» تسمیه اولوندی. [1]. عمر خیام ورفیقلری (ابو المظفر اسفزاری)، (میمون ابن النجیب الواسطی) وسائره ایله برابر مشاهدات رصدیه یاپمایه مأمور ایدیلدیلر. (عمر خیام) ك بو تدقیقاته ریاست ایتمه‌سی نتیجه‌سی اولاراق، تدقیقات واقعه‌نك خلاصه‌سنی حاوی و «زیج ملکشاهی» اسمیله مسما اولان جدوللری وجوده کتیردیکی آکلاشیلیور.

[1] جغرافیای ابوالفدا [V. Reinaud. قلمیله عربجه‌دن فرانسزجه‌یه ترجمه‌سی - مدخل، صحیفه ci]

عمر خیام، زماننك عادتنه اتباع ایتمك، مختلف وسیله‌لرله
آستزولوجیائی کشفلرده بولونماق ، بعضی حادثاتی قبل
الحدوث خبر ویرمك مجبوریتنده ایدی . 1114 سنه‌سی
ایله 1115 سنه‌سی آره‌سنده حکمدار (محمد ابن ملکشاه)
آوه چیقماق ایچون اك موافق اولان بر کونك هانکی
کون اولدیغنی (عمر خیام) دن صوردوردی . عمر
خیام معلومات مه‌ته‌ئورولوجیانیه [1] سی سایه‌سنده ،
موافق بر کون تعیین ایتمه‌یه موفق اولدی. فقط (نظامی
عروضی) ، (عمر خیام) ك آستزولوجیائی کشف
واخبارلره چوق اعتماد بسله‌دیکنی اصلا کورمیوردی .
[2] علم جبر حوزه‌سنده (عمر خیام) یکی کشفلرله اشتهار
ایتدی . [3] و ریاضیاته عائد محرراتی بوکون دخی تقدیر

---

[1] چهارمقاله (ترجمهٔ میستر براون (Browne JRAS.
تشرین اول 1899 . [Météorologie حادثات جویه علیدر]

[2] سابق العرض اثر .

[3] ابن خلدون-مقدمهٔ تاریخ- ترجمهٔ De Slane [نوطه‌لر
وفقره‌لر XXI صحیفه 137]: «شرقلك برنجی درجه‌ده ریاضیلرندن
برینك، 16 نوعك خارجنده معادله‌لرك عددینی چوغالتدیغی
ومقدارینی یکرمیدن زیاده‌یه چیقاردیغنی بتون بو نوعلر ایچون
امین وهندسی اثباتلر اوزه‌رینه مؤسس اصول حللر کشف ایتمش
اولدیغنی اوکرندك.» دینور، Wœpcke یه نظراً (ابن خلدون)ك
بووجهله موضوع بحث ایتدیکی ریاضی ، (عمر خیام) در .

وحیرانیت موضوعی اولماقده‌در . دیکر مسائلده دخی
مقتدالردن بولوندیغی، تمیز قدیم ایله ، حائز قصب السبق
اولدیغی تسلیم اولونمشدی . فلسفه ایله چوق مشغول
اولیوردی . فلسفی فکرلری اساس اعتباریله (ابن
سینا) نك فکرلری ایدی. فقط بونقطه حقنده شواهده
مالك دکلز . [1] هرحالده قوتلی و ماته‌ریالیست بر ذکا
اولاراق اشتهار ایتمشدی . حالبوکه طرفدارلری اونی
« حجة الحق » عنوانیله تبجیل ایدیورلردی [2] .
اشعار عربیه‌ده مشکل نقطه‌لره تصادف ایدیلدیکی

---

[1] (الغزالی) ریاضیونی ، بر دینلر مذهبی اهلی
اولارق ذکر ایدر . (عمر خیام) ك بونلردن اولدیغی ظن
ایدیله‌بیلیر . (عمر خیام) شو دلیلی ایله‌ری سورر . انسان
ایچون اك یاقین واك مهم موضوع تدقیق ، بالذات انسان‌در ،
یعنی بن و سن دیه‌رك دائما مراجعت ایتدیکی بو « اصل
Essence »در. حالبوکه بو اصلك حیاتی، ذاتی [Substance ی]
وصفاتی حقنده نه‌قادار مناقشه‌لر، نه‌قادار نظر اختلافلری جاری
وموجوددر ؟ کندیکزه اك یاقین بر موضوع حقنده متردد
بولوندیغکز حالده ، سزك تسلیم ایتدیککز وجهله ، سزه اك
اوزاق واك علوی اولان موضوعلر حقنده حکملر ویره‌بیله‌جککزه
ناصل اینانیله‌بیلیر . .
- (Schmelders-Essai sur les Ecoles philosophiques chez les Arabes. page : 116)

[2] چهار مقاله ci

وقت (عمر خیام) ه مراجعت اولونوردی . [1] حتی
شرح قرآنده قدوة العلماء اطمینمشدی . [2] طبابت دخی
اجرا ایدردی . وبو علمده‌کی مهارتی اودرجه‌ده اعتماد
عمومی‌یه مظهر ایدی ، که چیچك چیقارمش اولان کنج
امیر (سنجر) ، (عمرخیام) ه تداوی ایتدیریلدی [3]
بوندن باشقا حقوق وتاریخ علملرنده ید طولی صاحبی
ایدی [4] .

عمر خیام ، زمانی علماسندن چوغیله ، ازجمله ،
بالآخره امیر (سنجر) ك وزیری اولان (عبدالرزاق)،
رئیس القراء (ابوالحسن الغزالی) ، مشهور حکیم (ابو
حمیدالغزالی) [5] وشاعر (نظامی عروضی) ایله

[1] فردوس التواریخ .
[2] شهر زوری .
[3] خسته امیرك یاتندن چیقارکن وزیر ، (عمر خیام) ه
صوردی : خسته‌یی ناصل بولدیکز ونه علاج توصیه ایتدیکز ؟
دیدی . خیام « امیر ، صوك درجه‌ده تهلکه‌لی بر وضعیتده‌در »
جوابنی ویردی . برزنجی سیاه کوله ، عمرخیامك بوجوابنی
امیره خبر ویردی . امیر اعادۀ عافیت ایتدیکدن صوکره (خیام) ه
مغبر قالدی . فقط انفعالنی فعلی برخصومت حالنده اظهار ایتمه‌دی .
[شهر زوری]
[4] شهر زوری .
[5] شهر زوری .

مناسبات دوستانه ادامه ایدردی . (عمر خیام) ك
معاصرلرندن اولوب ، (عمر خیام) حقنده معلومات
براقان یالکز بو صوکنجی ذات‌در . (عمرخیام)دن دائما
«خواجه امام عمر» دیه‌رك ، متهیج برحرمتله بحث ایدر .
ملکشاهك [1092 ده] وفاتندن صوکره ، مشاهدات
رصدیه طوردی . داخلی مجادلات ، سرای عصیانلری ،
قیاملری باشلادی . (عمر خیام) ، تعلیم وتدریسه بك
متمایل دکلدی [1] وخصماسی ، اونی هر صورتله خلقك
خصومتنه عرض ایتمه‌یه چالیشماقدن فارغ اولمایورلردی [2]
بونکله برابر (عمر خیام) ك ، کوناکون مجادله‌لر
و اغتشاش مدتنجه درس ویرمك صورتیله اکمکنی ،
(نیشابور) ده قازانمش اولماسی احتمالی پك واردر .
جبر کتابنده (عمر خیام) بالذات شوسوزلری یازار :
« شیمدی برزمرۀ قلیله‌یه ارجاع ایدیلمش وکدرلرینك
چوقلغیله مبسوطاً متناسب اولاراق عددلری آز اولان
وطالعك بومحنت وشدتلری کندیلرینی برعلم ایله ویالکز
برعلمك تحریات وتوسیعیله مشغول اولمایه مجبور ایتمش
بولونان رجال علمك انقراضنه شاهد اولدق . فقط
زمانمزده ، عالم کچینن کیمسه‌لرکا کثری ، کذبی حقیقتك

[1] شهر زوری . [2] شهر زوری .

برینه اقامه ایدییور ، حقیقتك سیماسنی دکیشدیرییورلر . طفره فروشلق ، حیله ، عقلالق حدودینی کچمیورلر ومالك اولدوقلری مقدار علمی ، مادی وخسیس مقصدلردن باشقا برشی ایچون قوللانمیورلر . تحری حقیقته حصر حیات ودوغرولغه ربط قلب ایتمش اولماقله ممتاز برآدامه راست کلدیکلری وقت ، بوسوزده علما ، تفاخر وکذبی آتمه‌یه ، کوسته‌ریشی ودساسلغی ترك ایتمه‌یه چالیشاراق ، بو ممتاز آدامی استحقار واستهزالرینه موضوع اتخاذ ایدییورلر » [4] .

احمد خیاط نام مستعاری آلتنده و (عمر خیام) ك حیات وآثاری حقنده شرق منبعلرنده جالب نظر بعض تدقیقاتده بولونمش اولان ذات 171 نومرولو (اجتهاد) ده (عمرخیام) ك حیات عاشقانه‌سنه دائر خایلی یکی معلومات ویرمشدر . بوذاته نظراً (مهستی) اسمنده معروف اولان نیشابورلی شاعره (عمرخیام) ك معشوقه‌سی اولمشدر . و (عمر خیام) و (مهستی) (سلطان سنجر) ك سراینده ندیم وندیمه اولاراق بولونمشلردر . (عمرخیام) ك

[3] قزوینی — آثارالبلاد CI

[4] Wœpcke نك ترجمه‌سی — صحیفه 3 — 4 عربجه متن . صحیفه 2 — 3 .

حیاتی اوزه‌رینه دوشن بوتماماً یکی ضیا بعض ترددلری ازاله ایده‌جك کورونمکده‌در . (خیام) ك رباعیلری ایچنده بك عاشقانه اولانلرینك ده بولونماسی ، بوندن صوکره ، تردد وحیرتی موجب اولمایاجقدر . (مهستی) ، (کنجه) ده دوغمش و (نیشابور) ده یتیشمش و (قرة العین) کبی دلربا برتورك دلبری فقط بر ایران شاعره‌سیدر . (عمر خیام) ك حیات عاشقانه‌سی اوزه‌رینه آچیلاجق بر تعاطی نظر نه‌قدار ضعیف اولورسه اولسون هرحالده برقیمتی حائزدر .

خواهی زفراق درفغان دارمرا
خواهی زوصال شادمان دارمرا
من باتو نکویم که چه‌سان دارمرا .
زانسان دل تو خواست چنان دارمرا

رباعیسنده « بنم ایچون اك بیوك سعادت بن اولدکدن صوکره بنی تخطر ایده‌جککی دوشونمه‌مدر . فقط بنی تخطر ایتمك سانا موجب حزن والم اولورسه سنك طرفکدن اونوتولمایه‌ده راضی‌یم » دیمش اولان بیوك (شکسپیر Shakespeare) ك قلبی چارپمایورمی ؟

•
• •

(نیشابور) سنیلکك مأوالرندن بری ایدی . بوراده دینی تعصب ، عالم اسلامك هرشهرنده اولدیغندن داها

زیاده شدتلی ایدی [1] . (نیشابور) شهری اغتشاش عمومینك تأثیراتندن مصون قالمادی . 1095 تاریخنده برخراسان امیری ، شهره ، واقعا بلا موفقیت ، هجوم ایتدی . فقط بر آز زمان صوکره ، بر محاربهٔ دینیه سرزدهٔ ظهور اولدی : شافعیلر ایله حنفیلر برلشدیلر ، آللهه بر وجود انسانی عطف ایدن و (عبدالله محمد القرمطی) [2] طرفندن مؤسس بر مذهب اهلی اولان « قرامطه » اوزه‌رینه هجوم ایتدیلر . قرامطه مغلوب ومذهبلری مضمحل اولدی . [3] محتمل که بو اثناده ، مسقط

[1] A year amongst the persians یعنی (ایرانیلر آره‌سنده بر سنه) عنوانلی اثرینك 479 نجی صحیفه‌سنده ، پروفه‌سسور میستر Browne طرفندن ذکر ایدیلن (ناصر خسرو) ك تلیذلرندن برینك ، استادینك ناخدایانه شعرلرنی اوقودیغندن دولایی، صوفته‌لر طرفندن ناصل پارچه‌لاندیغی حکایه اولونمقدر. بو روایت تماماً وعیناً موثوق اولماسه‌ده ، (نیشابور) شهری سکنه‌سنك تعصب دینی ایله مشهور اولدیغنی کافی درجه‌ده کوستریر .

[2] (قاموس الاعلام) ك 3616 نجی صحیفه‌سنده ، ش . سامی بك مرحوم، بو اسمی، (ابوعلی حسن بن احمد قرمطی) شکلنده قید ایتمشدر. ع. ج.

[3] (ده‌فه‌رمه‌ری Defermery) نك «(برکیارق) ك عهد سلطنتی حقنده تدقیقات» ی 5 نجی سه‌ری، II نجی جلد، صحیفه 235، ابن الاثیره نظراً .

رأسی اولان شهرده قالماسی فضله تهلکه‌لی بولاراق، عمر، سنیلکنی وسلامت اعتقادینی کوسترمك اوزره‌می حجه کیتدی . یوقسه بر دیندارلق نوبته طوتولاراقمی بونی یاپدی؟ بونی بیلمیورز. بر ایرانلینك روحی پك کرفتدر. بونکله برابر خفیه قورقوسنك کندیسنی مردمکریز قیلمش اولدیغی ظن اولونور ؛ برصورتله ، که (بغداد)ه مواصلتنده ، کندیسنی زیارت ایتمك ایچون تهالك کوسته‌رن اهل علمه قاپوسنی قاپامش، زیارتلرینی قبول ایتمه‌مشدی [1].

تخمین اولونه‌بیلیر ، که آز چوق اختیاری اولان بو منفا حیاتی سنه‌لرجه دوام ایتمشدر . 1112 - 1113 تاریخنده اونی (بلخ) شهرنده بولیورز . اوراده قدیم آرقداشی، (اسفزاری) نك و کنج (نظامیٔ عروضی) نك حاضر بولوندیغی بر مجلسده ، « مزارم اویله بر یرده اولاجاقدر، که آغاجلر چیچکلرینی اوزه‌رینه صاچاجاقلردر» دیه‌رك استقبالدن خبر ویرمشدی. (خیام) کبی بر آدامك بوش سوزلر سویله‌مه‌یه‌جکنی بیلمکله برابر بو کیفیت (نظامی) یه غیر ممکن کبی کورونیوردی .

ایکی سنه صوکره (عمرخیام)، (مرو)ده صدر اعظم

[1] تاریخ الحکماء . ترجمهٔ Wœpcke صحیفه ۷۱ متن عربی ، صحیفه : ۵۲

(صدرالدين ابن‌المظفر) ك نزدنده مسافر بولونيوردی.
حكمدار ، آو ايچون مساعد برزمان تعيين واولدن اخبار
ايته‌سی ايچون (عمر خيام) ی جلب ايتمشدی .
(عمر خيام)ك 1123 سنهٔ ميلاديه‌سنده وقوع بولان
ارتحالی، صورت آتيه‌ده حكايه اولونمشدر : بر كون
(ابن سينا) نك (كتاب الشفا) سنك الهيات بحثی
مطالعه ايتمكده اولديغی حالده آلتوندن بر خلال ايله
ديشلرینی خلاللیوردی « الواحد والكثير » بحثنه واصل
اولنجه خلالی ، [كوردانی] كتابك ايكی ياپراغنك
آره‌سنه قويدی ؛ قالقدی، نمازینی قيلدی؛ صوكره وصيتلرینی
ياپدی . اوكون برشی يمه‌دی ، برشی ايچمه‌دی وياتسی
نمازینی قيلدقدن صوكره، ای اللهم وسع اقتدارم داخلنده
سنی بيلدم . بناءً عليه بانا مغفرت ايت حقيقةً سنی
بيلمم وسيلهٔ غفرانمدر » ديه‌رك سجده‌يه واردی .
تسليم روح ايتدی. رحمة‌الله عليه [1] . »
« وفاتندن 12 سنه صوكره (نظامیٔ عروضی) ،
(نيشابور) ده (حيره) مزارلغنده (عمر خيام) ك
قبرینی بولدی . بر باغچه ديوارینك ديبنده ايدی . باغچه
طرفنده‌كی آرمود و زردالی آغاجلرینك داللری ديوارك

[1] شهر زوری .

اوزه‌رندن آشاراق مزارلق طرفنده ، (عمر خيام) ك
قبرینك اوستنه صارقيوردی . بودالاردن (عمر خيام)ك
قبری اوستنه اوقادار چيچك دوكولمشدی، كه بوچيچكلرك
آلتنده (عمر خيام)ك مزارینك طوپراغی كوروتمز اولمشدی.
(عروضی) ديور ، كه : او زمان، (بلخ) شهرنده
كنديسندن ايشيتمش اولديغم سوزلری تخطر ايتدم
وآغلامه‌يه باشلادم . چونكه بر يوزنده، اقطار جهانده
اونك كبی برانسان بولمادم » [1] .
عالمشمول اولان علاقهٔ علميه وفكريه‌سنه رغماً ،
عمر، ولود برمؤلف دكلدی. يازمه‌يه اولديغی قادار تعليم
ايتمه‌يه‌ده ميل‌طبيعيسی آزدی [2] مع هذا اكثری عربجه
اولاراق مختلف اثرلر تأليف ايتدی . آتيده كيلره ،
بوكون مالك بولونماقده‌يز: مسائل جبريه‌نك حل واثباتی،
[3] توقليد Euclide ك اثرنده‌كی بعض مشكلات [4]
رباعيات .

[1] چهار مقاله [2] شهر زوری، تاريخ الفی .
[3] Wœpcke طرفندن ترجمه ونشر اولونمشدر .
[4] (لايد Leide) كتبخانه‌سنده ال يازيسی اولاراق موجوددر .

شونلر ایسه یالکز اسماً معلومدر :

« زیج ملکشاهی » . [1] (جزر مربع ومکعبلر چیقارماق ایچون هندلیلرك اصوللرینك محقق) . [2] (کتاب علوم طبیعیه) . [3] (الوجود) ، (الکون والتکلیف). بوصوك ایکی اثر « مەتافیزیك »ه دائردرلر. [4] میزان الحکم [قیمتدار طاشلرله مزین اشیانك قیمتنی، بوطاشلری چیقارماقسزین، تعیین ایتمك اصولی حقنده] [5] (لوازم الامکنه) [فصول اربعه‌نك تعریفی واحوال اقلیمیه‌نك مختلف شهر وممکلتلرده اسباب تحولی حقنده] [6] اشعار عربیه [7] . کورولیور ، که یالکز اوچ قصیده‌سی [8] موجود اولان عربی اشعارندن ماعداسی

[1] حاجی خلیفه Flugel ك طبعی III ص 570

[2] (عمر خیام) ك بو اثری ، Wœpcke طرفندن ترجمه وطبع اولونان جبر کتابنك 3 نجی ومتن عربیسنك 9 نجی صحیفه‌سنده بالذات عمر خیام طرفندن ذکر اولونمشدر .

[3] شهر زوری. [4] شهر زوری . [5] تاریخ الفی.

[6] تاریخ الفی . [7] شهر زوری ، ابن القفطی .

[8] بو قصیده‌لرك بری (ابن القفطی) طرفندن ذکر ایدلمشدر . (ووبقه) صحیفه VI متن عربی صحیفه : 52 . دیگر اوچی (شهر زوری) نك (نزهة الارواح) ینك ال یازیسنده بولونور؛ بوال یازیسی (روص M. Ross) طرفندن استعمال اولونمشدر. حالبوکه (شوقووسکی Shukowski) نك

تماماً علمی اثرلردر . عمر ، مسلکدن شاعر دکلدی و وطنداشلری طرفندن بویله بر شاعر اولاراق هیچ بر زمان طانینمامشدر . ترجمهٔ حال کتابلرنده دائما آستروونوملر یعنی فلکیات متخصصلری، منجملر آره‌سنده ذکر اولونمشدر و ترجمهٔ حالی آره‌سنه بعضاً تصادف اولاراقدر ، که شعر یازماقده‌کی سهولتنه دائر بر فقره صوقولمشدر .

استفاده ایتدیکی فارسی ترجمه‌سی ایکی فارسی رباعی‌یی محتویدر. بورباعیلر، (واین فیلد Whinfield) ك، قارشیلرنده انکلیزجه منظوم ترجمه‌لری بولونان رباعیات کتابنك 193 و 230 نجی رباعیلریدر . بونلردن بری « کویند بحشر کفتکو خواهد بود ، دیکری « از واقعهٔ تراخبر خواهم کرد » مصراعلریله باشلایان رباعیدر .

بونلردن باشقا زمانینك علما وفضلاسیله (خیام)ك تعاطی ایتدیکی مکتوبلردن متشکل بر رساله ، مرحوم خالص افندی طرفندن الده ایدلمشدر . (خیام) ایله علاقه‌ی بیلن مرحوم ، بونی بانا تمالکله خبر ویرمشدی . استنساخنه مأمور ایتدیکم کنج اوکونلرده خسته‌لنمش و (اورته کوی) ه کیده‌رك بو ایشی کوره‌مه‌مشدی . بر آز صوکره خالص افندی، کتبخانه‌سنی معارف نظارتنه صاتمش و اوکونلرده وفات ایتمش ایدی . بوال یازیسی مجموعه ، صاتیلان کتابلر آره‌سنده بولونماق کرکدر. هر طرفده (عمر خیام)ك مکتوبلرینك تشکیل ایتدیکی بو مجموعه‌یی آرامایه دوام و بر کون دسترس اولاجغمی امید ایدییورم . ع . ج .

عربجه شعرلری وار فقط بونلردن پك آز واصل اولانلر آزدر. شونلر حسین دانش خان ورضا توفیق بكك رباعیات عمر خیامه درج ایدلمشدر :

سبقت العالمین الی المعالی
بصائب فكرة وعلو همه
فلاح بحكمتی نورالهدی فی
لیال للضلالة مد لهمه
یرید الجاحدون لیطفؤ ها
ویأبی الله الاان یتمه .

ترجمه‌سی : دوغرو دوشونش ویوكسك همتم دلالتیله معالی‌یه وصول امرنده علمایی كچدم . ضلالتك قارا كلق كیجه‌لرنده بنم حكمتمك حقیقت نوری پارلادی . معندلر اونوری سوندرمه‌یی ایسته‌یورلر، حالبوكه الله اونی اتمامه ساعیدر [1] .

العقل یعجب فی تصرفه ممن علی الایام یتكل
فنوالها كالریح منقلب ونعیمها كالظل منتقل

ترجمه‌سی : زمانه‌یه كووه‌نن كیمسه‌یه عقل تعجب ایدر ؛ زمانه‌نك احسانی روزكار كبی هرساعت انقلابه معروضدر و نعمتی كولكه كبی كچیجی‌در .

[1] بوسوزك بیت معلم ناجی مرحومك شو بیتنی خاطرلاتیور:
سوزرمی سوندی دیكله اونور نامتناهی
نفسله قابل اطفامیدر چراغ آلهی؟

(القفطی) نك (اخبارالعلما باخبارالعلما) آدلی اثرنده (خیام) ك اشعار عربیه‌سندن شوپارچه مسطور وسابق العرض «رباعیات خیام» ترجمه‌سی باشنده مذكوردر:

اذا رضیت نفسی بمیسور بلغة
یحصلها بالكد كفی وساعدی .
امنت تصاریف الحوادث كلها
فكن یازمانی موعدی اوموا عدی
الیس قضی الافلاك من دورها بأن
تعید الی نحس جمیع المساعد .
فیا نفس صبراً عن مقیلك انما
تخر ذراها بانقضاض القواعد .
ولی فوق هام النیرین منازل
وفوق مناط فرقدین مصاعدی .
متی مادنت دنیاك كانت بعیدة
فوا عجبي من ذا القریب المباعد .
اذا كان محصول الحیاة منیة
فسیان حالاً كل ساع وقاعد .

ترجمه‌سی : كفاف نفسه [یعنی احتیاجاتمی حد اصغرینه ایندیرمه‌یه] راضی اولنجه بونی بانا كدیمم تأمین ایدر .

بن حادثاتك تقلباتیله محزون ومتأثر اولمقدن مصونم ای زمانم بنی سن ایستر تبشیر ایت ایسترسه‌ك تهدید

رجیت دهراً طویلاً فی التماس اخ
یرعی ودادی اذما خلته خانا .
فکم الفت و کم اخیت غیر اخ
وکم تبدل بالاخوان اخوانا
وقلت للنفس لما عز مطلبها
والله لاتألفی ماعشت انسانا

ترجمه‌لری : طبعم جوش وخروشه کلنجه ، دنیا ، یدی قات کوك وحتی عرش اعظم بانا منقاد اولور [1] صرف سائقهٔ عقله ، آجیق ، قبالی فحشدن منزهم؛ یارادانی تحقیق وتقدیس ، بو صیام روحانینك افطاریدر. برچوق فرقه‌لر دوغرو یولدن چیقدقدن صوکره ، حقك قطره قطره کلن فیض نورانیسی سایه‌سنده ، تکرار حق یوله دوندیلر . بنم دوغرو یولم کورلك وادیسی اوزه‌رینه کوپرولر کبی آتیلمشدر .

کندیسنی خائن ظن ایتدیکم زمانده بیله بنم دوستلغمه رعایت ایده‌جك برقارداشی اوزون مدت آرادم طوردم . نیجه کیمسه‌لرله ، قارداش اولمایاراق ، الفت و کندیلریله اخوت ایتدم . نیجه دفعه‌لر قارداشلری قارداشلرله استبدال

[1] باده درجوشش اسیر جوش ماست
چرخ در گردش اسیر هوش ماست .
مولانا .

ایت ، ایستر مبشر اول ، ایستر منذر اول . دوریله ، بتون سعادتلری نحسه اعاده ایدن حکم افلاك دکلی ؟ ای نفسم صبر ایت افلاکك دخی علملرینك چوکدیکنی وذروه‌لرینك سرنکون اولدیغنی کوره‌جکسین .

کونشك و آیك فوقنده یرلرم واردر و « فرقدین » ییلدیزلرینك فوقنده صعود کامم بولونور . سن دنیا که یاقلاشدقجه دنیا سندن اوزاقلاشیر ؛ نه عجیبدر که یاقین کوروندیکی وقت اوزاقدر . حیاتك محصولی اولوم اولدوقدن صوکره اوطورانك واوغراشانك عاقبت حاللری مساویدر .

*
* *

شو ایکی پارچه عربجه شعری دخی (شهر زوری)نك (نزهة الارواح و روضة الافراح) آدلی کتابنده مضبوطدر .

تدین لی الدنیا بل السبعه العلی
بل الافق الاعلی اذا جاش خاطری .
اصوم عن الفحشاء جهراً وخفیة
عفافاً وافطاری بتقدیس فاطری ،
وکم عصبة ضلت عن الحق فاهتدت
بطرق الهدی من فیضه المتقاطر .
فان صراطی المستقیم معابر
نصبن علی وادی العمی کالقناطر .

*
* *

ایدەرز . وقتا کە آرادیغم بولوغاز نادر الوجود بر شی اولدیغی آکلاشیلدی ، او زمان کندی کندیمە دیدم کە ، اللەعشقنە ، برحیات اولدقجە، انسان ایلە الفت ایتمە.

⁂

دقتە شایاندر ، کە عمر خیام عربجە ترنم ایدرکن آرتق « استاد عمر خیام » دکلدر . آنجاق (ابوالعلاء المعری) نك قوتلی بر تلمیذیدر، هیچ شبهە ایتمەیز، کە «معرة النعمان »ك (میلتین Milton) ندن،(لوندرە)نك (میلتین) ندن هیچ دە داها آز بیوك اولمایان بو بك بصیراعمی شاعردن، (عمر خیام)، واسع مقیاسدە، الهام آلمشدر. فقط بونك سی نەقادار داها کور وداها قوردر. نەوت، (ابوالعلاء المعری) ، (عمر خیام)ك مبشری اولمشدر . (المعری) نك لسان وبیاندەکی سلطنت واحتشام ، اوز کە بر سلطنت واحتشامدر . نظملرندە بر کوك کورلەمەسی و بر شیمشك چاقاسی هیبت وعظمتی واردر . مثلا شو قطعەیە باقلك :

ونحن واللە فی زمان غشوم
لو رأینا فی المنام فزعنا ،
اصبح الناس من سوء حال
حق من مات منهم ان یهنا .

ترجمەسی : واللە بز اویلە برباد بر زماندەیز ، کە

رؤیادە کورسەیدك خشیت زدە اولاراق اویانیردق . سوء احوالدن انسانلر اویلە فنا بر وضعیتدەدرلر، کە اولنلری تبریك ایدیلمەیە مستحق اولدی .

(سقط الزند) عنوانلی دیوان اشعارندە (وقال من باب الفخر) سرنامەسی آلتندەکی شو محتشم منظومە دخی اونوتولماز و اولمز صناعت ودها اثرلرندندر:

الا فی سبیل المجد ما انا فاعل
عفاف واقدام وحزم و نائل
أعندی وقد مارست کل خفیة
یصدق واش اویخیب سائل
اقل صدودی اننی لك مبغض
وایسر هجری اننی عنك راحل
تعد ذنوبی عند قوم کثیرة
ولا ذنب لی الا العلا والفضائل
اذا هبت النکباء بینی وبینکم
فاهون شیء ماتقول العواذل
کأنی اذا طلت الزمان واهلە
رجعت وعندی للانام طوائل
وقد سار ذکری فی البلاد فمن لهم
باخفاء شمس ضوءها متکامل
یهم اللیالی بعض ماانا مضمر ،
ویثقل رضوی دون ما انا حامل

وانى و ان كنت الاخير زمانه
لآت بما لم تستطعه الاوائل
واغدو ولو ان الصباح صوارم
واسرى ولو ان الظلام جحافل
و انى جواد ، لم يحل لجامه
ونضو يمان اغفله الصياقل
وان كان فى لبس الفتى شرف له
فما السيف الاغمده والحمائل
ولى منطق لم يرض لى كنه منزلى
على اننى بين السما كين نازل
لدى موطن يشتاقه كل سيد
ويقصر عن ادراكه المتناول
ولما رأيت الجهل فى الناس فاشيا
تجاهلت حتى ظن انى جاهل
فوا عجبا كم يدعى الفضل ناقص
وواسفا كم يظهر النقص فاضل
وكيف تنام الطير فى وكناتها
وقد نصبت للفرقدين حبائل
ينافس يومى فى امسى تشرفاً
وتحسد اسحارى على الاصائل
وطال اعترافى بالزمان وصرفه
فلست ابالى من تغول الغوائل
فلو بان عضدى ما تأسف منكبى
ولومات زندى ما بكته الانامل

اذ وصف (الطائى) بالبخل (مادر
وعير (قسا) بالفهاهة (باقل)
وقال السهى للشمس انت خفية
وفاخرت الشهب الحصى والجنادل
فياموت زر ان الحياة ذميمة
ويا نفس جدى ان دهرك هازل
وقد اغتدا والليل يبكى تأسفاً
على نفسه والنجم فى الغرب مائل
بريح اعيرت حافراً من زبرجد
لها التبر جسم واللجين خلاخل
كان الصبا القت الى عنانها
تخب بسرجى مرة وتناقل
اذا اشتاقت الخيل المناهل اعرضت
عن الماء فاشتاقت اليها المناهل
وليلان حال بالكواكب جوزه
وآخر من حلى الكواكب عاطل
كان دجاه الهجر والصبح موعد
بوصل وضوء الفجر حب مماطل
قطعت به بحراً يعب عبابه
وليس له الا التبلج ساحل
ويؤنسنى فى قلب كل مخوفة
حليف سرى لم تصح منه الشمائل
من الزنج كهل شاب مفرق رأسه
واوثق حتى نهضه متثاقل

كان الثريا والصباح يروعها
اخو سقطة او ظالع متحامل

اذا انت اعطيت السعادة لم تبل
وان نظرت شزراً اليك القبائل

تقتك على أكتاف ابطالها القنا
وهابتك فى اغمادهن المناصل

وان سدد الاعداء نحوك اسهماً
نكصن على افواقهن المعابل

تحامى الرزايا كل خف ومنسم
وتلقى رداهن الذرى والكواهل

وترجع اعقاب الرماح سليمة
وقد حطمت فى الدارعين العوامل

فان كنت تبغى العز فابغ توسطاً
فعند التناهى يقصر المتطاول

توقى البدور النقص وهى اهلة
ويدركها النقصان وهى كوامل.

ايشته بو فخريه‌نك مألى : «بيلكزكه مجد وشرف بولنده بنم يايدقلرم ، عفت، اقدام، حزم واحسان‌در . جهانك سرائرينه مطلع بولونديغم حالده، عندمده غمازك روى قبول كورمه‌سى، ياخود سائلك رد اولونماسى ممكنميدر. بنم الك كوچوك اعراضم سانا مبغض اولماق، الك قولاى ترك وفراغتم سنى بيراقوب كيتمكدر. بر طاقم آدامرك يانده

معصيتلرم صاييلير طورور، حالبوكه بنم فضائل ومعاليدن باشقا كناهم يوقدر. آره‌مزده ، مخالف روزكار اسديكى وقت الك اهميتسز شى ذمّاملرك سويله‌ديكلريدر . زمانه واهل زمانه هر نه وقت تفوق ايدرسه‌م انسانلر ايچون انتقام حرصلرينه معروض اولاراق رجعت ايدر كيبى‌يم. بنم نام وشانم بلده‌لره منتشر اولدى . اهل بلاد ايچون ، كونشى كيزله‌مك ايسته‌مكده نه فائده واردر؟ اونك نورى منكشفدر . بنم كوكلده اولان بعضى شيلره كيجه‌لر تحمل ايتمز؛ بنم حامل اولديغم بعضى شيلرك آلتنده (رضوى) طاغى نه‌زيلير. واقعا بن صوك زمانده كلدم، فقط اوّل كلنلرك ياپمايه قادر اولماديقلرينى ياپارم . صباح قارشيمه ياليكن قيليج حالنده چيقاجاقده اولسه بن صباحه دوغرو بوله دوام ايده‌رم؛ ظلمت ، اردولر دخى اولسه بنه بن كيجه‌له‌مه‌دن قالمام. بن ديزكينى براقيلمايان بر آتم؛ وياص ايچنده براقيلمش ويمن چليكندن معمول قيلجيم . اكر انسانك البسه‌سنده انسان ايچون بر شرف وارسه قليجه نه لزوم وار ، قينى وآصقيسى كافى . [1] بنم اويله بر

[1] بر شاعر ايرانى :

مردى كه هيچ جامه ندارد باتفاق
بهتر زجامهٔ كه در او هيچ مرد نيست

ديركه اوزه‌رنده هيچ لباس بولونمايان بر انسان ، ايچنده هيچ

قدرت نطقیهم واردر ، که مقامم « سماك رامح » و« سماك اعزل » یلدیزلری آره‌سنده اولسه قدرت ناطقه‌م بو مقامك صوك منزلی اولماسنه راضی اولماز . انسانلرك آره‌سنده جهالتك منتشر اولدیغنی کورنجه بن‌ده جاهل کوروندم؛ بن‌ده جاهل ظن اولوندم. نه تحف که نیجه ناقصلر ادعای فضل ایدیور ویازیق که نیجه فاضللر اظهار نقصان ایدیورلر . . « فرقدین » یلدیزلرینه کمند آتیلدی قوشلر یووالرنده ناصل راحت اویوسونلر ؟ بو کوننه، بتمله مشرف بولوندیغی ایچون ، دونکی کونم غبطه ایدر وسحرلرم ، ایکیندی وقتلرمه حسد ایدر . بنم اطلاعم زمانه وادارەسنه شاملدر، زمان کیمه هجوم ایدرسه اونک‌سین آلدیرمام . عظم عضدم قیریلسه اوموزم تأسف ایتمز ؛ قول کیکم اولسه پارماقلرم آغلاماز .

خستیله معروف اولان (مادر) ، سخاسیله مشهور

انسان بولونمایان لباس‌دن داها ایدر دیمکدر .

(شیخ سعدی) نك شو بیتده عینی مؤداده‌در :

آنرا که عقل ودانش وتدبیر ورای نیست
خوش کفت پرده‌دار که کس درسرای نیست.

معناسی شودر : عقل ، بیلگیسی ، تدبیری ، رأیی اولمایان کیمسه حقنده، پرده چاوشی « سرایده کیمسه یوق » سوزنی نه کوزل سویله‌مشدر .

ع. ج.

اولان (طائی) بی بخل وخست ایله توصیف ایدیجه، حمقیله مشهور (باقل)، فطانتیله مشهور (قسا) بی فرومانده‌لکله تحقیرده بولونجه، (سها) یلدیزی کونشه سن کیزلیسین و کیجه ، ای صباح سنك رنکك طونوقدر دینجه ، چاقللر وطاشلر یلدیزلره قورورم صاتجه‌ای اولوم، گل، حیات، ذمیمه‌در. ای نفس ،دوغروسویلیوردم، سنك عهد حیاتك کیجه‌یاریسنده‌در. بن کیده‌دم ، کیجه کندیسنه تأسف ایده‌رك آغلار ، یلدیز غروبه مائل برحالده بولونور . روزکار کبی بر آتله ، آلتون بدنلی، کوموش خلخاللی صبارفتار بر آتله [الهام آتیله] کیده‌رم صانکه باد صبا دیزکیننی بنم الیمه ویرمش اگرمك اوسقده، کاه‌اشکین یورویشله کوتورور، کاه بر کدیکه، بر طاشه باصمه‌دن اوچورور . صوصامش آتلر بی‌کارلره مشتاق اولدقلری صیره‌ده او ، صویه‌باقماز صولر اونا عرض اشتیاق ایدر . المده ایکی کیجه وار برینك اورته‌سی یلدیزلرله مزین، دیکری یلدیزدن خالی، سیم سیاه، صانکه اونك قراکلغی بر هجراندر، که صباحی بر موعد وصالدر؛ ضیای فجر دخی بر ناز محبتدر . بریکیله بر دکز کچدم، که امواجی تلاطم ایدیور، شفقدن باشقا بر ساحلی ده یوق . هر قورقونج یرك اورته‌سنده توحشی کیده‌رن بر کیجه یولجیلغنه بپانلی بر آرقاداشدر، که شمائلی اصلا برقرارده قالماز . باشنك تا تپه‌سی آغارمش

وزور قیملدایاجاق بر صورتده باغلانمش کاهل بر زنجی کبیدر . صانکه ثریا، صباحدن قورقش، طوپاللامش، سنده‌له‌یوب طوریبور . سن مظهر سعادت اولدیغك وقت بتون قبائل سانا حدتلی حدتلی کوز اوجیله باقسه‌لربیله اهمیت‌ویرمزسین و، سعادت قهرمانلرینك اوموزلرنده‌کی مزراقلرسنی وقایه ایدر. قیلرنده‌کی قیلیجلر سانا هیبت ویریر . دشمنلر سانا اوقلرنی چویره‌جك اولسه‌لر بیله او اوقلر کیریسین کیری‌یه دونر کندیلرنی دلر. دوه‌نك سومونلری ، آتك طیرناقلری مصائبدن سالم قالیر،بتون فلاکتلرتپه‌لرینه، اوموزلرینه یوکله‌نیر، نیته‌کیم مزراقلرك کیری طرفلری سالم قالیرده اوجلری زرهلی کوکسلره صاپلانیر . بناءً علیه سن عزت ایسترسه‌ك معتدل ومتوسط برعزت ایسته؛ چونکه هر اوزامان، نهایته‌کلنجه قیصالیر بدرلر هلال‌ایکن نقصاندن محفوظ بولونور، حالبوکه کماله ایرنجه اکسیلمه‌یه باشلار .»

مرحوم محبم جرجی زیدان افندینك ۱ کانون ثانی ۱۹۰۷ تاریخلی‌و ۹۵ نومرولو (الهلال) غزته‌سنده ابوالعلاء المعری‌یه مخصص مقاله‌ده مذکور شو منظومهٔ معری ، خیامك الهاملرینه تقدم ایتمش وبلکه خیامانه تفکرله مشق اولمشدر .

عجبت لکسری و اشیاعه　　وغسل الوجوه ببول البقر
وقول الیهود اله یحب　　رسیس الدماء وریح القتر
وقول النصاری اله یضام　　ویصلب حیا ولا ینتصر
وقوم اتوا من اقاصی البلاد　　لرمی الجمار ولثم الحجر
فوا عجبا من مقالاتهم　　أیعمی عن الحق کل البشر !

ترجمه‌سی شودر : شاشارم کسرایه وامثلری اولان مجوسیلره ؛ شاشارم صغر سیدیکیله یوزلرنی ییقاملرینه ؛ شاشارم یهودیلره، که قان آقیتیلماسنی ویانیق اَت قوقوسنی سون بر اللهه اعتقاد ایدرلر ؛ شاشارم خریستیانلره، که اشکنجه آلتنه آلینمش ودیری دیری آصیلمش وامدادینه کلن اولمامش بر خدایه ایناتیرلر ؛ شاشارم مسلمانلره، که چاقل طاشی آتماق [شیطان طاشلاماق] و بر قایا پارچاسنی [حجر اسودی] اوپمك ایچون اوزاق مملکتلردن کلیرلر . بونلر نه عجب، نه صاچمه اعتقادلردر! حقیقتی کورمك خصوصنده بتون انسانلر اعمامیدرلر ؟ ... [*]

(اللزومیات) یاخود (لزوم ما یلزم) عنوانلی معظم مجموعهٔ اشعارندن شو منظومه‌یی‌ده اوقویه‌لم :

اولو الفضل فی اوطانهم غرباء
تشذ وتنأی عنهم القرباء

[*] (تاریخ اسلامیت) عنوانلی اثر مترجمزك ایکنجی جلدینك 443 نجی صحیفه‌سنده باشلایان بحثی‌ده اوقویك .

فما سبئوا الراح الكميت للذة
ولا كان منهم للخراد سباء

وحسب الفتى من ذلة العيش انه
يروح بادنى القوت وهو حباء

اذا ما خبت نار الشبيبة ساءنى
ولو نص لى بين النجوم خباء

أرابيك فى الود الذى قد بذلته
فاضعف ان اجدى لديك رباء

وما بعد مر الخمس عشر من صبا
ولا بعد مر الاربعين صباء

أجدك لا ترضى العباءة ملبساً
ولو بان ما تسديه قبل عباء

وفى هذه الارض الركود منابت
فمنها علندى ساطع وكباء

تواصل حبل ألنسل ما بين آدم
وبينى ولم يوصل بلامى باء

تثاءب عمرو اذ تثائب خالد
بعدوى ، فما اعدتنى الثؤباء

وزهدنى فى الخلق معرفتى بهم
وعلمى بان العالمين هباء

وكيف تلافى الذى فات بعدما
تلفع نيران الحريق أباء

اذا نزل المقدار لم يك للقطا ،
نهوض ولا للمخدرات اباء

وقد نطحت بالجيش رضوى [1] فلم تبل
ولز برايات الخميس [2] (قباء) [3]

على الولد يجنى والد ولو انهم
ولاة على امصارهم خطباء .

وزادك بعداً من بنيك وزادهم
عليك حقوداً انهم نجباء .

يرون اباً الفاهم فى مؤرب
من العقد ضلت حله الارباء .

وما ادب الاقوام فى كل بلدة
الى المين الا معشر ادباء .

تبعنا فى كل نقب ومخرم
منايالها من جنسها نقباء .

اذا خافت الاسد الخماص من الظباء
فكيف تعدى حكمهن ظباء .

ترجمه‌سى : فضل وكمال صاحبلرى كندى وطنلرنده

---

[1] حجاز خطه‌سنده بيوك بر طاغك اسميدر .

[2] خميس مرتب اردو ديمكدر ومرتب اردو، صاغ جناح، صول جناح، مقدمة الجيش، مؤخرة الجيش، قلب ياخود مركز قسملرندن، داها ساده بر لسانله: اوك، آرقه، صاغ جناح، صول جناح، اورته اسملريله بش قسمدن متشكل اولديغندن بويله بر اردويه خميس اسمى ويرلمشدر . ع . ج .

[3] جوار مكه‌ده بر موقعك اسميدر .

غریبدرلر ، [1] اونلر یالکز قالیر ، وافر یارلری ، اونلردن تباعد ایدرلر ؛ تحصیل صفا ایچون بر بارداق قیرمزی شراب ایچمه‌مشلردر ؛ عفت وناموس اهلی قادینلری اسیر ایتمه‌مشلردر .

علو جنابی ، کندی کندیسنه حرمتی بولونان بر کیمسه‌نك ، صدقه اولاراق ویریلن سفیل بر غدا ایله اکتفایه مجبور اولماسی حیاتك ذلت وعیبی دکلیدر ؟ [2] کنجلك آتشی سوندکدن صوکره ، نشاطم زهرلندی ؛ شیمدیدن صوکره ایسترلرسه چادیریمی ییلدیزلرك آره‌سنه قورسونلر [نه فائده ؟] .

ای کنجلك ! بانا بذل ایتدیکك عشق ومحبت ایچون ، اکر بوحرکتم سنك سیرکی طوردوره بیلسه ایدی ، سنی تألیه وسنك هر آرزوکه عرض انقیاد ایدردم . اون‌بش

---

[1] نور دیده ایله ، کنجلکمزك شونغمه‌سنی ده اوقویلم:

چوللرده خطیب اولدق ،
وطنده غریب اولدق ،
ایل بزی خسته ایتدی ،
بز ایله طبیب اولدق .

ع. ج.

[2] شیخ سعدی :

درویش نیك سیرت وفرخنده رای‌را
نان رباط ولقمهٔ دریوزه کو مباش !

دیر .

یاشی کچدیکدن صوکره آرتق مسعود چوجوقلق یوقدر ؛ قیرق یاشی کچدیکدن صوکره عشق ومحبت تسلیبی آرتق قاپانمشدر . رجا ایده‌رم ! لباس اولاراق ، کویلولرك عباسنه راضی اولمه ؛ زیرا کوشهٔ سکوت وسکونه چکیله‌رك طوقونمش اولدیغك قاشی کورونجه ، سنی تحقیق ایدرلر . [1]

بو کرهٔ ارض اوزه‌رنده اشجار ونباتات ایله مستور محللر واردر . بو اشجار ونباتاتك ایچنده ، علندی ، آغاجی کبی پارلاق آلولرله یانانلر بولوندیغی حالده ، کبا ، آغاجی کبی یالکز دومان نشر ایده‌رك سونوب بیتنلرده واردر .

حبل تناسل بمله حضرت آدام آره‌سنده بر رابطه تأسیس ایتدی ، فقط بن رجلیتمی نسویتله بیرلشدیرمه‌دم . [ازدواجدن دائما ابا ایتدم .]

خالد اسنه‌دیکی وقت ، سائقهٔ سرایتله ، عمرو دخی اسنه‌دی ، فقط اسنه‌مك بانا کچمه‌دی . خلق حقنده ایدیندیکم فکر ، خلقه واضع الید اولماقدن بنی تماماً فارغ قیلدی .

---

[1] بو بر تلمیح در .

طرز سلفه تقدیم ایله ،
بر باشقا لغت تکلم ایله .

دیه‌ك ایسته‌یور ، غالب دده ، عالم غیرشعوریدن ، بر بویله سس ایشیتمشدی . متعاقب بیت بونی بر آز تنویر ایدر .

بك ايى بيليورم : عالملر [مكونات] بر ذرهٔ غباردر.

أولن بر كيمسه ، قوردو سازلر يانغنك آتشى
آلولنديرديكدن صوكرا ، آرتق حياته ناصل عودت ايده‌بيلير ؟ [2]

طالعك استبدادى تجلى ايديجه باغيرتلاق قوشى ، اوجاق ايچون قنادينى قيميلداتمادى و ملاحت و عصمتله ممتاز كوزل قيزلر ازدواج طالبى بولمادى. (رضوى) طاغى عسكرك هجومنه اوغرادى و آلديرمادى ؛ (قبا) دخى مرتب اردونك يارا‌قلريله صاريلدى. بابا ، اوغوللرينه قارشى جايدر ؛ ايسترسه بونلر مملكتلره حكم ايدن واليلر اولسونلر. اوغوللرك نه قادار نجيب اولورسه اونلردن اوزاقلاشماسى واونلرك سانا كينلرى اونسبتده متزايد اولور. زيرا كوردورلر كه بر بابا كنديلرينى ، ارباب عقولك جوزمكدن عاجز قالدقلرى محكم بربند ايچنه القا ايتمشدر. هر ملتده انسانلرى يالانه دعوت ايدن بر معشر ادبادر. طاغلرك صاپا يوللرنده و تپه اوجلرنده بزى اويله‌اولوملر تعقيب ايدر ، كه اونلرك بنه كندى جنسلرندن بر طاقيم نقيبلرى يعنى معرفلرى واردر. آچلق تاثيريله جرأتلرى آرتان آرسلانلر قليج آغزندن قورقدقلرى وقت چيلانلر قليچك

[2] خيام ايسه ، طاغيلان لاله بر داها آچاز ! ديور.

احكامنه ناصل قارشى قويابيليرلر ، اونلردن ناصل قورقازلر !

***

(دولت شاه) ك كتابى كبى شعرايه مخصوص تراجم احوال كتابلرى ، (عمر خيام) ى آنجاق استطراداً ذكر ايدرلر. بونك باشليجه سببى شودر ، كه عمرخيام ، بر ديوان اشعار ترتيب ايتمه‌مشدر. ديوان ترتيبى ايسه حقيقى شاعر طانينماق ايسته‌ين ايچون عادتا مجبورى ايدى. زمان زمان ذهننه بر فكر كلديكجه بر رباعى يازار ، ياخود ارتجالاً سويلردى. بو رباعيلرى بالذات طوپلامشميدر ياخود وفاتندن صوكرا احباسى مى جمع ايتمشدر؟ بو والرى بزجه معلوم دكلدر. ايرانيلرك (عمرخيام) دن احتياطكارانه بحث ايتمه‌لرينك بر سببى ده ، كنديلرينه خاص اولوب «كتمان» تسميه ايتديكلرى وصف مميزلرنده بوليوردم : بو كيفيت (قونت دو غوبينو Cte de Gobineau) طرفندن پك كوزل تصوير اولونمشدر.[1]

«كتمان» ايرانيلرك ملاحظهٔ فلسفيه وحيات دينيلرنده بيوك بر رول اوينايان مضبوط و مرتب Systématique بر نوع مواضعه Simulation در ، جعلى بر وضعيتدر . ... خصمك خوشنه كيده‌جك اولان هر

[1] Les religions et les philosophes de l'Asie centrale (Paris 1865) page : 15.

« آمنت » اوقونور ؛ اك زياده بوش و صاچمه اولديغنه قانع بولونولان آيينلر اجرا اولونور . بالذات كندى كتابلرى كنديلرى طرفندن تحريف اولونور . بتون افعال واسطه‌لرى قوللانيليير. نفسنك و اقرباسنك سلامتنى تأمين ايتمك ومحترم برايماقى، ايمانسزلرك [يعنى بويله يوكسك بر ايمان و اجتهادى قبول و فهم ايده‌جك بر مرتبهٔ عقل واذعانده بولونماين نابخته‌لرك، خام‌ارواحلرك] تماس مكروهنه عرض ايتمه‌مش بولونماق ، خلاصهٔ كلام، بو ايمانسزى آلداتمارق، ضلالتنده كنديسنى تأييد وروحانى رسوايلغى و سفيللكى ايچنده ترك ايتمك ممنونيت وظفرى بو صورتله قازانيليير . آسيائى فلسفه‌نك بتون دورلرينك و مذهبلرينك بيلديكى واجرا ايتديكى وه كتمان »تسميه اولونان شى ايشته بو در .

كنديلكندن آ كلاشيليير كه « كتمان » هم حر انديشلرك هم مذهب‌پرستلرك التجا كاهيدر . ايرانيلر ، دينسزلكلرينك و عدم اعتقادلرينك ميدانه چيقماسنى سومزلر . متصوفه‌نك روحنه حاكم اولان‌ده آز چوق، بو حالت ذهنيه اولديغى قناعتنده‌يم . عمر خيامك

رفتيم و زما زمانه آشفته بماند
با آنكه زصد گهر يكى سفته بماند

افسوس كه صد هزار معنىٔ دقيق
از بى خردىٔ خلق نا گفته بماند .

رباعيسنده بو درد بك صريح در : « هيهات كه خلقك قفاسزلغى يوزندن بيكلرجه دقيق معنيلر سويلنه‌مه‌مش اولاراق قالدى ! » ديبور. اذ كياى عرب دخى اغبياى عرب‌دن تظلماً « يضيق صدرى ولاينطلق لسانى» ديمزلر مى . آغزمده بيك دورلو سوز وار فقط دوداقلرمده جرأت تلفظ يوق ديمك اولان

هزاركونه سخن در دهان و لب خاموش!

مصراعى‌ده عينى شكايتده‌در. زواللى بيوك (عرفى) :

مازبان شكوه‌را بر سرمه خابانيده‌ئيم
اى سپهر بى‌مروت در جفا مردانه باش . [*]

ديديكى وقت بتون شكايتلرينى بر دفعه‌ده ادا ايتمشدر .

(عمر خيام)ه ، قيد احتياطسز ، غير معتقد بر مانه‌رياليست صفتى ويريله‌مه‌سه‌ده (عمر خيام) قطعياً غير

[*] « بز شكوا ديلنى سورمه‌يه باندق ، اى مروتسز سپهر ، جفا ايتمكده منصفانه داوران . » ديمك‌در . سورمه‌يه باتماق تعبيرينه كلنجه قديم بر اعتقاده كوره طوطينك ديلى سورمه‌يه باتيلنجه آرتق سويله‌مز اولورمش ؛ (عرفى) نم‌لسانم آرتق كلهٔ اشتكا ايچون ابدياً لال اولمشدر ديمك ايسته‌مشدر. ع. ج.

معتقد وماتەریالیست طانینمشدی و شعرلرینك كرك
موضوعلرینك كرك قلاسیك شكلنك خوشه كیتدیكنی اعترافه
جسارت اولونەمیوردی . معنی دار بر ما وقعدر، كه بیوك
قلاسیك شاعرلر . عطار ، جلال الدین رومی، سعدی ،
حافظ مستثنا اولاراق هیچ بر لیریك شاعر یوقدر، كه
اثری ، عمر خیامك اثری قادار صیق صیق تكرار طبع
اولونسون. ذاتاً متصوفین، XIII نجی عصر میلادیدن بری
(رباعیات عمر خیام) ی كندی نظرلرینه كوره تفسیر
ایتمەیه چالیشمشلرسەده ، « حكیم نیشاپوری » یی سوء
شهرتندن قورتاراماماشلردر . بو كیفیت ایسه بو تجیل
تشبثك دە بر ماسكه اولدیغی حقنده برشبهه اویاندیرمشدر.

« ابریق می مرا شكستی ربی » الخ.

رباعیسنه متعلق اولان واكثریا تكرار ایدیلن حكایەدخی
(عمر خیام) ی بر متصوف اولاراق كوسترمەیه، سابق
العرض « كتمان » ذهنیتی سببیله، كافی دكلدر.

*
* *

(De Gobineau) نك بو صحیفەسی ، صوك
درجەده شایان دقتدر . (عمر خیام) ك طرز اجتهاد
واعتقادی حقندەكی اعصاردیده شكوكك ماهیتنی اورتەیه
قویور . كرك (چهارمقاله) صاحبنك كركسه ،(خیام)ك

ترجمهٔ حالنه دائر دیكر یازی یازانلرك دە عینی ذهنیتك
تحت تأثیرنده بولوندوقلری استدلال اولونه بیلیر .

(خیام) ك روحنه الك أی انفاذ نظر ایتمش كورونن
(میرزا محمد قزوینی) یی دیكله‌یەلم: « (عمر خیام) ك
متین وشبهەدن مبرا رباعیلرنده تثبیت ایتمش اولدیغی فكرلر
او قادار صاف وبراقدر، كه بونلرك ایچنه قاریشان یابانجی
عنصرلر بونلرله اصلا امتزاج ایتمزلر ولكه كبی بو فكرلرك
اوستندە قالیر وكورونورلر . چونكه (عمرخیام)، اولانجه
صفوت روحیله هم ایمانه ، هم ریب و كمانه قارشی بی
قیددر . اونك زعمنجه ، نه تدقیق ، نه محاكمه، نەشعور
بزلره تام برشی اوكرتمز. معمای كائناتی ایستر دین، ایستر علم
ایله حله اوغراشانلرك هرایكیسی دەعینی درجەدە عاجزدرلر.
او، دیر، كه هیچ برحقیقی، بحق ادراك ایدەمەیز وطوپراغك
ماوراسندە نه بر مسعودیت واودر، نەدە بر عقوبت .
حیاتمزك ایكی سرحدی دیمك اولان ایكی عدم آرەسندە
كچن ایام عمر، قیصه برزمان تنفسدر، كه اوندن موقتاً
اولسون استفادەیە شتاب ایتملی یز . اونك اعتقادنجه شراب
كنجلره وكوزللره تعشق ، شاهنشینلره دوشن مهتاب ،
قیرلری وباغلری اهتزازه كتیرن نی عراقی ، نسیم سحری
یكی آچیش كللر ؛ بر رؤیادە كبی كلوب كچن ایام

زندکانینك یکانه حقیقی ایشته بونلردر . (بنی اسرائیل) ك « اسفار » ندن صوکره خیام بزلره ، برکره داها ، هر شی بوش وفانیدر اوبله ایسه همان ذوقڤزه باقهلم ، که غایهٔ حیات بودر دیر » [*]

آچیق قابالی بتون بو اشارتلردن وخیامك مالی اولدیغنده اصلا شك اولمایان رباعیلرك روحندن حاصل ایتدیکم قناعت شو در ، که (عمر خیام) ، محب فاضلمز (میرزا حسین دانش خان) ك ، بو طبعهده محافظه ایتدیکم تقریضنده سویلهدیکی وجهله ، (خیام) ، تام معناسیله بر « نیچری » یعنی Naturaliste در . آرهده صرهده « ربی » دیمهسی ایسه کتمان ذهنیتی سائقهسیلهدر .

آن قوم، که سجاده پرستند خرند :

دیین بر آدام باشقا دورلو اولاماز .

یارب تو کم سرشتهٔ من چه کنم ؟ الخ

دیمهسی ، قبول ایتدیکی ربك ، عابدلرنجه نه قادار منطقسز بر معبود اولدیغنی کوسترمك مقصدیله در .

---

[*] کوپرولو زاده فؤاد بکك ۲، ۱ و ٥ ایلول ۱۹۲۲ تاریخلی (اقدام) غزتهسنده منتشر و (رباعیات عمر خیام) عنوانلی اوچ مقالهسنك اوچنجیسندن .

شراب صراحیسنی روزکار دویردیکی وقت سویلهدیکی رباعیسی ده ، اللهه سرخوشمیسین ؟ شرابی بن ایچیوردم ، سرخوشلق ، بدمستلك ایدن سنسین دینیله بیلدیکنی کوسترمك ویا بونی دیمکله تشفیهٔ صدر ایتمك ایچون یازمش ویا سویلهمش در قناعتندهیم . برابرانلی ، (دوغوبینو) نك مصیب فکرنجه ، شیمدی بن برمده اولسهایدی « قناعتندهیم » دیهرك کسوب آتماز ، هر احتماله قارشی « قناعتندهیم » کلهسنك عقبنده بر ده « الله اعلم بالصواب » ، ی یاپیشدیریردی .

حقیقی حریتك بولونمادیغی یرده انسانلر ، وهر حالده ضعیف انسانلر شفاف و راست کو اولماقدن ، بالطبع وبالضروره ، منع و ریاکارلغه ، یالانجیلغه سوق اولونورلر .

(رباعیات عمر خیام) ك ، فرانسز موسیو (شارل غرولو Ch. Grolleau) طرفندن نشر ایدیلن ترجمهسی مناسبتیله یکرمی سنه اول بر فرانسز مدقق شو پك کوزل سطرلری یازمشدی :

« نیچه عصرلر اول « کیجه » نك ، « اولوم » ك ، « عشق » ك تأثیر مشترکلری آلتنده بر سام حالهدوشن [Hallucine] برهنسه [یعنی برهنس هاملهته] ، شکسپیر Shakespeare ك ، بو بیوك انکلیزك نفخ ایده بیلمش اولدیغی روحك قارداشی اولان بر روح [یعنی

عمر خیام] .. سقوط خیاله اوغرایان یورکلره، حیاتك دەکدیکی آجیلقلری، بیکلرجه مشهور منظومەلردن داها زیاده بلیغ وداها زیاده وقور رباعیلر حالنده تکثیف ایله افاده ایده بیلمشدر.

صو ثوق قانلی گوته Goethe نك مستهزی تبسملرك بوغدیغی شهقەلردن متشکل (دیوان) ی، (هانری هاینه H. Heine) نك بیوك اَلملردن یاپیلمش کوچوك شرقیلری، (لەئوپاردی Léopardi) نك منظومەلرندەکی فجیع امیدسزلك، چینلی (لی - تا - ئی - په) نك ماتمی نقراتی، (رباعیات) ك کنه وارامامشدر وبو رباعیلر اوقونورکن حس اولونان هیجانك یرینه هیچ بر شی قائم اولاماز. کیزل قونوشولدیغی ایشیتمكدن متولد بر نوع خوف وهراس بوهیجانه قاریشیر. آشاغی یوقاری بیك سنه اول صوصمش اولان بو ایرانلی نك، بزم کلمەلرمزه پك مشابه کلمەلرله قولاغه برشیلر سویلەدیکنی، برشیلر فیسیلدادیغنی ایشیتمك دهشتی، بوهیجانه جان اولور.»

∴

(خیام) ك 158 رباعیسنی نفیس بر نثر ایله ترجمه ایدن بو مستشرق Grolleau ایسه اثرینك مقدمەسنده بالذات شو مطالعەلری سرد ایتمكدەدر:

• (عمر خیام)، (Hamlet) ك بر قارداشیدر. (عمر خیام) ك ارادتی دخی، بی سود اولدیغی کندیسنه ذکاسنك کوستردیکی بر عملی امر ایدیور. بو ایکی قطب آره‌سنده، کندیسنی چارمیخه کریلمش کبی حس ایدیور، یأس مطلق، شدتنك تأثیریله ساکنلەشن تسلیت ناپذیر یأس، هجو آمیز جوششلرینك قعرنده مندمج نا قابل تصور استکراهی «خنده» نك فاجعەوی قدرتی آلتنده کسکینلەشیر. بو دنیادن باشقا بر دنیا یوق؛ بناءً علیه بودنیادن ممکن اولدیغی قادار مستفید اولملق، یاشاماق ومستی ایله حیاتی اونوتدیرماق کرکدر.

«می نوش که عمر هات میاید خفت»

دیر....

غیرمشابه ایکی ذهنیت، ریاضی و شاعر ذهنیتلری عینی موجودده بیرلشدیکی وقت تولید ایتدیکی مالیخولیایه هیچ بر شی معادل اولاماز؛ حصوله کلن، شدید بر هجران مؤبددر... علم اونی یأسدن تخلیص ایتمەدی...

(عمرخیام) دخی Lucréce کبی کاروان بشریتك سوروکلندیکی طریقده فضله ایلەری کیتمش، کاروان بشردن پك اوزاقلاشمش اولدیغندن، Lucréce کبی او دخی بعضی کیمسەلرك قورقولرینی تسکین، بعضی کیمسەلرکده احتراصلرینی

تطمین ایتمك ایچون قورولمش اولان بتون «قورقولق» (Simulacre) لری یاقشدی . ظلمتلرك ایشیكنده، سری كیزله‌ین پرده‌نك اوكنده كندیسنی یالكز بولدی.

سری استخفاف ایدن Lucréce ، كندیسنه، روحنی تطمین ایدن بر سیستم یاپمش ایدی؛ حالبوكه (عمرخیام) اللری بوش دوندی ...

كور كورینه قبول ایدیلن نصلر، عاجز یاخود محدود ذكالرك تمللك یاخود جبانت اثری اولاراق، قناعتلر كبی تلقی ایتدیكلری فرضیه، هپ بونلر اونك آرقاداشلرینه عصیان حسی القا ایدییوردی و بونلرك اكثریسی، متصوفلرك آرالق ایتدیكلری قابودن «غیر مشهود Invisible عالم» « فرار ایدییورلردی .

هیهات، (عمر خیام) ، اورادە، اكثریا اونلرك تشنه مفكره‌لرینك تجسم ایتدیردیكی ظلمتلردن باشقا بر شی بولمایوردی ...

بناءً علیه خیام یالاندن اوصانمش ذكالرك عكس العملنی جمع وتمثیل ایدییوردی ...

اضطرابك و اولومك شاَمتنی عینی درجه‌ده حس ایدییوردی .

مالیخولیائی نغمه‌لرنی ، محبت ، تبسیله همان هیچ ده

طراوتلندیرمیوردی . . قلبی، شرق قدیم اوزه‌رنده، حقیقی بر نوردر، بر عریان قلب در... و عریان برقلب قادار، آچیق بر یورك قادار هیچ بر شی صمدانی دكلدر....

اطرافنده‌كی آتشین نزاع بوذكالك زنكینلكنی كوسته‌رر.

ماهر اللرنده ، بتون بر فیلون[*] اولدیغی حالده عودت ایتمكله افتخار ایده بیله‌جك معدنجی بوقیه‌ده حفر ایتمش اولانلرك جمله‌سی بو معدن ذكادن، بر آز آلتون توزی كتیرییورلر و بو، بعضی روحلری زنكین ایتمه‌یه كافی كلیور....

. . .

(عمر خیام) ، (حسن صباح) و (نظام ملك)ك مكتب آرقاداشلقلرینه دائر اولاراق ، خیامك قلاسیك ترجمهٔ حاللرنده دائما ذكر ایدیلن حكایه و ماجرانك موثوقیتی تدقیقات اخیره چوق صارصمشدر . فقط (نور عثمانیه كتبخانه‌سی) نده موجود و بوندن یدی یوز آلتمش سنه اول یازیلمش فارسی و غیر مطبوع بر كتاب، بو شبهه اوزه‌رینه یكی بر نور سوق ایتمكده‌در : كتبخانه‌نك قاتالوغنده ، ۳۱۰۳ نومرو ایله مقید (جهان كشا فی التاریخ) آدلی بو كتابك مؤلفی ، مشهور و (تاریخ جهانكشا) صاحبی (علاءالدین جوینی) نك یاقین اقرباسندن اولدیغی آكلاشیلان (محمد بهاءالدین جوینی) در.

[*] Filon معدن داماری دیمكدر .

کوزل واوقوناقلی تعلیق خطایله اینجه کاغد اوزه‌رینه یازیلمش اولان بو نسخه (سلطان عثمان ثالث) طرفندن وقف ایدیلمشدر و اوزه‌رنده واقفنك امضاسی واردر. کتابك صوکدن بکرمی صحیفه‌سنی اشغال ایدن مبحثك عنوانی « ذکر حسن صباح و تجدید او دعوت ملاحده که آنرا دعوت جدیده خوانند » در و تماماً (حسن صباح) ك مذهب ومشوارندن باحثدر و (حسن صباح) ك احفاد و مریدانی واسطه‌سیله 171 سنه سلطنت سورمه‌سنی تأمین ایتمش اولان و (هلاکو) طرفندن ضبطی، سلطنت اسماعیلیهٔ شرقیه‌یه نهایت ویرن الموته [قارتال یوواسی] قلعه‌سنه و اوراده بولدیغی کتابلره دائردر. محمد بهاءالدین جوینی، (حسن صباح) ه ده، (عمر خیام) ه ده سوکوب صاییور، فقط بو اثناده یاقاسی آچیلمامش حقیقتلر دخی اورته‌یه قویور. مختلف سطور و صحائفده سویله‌دیکلرینك خلاصه‌سی شویله‌جه یاپیله‌بیلیر:

« (حسن صباح) و (عمر خیام) عینی فکری زرع ایتمشلردر؛ برینك فکریات کشورنده یاپدیغی – داها دوغروسی یقدیغی – دیکری مادیات عالمنده یاپمش – داها دوغروسی – یقمشدر. (عمر خیام) ده، (حسن صباح) ده عصیان ایتمش، کوکده‌کی و یرده‌کی فرمانفرمایی چامورہ آتمشلردر.

خیام .. علم، فکر، منطق ایله مسلح اولدیغی حالده، حسن صباح خنجر، بچاق و خشیش ایله سلاحلانمش ایدی. (عمر خیام) ك تعیینه وسو الجیشی تماماً معنوی اولان منطق وعقل سلیم عالمنده جاری ومترقی ایدی. (حسن صباح) مادی وجسمانی قدرت وقوتی قوللانیور و عالم اشباحده حکمنی یوروتیوردی. هرحالده (عمر خیام) ایله (حسن صباح) آره‌سنده بر آرقاداشلق، بر یولداشلق واردر.»

⁂

محمد بهاءالدین جوینی‌نك یکیری صحیفه‌سندن خلاصة الخلاصه چیقان معنای صریح بودر. بو کوروش هرحالده بزجه‌یکی بر کوروشدر. بو ایکی یقیجی، بو ایکی قیامی، بو ایکی عاصی آراسنده‌کی فرق، عظیم و (عمر خیام) ك لهنه اولاراق بارز اولماقله برابر هر ایکیسنك‌ده روحلری چالیشماقده حالا بر دوامدر. بری معنوی سلطنتی، دیکری مادی سلطنتی زیروزبر ایتمکده دوام ایتمیورلرمی؟ (عمر خیام) ك امتحانه چکدیکی واستنطاق ایتدیکی ذی قدرت و برجیات موهومه‌لر اونك حضور امتحان و تحلیلندن اکثریا مضمحل و بعضاً جانسز چیقیورلر.

Gessler ك زرهلی کوکسنی پارچالایان اوق، Wilhelm Tell ك یایندن چیقان اوق، سرعت وشدتی (حسن صباح) ك روحندن، یاخود (حسن صباح) ده‌کی

روح‌دن آلمشدی. (ناصرالدین) شاهی بره سرن‌خنجر، (بابی رضا) نك خنجری، (حسن صباح) ك روحی اوزه‌رینه سوروله‌رك زاغلانمشدی.

نه‌وت (محمد بهاءالدین جوینی) نك کوروشی مصیب، منور و جید بر کوروشدر.

شونی ده قید ایتمه‌لی‌یز، که (محمد بهاءالدین جوینی)، (الموته) قلعه‌سنی محاصره و ضبط ایدن (هلاکو) اردوسنده فرقه کاتبی اولاراق بولونمش و قلعه‌نك سقوطنده قلعه‌یه ایلك کیرنلردن بری اولمشدر. قلعه‌یه کیرنجه هر شیدن اول قلعه‌نك کتبخانه‌سنه قوشمش و «باطنیه» لرك فلسفهٔ مذهبیه وسیاسیه‌لرینی تدقیقه قویولمشدر. بو حقیقت دخی کندی افاده‌سنك زوشندن آکلاشیلماقده‌در. (جوینی) حکمنی، مطلقا بو آثاری مطالعه‌سندن حاصل اولان قناعت اوزه‌رینه بنا ایتمشدر.

∴

خیام بر مأیوس، بر امیدسزدر:

«کاش ازپی صدهزار سال ازدل خاك
چون سبزه امید بردمیدن بودی!»

مصراعلری بونك شاهد دلخونیدر. فقط نومید خیام، بر شهقه کندیسنی بوغاز بوغماز، بر نوحه، بر طوفان گریه یورکنده بلیریر بلیرمز، یوزینه بر تبسم ماسکه‌سی

طاقانی بك‌ایی بیلیر. Franz Toussaint ك، رباعیات خیام ترجمهٔ ظریفنك مقدمه‌سنده دیدیکی کبی بو الیم آرام روحی، خیام، جهدسز و یاره‌سز فتح ایتمش دکلدر.

خیام ماته‌ریالیست‌در؛ فقط بو ماته‌ریالیزم اصلا قابا بر ماته‌ریالیزم دکلدر. قادینی وشرابی جانخراش بر شوق وحرارتله تبجیل ایدر. عقیده‌لره وعقیده فروشلره قارشی کنایه‌لری، استهزالری، کفرلری بردینك دکل، بر عاصی‌نك، عصیان ایتمش بر روحك‌در.

سمانك وحیاتك ظلمتلری حضورنده Descartes هندسهٔ تحلیلی یاپار، Pascal اللهك قارشیسنده بوزولوب اوطورور، Leipnitz ته‌ئولوجیائی اخلاق وعقل تألیف ایتمك پروژه‌سنی ترتیب ایدر؛ دهاسی بو اوچ فیلسوفك دهالری فوقنده اولان (عمر خیام)، کمال جسارتله جهلنی وبالخاصه «نا قابل اثبات» دن استکراهنی اعتراف ایتمشدر.

∴

(عمر خیام) ك عینی زمانده بر ریاضی، بر ناتورالیست وشاعر اولماسنی خارق العاده کورنلر وار. عینی ملاحظه Goethe حقنده‌ده وارد کورولیور؛ بویله دوشوننلر، بیلمه‌ده ویا راتماده اك بیوك شعرك بولوندیغنی تسلیم ایتمه‌مش اولانلردر: F. de Lesseps،

Cuvier، E. Jenner، Lamarck ، Pasteur،
Edison ، Marconi ، Dr. Roux الخ الخ، هپ
شعرلری جهان انسانیتده، کونش سو تجربه‌ قادار، سیاره‌من
طوکنجه‌یه قادار یاشایاجاق ویاشاتاجاق اولان شاعرلر
اولمشلردر . یازیلان شعر اولدیغی قادار ده یاپیلان شعر
واردر. شاعر ابیات یاپان بر شاعر ایسه ابداع‌کار بر معمار ده
بیوت یاپان ، آبده‌لر یاراتان بر شاعردر . بونلرك هر
ایکیسنده‌ده یوکسك شاعریتلر واردر . (فرانسه) نك
سابق باش وکیلی و لاحق مجلس مبعوثان رئیسی
M. E. Herriot بونظری نه کوزل افاده ایتمشدر :

« علمك کندیسی‌ده بر شعردر . علم بیلکیلی آدامه ،
جاهلك خاطر وخیالندن کچه‌مین حدودسز « لیریزم » منبعلری
آچار ؛ علم، طبیعی تدقیق ومشاهده‌ده انسانه یکی حیرانیت
وهیجان سببلری بولدورور. حقیقی ریاضی :[Mathématicien]
بر شاعردر . بر داملا صو ، بر قار دانه‌سی ، قیرلمش بر
قایا، استعاره‌لر استعمال ایدلمکسزین تعریف وتصویر اولوندیغی
ایچون آز شاعرانه‌میدر ؟ بر بوجك ، بر نبات ، .. بیلن
ایچون ، بیلمه‌ین ایچون اولدیغندن پك چوق داها زیاده‌ رنکین
شاعرانه [Lyrique] سنوحات موضوعلری دکلیدر ؟ اك
علی العاده بر برصار ماشینی ساق قطیفیسیله، طرطیللی کوچوك
یاپراقلریله ، بر خلدیون چیچکی ، بر دیوار اوزه‌رنده ، بهار
موسملرنده چابرلری صاری رنکلرله بزه‌ین دوکون چیچکی ،

هپ بونلر، حیاتلرینك سرینی آکلامایه مراق ایدن بر مدقق،
بر مشاهد ایچون نا متناهی تفکر موضوعلری عرض ایدر .
توبجك دلبر سرنده بتون بر فلسفه مندرج اولدیغی کبی ، بتون
بر فلسفه‌ده‌ بر شعر مندرجدر . (Fabre) ك «لیریزم» ی (Mistral)
ك « لیریزم » ینه معادلدر . [*]

Mission de Poète ، Clovis Hugues
عنوانلی فقره‌سنده نه کوزل سویله‌مشدر :

La poésie n'est grande que si elle complète le rêve par l'idée et l'idée par l'action.

که « شعر، خیالی فکر ایله ، و، فکری فعل واجرا ایله
اتمام ایدرسه و آنجاق بویله اولورسه بیوکدر . » دیمکدر .

∴

(عمر خیام)ك ، اقطار عالمده، بالخاصه آنغلوساقسون
جمعیتلرنده و (اوروپا) ده قازانمش اولدیغی عظیم صیت
ادبیدن ، بو کتابك ایلك طبعنك مقدمه‌سنده ، بر نبذه
معلومات واردر . بر قاچ متمم خاطره‌یی ده قید ایتمه‌یی
فائده‌سز بولمیورم :

قرالیچه (ویقتوریا) مرحومك شاعری ومعاصر
انکلیز شاعرلرینك اك بیوکی اولان (آلفره‌د تنیسین

[*] E. Herriot *Créer*. I, page : 21—22

(A. Tennyson) ك ، (رباعیات خیام) ترجمه‌سی مناسبتیله مترجمی (ف .جه‌رالد F. Gerald) ه یازدیغی منظومهٔ تبجیلیه‌ده شو مصراعلر واردر :

— Your golden Eastern lay,
Than which I know no version done,
In English more divinly well;
A planet equal to the sun
Which cast it, that large infidel,
Your Omer; —

ترجمه‌سی شودر : « سزك آلتون شرق نغمه‌گز ، انکلیز لساننده بوندن داها الهی بر صورتده گوزل یاپیلمش ترجمه بیلمیورم . بیوك کافر (عمر) گز بر سیاره‌در ، که کندیسنی فضایه فیرلاتمش اولان گونشه معادلدر. »

عینی ذات دیکر بر یرده « رباعیات » صمدانی بر صورتده ابی وجوده کتیرلمش بر اثردر » دیر .

« عمر خیام قلوبی » نده، 1897 سنه‌سی کانون ثانی آینده ، آمریقالی میرالای John Hay ایراد ایتدیکی بر نطقده (رباعیات خیام) ك داها بیوك بر ثناسنده بولونمشدر :

« عمر خیام » ك رباعیلرینك ، (فیج جه‌رالد) طرفندن یاپیلان ترجمه‌سنی ایلك دفعه کوردیکم کون حس

ایتدیکم هیجانی اصلا اونوتمایاجاغم. (هومه‌ر)ك اشعارینك شاعر چاپمان Chapman طرفندن یاپیلان ترجمه‌سی اوزه‌رینه یازدیغی بر (صونه) ده بو احساسی، شاعر Keats ، شو بیتیله پك بلیغ بر صورتده تصویر ایتمشدر:

Then felt i like some watcher of the skies
When a new planet swims into his ken

که « او زمان ، [یعنی اونی ایلك دفعه اوقودیغم زمان] عدسه‌سنك ایچنده ، آنسزین یکی بر سیاره‌نك بوزدیکنی کورن [یعنی یردن بوه بر یلدیز کشف ایدن] بر سموات راصدینك حس ایتدیکی شوق وهیجانی حس ایتدم. » دیمك در . آمریقالی میرالای سوزینه دوام ایله شونلری علاوه ایتمشدی :

« شکلده انفس گوزللك ومکملیت مطلقه ، بو خارق العاده قطعه‌لرك ساده، کلفتسز دلبرلکی .. بنی حیرته دوشورن یالکز بونلر اولمادی . گوستردیکی پك واسع فلسفه ، معنای حیاتی یوکسك آکلایشی ، بی محابا جسارتی ، حیات ومماتك مضاعف معادلهٔ نهائیسی درپیش ایدرکن محافظه ایتدیکی سکینت روح بنی عینی درجه‌ده مبهوت وحیران ایتدی »

(Thomas Balley Aldrich توماس باله‌ی

آلدریج) شو قطعه‌سیله خیامڭ لا یموتلغنی تهلیل ایدر:

Sultan and slave alike have gone their way
With Bahram Gur, but whither men may say
Yet he who charmed the wise at Naïshapour
Seven centeries since still charms the wise to-day.

ترجمه‌سی شودر : سلطان و کوله (بهرام کور) کبی کوچوب کیتدیلر. فقط نره‌یه کیتدکلرینی کیمسه‌سویله‌یه‌مز؛ حالبوکه (نیشابور) ده، یدی عصردن بری حکیملره ذوق روحانی ویرن ذات [خیام] بوکونك حکیملرینه‌ده دائما ذوق روحانی ویرمکده‌در .

•
• •

(رباعیات عمر خیام) ڭ اوروپاده بو قادار بیوك شهرت ورغبته مظهر اولماسی سببی عجبا نه‌در؟ سؤالی صوروله‌بیلیر ؟ شبهه‌سز، (رباعیات) ڭ قیمت ادبیه‌لری بویوکسکدر فقط قیمت ادبیه نقطه‌سندن شبهه‌سز ، (رباعیات) ڭ فوقنده اثرلر، عرب وعجم لسانلرنده پك چوق واردر .

(ناثان هاسکل دول (Nathan Haskel Dole (رباعیات خیام) ڭ (فیج جه‌رالد) طرفندن یاپیلان ترجمه‌سنك نائل اولدیغی رغبتك سببنی پك ایی ایضاح ایتمشدر ؛ آتیده‌کی سطرلر آمریقاده باصیلمش کوچوك بر طبعنك مقدمه‌سنده یازیلی‌در :

یأس ایله دولو بر بدبینلك ، یارین اوله‌جکمز ایچون آن حاضرك حظوظاتندن متنعم اولمایه سائق بر فلسفه وعظ ایدن بر منظومه‌دن باشقا برشی اولمایان و الحاد اثر وصفیله توصیف ایدیله‌بیلن رباعیاته کوستریلن بو خارق العاده رغبتك نه‌دن منبعث اولدیغی سؤالی صوروله بیلیر. بونك سببی شودر : چونکه بو منظومه ، بو رباعیلر ، قرنمزك صیق سؤاللرینه ، اصلاتی ثابت اولمایان بر نیك بینلكك براقدیغی عدم خشنودی‌یه جواب ویریور. چونکه، «مجهول» قارشیسنده فلسفهٔ اخذ موقع ایتمه‌سی و بر اللهك عدالتسزلکی احتماللرینه انسانك میدان اوقوماسی جسارتی اعلان ایدیور ؛ چونکه « فاتالیزم » ڭ ، شیمهٔ فلسفی‌یی دعوت ایدن او شکل انامیسنی تصویر ایدیور؛ چونکه بر آز آجی طعملی اولماقدن زیاده، سلیم وعافیت‌بخش بر تأثیره مالك در؛ چونکه ، ناقابل اجتناب اولان برشیئه قارشی مقاومت ایتمك ایچون دکل، ناقابل اجتناب اولان شیئك کلدیکنی کمال متانتله کورمك ایچون طوپلانمش انسانلرك فیاض زمره‌سنی تمثیل ایدیور. »

(دول) ڭ بو سوزلرینی ترجمه و نقل ایدرکن ، یکرمی بش سنه اول طبع ایدیلن Fièvre d'Ame عنوانلی مجموعهٔ اشعارمده اوغلومه خطاب ایتدیکم وصیت‌آمیز بر منظومه

حافظه‌مده جانلاندی. فرانسزجه نظمده بعضی مبتدیلك قصور-
لرینه رغماً بو منظومه‌یی بری آناطولونك اورته‌سنده دیگری
آمریقاده دوغان ایکی آدامك بری برینی طانیمادن وسوزلرینی
ایشیتمه‌دن ، اوقومادن ناصل عینی طرزده دوشونه‌بیله‌جکلرینی
کورمك قارئلر ایچون بلکه موجب حظ اولور امیدیله قید ایدیورم:

HOMME!

Homme ! souffrir et vivre au milieu des cadavres
De nos semblables et de nos parents aimés,
Supporter les douleurs qui déchirent et navrent
Les âmes et les cœurs de pitiés animés.

Tel est notre destin, destin aveugle inique.
Car d'implacables lois régissent l'univers.
Là, des morts entassés pour un plaisir pervers,
Ici des ingénus victimes de panique.

Invoque le Diable ou sollicite les Dieux:
Tout reste sans effet et pas une clémence
Ne vient te caresser dans ta misère immense;
Ces acteurs infernaux jouent leur rôle odieux.

Que de lèvres en fleurs et que d'yeux adorables
Sont sur ton sein, ô Terre, en putréfaction !
La Mort que l'on appelle, à tort, Inaction,
Est le cours ténébreux d'une œuvre interminable.

Notre mort, sache-le, est une mort sans phrase;
Mais, homme, sois viril et sans frissonnement,
Sans de lâchss regrets, marche vers le Néant,
Vers cet immense Tout qui fait l'homme et l'ecrasse.

Sois homme-souverain, comme fait le poète,
Aux foudres du génie ouvre ton vaste front;
Ne te fais pas bercer d'une espérance bête,
Ainsi que les chatrés, pareil à des poltrons !

Oui, pense, transforme, et, sans être ruineux,
Soulage les douleurs, et ravive les joies
Mais ne procure point à la Mort d'autres *proies*,
Après toi, laisse seul un sillon lumineux.

Wien, le 26 X. 1900.

*
* *

La Revue Persane ده انتشار ایدن و (عمر خیام)
ایله (عمر خیام)دن سکز یوز سنه صوکرا دوغان (ژ. م.
کویو) آره‌سنده‌کی روحانی قارداشلغی کوسته‌رن شو فقره‌یی
ده نقل ایتمه‌یی مناسب کوریورم .

OMAR KHAYYAM ET J. M. GUYAU

Le lecteur s'étonnera peut-être un peu, en lisant ce titre. En effet il est curieux de vouloir établir une parenté —sprituelle bien entendu —entre Omar Khayyam, poète qui a vécu il y a neuf cents ans, et le philosophe français mort en 1888. Mais que de penseurs n'ont-ils pas exprimé, à peu près par les mêmes mots, une même pensée, malgré la distance de temps et de lieux qui les séparait ! L'illustre poète et naturaliste Goethe avait

admirablement raison lorsqu'il disait : « Les âmes sœurs se saluent de loin. »

Les quatrains d'Omar Khayyam, vers profondément philosophiques, et rendus célèbres surtout par la merveilleuse traduction du poète anglais Ed. Fitz-Gerald, renferment des idées réellement belles et comparables à celles des philosophes et des poètes les plus éminents de nos jours. Ebul Ala-el-Muarri, le poète aveugle de l'Arabie, qui précéda Khayyam, avait également résumé en un vers tout le système de Darwin et la doctrine de la génération spontanée :

الذی حارت البریه فیه   حیوان مستحدث من جماد

Voici la traduction de ce vers profond : L'être (l'homme) qui étonna le monde (par ses œuvres) est un animal transformé de la matière inanimée.

Je crois qu'il est impossible de ne pas convenir que la conception du système darwinien et de la génération spontanée ne peut pas être plus claire et plus précisément formulée. Deux gros volumes de vers d'El-Muarri, presque tous de haute philosophie sociale, intitulés *El luzoumiyat* (Les indispensebles) contiennent les germes d'idées et de vues qui nous paraissent, aujourd'hui encore, toutes neuves.

De la correspondance d'El-Muarri, traduite en anglais par le Professeur Margolioth, s'exhale un parfum non présenti qui nous mène vers des sphères de rêves et de pensées dont Monsieur Bergson réussit parfois à nous présenter le mirage. Mais il est presque certain que ni Guyau ni M. Bergson n'ont lu Khayyam ou El-Muarri.

La vie animale a une seule et même source: toute vie est engendrée par le soleil, toute énergie est le produit de la radiation solaire. Nous puisons donc, nous tous, notre existence du soleil. Nous sommes les gouttes d'eau du même océan, nous sommes les vagues de la même mer. Mais laissons ces réflexions pour examiner la parenté qui nous occupe. Lisons ce quatrain d'Omar Khayyam:

عاقل بخروش لااله‌الا هوست
غافل بگمان که دشمنست ویا دوست
دریا بوجود خویش موجی دارد
خس پندارد که این کشاکش باوست .

« Le sage s'enivre de l'idée de l'infinité de la Nature. — L'ignorant, inquiet, se demande si la Nature lui est hostile ou favorable — L'Océan se meut spontanément suivant les lois de sa propre essence — et la paille que les flots emportent, s'imagine que la fureur et les luttes de l'océan sont dirigées contre elle. »

Comparons ce quatrain au passage suivant de J. M. Guyau, que nous empruntons à son meilleur ouvrage, *l'Esquisse d'une morale sans obligation ni sanction*:

«La nature seule est assez infatigable pour être éternelle. Nous parlons aussi d'un idéal: nous croyons que la nature a un but, qu'elle va quelque part. C'est que nous ne la comprenons pas: nous la prenons pour un fleuve qui roule vers son embouchure, et y arrivera un jour. Mais la nature est un océan. Donner un but à la nature ce serait la rétrécir, car un but est un terme. Ce qui est immense n'a pas de but.» (1)

Omar Khayyam et J. M. Guyau ne semblent-ils pas fraterniser dans cette profonde et même pensée? Et comment pourrait-il en être autrement pour les grands génies?

DR. ABDULLAH DJEVDET

Le 17 Juin 1921, Imm. Idjtihad

كاشانى كوروش ، نقطهٔ نظرندن ، عمر خيام ايله متقدم و متأخر شاعرلر ، متفكرلر آرەسنده مشترك و متشابه خطوط و شمائل پك چوقدر . آلمان (گوته)نك (فاوست)ندە، آمريقالى Longfellow ك Keramos

(1) Ouvrage cité de Guyau, p. 51.

ندە ، انكليز (بايرون Byron) ك (چايلد هارولد)ندە، بنه انكليز (شكسپير) ك (هاملەت) ندە و (صونه) لرندە ميلاد عيسى‌دن 95 سنه اول دوغان و 41 ياشندە حياتنه خاتمه چكن لاتين شاعرى (لوقرەس Lucrèce) ك (De Rerum Natura ماهيت اشيا) سنده الخ. خيامك فكرلرى جابجا التماع ايدر طورور .

نسبةً الك زيادە آشنا اولديغمز فرانسز متأخر شاعرلرندە (خيام) دن ملهم اولانلر و ياخود خيام الهاميله ملهم بولونانلر پك چوقدر. آرەمزدە دوستلق جارى اولان فرانسز شاعرى بوديست Jean Lahore كه حقيقى اسمى Henri Casalis در ، بتون شعرلرندە خيامى بر رنك و نشئه واردر . (دلسقى مولانا) يه زيلاً ترجمه و اورادە نشر ايتديككز (رباعيات غزالى Les Quatrains d'Al Gazali) سنك رنجى كتابى اولان كتاب عشق عمر خيامه اتحاف ايتمش و بو صورتلەدە عمرخيام دن نه قادار ملهم اولديغنى كوسترمه‌مشدر. كتابك اوستنه شو قطعه‌يى يازمشدر :

A Khayam, au sage divin
Dont les *quatrains* versent à l'âme
L'ivresse extatique et sans fin
D'Allah, du vin et de la femme.

اكثریسی متأخر فرانسز شاعرلرینه عائد اشعار ایچنده خیام دوح ونشئه‌سیله حی ونشوه‌دار اولان برقاچ پارچه شعری بوراده تثبیت ایتمه‌یی مناسب کوردیورز: (رونسار Ronsard)ك (اختیارلق Vieillesse) عنوانلی منظومه‌سندن :

Vivez, si m'en croyez, n'attendez à demain
Cueillez dès aujourd'hui les roses de la vie.

شو بیت پروتستانلغك واضعی اولان مشهور (لوته‌ر Luther)ه معطوف و جرمن عالمنده پك زبانزد در :

Wer nicht liebt Wein, Weib und Gesang
Der bleibt ein Narr sein Leben lang. [*]

شوپارچه‌لر ته‌وفیل غوتیه Théophile Gautier نك La Comédie de la Mort عنوانلی اثرندندر :

Console-toi... — la mort donne la vie. — Eclose
A l'ombre d'un croix l'églantine est plus rose
Et le gazon plus vert.

. . . .

Cette petite fleur, qui, toute réjouie
Fait baiser au soleil sa bouche épanouie
Est fille de la mort.
En plongeant sous le sol peut-être sa racine
Dans quelques cendres chères a pris l'odeur divine,
Qui vous charme si fort.

---

[*] شرابی ، قادینی ، شعری [موسیقی و الحانی] سومه‌ین کیمسه مادام الحیات ، بر احمق [بر هودوك] قالیر .

(هاملت) فاجعه‌سنده ، اوفه‌لیا Ophélie شدت ویأس محبتله دلیر دیکی و کندیسنی صویه آتاراق بوغولدیغی وقت ، قارداشی (لائه‌رت Laert) نازنین ، دلبر و دلبرلکی نسبتنده بدبخت همشیره‌سی دفن اولونورکن شو سوزی سویلر ، داها دوغروسی ، شو سوزی (شکسپیر) اونك آغزینه قویار :

. . . . Lay her i' the earth;
And from her fair and impolluted flesh
May violets spring! [**]

حیاتك ساری و شامل اولدیغی فکرینی درین بر حساسیتله ترنم ایدن شو منظومه (پول آلبه‌ر Paul Albert) ك در :

. . . .

Votre herbe à vous, elle a je ne sais quelle grâce;
Vos oiseaux ont la voix plus discrète et plus basse,
Comme au chevet d'un être cher;
Et vous sentez parfois vos frères, les grands arbres,
Pousser joyeusement par les fentes des marbres
Leurs mains qui viennent les toucher.
Et le merle qui glisse amoureux sous les branches
Et le gazon tout fier de ses pousses plus fraiches,
Et les rameaux feuillus et forts,

[**] اونی طوپراغه قویکز ، پك کوزل ، پك دلبر ، پك صاف وجودندن منکشه‌لر بتسین !

Et l'insecte qui court sur la pierre attiédie,
Tout ce fourmillement intense de la vie,
Tout cela c'est votre œuvre, ô morts!

Tu les as repris éternelle Nature!
Leur être sous tes mains vit et se transfigure
En innombrable floraison.

Dans la brise du soir, c'est leur âme qui chante;
Ils sont la tige, ils sont la sève qui fermente,
Ils sont la grâce des saisons.

(راسین Racine) (آتالی Athalie) کلبانکنده
شو نغمه‌یی ترنم ایدیریر :

Rions, chantons, dit cette troupe impie
De fleurs en fleurs, de plaisir en plaisirs,
Promenons nos désirs,

Sur l'avenir l'insensé qui se fie.
De nos ans passagers le nombre est incertain:
[illegible]tons-nous aujourd'hui de jouir de la vie:
Qui sais si nous serons demain?

لامارتین Lamartine ك Premières Médi- tations عنوانلی مجموعهٔ اشعارینك « امیدسزلك Désespoir » سرنامه‌لی منظومه‌سندن شو مصراعلر دخی عادتا عمر خیام دن حرفیاً ترجمه ایدلمشدر :

Quel crime avons-nous fait pour mériter de naître
L'insensible néant a-t-il demandé l'être
Ou l'a-t-il accepté ?

⁂

شو ایکی قطعه Leconte de Lisle ك Poéme

Barbares »نده Ultra coelos عنوانلی منظومه‌سندن و بك معروفدر:

Nature immensité si tranquille et si belle;
Majestueux abîme où dort l'oubli sacré,
Que ne me plongeais tu dans la paix immortelle
Quand je n'avais encor ni souffert ni pleuré !

. . . .

Je n'aurai pas senti le poids des ans funèbres
Ni sombre ni joyeux, ni vainqueur ni vanicu,
J'aurai passé par la lumière et les ténèbres
Aveugle comme un Dieu: je n'aurai pas vécu !

⁂

آوستریالی بر شاعره اولان Josephine Knorr ك بك گوزل بر نکته‌سی واردر، که قیده شایاندر. بیوك شاعرمز فضولی‌نك

بیلمك بو یتر که بیلمز اولماز .

حکم مصیبی تأیید ایدر. بو شاعره، Eden، یعنی بهشت ك قاپیسنی آچایه مشتاق برشخصدن بحث ایدر. بو شخصك الندەکی آناختار یاکلش و او کلیدك آناختاری اولمایان بر آناختاردر . زواللی آدام آناختاری کلیدك ایچنده لاینقطع و بوشنه چویرر طورور . شاعره‌نك Eden دن مراد ایتدیکی سرائر طبیعت و کنه حیاتدر . بو

معظم سرّ مؤبدك قاپیسنی آچاجق آناختار بزم الىزه ویریلەمشدر دیمك ایستەمشدر .

ویقتور هوغونك Les Voix Intérieures) درونی سسلر) عنوانلی مجموعهٔ اشعارندن شو مصراعلر (خیام)دن مترجم کبی دکلیدر ؟

Vous allez tous à la tombe !
Vous allez à l'inconnu.
Aigles, vautour, ou colombe
Vous allez où tout retombe
Et d'où rien n'est revenu !

V. Hugo نك مختلف مجموعهٔ اشعارندن شو پارچەلر هپ روح (خیام)ی بیزار ایدن تصور و تفکرلرك منعکسیدرلر.

D'où viens-tu ? Je ne sais - Où vas-tu ? Je l'ignore.-
L'homme ainsi parle à l'homme et l'onde au flot sonore.
Tout va, tout vient, tout meurt, tout fuit.
Nous voyons fuir la flèche et l'ombre est sur la cible
L'homme est lancé. Par qui ? vers qui ?- Dans l'invisible.

. . . .

... L'infini semble à peine
Pouvoir contenir l'inconnu.

. . . .

Un spectre m'attendait dans un grand angle d'ombre,
Et m'a dit:
Le muet habite dans le sombre.
L'infini rêve, avec un visage irrité.

L'homme parle et dispute avec l'obscurité.
Et la larme de l'œil rit du bruit de la bouche,
Tout ce qui vous emporte est rapide et farouche
Sais-tu pourquoi tu vis ? sais-tu pourquoi tu meurs?
Les vivants orageux passent dans les rumeurs,
Chiffres tumultueux, flot de l'océan Nombre,
Vous n'avez rien à vous qu'un soffle dans de l'ombre.

. . . .

L'homme est un point qui vole avec deux grandes ailes,
Dont l'un est la pensée et dont l'autre est l'amour.

(خیام)، بر کوکلك يیقیلماسنی بیك کعبەنك خراب اولماسندن بیوك بر مصیبت و معصیت کورورکن (هوغو)یه :

Une minute peut blesser un siècle, hélas !

مصراعنی سویلەتن هیجانی طوغمشدی . عینی شاعرك

Le mur était solide et droit comme un héros,
Torches vous jetterez de rouges étincelles,
Qui tourbillonneront comme un esprit troublé.

. . . .

L'océan devant lui se prolongeait immense,
Comme l'espoir du juste aux portes du tombeau.

. . . .

Les fleurs chastes, d'où sort un invisible flamme,
Sont les conseils que Dieu sème sur le chemin,
C'est l'âme qui les doit cueillir, et non la main.

مصراعلرندەکی لاهوتی و روحانی طعم (رباعیات خیام)ك
اکثرنده طاتیلیر .

Victor Hugo نك L'Ane يعنى (اشك)
عنوانلى مجموعهٔ اشعارندن شو پارچەده تماماً (عمرخیام)ك
روحیله زندەدر :

Non frère l'homme, il faut se faire une raison,
Nous sommes vous et nous dans la même prison;
La porte en est massive et la voûte en est dure;
Tu regardes parfois au trou de la serrure,
Et tu nommes celà Science; mais tu n'as
Pas de clef pour ouvrir le fatal cadenas.

بو پارچەنك اوچنجی مصراعی بر ایرانلی شاعرك :

بند دكر پای ذلت از وطن منه
بیرون نرفتن از قفس آسمان بست .

بیتنی خاطرلاتیر ، كه قوسموپولیتیزمك بلیغ و ككیش بر
دستوری اولابیلیر .

(مادام آقكرمان Mme L. Ackermann) ك
La Nature à l'Homme عنوانلى بلیغ منظومەسنك
شو صوڭ ایكی قطعەسیده جاذب دقتدر :

Toi-même qui te crois la couronne et le faîte
Du monument divin qui n'est point achevé,
Homme qui n'es au fond que l'ébauche imparfaite
Du chef-d'œuvre que j'ai rêvé,

A ton tour, à ton heure, il faut que tu périsses.
Ah! ton orgueil a beau s'indigner et souffrir,
Tu ne seras jamais dans mes mains créatrices
Que de l'argile à repétrir. (*)

(لامارتین)ك شو بیتیده هم فضولینك هم (ژوزەفین)
ك نظر خیامانەسنی ترنم ایتمشدر :

Tu creuseras en vain le ciel, la mer, la terre,
Pour m'y trouver un nom; je n'en ai qu'un: Mystère!

*
* *

معاصر فرانسز شاعرلرینك اك قوتلیلرندن هانری دورەنیە
H. de Régnier، (La Nuit des Dieux)سندە
شو كوزل مصراعلری یازار :

Sois homme, mange, bois, pleure et ris tour à tour
Le désir est plus bref que tu ne crois. L'amour
Dure à peine le temps d'effeuiller une rose.
Prends la fleur. Mords au fruit. Vis à même les choses
Sans plus t'inquiéter de ce qui fut divin.

*
* *

Le Golfe de Baïa عنوانلى منظومەسندە ایسە
Lamartine شویله ترنم ایتمشدر:

Ainsi tout change, ainsi tout passe;
Ainsi nous-même nous passons
Hélas! sans laisser plus de trace

(*) Oeuvre de L. Ackermann p. 113.

Que cette barque où nous glissons
Sur cette mer où tout s'efface.

بر فرانسز شاعرینک شو بیتی، ناقابل تصور تفکراته انسانی سوق و غرق ایدر :

Nous sommes ce que l'air chasse au vent de son aile.
Nous sommes les flocons de la neige éternelle.
Dans l'éternelle obscurité.

مشهور فیلسوف (تەن Taine) اثرلرندن برنده عینی فکر وخیالی شو طرزده احیا ایدر:

On peut se représenter la Nature comme une grande
aurore boréale. Un écoulement universel, une succes-
sion intarissable de météores qui ne flamboient que pour
s'éteindre et se rallumer et s'éteindre encore sans trève
ni fin, tels sont les caractères du monde lorsqu'il se ré-
fléchit dans le petit météore qui est nous même»[*].

مرحوم دوستمز، (ژان لاهور) Ombre d'un Rève عنوانلی بر منظومەسندە شو محزون قطعەلری یازمشدر :

---

[*] Taine ك بو ملاحظەسی بزم

قلزم جانده چالقالانوب دوراجاق
خلقتك خیر و شری ، نیك و بدی ؛
اولورز بز، فقط حیات اولمز:
شعله فانیدر اشتعال ابدی .

قطعەمزدە افادە ایدیلن فکر ونظرلە چالقلانمشدر .

Parmi ces rencontres d'atomes,
Ne sachant pourquoi je suis né,
Je marche comme halluciné,
En un tourbillon de fantômes!

Vague étincelle entre deux nuits
Entre deux néants ombre d'être,
A la veille de disparaitre
Je ne sais encor qui je suis.

(عمر خیام)، اللهی کائنات و کائناتی الله بیلیر . اونك ایچون «پانتەئیست» در دیمك تماماً دوغرو اولماسە گرك در . اونك موقعی بر پانتەئیست ك موقع فکری و اعتقادیسندن داها یوکسك‌در . بر رباعیسندە «بو یولدە اوقادار ترقی ایت کە «برلك»ە واصل اولاسین و ایکیلك اورتەدن قالقسین» دیر. انکلیز شاعرلرندن Blake نك شو مصراعلرندە سویلەدیکیدە ، فقط کنایی بر صورتدە، سویلەدیکیدە اودر :

I give you the end of a golden string:
Only wind it into a ball,
It will lead you in at Heaven's gate
Built in Jerusalem wall. [*]

---

[*] ترجمەسی : سانا بر آلتون صیرمە تلنك اوجنی ویریورم، یالکز بونی یوماق حالندە صارماق زحمتی اختیار ایت، بو صیرمە تل سنی (قدس شریف) ك سورلری ایچندە بنا ایدلمش اولان جنتە ایصال ایدەجك‌در .

(ژان ماری کویو) نك L'Art au point de vue sociologique اسملی کتابنك ، شعرده فلسفی واجتماعی فکرلر ، عنوانلی بحثنده، تماماً (خیام) ك روحیله یازیلمش صحیفه‌لر واردر . 263 نجی صحیفه‌ده (لوقونت دولیل)ك Qaïn يعنى (قابل)، سرنامه‌لی منظومه‌سی موضوع بحث ایدر. بو منظومه‌ده‌کی خیامانه فکر ومطالعه‌لری تحلیل وتقدیر ایدر . (قابل) معلومدر، که حضرت آدمك وحضرت حوانك بدبخت اوغلیدر، (هابل) ك قاتلیدر. حضرت حوا، حضرت آدم ایله برابر جنتدن قوغولدیغی وقت (قابل) آناسنك رحمنده ایدی . (کویو) دیبور، که (قابل) (لوقونت دولیل) ك منظومه‌سنده بشریتك تمثالیدر ؛ بشریتی ، اضطراب وشر ایچون یاپان الله ، شرك واضطرابك حقیقی عاملیدر . (هابل) ك حقیقی قاتلی اللهدر. وعدالت فکری، بالذات بشرك سینه‌سندن دوغاجاق و بو فکر ، الله فکرینی ، اثری تا تمام و فنا وکندیسی قصور ونقصاندن منزه بولونان ذات فکرینی، [یعنی «ذات اجل واعلا» مفهومنی] تخندن ایندیره‌جکدر. (قابل) ك ، ناصل دوغدیغنی ، جنتدن چیقدیغنی صره‌ده یالین آیاق ، وجودی عریان اولاراق مدهش بر یالکزلقه آتیلدیکن کندیسنی (حوا) نك ناصل دوغوردیغنی

آکلاتدیغی شو نظمده فاجع ومهیج بر احتشام بلاغت حکمفرمادر :

Mourante, échevelée, elle succombe enfin
Et dans un cri d'horreur enfante sur la ronce
Ta victime Jahveh! celui qui fut Qaïn.
O nuit! déchirements enflammés de la nue,
Cèdres déracinés, torrents souffles hurleurs,
O lamentation de mon père, ô dourleurs,
O remords, vous avez accueilli ma venue
Et ma mère a brûlé ma lèvre de ses pleurs.
Buvant avec mon lait la terreur qui l'enivre,
A son côté gisant livide et sans abri.
La foudre a répondu seule à mon premier cri
Celui qui m'engendra m'a reproché de vivre,
Celle qui m'a conçu ne m'a jamais souri.

(کویو)، عینی نظر خیامانه ایله، حالی درپیش ایده‌رك «حقیقی مجرم، جهانی چیقارماق ایچون عدمك حضورینی اخلال ایدن «ذات» در ؛ شکل وحیات نفخ ایدن وبی شکل (قائوس Chaos) اوزه‌رنده یوزن «روح Esprit» در» دییور. Qaïn دوام ایدر :

Emporté sur les eaux de la nuit primitive,
Au muet tourbillon d'un vain rêve pareil;
Ai-je affermi l'abime, allumé le soleil,
Et pour penser: je suis! pour que la fange vive,
Ai-je troublé la paix de l'éternel sommeil?

Ai-je dit à l'argile inerte: Souffre et pleure!
Auprès de la défense ai-je mis le désir,
L'ardent attrait d'un bien impossible à saisir,
Et le songe immortel dans le néant de l'heure?
Ai-je dit de vouloir et puni d'obéir?

کویو علاوه ایدیور : « بو ذی روح طوپراغك قعرندن ، بتون حیوان غریزه‌لرینه طعمه اولان و حیوان کبی قاتله کیرلنمش بولونان بو ذی حیات طوپراقدن ، بر قوت ، اخلاقسز طبیعته ، حق و حقیقت فکرلری و علم ایله قارشی قویاجاق بر قوت ظهور ایده‌جکدر . بالذات اللهی امحا ایده‌رك اللهدن ، بشرك انتقامنی آلان ، او زمان ، علم اولاجاقدر » (کویو) صوکره (قابل) ك لساندن (لوقونت دولیل) ك شو بیتنی یازیور :

Et les petits enfants des nations vengées
Ne sachant plus ton nom, riront dans leurs berceaux!

(لوقونت دولیل) ك Qaïn نده سراپا حاکم اولان روح ، (خیام) ك روحیدر .

(عمر خیام) ك

« دریای اجل جو من سرافکنده شوم »

مصراعیله باشلایان رباعیسیله Casimir Delavigne ك شو پارچه‌سی آره‌سنده‌کی مشابهت پك آشکاردر :

Alors que ma froide paupière
Pressera mes yeux à jamais,

O naïs pour faveur dernière
Couronne moi de myrthes frais
Paré comme en un jour de fête,
Une coupe vide à la main
J'offrirai la siante image
De ce convive heureux et sage
Qui sommeille après un festin.

عینی شاعرك

Qu'est-ce donc que ce monde et qu'y venons nous faire?

سؤالی (عمر خیام) ك صوردیغی و اصلا جواب آلامادیغی سؤاللردندر. سؤال حیرتك آوازیدر کلن سسلر!

∴

خیامانه فکرلری ، خیامك طبیعته و نامتناهی‌یه صوردیغی و عکس صداسندن باشقا جواب آلامادیغی سؤاللری ترنم و تکرار ایتمش شاعرلر و شعرلر هیچ نادر دکلدر؛ بونلرك جمله‌سندن نمونه آلمایه کوچوك بر کتاب دیباجه‌سی طاقت کتیرمز. نمود حیات، نهایتی مطلقا سونمك اولان بر شعله‌در ، اشتعالك دوام مدتی آز و محدوددر : فقط بو محدود زمانده نامحدود بر حظ تحصیل و بوندن متمتع اولمایی تعلیم و ثنا ایتمك حق‌در و از جمله بز شاعرلرك وظیفهٔ طبیعیه‌مز و حقمزدر. حیات، ابدیته تشنه‌در ؛ بو تشنه‌لك‌در، که سمایه سر چکن مصر اهراملرینی ، معظم

ومعلا نجه آبده‌لری وجوده کتیرمشدر. (عمر خیام)ك
رباعیلری ایچنده ، بتون بو آبده‌لردن داها زیاده مؤید
ومؤید اولانلری واردر . او ، بو فانی حیاته ابدیتك
چاشنیسی ویرنلردن و عینی زمانده :

Aime, chante et de rêves suprêmes
Fais jaillir de joyeux printemps,
Car tu rentreras au néan.
La bouche pleine de blasphêmes. (*)

کبی مقوی ویکیت نغمه‌لر الهام ایدنلردن‌در . واقعا شعله
فانیدر فقط اشتعال ابدی‌در وبز اولاد اشتعالز .

∴

(عمر خیام) ی تقدیس ایده‌م، که شاعرلرك اللهی
بردر اوده جسورانه سویله‌نیلن حقیقت‌در دیین شاعر
کرمانی‌نك جذبه‌سی طاتیمشدر. مملکتنده «کتمان» دینیلن
ذهنیت مزمنه‌نك جبین ومضر تأثیری ایله اك آز متأثر

---

[*] AB. DJ. *La Lyre Turque*. Page 29.
بوقطعه‌یی احتوا ایدن کوجوك منظومه‌یی (پارس)ك کزیده
بسته‌کارلرندن Suzanne Mesureur بسته‌لەمش و بو بسته
کفته‌سیله برابر Nos Lectures مجموعه‌سنك 30 Avril
1911 تاریخلی و94 نومرولو نسخه‌سنده انتشار ایتمشدر. تغنی
وپیانو ایچون اولان بو نوطه 70 نومرولو (اجتهاد)ه عیناً آلنمشدر.

بر شاعر متفکر اولارق یاشامشدر ؛ اغیتمه‌یه اغینمه‌یی
ترجیح ایدن بر فلسفهٔ اخلاقك واضعی اولماسه‌ده هر
حالده (ابو العلاء المعری) کبی ، بو اخلاق وفضیلتك
اك یوکسك وأك اشتیاقلی مترنم ومدافعی اولان بر شاعر
حکیم اولمشدر .

20 نیسان 1924 اجتهاد ئەوی

عبدالله جودت

برنجی طبعک مقدمه‌سی

« عمرخیام » ك مفصل بر ترجمهٔ حالنی یازماق فکرنده دکلم ؛ بو ، مشکل ، اوزون مسئولیتلی بر ایشدر : بر شاعرك ، بر حکیمك ترجمهٔ حالنك صورت حکایه و تلقیسی اشعار و آثارینك طرز تفهم و تلقیسی اوزه‌رنده بویوك بر مؤثر رولی اوینار .

مکمل بر ترجمهٔ حال یازماق ، ترجمهٔ حالی یازیلان ذاتی : عرقی ، جغرافیائی ، اجتماعی ، اقتصادی ، حاصلی مادی و معنوی هر دورلو محیط و احوالیله برابر یاشاتماق و او ذاتك تار و بود روحنك ناصل طوقوندیغنی کوسترمك دیمكدر . « عمر خیام » کبی بر داهی‌یه متعلق اولنجه بو ایشك اهمیتی و تهلکه‌سی نه‌قادار چوغالیر میدانده‌در . بو سببله بن ، ماهیت « خیام » ك اك بارز خطلرینی چیزمکله اکتفا ایده‌جکم . « رباعیات » خیام » ك ایی آکلاشیلماسنه ، فناویا کلش آکلاشیلماماسنه مدار اولاجاق نقطه‌لری قید ایده‌جکم .

عمرخیام ، اکثریت مؤرخینه کوره ، « خراسان » ك « نیشابور » شهرنده و تاریخ میلادینك XI نجی عصرینك نصف اولنده دوغمشدر . محل تولدینك « نیشابور » اولماسی محقق دکلدر . « شمساده » آدلی بر کویده دوغدیغنی ادعا ایدنلرده واردر . مسقط رأسی نره اولورسه اولسون حیاتنك قسم اعظمی « نیشابور » شهرنده کچیرمشدر ؛ بو محققدر .

عمرخیام و زمانی حقنده اك ایی تتبع نامه‌یی ، Mrs. Batson طرفندن رباعیات خیامك تفسیرات و ایضاحاتنه حصر ایدیلن بر کتابه بیوغرافیائی بر دیباجه اولاراق ، یازان Mr. E. Denison Ross ك [*] بیانه کوره عمرخیام میلادك 1040 تاریخنده و یعنی « حسن صباح » دن اون سنه اول تولد ایتمشدر .

ترجمهٔ حالنی یازانلرجه « عمرخیام » ك باباسی « ابراهیم » بر چادیرجی ایدی . عمر ، زماننك عادتنه اتباع ایده‌رك بر مخلص انتخاب ایتمه‌یه مجبوردی . اکثر شاعرلر ، انوری ،

---

[*] بوذات ، الیوم (لوندره) ده Finsbury Circus ده کائن School for oriental studies London Institution یعنی (لوندره تدقیقات شرقیه اینستیتوسیونی مکتبی) عنوانلی مؤسسهٔ علمیه‌نك مدیریدر . [حاشیهٔ طبع ثانی] ع . ج .

فردوسی ، برقی کبی دبدبه‌لی و محتشم مخلص‌لرله تخلص ایدرکن، او متواضعانه بر عنوان اولاراق، خیام تخلص ایتدی.

بو صورت تخلص دقته شایان بر کیفیت‌در. شاعرك ، انوری ، آسمانی ، فردوسی کبی آز چوق مجرد مدلول‌لی افاده ایدن کلمه‌لره ترجیحاً « خیام » یعنی چادرجی مخلصی آلماسی حقایق اشیایه ، مجرداتدن داها زیاده مربوط متواضع وراست بین بر روح اولدیغنی کوسته‌ریر. « عمر خیام » ك خیمه‌جیلك صنعتنی اجرا ایتدیکنه دائر هیچ بر اماره بولونمامشدر. ذاتاً آلمش اولدیغی عرفان و تربیه، تحصیل زمانی چادرجیلقله کچیرمش بر کیمسه‌نك قازانه‌بیله‌جکی عرفان و تربیه دکلدر.

« عمر خیام » تحصیلنی ، « نیشابور » ده اکمال ایتمشدر. بعضی منقبه‌لره نظراً خیام مشهور بر عالم وطبیب وبرچوق دکرلی کتابلرك مؤلفی وشارحی اولان « موفق الدین » ك شاکردی ایدی . [*]

[*] موفق‌الدین عبداللطیف ابن‌اللباد، عالم، حکیم وطبیب ایدی . حدیثه، طبیعیاته، طبه دائر برچوق کتابلر یازمش . (مصر) ده، (قدس) ده، (شام) ده، (حران) ده، (بغداد) ده تدریس علم ایتمشدر. مرحوم رفعت بکك لغات تاریخیه وجغرافیائیه‌سنده (ابن‌اللباد) ماده‌سنه باقلك ؛ استادینك بر طبیب

عبدالقاسم وحسن صباح، عمر خیامك درس آرقاداشی اولمشلردی ؛ عبدالقاسم ، بالآخره « نظام‌الملك » عنوانیله « آلب ارسلان » ك وزیری اولدی . « آلپ آرسلان » سلجوق خاندان حکمداریندن ایکنجی پادشاه ایدی .

« حسن صباح » ده کلنجه « اسماعیلیه » دینیلن مذهبك واضع مدهشی اولدی. بونك متعصب وخونخوار مرید و تابعلری ، موغول استیلاسنه قادار، قتل نفوسی کندیلرینه عادت و عبادت ایتمکده دوام ایتدی . [*]

« امام موفق » ك تلمیذلرینك ، مطلقا اك یوکسك مرتبهٔ جاه و اقباله واصل اولدیغی اعتقاد عمومیسی واردی. بو اعتقادك تأثیر و نفوذی آلتنده، بو اوچ درس آرقاداشی یعنی عمر خیام ، عبدالقاسم ، حسن صباح ایچلرندن هانکیسی داها اول مقام اقتدار و اقباله واصل اولورسه دیکر ایکی آرقاداشنه معاونت ایتمك اوزره عهد

وناتورالیست اولماسی عمر خیامك تشکل وتکمل فکریسنك اسباب ومصادری آره‌سنده مهم بر موقع آلماق لازم کلیر قناعتنده‌یم.

ع. ج.

[*] « حسن صباح » ك تأسیس ایتدیکی اسماعیلیه مذهبی واسماعیلیلر حقنده معلومات مفصله آلماق ایچین، « تاریخ اسلامیت » عنوانلی اثر مترجمزی 337 نجی صحیفه‌سندن 408 نجی صحیفه‌سنه قادار مطالعه ایتمه‌یی توصیه ایدرم .

ع. ج.

وبیمان ایتمشلردی . اك اول یوكسك بر موقعه واصل اولان عبدالقاسم اولدی . عبدالقاسم، «آلپ آرسلان»ك قولایجه ، كوزینه كیرمك مهارت و درایتنی كوستردی و آز زمان ظرفنده كاتب خصوصی ، مستشار و نهایت وزیر [یعنی صدراعظم] اولدی و «نظام الملك» نامنی آلاراق بعدما بونام ایله یاد اولوندی.

«عمر خیام» و «حسن صباح» ، پرنفوذ و پراقتدار اولان دوستلرینه یعنی «نظام الملك» ه مراجعت وعهدلرینك حكمنی اجرا ایتمه‌سنی طلب ایتمكده تأخر ایتمه‌دیلر. نظام الملك بونلره حسن قبول كوستردی . «عمر خیام»ه سرای سلطانیده بر مأموریت تكلیف ایتدی . ساده ومتواضع طبیعتلی و بر كوشه‌ده رفاه حال ایله یاشاماقدن غیری بر امل بسله‌مه‌ین «عمر خیام» ، بو تقدمه‌یی رد ایتدی، و وزیره، «بانا یاپابیله‌جككز اك بیوك لطف، سایهٔ سعادتكزده، بر كوشه‌یه چكیلوب علمك فیوضاتنی اطرافه نشر و ازدیاد عمركز ایچون الله‌ه دعا ایتمه‌مه مساعده ایتمكدر» دیدی. بو ردك صمیمیت وخلوصندن پك متحسس اولان وزیر اصرار ایتمه‌دی. قدیم ارقاداشنه سنوی 1200 مثقال [*] آلتون معاش باغلاندی .

[*] بر مثقال ایكی بوچوق درهم‌در. بر آلتون لیرا اوچ

شاعر ، كوزینه چكیله‌رك علوم، فنون، ادبیات، ریاضیات، رصدیات تتبع و بونلری وطنداشلرینه تعلیم ایتمه‌یه حیاتنی حصر ایتدی .

حسن صباح ایسه ، عمر خیامك ایسته‌مه‌دیكی خدمتی قبول ایتدی .

صوك درجه حریص جاه و حسود اولان «حسن صباح» ولی نعمتی «نظام الملك» ی كوزدن دوشورمه‌یی دنه‌مك ایچون ، كندی موقعندن استفاده ایتدی؛ فقط نظام الملك تدبیرلی داورانه‌رق فلاكتك اوكنی آلدی ؛ «حسن صباح» سرای‌دن چیقاریلدی .

حسن صباح ، ایشته بو صورتله طرد اولونماسی عقبنده‌در، كه اسماعیلیه مذهبنی تأسیس ایتمشدر . «آلپ آرسلان»ك وفاتنده تخته كچن اوغلو «ابوالفتح جلال الدین ملك شاه»ك زماننده نظام الملك حائز نفوذ اولمایه وملكی داها زیاده قدرت و متانتله اداره ایتمه‌یه دوام ایتمش ایسه ده حسن صباحك ایلك قربانی اولمشدر .

نظام الملك، «جلال الدین ملك شاه» طرفندن عزل

درهم اولدیغنه نظراً، آلتون پاره ایله 1200 مثقال آلتون، تقریباً 1000 لیرا ایدركه بوكون دخی براهل علمی ترفیه واغنا ایده‌جك بر معاش‌در . [حاشیهٔ طبع ثانی]

ایدیلمش و چوق کچمه‌دن مقتول اولاراق بولونمشدر . حسن صباح طرفندن کونده‌ریلن بر متعصب اسماعیلی‌نك خنجریله اولدورولمشدی. «نظام الملك»ك وفاتندن صوکرا چوق وقت کچمه‌دن «ملك شاه» ، «بغداد» ده [1092 تاریخنده] وفات ایدیبور و اونکله برابر سلجوق ایمپراطورلغی ، منقرض اولیوردی. «ملك شاه»ك وفاتیله «سلطان سنجار»ك تخته جلوسی آره‌سنده کچن 25 سنه‌لك بر مدت اثناسنده، داخلی حربلر، شورشلر ایله مملکت هرج و مرج اولیوردی . «حسن صباح» امتی اولان متعصب قاتللر کروهیله قتل و جنایتلری کندیلرینه ایش و اکلنجه اتمکده ، باکمال حرص و حرارت، بردوام ایدی .

عمر خیام ، «نیشابور» ده سلاح کورولتولرندن اوزاق اولاراق علوم و فنونه ، شعر و ادبیاته حصر ایدیلمش آسوده و نورلو بر حیات یاشایوردی .

آقشاملری مهتابده، ئه‌وینك تراچه‌سی اوزه‌رینه آتیلمش بر سجاده اوزه‌رنده شن مدعولره صره ایله شراب طولو کاسه‌لر صونان بر ساقی حضورنده ، مغنی‌لرك و موسیقارلرك اورتاسنده اوطوروب مصاحبه اتمه‌یی سووردی.

حضرت حکیمه عائد مناقبدندر، که بویله بر آقشام بر روز کار ضربه‌سی، ایشیقلری سوندورمش و شراب

دولو دستی‌یی یره یووارلامشدی. حدته کلمش اولان شاعر شو رباعی‌یی ارتجالاً انشاد ایتمشدر :

ابریق می مرا شکستی ربی ،
بر من در عیش را ببستی ربی ،
بر خاك فکندی می کلکون مرا
خاکم بدهن مکر تو مستی ربی . [*]

عمر خیامك حیاتنه عائد و محقق اولاراق بیلدیکمز شودر، که «ابو الفتح جلال الدین ملك شاه» طرفندن 1074 تاریخنده ، دیکر یدی منجم ایله برابر تاریخ جلالی‌یی وضع و تأسیس ایتمشدر. (بغداد) رصدخانه‌سی مدیریتك‌ده کندیسنه تفویض اولوندیغی و اوراده «زیج ملکشاهی» دینیلن جداول رصدیه‌یی تنظیم ایتدیکی‌ده تاریخده مضبوطدر .

عمر خیام ، «ملکشاه»ك اطرافنی آلان و قصیده‌لر یازاراق ستایشنی کوکلره چیقاران ، دالقاوق شاعرلره هیچ بکزه‌مزدی .

---

[*] ترجمه‌سی: ای ربم شراب صراحیمی قیردك،
ای ربم بانا عیش و نوش قاپیسنی قاپادك ،
کل رنکلی شرابمی یره دوکدك
ای ربم اولمایه که ـ حاشا ـ سرخوش اولاسین .

در دهر آن که نیم نانی دارد،
وزبهر نشست آشیانی دارد،
نه خادم کس بود نه مخدوم کسی؛
گو شاد بزی که خوش جهانی دارد.

رباعیسی، خیامك نه‌طاورده بر دمیر اخلاقلی جان اولدیغنی گوسته‌رير.

آوستریالی مستشرق مشهور Hammer von Purgstall خیامك یکرمی‌بش رباعیسنی ایلك دفعه آلمانجه‌یه ترجمه ایتمش و (ایران تاریخ ادبیاتی) عنوانلی کتابنده نشر ایله عمر خیامی آوروپایه طانیتمش ایدی. بومستشرق، «عمر خیام»ی «شرقك وولته‌ر Voltaire»ی صفتیله توصیف ایتمشدی.

آلمانیانك اك بويوك و اك زیاده اطوار و افکار حکیمانه ایله ممتاز شاعرلرندن «روکه‌رت Ruckert» كه «فردوسی»نك شهنامه‌سی کبی حقیقةً خوارق ادبیه‌دن اولان عظیم بر اثر ادبی‌نك آلمانجه‌یه نظماً مترجمیدر، عمر خیامك پك ذائقه‌دار وسویملی بر شاعر اولدیغنی یازمش ومنظوم اولاراق بر قاچ رباعیسنی آلمانجه‌یه ترجمه ایتمشدی.

بالآخره، گرك شكلنك گوزللكی و گرك مضمون رباعیاتی تماماً نقل ایتمه‌سی اعتبارلریله (خیام)ی آلمانجه‌یه اك

گوزل ترجمه ایدن ذات، Nathan H. Dole ك رأیجه، آلمان شاعری Bodenstedt اولمشدر.

رباعیات خیامك آلمانجه‌یه مترجملری آره‌سنده از جمله Franz von Siller ایله A.F.Graf von Schack اسملری‌ده ذکر اولونمالیدر.

رباعیات (خیام)ی ایتالیانجه‌یه Dr. Italo Pizzi ترجمه ایتمشدر وبو ترجمه 1894 ده مجموع صحائفی 495 ه بالغ ایکی نفیس جلد اولاراق طبع و نشر اولونمشدر.

«عمر خیام»، قدیم لاتین دنیاسنك شاعر حکیمی و De Rerum Natura یعنی «حقیقت طبیعت» یاخود «حقایق اشیا» عنوانلی اثر معظم و منظومك مؤلفی Lucrèce ذکاسنده و Epicure مزاجنده، «ابو العلاء المعری» شائقه‌سنده و تماثیل آفرین «عرفی» قوتنده خلقتك بیر کزیده‌سی و بر کزیده‌سی‌در.

یالکز Ernest Renan عمر خیام ایچون «ظاهرده متصوف حقیقتده سفیه، کفری، اسرار برود الهیلره، استهزائی، سری Mystique اعتقادسزلقلره ممزوج ایدن «قیمرلی بر سالوس در» دیمشدی. بو سوزلری 1868 ده «سوسیه‌ته آزیاتیك»ه، «رباعیات خیام»ك Nicolas طرفندن یاپیلان ترجمه‌سنه دائر ویردیکی مطالعه

نامه‌ده یازیبوردی . بو حکم ، اکثر فرانسز متتبعلرینه خاص اولان « عجله حکم ویرمك » اعتیادینك محصولی ایدی . « عمر خیام » ك رباعیلرینی نظماً فرانسزجه‌یه ترجمه ایتمش اولان موسیو (فه‌رنان هانری F. Henry)نك ، (ره‌نان) ك ویرمش اولدیغی بو حکم حقنده رأیی شو مرکزده‌در : « بك درین اولمایان بر ترجمه‌نك هیچ درین اولمایان ، بك سطحی بر مطالعهٔ سریعه‌سیله ویریلن حکم بویله اولور » (فه‌رنان هانری) ، بك حقلی‌در ، چونکه «رباعیات»ك عمومیت مضامینی بو حکم سطحی‌یی شدتله بیقار و یاقار .

گاویست در آسمان ونامش پروین [*]
یك گاو دگر نهفته در زیر زمین ؛
چشم خردت گشای چون اهل یقین
زیر و زبر دو گاو مشتی خربین !

رباعیسنی یازان بو وبو کبی رباعیلری نشردن چکینمه‌ین (خیام) سالوس یعنی ریاکار اولاماز .

ایران قدیمده موجود اولان باطل بر اعتقاد ایله آنجاق بو قادار استهزا اولونه‌بیلیر ؛ بو اعتقاده کوره کرهٔ ارض بر اوکوز و اوکوز بر بالیق وبالیق منشأ حیات

[*] پروین ، اولکر دیدیکمز برجملهٔ کوکیه‌در ، که ثور برجنه داخلدر .

اولان بر دکز اوزه‌رنده بولونوردی .

رباعی‌نك ترجمه‌سنی بوراده‌ده تکرار ایده‌یم :

پروین اسمیله کوکده بر اوکوز [برج ثور] واردر. بر اوکوز ده یرك آلتنده کیزلی‌در ! اهل یقینك یاپدیغی کبی عقل کوزیکی آچ بو ایکی اوکوزك آره‌سنده بر قاچ اشکی [یعنی جاهل و غافل انسانلری] کور .

همان هر رباعیسنده ، یورغونلق کتیره‌جك بر صورتده شراب موضوعنك ، شراب ثناسنك تکرر ایتمه‌سی اکثریا مؤاخذه اولونور .

مستشرق Darmesteter ه کوره «عمر خیام»ك شرابی بر سه‌مبول ، بر تمثال‌در . شراب ، عمر خیامك اشعارنده دین واعتقادك بعضی رسوم وانواع باطله‌سنه قارشی عصیان و قیام تمثالیدر . « فه‌رنان هانری » نك دیدیکی کبی «او ، حقیقت حالده ، بلکه ، هیچ ایچمه‌مش اولدیغی شرابی ترنم ایتمشدر » .

«رباعیات خیام»ك Fitz Gerald طرفندن انکلیزجه‌یه ترجمهٔ منظومه‌سنی اصل اتخاذ ایده‌رك عمرخیامك یوز بر رباعیسنی فرانسزجه‌یه کمال موفقیت و مهارتله نظماً نقل ایدن «فه‌رنان هانری»یی دیکله‌یه‌لم :

«اونوتمایه‌لم که ، شاعر ، معمای کائناتی حل ایتمه‌یی

دوشونمکدن، سرائر عالمه مطلع اولمایه چالیشماقدن فارغ
اولمایان بر حکیمدر. سرائر عالمی اقتدار ادراکندن،
متعالی کورویور؛ یوکسه‌لیور، فقط واصل مرام اولا
مایاراق واولامایاجاغنی آکلایاراق کمال حزن والمله وادی
حیرته تکرار سقوط ایدییور. شرابدن ایسته‌دیکی،
ایچنه دوشمش اولدیغی حزن وهیچیتی اونوتدورماق،
عاجزیت ادراکنی اونوتدورماقدر، شعورلی سفالتنك
اوزه‌رینه بر نهر نسیان آقیتماقدر.

ذکاسنك عصیانلرینی و یورکنك شورشنی مظفرانه
تسکین ایده‌جك اولان شرابه، بنکه [یعنی اسراره]
مراجعت ایدر کبی، مراجعت ایدییور. نفسندن تجرد
ایده‌رك بلکه نهایت‌الامر، کندیسنی بی‌قرار ایدن سرائر
جهانك مفتاحنی شرابدن آلاجاغنی امید ایدییور.»

بز بر باشقا دورلو، و، خیام ایچون داها تجلیلکار
بر طرزده دوشونیورز. بز تلقیمزده مصیب اولدیغمزه
قانعز؛ قارئلرمزك بو نقطه‌یی نظردن اوزاق طوتمالرینی
تمنی ایده‌رز. خیامك، بلکه بك فضله تکرار و ثنا
ایتدیکی شراب و مستی، عادی شراب و اونك ویردیکی
نشئه دکلدر، شرابك وعلی العموم کئولك ویردیکی موقت
و عاقبتی برباد اولان بر نشاط و تنبه هیچ بر زمانده

(خیام) کبی بر حکیم ذوفنون طرفندن بو قادار ثنا و
تجلیل اولوناماز. قارئلرمزجه معلوم اولمالیدر، که حکیم (عمر
خیام)ك ثنا و توصیه‌سنده اصرار ایتدیکی حال مستی Ellick
Morn ك L'ivresse psychologique دیدیکی
و بزم «دلمستی» دیدیکمز حالدر، که عزم و ارادتله انسانك
کندی روحنه افاضه ایده‌بیلدیکی علوی و متجدد بر نشاط
و تنبه‌در. (ئەلیق مورن) ك Ton de Vitalité تعبیر
ایتدیکی پرده‌ء زندکی‌یی یوکسلتن بو پسیقولوجیائی سکر
و تنبیه ایله حیات، هر کون تازه‌له‌نیر؛ بو مستی ٔدوجینك
هیچ بر خماری اولماز وداءالکئول ایله هیچ بر مناسبتی
یوقدر. (عمر خیام)ك «هزیان مرتعش» و یا بوکا یاقین
اعراض تسمم ایله، خسته‌خانه‌لرده، دارالشفالرده ترك
حیات ایتمش اولان بعضی سرخوش و یا مورفینومان،
اسرارکش شاعرلره هیچ بر بکزرلکی یوقدر. او (کوته)،
(سوللی پرودوم)، (نه‌یسین) کبی وقور، مضبوط ومنتظم،
منور بر حیات یاشامشدر. Paul Verlaine، Charles
Baudelaire و Thomas de Quincey، عمر خیام
نسلندن دکلدرلر [*] Grolleau، ایسته‌دیکی قادار (عمر

[*] انکلیز شاعری Thomas de Quinceyك پسیقولوجیاسی
واوصاف شاعریتی حقنده بك جاذب وقیمتلی معلومات ومطالعاتی

خيام)ى Henri Heine يه، Swinburne ، Ch.
Baudelaire ه بكزه‌تسين (عمرخيام)، نصيب مستى‌ى
مى‌دن دكل بالخاصه و ازجمله ساقى‌دن ، ساقئ حسن
وحكمتدن، صهباى تفكردن آليوردى قناعتنده‌يز. سعدى،

مست مى بيدار باشد نيم شب ،
مست ساقى درقيامت بامداد .

ديديكى وقت او مستى و دلمستى‌يى موضوع بحث و ترنم ايتمشدر !

*
* *

تواضع ، آرزولرده اعتدال، حسنات ، مساعفه‌كارلق يعنى حريت فكريه ووجدانيه ، خلوص و صميميت ، يعنى اولديغى كبى كورونمك ويازماق و كوروندبكى ويازديغى كبى اولماق ، اضطراب وموته قارشى توكل وتسليميت ، جسارت روحيه ، شجاعت مدنيه . كذب وريايه بغض ولعنت.. ايشته عمر خيام، هب بو فضائل اخلاقيه‌يى وعظ ايديبور . « عمر » ايى‌در ؛ اونك بغض وكيفى زهد وتقوا جبه‌سى آلتنده ناپاك بر يورك طاشييان ساخته وسوخته

Dr. Paul Voivenel ايله Dr. Remond ك اثر مشتركى اولان (دهاى ادبى Le Génie Littéraire) عنوانلى كتابك XI نجى مبحثنده 151 الى 153 ، 156 و 192 نجى صحيفه‌لرنده بولو سكز . [حاشيهٔ طبع ثانى] .

ريا كارلره منعطف‌در . ايلكى ايلك ايچين سور . « بو جهانك احوالنى نه قادار زياده تدقيق ايدرسه‌م او قادار داها زياده آكلايورم، كه دنياده ايلك‌دن باشقا بر نعمت يوق‌در » دير. تعصبك دشمنيدر . مساعفه‌كار ورحيم‌در. حقسزلق‌دن، عدالتسزلك‌دن متنفردر. قتالى كورمكدن متألم اولور؛ بدبخت شاعر، باشقالرينك بدبخت ايديلمه‌سنى ايسته‌من . »

XVII نجى عصرك نصف اولنده « عمرخيام » ى انكلتره‌يه و آمه‌ريقايه Veterum Persarum Religio عنوانلى اثرى دلالتيله ايلك دفعه طانيتديران، « اوقسفورد » Oxford دارالفنونى عبرانى وعرب لسانلرى معلملرندن توماس هايد Thomas Hyde در. (قديم ايرانيلرك « مه‌د » لرك و « پارت » لرك تاريخ ادياتى) عنوانلى كتابنده « عمرخيام » ى موضوع بحث ايتمشدى . بو كتابك ايلك طبعى 1700 تاريخنده‌در .

قيصه عمرينك بيوك بر قسمنى « عمر خيام » ك رباعياتى تدقيق وجمعنه حصر و وقف ايتمش اولان بر قادين، يعنى ميستره‌س « مقادمل Mrs H. M, Cadell » « عمرخيام » ك رباعيلرينك مقدارينى 1200 ه ابلاغ ايتمشدر. مؤلفهٔ محترمه بومقدار رباعى‌نك كاملاً عمر خيامك اثرى

اولدیغنی هر کسك تسلیم ایتمه‌یه‌جکنی و صورت محققه‌ده عمر خیامك قلمندن چیقمش اولان رباعیلر مقدارینك 250 الی 300 راده‌سنده بولندیغنی تسلیم ایدیور .

Mr. John Payne (خیام)ك 800 رباعیسنی انکلیزجه‌یه ترجمه و بونلرك اصللریله برابر 1898ده (لوندره)ده طبع ایتمشدر . نسخه‌سی سرعتله دوکنمش و بوکون الده ایدیلمه‌سی مستحیل اولان بو کتابی (لوندره)ده محب مرحوم (بیسترکیب)ك کتبخانه‌سنده کورمشدم. 1882ده منتشر ، Whinfield ك ترجمه‌سی ده اصللریله برابردر. و 253 رباعیی محتویدر .

اصل و ترجمه‌لرینی قارئلرینه تقدیم ایده‌جکم رباعیلرك عددی 464 در و J.B. Nicolas طوپلامشدر. بو ذات فرانسه حکومتنك ایران سفارتخانه‌سی باش ترجمانلغنده اوزون مدت قالمش و اوراناده (رباعیات خیام)ی علما و ادبای ایرانك دلالت و معاونتیله و اوروپا اصول تحری و ترتیبی سایه‌سنده جمع و ترجمه ایتمشدر. کتاب اصل و ترجمه‌سیله برابر « پاریس »ده 1867 تاریخنده ایمپراطور « اوچنجی ناپوله‌ئون »ك اراده‌سیله حکومت مطبعه‌سنده طبع اولونمشدر . « نیقولا »نك جمع و ترجمه‌سی، برچوق سهو و ذهوللریله برابر (عمر خیام)ی مطالعه ایده‌جکلر ایچون نه

کران قیمت بر منبع و خزینه قالاجاق و بیوك خدمتلر ایده‌جکدر ؛ فقط عمر خیامك نامنی جمهور ادبا آره‌سنده تعمیمه بو بیوك برپاردیم ایتمش دکلدر. Fitz-Gerald ك پك پارلاق ترجمه‌سی [*] دلالتیله، شان و شهرت قاپیسنی شاعر ایرانی‌یه تماماً آچاق بیوك شرفی ، انکلتره‌یه، هر بیوکك ، هر نوع بیوکلکك بشیکی ، مطلعی ، مشرقی اولان انکلتره‌یه، « شکسپیر Shakespeare »ك « میلتین Milton »ك ، « بایرن Byron »ك « شه‌للی Shelley »ك « طوماس قارلایل Th. Carlyle »ك ، « چارلس داروین Ch. Darwin »ك « جه‌ننه‌ر Jenner »ك

[*] Fitz-Gerald ، 3 ایلول 1858 تاریخیله Cowell ه یازدیغی مکتوبنده « برچوق رباعیی خود ایتدم ، بر رباعی یاپدم، بو صورتله، عمر خیامك اك بیوك مزیتی اولان ساده‌لکدن بر آز ضایع ایتمش اولمقدن قورقیورم،» دیر. بناءً علیه (فیج جه‌رالد)ك بعضی رباعی ترجمه‌لرینك اصلنی فارسی متنده بولمق ممکن اولماز. (فیج جه‌رالد)ك (رباعیات خیام) عنوانلی نظملرینك فارسی منبعلری حقنده‌کی اثرنده (M. Heron Allen) ، (فیج جه‌رالد)ك (منطق الطیر)دن و (پندنامهٔ عطار)دن ده ملهم اولدیغنی کوسترمشدر ؛ بو الهام بزم ایچون ذاتاً آشکاردر . خارجدن کلن بعضی صیزنتیلرله برابر خیامك شمائل فکریه و روحیه‌سنك اساسلری خارجنه اصلا چیقیلمامشدر. ع. جه
[حاشیهٔ طبع ثانی]

وطن معظم وفیاضنه راجعدر . بو شاه اثر ایرانینی Fitz-Gerald ، طانیتان (قالکوته) ده سانسقریت مکتبی رئیسی و شایان حیرانیت و درین بر متبحر اولان E. Byles Cowell اولمشدر. «Calcutta Revue» ده بو ذات (عمر خیام) ك رباعیلری حقنده بك کوزل ومتعدد استشهادلرله بر تتبعنامه نشر ایتمشدی .

بو کون انکلتره‌نك وآمه‌ریقانك قلاسیك آثار ادبیه‌سی ایچنده «رباعیات خیام» ك غایت معین ومعتبر بر مقامی واردر. اکر بعضی قیصه‌نظرلیلرك کورمش اولدوقلری و، متأسفانه سویله‌یورم ، کوره‌جك اولدوقلری کبی انکلیزلر وآمه‌ریقالیلر ، حسن‌دن نفعی ونفع‌دن حسنی آییرمایان بو عملی وچلیك‌دن انسانلر «عمرخیام» ده می‌پرست بر سفیه و بی دین کورسه‌لردی . بو کون عمرخیامك اسمنی بیله کتابلرنده ذکر ایتمك ایسته‌مزلردی .

نه‌وت ، بو کون متحدهٔ آمه‌ریقاده و انکلتره‌ده ادبیاتله الك اوزاقدن نسبتی اولان بر فرد بولامازسکز که «عمرخیام» اسمنه بیکانه بولونسون . «لوندره» ده هیچ بر خصوصی کتبخانه کورمه‌دم که (عمر خیام) ك «فیج کرالده طرفندن مترجم» ، مختلف قطعه‌لرده ، مصور وغیر مصور ویارم شیلیندن 25 انکلیز لیراسنه قادار بهالری»

کتابك زینت وحجمنه کوره ، دکیشن انکلیزجه ترجمه‌لری بولونماسین .

انکلتره‌ده «خیام» و آثارینه ویریلن اهمیتی آکلاتماق ایچین دوقتور رضا توفیق بك‌دن دیکله‌دیکم شو فقره‌یی ذکر ایده‌یم :

«رباعیات خیام» ك انکلیزجه ترجمهٔ محتشمه‌سنك جلدی اوزه‌رینه یاپیلاجاق رسم ونقش ایچون انکلیز حکومتی ، The Graphic غزتهٔ مشهوره‌سیله بر مسابقه آچمش و بو رسم ونقش ایچون ایکی بیك انکلیز لیراسی مکافات وعد واعطا ایتمشدر. مکافاتی قازانان رسم ، قانادلری آچیق و جلدك همان بتون سطحنی آلتوندن یلکلریله احاطه ایتمش بر طاووس تصویریدر . جلدك اطرافنه یاپیلان ایران قدیم اسلوبنده و (ایران) ه عائد رسملر بو طاووس رسمنه عادتا بر چارچیوه تشکیل ایدر .»

* * *

«عمر خیام» ی شاعر اولمایان انکلیزلرده بیلیرلر . خیام ایچون بر آیین حیرانیت احیا وادامه ایدنلر ، پیامبرلرینك یعنی (خیام) ك دوغدیغی واولدیکی کونلرده Omar Khayyam's Club یعنی «عمرخیام قلوبی» دیدیکلری محفللرینی قیرمزی کللرله دوناتیر و قیرمزی

شراب ایچەرك آیین یاپارلر . بوندن بر قاچ سنه اول بو (عمر خیام قلوب) ی اعضاسی ، (عمر خیـام) ك مدفون اولدیغی کوچوك بر باغچەدن کتیرلمش ایکی گل فدانی (خیام) ك انکلیزجەیە مترجم حیران ومنهجی (فیج جەرالد) ك مزاری اوزەرینە دیکدیرمشلردر.»

بزده ایسه ، بوندن یکرمی اوچ سنه قادار اول معلم فیضی افندی طرفندن ترجمه وطبع ایدیلن (خیام) آدلی کوچوك بر مجموعهٔ منتخبات‌دن باشقا (عمر خیام)ه عائد بر اثر یوقدر . داها زیاده اغلاتاجاق و آغلاتاجاق جهت وار : بالذات ایرانیلر « عمرخیـام » ك مکمل وشانه لایق بر کتاب مطبوعنه مالك دکلدرلر .

سوز بو نقطەیە کلنجه محرم خلیل خالدبك ، پروفەسور Mr Browne دن نقلاً ، برکون باناآ کلاتمش اولدیغی موجب حیرت ونجرت شو وقعه خاطرمه کلدی :

مظفرالدین شاه ، (اوروپا) ده جولان ایتدیکی وەلوندرەەده بولوندیغی صیرەده (عمرخیام جمعیتی)، فارسی لسانه آشنا اعضاسندن برهیئت انتخاب وشاهك نزدینه کیدەرك (عمرخیام) ك مزاری اوزەرینه برتربه یاپمالرینه شاهدن مساعده استحصالنه مأمور ایتمشلردی؛ هیئت، عرض تعظیمات و (خیام) ك بین الملل موقع احترامنی بر آوردهٔ خاطر

ایتدیکدن صوکره شاهدن تشکره انتظار ایدرلرکن شاه یانده بولونان وزیر اعظمه دونەرك : « آغا ! این عمر خیام چەچیزست ؟ یعنی بو عمر خیام نه نسنەدر ؟ آغا ! » دییه اظهار جهل و حاضرونی حیرته غرق ایتمشدر . اکر وقعەنك شاهد وراویسی میستر (براون) وخلیل خالد بك اولماسەلر ایدی. حوصلەسوز غدارلق استعدادی و « سادیزم » تمایلاتی یانده :

« از مشبکهای رنکارنك یك پرتو فتاد،
کفر و دین ، دیروحرم شد، سبحەشد، زنارشد؛
ساقیٔ روز ازل چون جرعهٔ بر خاك ریخت
تاك شد ، انکور شد ، می شد ، نصیب یار شد . »

قطعەسی کبی ایجه، یوکسك ودرین شعرلرك شاعرلکی ده یاشاتمش بر بابانك اوغلنده بو قادار جهل وغباوتك بولونا بیلەجکنه قولای قولای اینانیلمازدی !

ایرانده متداول مجموعهٔ رباعیات « هندستان » ك « قالکوته » شهرنده طاش باصمەسیله بربادبرحالده طبع ایدیلمش‌در. (بابا طاهر همدانی) نك [*] اشعاریله برابر

[*] رباعیات بابا طاهر همدانی [عریانی] 1902 سنەسنده (لوندره)ده (ئەدوارد هەرون آلەن) طرفندن طبع ایدلشدر. متندن باشقا رباعیلرك نظماً انکلیزجەیه ترجمەسی وهر رباعینك

دیکر برطاش باصمه‌سی نسخه‌سی ده ایستانبولده چیقمشدر. عینی نوعدن برده (طهران) طبعی واردر .

آلتنده عجمجه ایضاحلری واردر. باباطاهرك ترجمهٔ حیاتنه دائر اك مهم مأخذ ، « مجمع الفصحا » و « ریاض العارفین » صاحبی رضا قلی خانك [طهران 1295 هجری] أثرلریدر. بو کتابلرده باباطاهرك 410 سنهٔ هجریه‌سنده وفات ایتدیکی روایت ایدیلیر، که بو تاریخ (فردوسی)نك برحیات بولوندیغی زمانه و عمرخیامه تقدم ایده‌ن دوره مصادفدر .

میستر (براون)، مترجم کتابه کونده‌ردیکی مکتوبده دیبور که:

پاریسده شه‌فرك قوللکسیونده بولونان وسلجوقیلرك تاریخندن بحث ایده‌ن اُل‌یازیسی بر أثرده بابا طاهردن بحث ایدیلدیکنی کوردم. بو أثرك آدی: «راحة الصدور و آیة السرور»در. مؤلفی‌ده: (نجم‌الدین أبوبکر محمد بن علی بن سلیمان بن محمد بن أحمد بن‌الحسین بن‌حماة‌الراوندی) در، که بو کتابی سلجوقیلردن. أبوالفتح کیخسروابن علاءالدولة عزالدین قیلیج آرسلان ابن مسعود ابن قیلیج آرسلان ابن سلیمان نامنه تألیف ایتمشدر . تاریخ تألیفی 599 یاخود 600 سنهٔ هجریه‌سی اولدیغی کبی استنساخ ایدیلدیکی تاریخ‌ده 635 در .

بو کتابده یازیلدیغنه کوره، طوغرول بك [تاریخ سلطنتی میلادی 1037—1063] همدانی زیارت ایتدیکی صیراده باباطاهری کورمش وخیر دعاسنه مظهر اولمشدر. بو موثوق وحقیقی معلوماته کوره (باباطاهر)ك اون برنجی عصر میلادی اورتالرنده برحیات بولوندیغی آکلاشیلیر. (رضا قلی‌خان)ك ویردیکی خبردخی بوطرزده تحقق ایتمکده‌در . »

« عمر خیام » ك تاریخ وفاتی 83 نجی سال حیاتنه مصادفدر . [541 سنهٔ هجریه] دوقوز اون کتاب تألیف وترك ایتمشدر . بونلردن اوچی علوم طبیعیه اوزه‌رینه یازیلمشدر . دوردی ریاضیاته عائددر . ایکیسی « مه‌تافیزیك » حقنده‌در ، بری مجموعهٔ اشعاردر .

بو اون کتابدن یالکز اوچنه دسترس اولدوق :

بری مشهور جبر کتابی‌در، که 1851 ده « پاریس » ده F. Woepcke طرفندن باصیلمشدر. اسمی: (الرسالة فی براهین الجبر والمقابلة » در .

ایکنجیسی Euclide ك بعض تعریفاتی حقنده ملاحظات‌دن متشکل‌در. اوچنجیسی « رباعیات» عنوانلی مجموعهٔ اشعاری‌در .

بز شیمدی یالکز بو مجموعهٔ اشعار ایله مشغول ومشتغل اولاجاغز . اشتغال واشتعال ایتمه‌ینلرك نصیب مقدر ومستحق تولوم وقارانلق‌در .

بزحیاته‌ونوره کیدیبوز؛ بزحیاته‌ونوره کوتوره‌جکز.

1 شباط 1914 « اجتهاد » ه‌وی »

دوقتور عبدالله جودت

(بابا طاهر)ك، رباعیاتی هانکی « لهجه » ده یازمش اولدیغی مستشرقلر آراسنده مختلف‌فیهدر. بعضلریونك لوری، دیکرلری مازندرانی ویا پهلوی دیلنده یازیلدیغنه قائلدرلر. [بوحاشیه‌یی طبع ثانی ایچون محب فاضلم حسین کاظم بك ویرمشدر]

رباعیات خیام

1

آمد سحری ندا زمیخانهٔ ما ،
کای رند خراباتی دیوانهٔ ما ،
بر خیز که بر کنیم پیمانه زمی
زان پیش که بر کنند پیمانهٔ ما .

برصباح میخانه‌مزدن شویله برندا کلدی : ای بزم دیوانه‌مز رندخراباتی ! قالق ، که پیمانه‌مز دولدورلمادن ، [یعنی عمرمز بیتمه‌دن . قافاطاسمز طوپراقله دولدورولمادن] اول پیمانه‌مزی شراب ایله دولدرالم . [*]

---

[*] بونفیس رباعی‌یی ، Fitz Gerald انکلیزجه‌یه رنکین و رنکین کوزللکرله شویله نقل ایتمشدر :

Dreaming when Dawn's Left Hand was in the Sky,
I heard a Voice withim the Tavern cry,
Awake, my little ones and fill the cup
Before Life's Liquor it's cup be dry.

(بلوقان Blockmann) بو رباعی‌یی متصوفانه بولور .
[Whinfield M. A. ک حاشیه‌سی‌در] .

2

ای آن که گزیدهٔ جهانی تومرا،
خوشتر زدودیدهٔ وجانی تومرا ،
ازجان صنما عزیزتر چیزی نیست :
صدبار عزیزتر زجانی تومرا .

ای نجبه، بوتون برجهانك گزیده آفریده سی اولان، سن ایکی گوزمدن وجانمدن داها معززسین ، ای پرستیده ، ای صنم، جاندن عزیز برشی یوقدر. سن بانا جاندنده یوز کره داها عزیزسین .

3

امشب برما مست که آورد ترا ؟
وز پرده بدین دست که آورد ترا ؟
نزدیك کسی که بی تو در آتش بود ؛
چون باد صبا چست که آورد ترا ؟

بو گیجه ، بویله مخمور اولاراق سنی بزه کیم گتیردی ؟ حرمدن چیقاراراق بو طرفه سنی کیم سوق ایتدی . سندن آیری اولدیغی حالده آتش ایچنده یانان کیمسه‌نك آتشنی آلولندیرمك ایچین، سنی لطیف روزکار کبی سریع کیم گتیردی؟

4

زین دهر ، که بود مدتی منزل ما ،
نامد بجز از بلا وغم حاصل ما؛

فسوس که حل نگشت یك مشكل ما ،
رفتیم وهزار حسرت اندر دل ما .

بر مدتجك بزه جای قرار اولان بو دنیاده غم و بلادن غیری برشی قازانمادق. یازیق، كه هیچ برمشكلمز حل اولونمادی، بوركمزده بیك حسرت بولونديغی حالده دنیادن گیتدك .

5

ای خواجه یکی کام رواکن مارا ،
دم درکش و ازبهر خداکن مارا؛
ما راست رویم ولیك توکج بینی
روچارهٔ دیده کن ، رهاکن مارا .

ای خواجه یالکز بر دیلکمزی قبول ایت. سسکی کس، بزی، الله عشقنه براق. بز دوس‌دوغرو گیدیيورز، فقط سن بزی کوری گوریيورسین ، گیت گوزلریکی تداوی ایتدیر ، بزی راحت براق .

6

بر خیز وبیا بتا برای دل ما ،
حل کن بجمال خویش یك مشكل ما ،
یك کوزهٔ می بیار تانوش کنیم ،
زان پیش که کوزه هاکنند ازگل ما .

کوزملم ، قالق ، خاطرمز ایچون گل ، مرادمزجه بر

مشکلمزی حل ایت، بر دستی شراب کتیر ، تا، که بدنمزك طوپراغندن دستیلر یاپیلمادن اول دستیدن ایچه‌لم .

7

چون فوت شوم بباده شوئید مرا ،
تلقین زشراب وجام کوئید مرا ،
خواهید بروز حشر یابید مرا ،
ازخاك درمیکده جوئید مرا .

بن اولدیکم وقت بنی شراب ایله ییقایکز ، مزارمك اوزه‌رنده تلقینه بدل شرابك وشراب کاسه‌سنك ثناسنه دائر شعرلر ترنم ایدیکز . حشر کونی بنی بولماق ایسترسه‌کز میکده قاپیسنك طوپراغنده آرایکز .

8

چون عهده نمی کند کسی فردارا ،
حالی خوش کن تو این دل سودارا ،
می نوش بنور ماه ای ماه که ماه
بسیار بتابد و نیابد مارا .

مادام، که فردانك نه اولاجاغنی کیمسه تأمین ایده‌مز ، سن دل کوکلکه نشئه دولدور . ای آی کبی کوزل اولان کوزل، آی ایشیغنده شراب ایچ، زیرا . بز حیاته وداع ایتدکدن صوکره آی ، پك چوق دفعه دوغاجاق فقط بزی بولامایاجاقدر. [*]

[*] عمر خیامك بو قری، - موسیو (هه‌نری)نك دیدیکی

9

عاشق همه روزه مست وشیدا بادا ،
دیوانه وشوریده ورسوا بادا ،
درهشیاری غصهٔ هرچیز خوریم
چون مست شویم هرچه بادا بادا .

عاشق بتون کون مست، شیدا ، دیوانه. شوریده، رسوا اولسون! زیرا عقلمز باشمزده ایکن هرشیئك قایغوسنی چکرز. مست اولدیغمز وقت هرچه بادآباد !

کبی - شاعرلرك، Browning طرفندن ترنم ایدیلمش اولان ،

That pale, soft, sweet and disempassioned moon
Wich smiles in forgiveness,

«او صولغون، ملایم، شیرین، احتراصلره بیکانه اولان ویاواش یاواش عفو وغفران صاچاراق بزه تبسم ایدن قمر» ه بر آز قارداش دکلمیدر ؟ قمر دخی ، لاتین شاعری Manilius ك

Conscia fati
Sidéra diversos hominum varientia casus

بیتنده سویله‌دیکی «طالعك معتمدلری اولان وانسانلرك متنوع مقدراتنه حاکم بولونان ستاره‌لردن بری دکلمیدر؟ او صولغون و ساکت آی ماضیه واستقباله عائد بزه نه‌لر ، نه‌لر سویلر !

Le soleil s'est couché, la lune de ses lueurs
Hésite d'effleurer ma candeur gémissante.

بیتیله باشلایان و Viola Semperflorens عنوانندن اولان صونه‌ی یازارکن اونکله نه آبی حسبحالرده بولونمشدق! ع.ج.

10

عاقل بەچه امید در این شوم سرا
بر دولت او نهد دل از بهر خدا !
آنکس که مرا نام خراباتی کرد
در اصل خرابات کجابود : آنجا .

الله عشقنه سویله‌یك: عقلی اولان، بومشئوم سرایك، یعنی دنیانك دولت واقباله نه‌امید ایله بل باغلار؟ [*] بانا خراباتی نامی ویرن ، یا کیلیور ، چونکه اصل خرابات نره‌سی‌در ؟ ایشته اوراسی [دنیا] در .

---

[*] مخفی مخلصیله تخلص ایدن و

درسخن (مخفی) شدم چون بوی گل درآب گل
هرکه دارد میل دیدن درسخن بیند مرا .

بیت نازکنك شاعرهٔ صنعتکاری اولان ایرانلی برخانم قیزك شو بیتی خاطرلاتیور :

نهال سرکش وگل بی وفاولاله دورنك
دراین چمن بەچه امید آشیان بندم .

برنجی بیتك ترجمه‌سی: ای (مخفی) گل بصوینده گل قوقوسنك گیزلندیکی کبی بن ده شعرمده مخفی اولدم بنی گورمك آرزو ایدن بنی سوزمده [شعرمده] گورور.

ایکنجی بیتك ترجمه‌سی: نهال .. سرکش، گل.. وفاسز، لاله ایکی رنکلی ، بن بوباغچه‌ده نه امید ایله یووا یاپادم !

11

قرآن که بهین کلام خوانند اورا ،
که گاه نه بر دوام خوانند اورا ،
در خط پیاله آیتی روشن هست ،
کاندر همه جا مدام خوانند اورا .

سوزك اك گوزلی دینیلن « قرآن » ی دائما دگل آرا صیرا اوقورلر . پیاله‌نك آغزنده پرنور بر آیت واردر، که اونی هر یرده ، دائما اوقوماقدن متلذذ اولورلر .

12

گر می نخوری طعنه مزن مستانرا ،
گرتوبه دهد توبه کنم یزدانرا ،
توفخر بآن کنی که من می نخورم ،
صدکار کنی که‌می غلامست آنرا .

سن شراب ایچمه‌یورسه‌ك مستلره طعن ایتمه . اگر الله توبه نصیب ایدرسه توبه ایده‌رم . سن ، شراب ایچمه‌یورم دیه افتخار ایدییورسین، فقط یوزلرجه ایش گوروبورسین که شراب اونلره نظراً بیك کره زمزمله ییقانمشدر .

13

هرچندکه رنك و روی زیباست مرا ،
چون لاله رخ وچو سرو بالاست مرا ،

معلوم نشد که در طربخانهٔ خاك
نقاش من از بهر چه آراست مرا .

واقعا یوزم ورنگم کوزلدر ، بانا قلرم لاله کبی قیرمزیدر .
سروی کبی یوکسك بویلویم ، فقط طربخانهٔ خاکده بنم نقاشم نه
ایچون بنی نقش و تزیین ایتدی بوراسی معلوم اولمادی .

14

بت گفت به بت پرست کای عابد ما ،
دانی زچه روی کشتهٔ ساجد ما ؟
برما بجمال خود تجلی کرده ست
آنکس که زتست ناظر وشاهد ما .

پوت ، کندینه تعبد ایدنه دیدی ، که ای بانا طاپینان ، سن بانا
نه دن سجده ایدیجی اولدك بیلیرمیسین؟ سندن بانا ناظر وشاهد
اولان کیمسه [یعنی وجدانك] جمالی ایله بنم اوزمرمده تجلی
ایتمشدر . [*]

15

خواهی زفراق درفغان دار مرا ،
خواهی زوصال شادمان دار مرا ،
من باتو نگویم که چه سان دار مرا ،
آن سان که دلت خواست چنان دار مرا .

[*] (گلشن رازك)ك 800 نجی صحیفه سنده باقك. [W]

ایسترسه‌ك بنی آغلقدن آه وفغان ایچنده طوت ، ایسترسه‌ك
بنی سانا قاووشدور ، شاد ایت : بانا ناصل معامله ایته‌جککی
ایسته‌دیککی سانا سویله‌مم . کوکلك ناصل ایسترسه بانا اویله
معامله ایت . [*]

16

تا بتوانی رنجه مکردان کس را ،
برآتش خشم خویش منشان کس را ،
گر راحت جاودان طمع میداری ،
میرنج همیشه ومرنجان کس را

الکدن کلدیکی قادار کیمسه‌یی اینجیتمه ؛ کیمسه‌یی آتش
خشمکه یاقه . اکر ابدی حضور بال ایسترسه‌ك دائما اینجین
وکیمسه‌یی اینجیتمه. [**]

[*] من نمی گویم زیان کن یا بفکر سود باش ،
ای زفرصت غافل اندر هرچه خواهی زود باش - بیدل -

[**] محرم حسین کاظم قدری بکك ، بیروتده یسوعیلرك
کتبخانه سنده تدقیقات وتحریات علمیه سی اثناسنده بولوب بانا
اهدا ایتدیکی واکثر نسخه لرده غیرموجود وآنجاق صوك زمانلرده
معلوم اولمش رباعیلردندر . (ژورنال آزیاتیك) ك بشنجی
سه‌ری سنك 9 نجی جلدنده و1857 سنهٔ میلادیه سنده Garcin
de Tassy طرفندن نشر اولونمشدر . بونلر Mr. Oaseley ك
اوقسفورد کتبخانه سنده بولونان بر آل یازیسی (رباعیات خیام)
دن نقل ایدلمشدر . بو ذاتك روایتنه کوره مذکور نسخه‌ده

17

أی کرده زلطف وقهر تو صنع خدا ،
درعهد ازل، بهشت ودوزخ بر پا !
بزم تو بهشتست ومرا جرمی نیست
چونست که دربهشت ره‌نیست مرا ؟

أی روز ازلده صنع صمدانینك، لطفكله جنتی، قهركله جهنمی وجوده كتیرمش اولدیغی معشوقهم ! مجلس الفتك جنتدر، بن ایسه هیچ بر گناه ایشله‌مش دكلم، شو حالده جنتك قاپوسی بانا ناصل قاپالی اولور ؟

18

بردست یکی تیغ چو آبست مرا ،
کزوی همه‌سال فتح بابست مرا ،
پیوسته دل‌خصم کبابست مرا ،
وزکلهٔ اوجام شرابست مرا .

بنم الده زاغلی بر قیلیج واردر، که اونك سایه‌سنده دائما قاپیلر بانا آچیلیر و دائما خصمك یوره‌کی کباب ، قفا طاسی بانا جام شراب اولور .

---

158 رباعی واردر . کتابده 866 سنهٔ هجریه‌سنده ‎-1460 1461 شیرازده یازلمشدر . دوستمك همتیله میدانه چیقان دیکر بش‌رباعی‌ده صیره‌لری کلدکجه درج واشارت ایدیله‌جك.

19

می قوّت جسم وقوت جانست مرا ،
می کاشف اسرار نهانست مرا ،
دیکر طلب دنیی وعقبی نکنم :
یك جرعه به از هر دوجهانست مرا .

شراب بدنمك قوتی، جانمك غداسیدر، سرائری بانا كشف ایدر . آرتیق دنیایی وآخرتی ایسته‌مم . شرابك بر داملاسی هر ایکی جهان‌دن ایی‌در .

20

ساقی قدحی که کارسازست خدا ،
در رحمت خود بنده نوازست خدا ،
می خور به بهار و بار طاعت مفروش ،
کز طاعت خلق بی‌نیازست خدا .

ای‌ساقی برقدح صونمایه باق، زیرا الله ایشلری دوزه‌لتیجی در . مرحمتندن نوازشكارانه معامله ایدر . عمركك بهارنده شراب ایچ، صوفولق صاتمه : خالق، مخلوقك طاعت وعبادتنه محتاج دكلدر .

21

ساقی نظری به بیکسان بهر خدا !
بشکن بت ما بلهوسان ، بهر خدا ؛

ما ماهیٔ مرده‌ییم وتو آب حیات ،
مارا بوصال خود رسان ، بهر خدا .

ای ساقی ، الله عشقنه اولسون ، کیمسه‌سزلره بر نظر عطف ایت بزماهی‌ون اشتاهلیلرك یوتمزیقیز. بز، صودن چیقمش بالغز، سن آب حیاتسین الله عشقنه ، بزی سانا قاووشدور .

ب

22

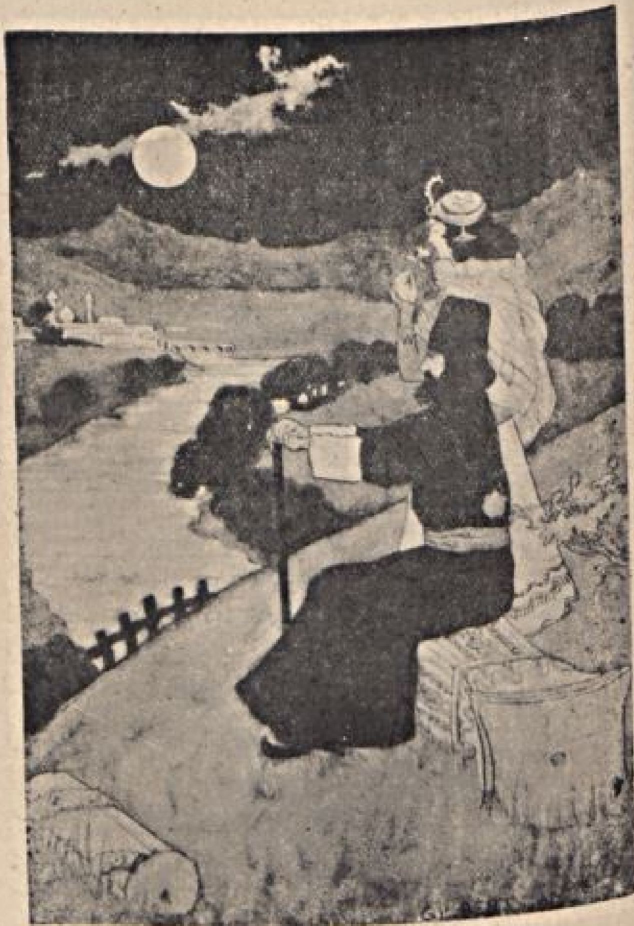
چندان بخورم شراب کین بوی شراب ،
آید زتراب چون روم زیر تراب ،
تا بر سر خاك من رسد مخموری
از بوی شراب من شود مست وخراب .

او قادار چوق شراب ایچه‌یم که طوپراغك آلتنه گیردیکم وقت طوپراقدن شراب قوقوسی گلسین، مزارمك باشنه گلن بر چاقیر کیف، بو رایحه‌نك تأثیریله مست وخراب اولسون .

23

در کوی نیاز هر دلی را دریاب ،
در کوی حضور مقبلی را دریاب ،
صد کعبهٔ آب وگل بیکدل نرسد
کعبه چه روی برو دلی را دریاب .

امید ساحه‌سنده هر کوکلی کندیکه ربط ایت «حضور»

قالق، فردانك نه اولاجاغنی کیمسه تأمین ایده‌مز؛ سن غمله دولو کوکلکه نشئه دولدور ، ای ماه پیکر نورانی بر کاسه ایچنده شراب ایچ؛ زیرا ماه، بزی دنیاده بولاقسزین بزدن صوکره پك چوق دفعه‌لر دوغاجاق ، باتاجاق !

ساحه‌سنده بر محب کامل ایله رابطه تأسیس‌ایت، زیرا، بیل که طوپراق و صو ایله یاپیلان یوز کعبه . بر کوکل قیمتنده اولاماز. کعبه‌یه نه گیدییوسین؟ بر یوره‌ك، بر کوکل بولمایه باق . [*]

24

روزی که بدست برنهم جام شراب،
وز غایت خرّمی شوم مست‌وخراب،
صد معجزه پیدا کنم اندر هرباب
زین طبع چو آتش وسخنهای چو آب.

اَله شراب کاسه‌سنی آلدیغم ومسعودیتك چوقلغندن مست

---

[*] ای قوم بحج رفته کجایید، کجایید ؟
معشوقه دراین جاست بیایید، بیایید ! [مولانا]
معناسی ، ای حجه کیتمش اولان قوم ، نره‌ده‌سکز ؟ نره‌ده‌سکز ؟ معشوقه بوراده‌در . کلکز ! کلکز !
نظامی دخی :

کعبهٔ گل سجده‌گه خاکیان
کعبهٔ دل قبلهٔ افلاکیان .

دیر . (شیخ سعدی) ایسه

پارسایان روی در مخلوق
پشت بر قبله میکنند نماز .

دیبور . بونلرك هر اوچی‌ده زهد غافلان وغفلت زاهدانه‌دن انسانلری تحذیر وتغریه اُملنده‌در . ع . ج .

وخراب اولدیغم کون، آتش کبی اولان بو طبع‌دن و براق بر
صو کبی آقان بو سوزلردن هر وادیده بر معجزه پیدا ایده‌رم.

25

روزی‌دو، که مهلتست می‌خور، می ناب،
کین عمر گذشته درنیابی دریاب؛
دانی، که جهان رو بخرابی دارد
تونیز شب وروز چنان باش خراب

عمر کدن قالان برایکی کونلك زمانی صاف شراب ایچه‌رك کچیر. بو حیاتی، دقت ایت، که بر داها بولامازسین، بیلیرسین، که جهانك عاقبتی خراب اولماقدر، سن‌ده عاقبت جهان کبی کیجه کوندوز مست وخراب اول.

26

برپای تو بوسه دادن ای شمع طرب،
به‌زان باشد که دیگران را برلب،
دست من ودامن خیالت همه‌روز،
پای من وجستن وصالت همه شب.

أی شمع طرب! سنك آیاغیکی اوپمك، باشقالرینك دوداغنی اوپمکدن ایی‌در. هر کون ئملم خیالکك اتکندن آیرلماز، آیاغم ایسه کیجه‌لری علی‌الدوام وصالکی تعقیب ایله مشغولدر. [1]

[1] Viola Semper Florens عنوانلی مجموعهٔ اشعارمك

27

مائیم نهاده سر بفرمان شراب،
جان کرده فدای لب خندان شراب،
هم ساقیٔ ماحلق صراحی دردست،
هم بر لب ساغر آمده جان شراب.

بز باشمزی شرابك فرمانی آلتنه قویارز. جانمزی شرابك لب خندانه فدا ایتمشلرز، هم صراحینك بوینی ساقینك الی ایچنده، هم شرابك جانی ساغرك دوداقرینه کلمش! [*]

28

مائیم ومی ومطرب واین کنج خراب،
جان ودل وجامه کرده‌در رهن شراب،
فارغ زامید رحمت وبیم عذاب،
آزاد زباد وخاك واز آتش وآب.

بو کوشهٔ خراب، می ومطرب بزه کافیدر. رحمت امیدندن،

محتویاتندن بر سونه‌ده‌کی شو مصراعلری خاطرلاتیور:

Le jour ton image me pénètre
Et dans mes nuits tu fais apparaître
Des rêves d'étoiles parsemés.

[*] بر الکده کل، بر ألده جام کلدك ساقیا
هانکیسین آلسه‌م کلی یاخود که جامی یاسنی! [ندیم]

عذاب قورقوسندن فارغز . جائزی ، کوکلزی الیسه‌مزی شراب ایچین رهن ایتمشزدر . هوادن ، طوپراقدن ، آتشدن صودن آزاده‌یز .

ت

29

از منزل کفر تا بدین یکنفس است،
وز عالم شك تا بیقین یکنفس است،
این یکنفس عزیز را خوش میدار:
چون حاصل عمر ما هم این یکنفس است.

دینی الحاددن آییران مسافه بر نفسلکدر . شك عالمندن یقین عالمنه قادار اولان مسافه بر نفسك آلینماسیله ویریله‌سی آره‌سنده‌کی مسافه قاداردر . بو بر نفسی قیمتلی طوت . زیرا بتون عمرمزك حاصلی بر نفس‌دن عبارت‌در . [*]

---

[*] V. Hugo نك Horror عنوانلی منظومه‌سنده

L'infini rêve avec un visage irrité
L'homme parle et dispute avec l'obscurité.

دیدیکدن صوکره ینه انسانلره خطاب ایتدیکی شو بیتی ده اوقویلم:

Chiffres tumultueux flots de l'océan Nombre,
Vous n'avez rien à vous qu'un souffle dans de l'ombre.

(ویقتور هوغو) ، (عمر خیام) دن نه اکسیك نه‌فضله بر شی سویله‌مش اولیور . فقط هر ایکیسی‌ده ، مغرور انسانلرك اشکلکنی نه قادار شدتلی بر پروزه‌قتورك ضیاسی آلتنه قویبور ! ع . ج

30

ای چرخ فلك خرابی از کینهٔ تست،
بیداد کری شیوهٔ دیرینهٔ تست،
ای خاك اکر سینهٔ تو بشکافند،
بس کوهر قیمتی که در سینهٔ تست !

ای چرخ فلك ! ویرانلق سنك کینك نتیجه‌سی‌در . استبدادکارلق سنك قدیم شیوه‌ك‌در . أی طوپراق ! سنك سینه‌ك یاریلاجاق اولسه نه قادار قیمتلی کوهرلر [یعنی نه‌قادار دلبرلر ، عاشقلر ، معشوقه‌لر ، حکیملر ، داهیلر ، سنك طرفکدن بلع ایدلمش] اولاراق بولونور !

31

خاری، که بزیر پای هر حیوانیست،
زلف صنمی و ابروی جانانیست،
هر خشت که بر کنکرهٔ ایوانیست
انکشت وزیری و سر سلطانیست.

حیوانلرك آیاقلری آلتنده چیکنه‌نن هر دیکن بر کوزلك زلفی ، بر معشوقه‌نك قاشیدر . سرایلرك قبه‌سنده‌کی هر طوغله بر وزیرك پارماغی و بر سلطانك باشی اجزاسندن‌در .

32

این یکدو سه روز نوبت عمر کذشت،
بکذشت چنانکه بکذرد باد بدشت،

تامن باشم ، غم دوروزه نخورم:
روزی که نیامدست ، روزی که کذشت،

برقاچ کوننك نوبت عمرم کچدی ، صرادن روزکارك کچه‌سی کیبی کچدی. یاشادیغم مدتجه شوایکی کوننك غمنی چکمم: کله‌ین کون، کچن کون !

33

آن لعل کران بها زکان دکرست،
وان دریکانه را نشان دکرست،
اندیشهٔ این وآن خیال من وتست،
افسانهٔ عشق را زبان دکرست.

او آغیر قیمتلی یاقوت[دوداق] باشقا برمعدن‌دن‌در. اویکانه انجی‌نك باشقا نشانه‌سی واردر. اوڭ وبوڭ دوشونمك بنم،سنك قورونتوموزدر. عشقك حکایه‌سی باشقا برلسانله افاده اولونور.

34

امروز که نوبت جوانیٔ منست،
می نوشم از انکه کامرانیٔ منست،
عیش مکنید از آن که تلخ است، خوشست،
تلخ است از انکه زندکانیٔ منست .

بو کون بنم کنجلك نوبتمدر، شراب ایچه‌رم، زیرا بنم مسعودیتم بونده‌در. آجیدر دیه حقنده فنا سویله‌مه‌یکز او، خوشدر؛ آجی اولماسی بنم محض حیاتم اولدیغندن‌در !

35

ای دل چونصیب تو همه خون شدنست،
احوال تو هرروزه دکر کون شدنست،
ای جان تودر این تن بچه‌کار آمده‌ٔ،
چون عاقبت کارتو بیرون شدنست ؟

ای کوکل مادام که سنك نصیبك قانماقدر ، هر کون احوالك پریشان اولماق مقرردر. ای روح انجامك بر کون چیقوب کیتمك اولدیغی حالده بو بدنه نه دیه کلدك ؟

36

امروز ترا دسترس فردانیست
واندیشهٔ فردات بجز سودانیست،
ضایع مکن ایندم ار دلت بیدارست،
کین باقیٔ عمر را بقا پیدانیست. [*]

بو کون سن یارینه حاکم دکلسین و یارینك اندیشه‌سیله بیزار اولماق دلیلکدن غیری برشی دکلدر. اکر کوکلك اویانیق ایسه حال حاضری ضایع ایتمه. متباقی عمرك بقاسنه الده هیچ برسند یوقدر .

[*] (سعدی) عینی فکری شویله ترنم ایتمشدر :
«سعدیا دی رفت وفردا همچنان موجود نیست
درمیان این وآن فرصت شمار امروزرا.»

37

از هرزه بهر دری نمی باید تاخت،
بانیك وبد زمانه می‌باید ساخت ،
از طاسك چرخ وكعبتین تقدیر
هرنقش كه پیداست همان باید باخت.

یوزسزجه‌سنه هرقاپی‌یی چالماق لازم دكلدر، زمانك كرم وسردینه آلیشماق كركدر . چرخك زار قنجاننددن آتیلان تقدیر زارلرینك اوزه‌رنده نه نقش ونقطه وارسه اونا كوره اوینامامق لازمدر .

38

این كوزه چومن عاشق زاری بوده‌ست،
دربند سر زلف نكاری بوده است،
این دسته كه درگردن او می‌بینی
دستی‌ست كه بر گردن یاری بوده‌ست[*]

بودستی[بلكه] بنم كبی برعاشق زاراولمشدر وبر كوزل قادینك سرزلفنه باغلانمشدر، او دستی‌نك بوینی ایكی طرفدن احاطه ایدن قولپلر بر یارك بوینه صاریلان قوللر ، آللر اولمشدر .

---

[*] خاك راهی كه برو میكذری ساكن باش ،
كه عیونست وجفونست وخدودست وقدود. - سعدی -

(ابوالعلاء المعری) یی ده دیكلیه‌لم :

39

پیش ازمن وتولیل ونهاری بوده‌ست،
گردنده فلك زبهر كاری بوده‌ست،
زنهار قدم بخاك آهسته نهی
كان مردمك چشم نكاری بوده‌ست.

بندن وسندن اول بك چوق طلوعلر وغروبلر اولمشدر، دونجی سمانك حركت دوریه‌سی بوشی بوشنه اولمامشدر: طوپراق

سر ان استطعت فی الهواء رویداً
لا اختیالاً علی رفات العباد .
خفف الوطء ماأظن ادیم ال
ارض الامن هذه الاجساد .

ترجمه‌سی شویله اولابیلیر :

عباداللهك اجزای بدنیه احتراماً آلكدن كلیرسه، طوپراغه باصما یاواش هواده یورو. آدیملریكی خفیف آت ظن ایده‌رم، كه قشر ارض بو اجساددن تشكل ایتمشدر .

بنه (شیخ سعدی) نك

به خاك بر نرو ای آدمی نخوت وناز،
كه زیر پای توهمچون تو آدمیز ادست .

بیتی عادتاً قوجه (ابوالعلاء المعری)دن مترجم كبیدر . مآلی شودر: طوپراق اوزه‌رنده ای آدم اوغلو غرور واحتشام ایله یورومه چونكه آیاقلركك آلتنده سنك كبی ادام اولادی واردر [یعنی قارداشلركك خاك بدنلری واردر .]

اوزه‌رینه آیاغنکی یاواش یاصمایه دقت ایت، زیرا بو طوپراق محتمل که بر وقتلر بر معشوقه‌نك کوز ببکی ایدی.

40

بتخانه و کعبه خانهٔ بندکیست،
ناقوس زدن ترانهٔ بندکیست،
محراب وکلیسا وتسبیح وصلیب،
حقا که همه نشانهٔ بندکیست. [1]

بتخانه و کعبه عبادت ئه‌ویدر، چاك چالماق عبادت ترانه‌سی‌در؛ محراب، کلیسا، تسبیح، صلیب، جمله‌سی، حقیقت حالده قوللق نشانه‌سیدر.

41

برلوح نشان بودنیها بوده‌ست،
پیوسته قلم زنیك وبد آسوده‌ست،
در روز ازل هرآن‌چه بایست بداد،
غم خوردن وکوشیدن مابیهوده‌ست.

ازلی لوح محفوظ وجودلرك رشیملری موجود اولمشدر؛ قلم، نیك وبدیازماقدن دائما بری‌در. ازلی وابدی قوانین طبیعتحه

[1] میان کعبه وبتخانه هیچ فرق نیست:
بهر طرف که نگه میکنی برابر اوست. - حافظ -

نه کرکسه او ویریلمشدر. فطرتك اصلاد کیشمه‌ین احکامنه قارشی غم یمه‌مز، اوغراشمامز بیهوده‌در. [*]

42

با هر بدونیك راز نتوانم گفت،
کوته سخنم دراز نتوانم گفت،
حالی دارم که شرح نتوانم داد،
رازی دارم که باز نتوانم گفت.

هرایی‌یه، هرکوتویه [هر اوکه کلنه] سریمی سویله‌یه‌مم؛ سوزی قیصه‌سویله‌رم اوزون سویله‌یه‌مم. برحال وموقعده‌یم، که تصویر ایده‌مم؛ بر سرم وار، که اظهار ایده‌مم.

43

باما درم قلب نمیگیرد جفت،
جاروب طربخانهٔ ما پاك برفت

[*] انوری‌نك
«اگر محول کار جهانیان نه قضاست،
چرا مجاری احوال بر خلاف رضاست؟
بلی قضاست بهرنیك وبد عنانکش خلق
ازان سراست که تدبیر های جمله خطاست»
قطعه‌سنده مندرج فکردر. «خیام»ك سویله‌دیکی توکل وتسلیمیت دکل. طبیعتك لایتغیر قانونلرینك چلیك‌دن قایالریله قانا طوقوشدورماماق لزومیدر.
مترجم

پیری زخرابات برون آمد وکفت :
می‌خورکه بعمرهات می‌باید خفت .

بزم آره‌منزده‌ساخته‌پاره‌یچمز. سوبورکه، بزم‌طربخانه‌منزی تمیز سوبورمشدر، کذب وریادن[*] تطهیرا تمشدر. خرابات‌دن‌بر پیر چیقاکلدی وشویله سویله‌دی :
شراب ایچمه‌یه باق . زیرا عصرلرجه اویومایه مجبور اولاجاقسین .

44

با حکم خدا بجز رضا درنکرفت
با خلق بجز روی و ریا در نکرفت
هر حیله که در تصور عقل آید
کردیم ولیك با قضا در نکرفت .

حذانك احکام وقوانینی اوکنده رضادن باشقا بر شی ایشه یارامامز. انسانلرك اوکنده کوسته‌ریش وریادن غیری بر شی فائده ویرمز. عقلك تصور ایده‌بیلدیکی. هرتدبیره توسل ایتدم. لاکن قضا امرینه قارشی ثمره‌سز قالدی .

45

بیکانه اکر وفا کند خویش منست
ورخویش جفا کند بداندیش منست

---

[*] ساخته پاره تعبیرندن مرادی عقائد صوفیه‌یه مخاصم اولان ارباب تعصبك صاچمه فکرلری ، کذب وریالریدر .

کر زهر موافقت کند تریاکست
ورنوش مخالفت کند نیش منست .

اکر بر یابانجی وفاکارلق‌ایدرسه اقربامدن‌در، اکر اقربام بانا جفا ایدرسه بنم دشمنمدر . اکر زهر شفا ویریرسه پانزهردر ، بال خسته ایدرسه بال دکل زهردر .

46

پرخون زفراقت جکری نیست که نیست
شیدای تو صاحب نظری نیست که نیست
با آنکه نداری سر سودای کسی
سودای تو در هیچ سری نیست که نیست .

هیچ بر یورك یوقدرکه سنك آیریلغکله پرخون اولماسین. هیچ بر صاحب نظر ، یوقدر، که مفتونك اولماسین . سنك کوکلکده هیچ بر کیمسه‌نك سوداسی اولمادیغی حالده هیچ بر کوکل یوقدر کهسنك سوداکایله مشغول ومشتعل اولماسین.

47

تا هشیارم مرا طرب نقصانست ،
جون مست شدم برم خردنادانست
حالیست میان مستی وهشیاری
من بندهٔ آن که زندکانی آنست .

عقلم باشمده اولدوقجه نشئه‌مده نقصان بولونور . مست

اولدیغم وقت بنده عقل جاهل اولور . مستلك ایله آییقلق آره‌سنده متوسط بر حال واردر، كه بن او حاله كوله اولوردم؟ زیرا حیات اودر .

48

ترکیب پیاله را که درهم پیوست ،
بشکستن آن کجا روا دارد مست؟
چندین سر و ساق نازنین وکف و دست
از مهر که پیوست و بکین که شکست؟

پیاله‌نك تركیبنی كیم وجوده كتیردی؟ مست اونی قیرمانی ناصل روا كورور ؟

او قادار نازنین باشلری، قوللری، الّلری، بیلكلری هانكی محبت یاراتدی؟ هانكی كین محو ایتدی؟ [*]

49

ترس اجل و وهم فنا مستی تست ،
ورنه زفنا شاخ بقا خواهد رست ،
تا از دم عیسوی شدم زنده بجان،
مرگ ابد از وجود من دست بشست .

اجل قورقوسی، وعدم وهمی سنك سرسملككك اثری در.

[*] «خیام» ، مخلوقاتك عینی قدرت طرفندن ایجاد وتخریب اولونماسنده‌كی منطقسزلقی مؤاخذه ایدییور. فقط خیامك منطقی باشقا، طبیعت خیام آفرینك منطقی بنه باشقادر . ع. ج.

شو اطرافزده آچان كله باق ! كوله‌رك باق نه دییور: بن دنیانك ایچنده آچیلیورم، درحال كاسه‌مك كوموش عقده‌سی یرتیلیور وبتون خزائنم باغچه‌یه صاچیلیور .

زیرا، شبهه یوق، بو«فنا»دن بر«بقا» دالی چیقاجاقدر. عیساٸی بر نفخهٔ عشق ومعرفتله یکی بر حیات کسب ایتدیکم کوندن بری ابدی اولوم بنم وجودمدن کف ید ایتمشدر. [**]

50

چون لاله بنوروز قدح گیر بدست،
بالاله‌رخی اکر ترا فرصت هست ؛
می نوش بخرّمی که این چرخ کبود
ناکاه ترا چو خاك کرداند پست .

لاله‌نك یابدیغی کبی، نوروزده، اکر فرصت سانا مساعده ایدرسه ، لاله یاناقلی بر دلبرله برابر، الکه قدحی آل. نشاط ایله شراب ایچ، زیرا بو چرخ کبود، سنی آکسزین طوپراق کبی [یعنی کرهٔ ارضه یابدیغی کبی] آلته آلیر ئزر .

[**] شو بیتی ده اوقویك :

بعد از وفات تربت ما درزمین مجوی
چون سینه های مردم دانا مزار ماست.

معناسی شودر : بز وفات ایتدکدن صوکره بزم تربه‌مزی یر یوزنده آرامه ؛ زیرا بزم مزارمز فکر وعلم آداملرینك سینه‌لریدر. (قریسته‌نسه‌ن) ك (رباعیات خیام حقنده تدقیقات) عنوانلی کتابنك 29 نجی صحیفه‌سنده‌کی جدوله نظراً بو 49 نجی رباعی (افضل کاشی) نك در .

51

چون کار نه برمراد ما خواهد رفت،
اندیشه‌وجهدما کجا خواهد رفت ؟
پیوسته نشسته ایم در حسرت آنك
دیر آمده ایم و زود میاید رفت.

مادام که ایش، مرادمز وجهله گیتمه‌یه‌جك ، تصولرمز ، جهدلرمز نه‌یه یارار ؟ دائما ایچمزی چکه‌رك « کیج کلدك ، ارکن کیده‌جکز » دیه طورورز .

52

چون چرخ فلك هیچ بکام تو نگشت ،
خواهی تو فلك هفت شمر خواهی هشت،
نامیا شم غم دوروزه نخورم :
روزی که نیامد ست وروزی که گذشت .

مادام که چرخ فلك مرادجه هیچ دور ایتمه‌دی، افلاکه ایستر یدی قات دی ، ایستر سکیز قات صای . بن شو ایکی کونك غمنی هیچ چکمم : کله‌مش اولان کون، کچمش اولان کون .

53

خیام زبهر گنه این ماتم چیست ؟
وزخوردن غم فائده بیش وکم چیست؟

آنرا که گنه نکرد غفران نبود،
غفران زبرای گنه آمد، غم چیست .

ای خیام، ایشلنمش گناه‌ایچین بوقادار حزن وماتمه نه‌عمل وار؟ غم یمه‌دن، آزاوولسون، چوق‌اولسون نه‌فائده وار؟ گناه ایشله‌مه‌ین ایچین غفران اولماز ، غفران گناه ایچین گلمشدر ، قورقاجاق ، غم یییه‌جك نه‌وار ؟

54

در پردهٔ اسرار کسی را ره‌نیست ،
زین تعبیه چون جان کسی آگه‌نیست ،
جز دردل خاك هیچ منزلگه‌نیست،
افسوس که این فسانه هم کوته‌نیست .

پردهٔ اسرارك آرقه‌سنه کیتمك ایچین کیمسه‌یه یول یوقدر، چونکه بو تعبیه‌یه کیمسه‌نك روحی آکاه دکلدر . طوپراغك قوینندن باشقا هیچ بر منزلکاه یوقدر . ایواه، که بوافسانه‌ده چوق سوز کوتوررور .

55

در عالم بی وفا که منزلگه‌ماست ،
بسیار بجستم بقیاسی که مراست ،
چون روی تو ، ماه نیست روشن ، گفتم،
چون قد تو، سرو نیست، میگویم ، راست،

منزلمز اولان وفاسز عالمده ، بانا خاص اولان قیاس ایله چوق آرادم، سویله‌دم: آی سنك یوزك قادار پارلاق دکلدر؛ سوبوبله‌دم: سرو، سنك بویك قادار دل‌آرام دکلدر .

56

در صومعه ومدرسه ودیر وکنشت،
ترسنده ز دوزخند وجویای بهشت،
آنکس که ز اسرارخدا با خبرست،
زین تخم در اندرون خود هیچ نکشت.[*]

جامعده، مدرسه‌ده، کلیساده، آتشکده‌ده هپ، جهنمدن قورقار وجنتی آرارلر ، اللهك اسرارینه مطلع اولان کیسه‌نك دروننده ایسه بو تخم هیچ بر زمان یشرمز .

57

دنیا دیدی و هرچه دیدی هیچ است،
وان نیزکه کفتی وشنیدی هیچ است،
سرتاسر افاق دویدی هیچ است ،
وان نیزکه درخانه خزیدی هیچ است.

[*] کشت زار املم شوره زمین اولدیغنه
قطرهٔ شفقت ایله ابر بهاران آغلار .
نابی

دنیایی کوردك و نه کوردکسه هیچ‌در؛ نه سویله‌دکسه، نه ایشیتدکسه اوده هیچ‌در. آفاق باشدن باشه دولاشدکسه ینه هیچدر، خانه‌کك بر کوشه‌سنه چکیلدك، اوراده بوزولوب اوطوردکسه ینه هیچ‌در .

58

درخواب بدم مرا خردمندی کفت،
کز خواب کسی‌را کل شادی نشکفت،
کاری چه کنی که با اجل باشد جفت،
می‌خورکه بزیر خاك میباید خفت.

اویویوردم، رؤیامده بر حکیم بانا دیدی، که‌اویقوده کیمسه ایچین شوق وشادی کلی آچامشدر. اولومه بکزه‌ین بر ایشی نه‌دن ایشله‌یورسین؟ شراب ایچ؛ زیرا طوپراغك آلتنده بول بول اویویاجاقسین .

59

دل سرّ حیات اکر کماهی دانست،
در موت هم اسرار الٓهی دانست،
اکنون که تو باخودی ندانستی هیچ،
فردا، که زخود روی چه خواهی دانست.

کوکل، اکرحیاتك سرینی لایقیله بیلسه‌یدی موتده‌کی اسرار الٓهی‌یی‌ده آ کلاردی . سن ، شمدی کندیکدن کچمه‌مش

اولدیغك حالده هیچ بر شی بیلمه‌یورسین ، یارین کندی کندیکدن کچدیکك وقت [یعنی أولدیکك وقت] نه بیله بیلیرسین؟ [*]

60

روزی که شود « اذا السماء انشقت » ،
آن دم که شود « اذا النجوم انکدرت » ،
من دامن تو بگیرم اندر «سئلت».
گویم صنما « بای ذنب قتلت؟ »

---

[*] (قونفوسیوس Confucius)ده شاکردلرندن (لی‌قو Li-Kou)ك بعدالموت انسانك نه اولدیغی حقنده واقع اولان سؤالنه «مادام که حیاتك ماهیتی معلوم دکلدر، مماتك نه‌اولدیغی ناصل بیلینه‌بیلیر ؟» جوابنی ویرمشدر .

[Lun-Yu, Discours et entretiens de Confucius, XI, 11 cité par M. Bourdeau, p. 34]

ساقیا مونی (Çakia-Mouni) دیر، «که‌حیات ایکی اودونك احتکاکندن متحصل قیویلجم کبی‌در: آلولەنیر، سوکره‌سونر؛ نره‌دن کلدیکنی نره‌یه کیتدیکنی بیلمه‌یز. »

ویقتور هوغوی‌ده دیکله‌یه‌لم :

Tout se creuse sitôt que tu taches de voir;
Le ciel est le puits clair, la mort est le puits noir,
Mais la clarté de l'un même aux yeux de l'apôtre,
N'a pas moins de terreur que la noirceur de l'autre.

« اذا السماء انشقت » [1] حقیقتی اشکار اولدیغی کون و « اذا النجوم انکدرت » [2] حکمی بالفعل ظاهر اولدیغی زمان ، بن «سئلت» [3] وادیسنده سنك أتککدن طوتارم و ای صنم، بنی هانکی کناهمدن دولایی أولدوردك؟ دیرم.

61

سر ازهمه ناکسان نهان باید داشت،
راز ازهمه بلبلان نهان باید داشت،
بنگر که بجان مردمان می چه کنی،
چشم ازهمه مردمان نهان باید داشت .

بتون اسافلدن سریمزی صاقلی طوتماق مجبوریتنده‌یز؛ بتون بلبل‌لردن‌بیله رازمزی کیزلمه‌لی‌یز بتون انسانلرك نظرلرندن کیزلنمه‌یه مجبور ایتمکله جانلره نه‌لر یاپدیغکی کور. [4]

---

[1] معناسی : کوك یاریلدیغی وقت .

[2] معناسی : ییلدیزلر قراردیغی زمان .

[3] «واذا المؤدة سئلت بای ذنب قتلت» آیتنه تلمیح‌در، آیه، زمان جاهلیتده دیری دیری مزاره کومولن قیزچوجوقلری حقنده وارد اولمشدر . الآن بزمده قیزلرمزی دیری دیری مزاره کومدیکمز «اجتهاد» مجموعه‌سنك 42 نومرولو نسخه‌سنده «تاتار قیزی» عنوانلی حکایه‌نك مطالعه‌سندن ، شدتله، آکلاشیلیر .
[حاشیهٔ طبع اول] ع. ج.

[4] موسیو « نیقولا » نك ، بو رباعی‌یه تخصیص ایتدیکی شرحه نظراً (عمر خیام) بوراده، الهه ستم ایدییور: هوام

62

ساقی چو زمانه درشکست من وتست،
دنیا نه سراچهٔ نشست من وتست،
کرزانکه بدست من وتوجام می است،
میدان بیقین که حق بدست ومن تست.

ای ساقی! مادام که زمان، سنی وبنی قیرماقده، ازمکده‌در. دنیا سنك و بنم ایچون برآرامکاه اولاماز. فقط مستریح اول ویقیناً بیل، که شراب صراحی‌سی سنکله بنم آره‌مزده موجود بولوندوقجه حق سنکله بنم آلمزده‌در.

عوامه فاش ایدیلمه‌یه‌جك اسرار الهیه‌یه مطلع اولانلرك باطنی آتشلرینه‌متنفس ویرمه‌یه‌رك چکدیکلری اضطرابه تلمیح ایدیور. خلقه اظهار ایده‌مه‌دیکم سرلر که بنی‌نه‌یه‌مطلع قیلدك؟ دیور. فرانسزلرك XIX نجی عصرده، بزجه اك بیوك حکیمی عینی زمانده شاعر اولان M. Guyau ایسه:

Le Vrai, je sais, fait souffrir,
Voir c'est peut-être mourir;
Qu' importe, ô mon œil, regarde!

دیور، که « بیلیرم حقیقته اطلاع عذاب ویریر، کورمك بلکه اولمکدر. نه‌اهمیتی وار، ای کوزم سن‌ینه باق» دیمکدر.

فاضل محترم توقادی زاده شکیب بك‌افندینك اشارت ایتمش اولدیغی اوزره، بو رباعی‌نك قافیه‌لری ضعیف‌در. ع. ج.

63

عمری بکل وباده برفتیم وبکشت،
یك کارمن از دور جهان راست نکشت،
ازمی چو نشد هیچ مرادی حاصل،
راهی که برفت راهرو بازنکشت.

بتون بر عمری، المده باده اولدیغی حالده، کللر ایچنده کشت وکذار ایله کچیردم. جهانده هیچ برایشم دوزکیتمه‌دی. شرابدن هیچ بر مرادم حاصل اولمادی دیه‌رك، بر یولده یورومکده ثبات ایدن آدم، کری‌یه عودت ایده‌مز.

64

می درکف من نه که دلم درتابست،
وین عمر کریز پای چون سیمابست،
برخیز، که بیداریٔ دولت خوابست،
برخیز که آتش جوانی آبست.

شراب کاسه‌سنی بنم الله قوی، زیرا کوکلده حرارت وار وبو عمر، جیوه کبی قاچوب کیدیور. قالق! زیرا طالعك اویانیقلغی [یعنی اقبال وسعادت] رؤیا کبی سریع الزوالدر. قالق! زیرا کنجلك آتشی آقوب کیدن صو کبی‌در.

65

ما کافر عشقیم و مسلمان دگراست،
ما مور ضعیفیم و سلیمان دگراست،
از ما رخ زرد وجامهٔ کهنه طلب:
بازارچهٔ قصب فروشان دگراست.

بز کافر عشقز ، مسلمان باشقادر؛ بز ضعیف قارنجه‌یز، سلیمان باشقادر ، بزدن عشق و محبت تأثیریله صارارمش چهره ایله ساده و وضیع لباس ایسته ، صیرمالی قماش صاتیلان بازار بوراده دکل باشقا یره‌دردر .

66

می خوردن وشاد بودن آیین منست،
فارغ بودن ز کفر ودین دین منست ،
گفتم بعروس دهر کابین تو چیست؟
گفتا دل خرّم تو کابین منست.

شراب ایچمك ونشه‌لی اولماق بنم آیینم‌در. کفردن ودیندن فارغ اولماق بنم دینم‌در . دنیا گلینه سنك مهرك نه‌در دیه صوردم . جواباً « بنم مهرم ، سنك انشراح قلبك، سنك منشرح کوکلك‌در » دیدی . [*]

[*] کابین کلمه‌سی جهاز یاخود آغیرلق کلمه‌لریله‌ده ترجمه اولونابیلیر . مقصد ، نکاح عقدی ایچین پشین ویا مؤخراً ویریلن ویا ویریله‌سی تعهد اولونان مبلغ ویا مالدر .

67

نه طالب مسجدم نه مائل بکنشت،
ایزد داند گل مرا از چه سرشت،
چون کافر درویشم وچون قحبهٔ زشت،
نه دین ونه دنیا ونه امید بهشت.

نه مسجده طالبم، نه آتشگده‌یه مائلم . بنم طوپراغمی نه ایله یوغوردیغنی الله بیلیر. فقیر کافر، چیرکین فاحشه کبی‌یم؛ نه دینم وار، نه دنیام وار، نه‌ده جنت امیدم وار. [*]

68

نفست بسك خانه همی ماند راست،
جز بانك میان تهی از او هیچ نخاست؛

[*] عرفی :
کفر نی ، اسلام نی ، اسلام کفر آمیز نی ؛
حکمت ایزد نه دانم چیست در ایجاد من .
دیبور . خیام بوراده « لم تقولون مالا تفعلون ؟ » یعنی کندیکز اجرا ایتمه‌دیککز شیئی باشقالرینه نه‌دن توصیه ووعظ ایدییورسکز خطاب عتابنه لایق اولان ساخته وسوخته صوفولره تلمیح ایدییور. یوقسه خیامك امید بهشتی اولماسه‌ده دینی ودنیاسی اولدیغی محقق‌در، اونك مقصدی بوراده ریاکار منقی‌لری قیرباجلاماقدر .

روبه صفتست وخواب خرگوش دهد
رفتار پلنك دارد وگرك دغاست .

ای انسان. احتراصك برشو كوپكنه، هرنقطه‌ده، مشابه‌در. اوندن قورو كورولتودن غیری برشی كلمز. تیلكی كیبی‌در، طاوشان اویقوسی ویریر، اونده قاپلان طبیعتی وار ودساسلق قورتی‌در. [*]

69

هر سبزه كه دركنار جوئی رسته ست ، [**]
گوئی زلب فرشته خوئی رسته ست،
هان بر سر سبزه پا بخواری ننهی،
كان سبزه بخاك لاله روئی رسته ست .

[*] بر آدمی طاوشان اویقوسیله اویوتماق یاخود بر آدمه طاوشان اویقوسی ویرمك دیمك. اونی آلداتماق دیمكدر .

[**] عینی فكر (ئه‌لیزابت برووئینغ) ك شو سوزلرنده واردر : «ارضه، شبهه‌سز وجودمز قادار بشری اولان یشیل ارضه باقكز . »

حیات ك ، هیچ‌ده غیر معقول اولمایان عالمشمول اولماسی یعنی حیاتك حیوانات ونباتاته وحتی جاداته شامل و ساری اولماسی فكری پك قدیم ومنتشردر .

Le Problème de la (مسئلهٔ موت)ك L. Bourdeau (Mort) عنوانلی كتابنك 144 نجی صحیفه‌سنده ذكر ایتدیكی Marco Bolo دیر، كه « هندستانك «یوغی Yoghi» لر هیچ

بر صویك كنارنده بیتیشن هر یشیلك ملك خلقتنده بر كوزلك دوداغندن‌ها بولمشدر دییه‌بیلیرسین. یشیلك اوزه‌رینه آیاغكی غرور واستخفاف ایله صاقین باصمه ، چونكه او لاله یوزلو بر كوزلك طوپراغندن حاصل اولمشدر .

70

هر دل ، كه در او نور محبت بسرشت ،
گر ساكن مسجدست وگر زاهل كنشت،
در دفتر عشق هر كه را نام نوشت،
آزاد زدوخ است وفارغ زبهشت .

محبت نوریله نورلانان هر كوكل ، ایستر مسجدده ساكن اولسون، ایسترسه آتش اهلی بولونسون، بركره عشق دفترینه نامنی یازدیرمش اولماق حسیتیله او، جهنم قورقوسندن آزاده وجنت امیدندن فارغ بولونور .

71

یك جرعهٔ می زملك « كاوس » بهست،
وز تخت «قباد» وملكت «طوس» بهست،
هر ناله كه عاشق بر آرد بسحر
از نعرهٔ زاهدان سالوس بهست .

یشیل برشی یمزلر، چونكه «یشیل شیلرك برروحی واردر» دیرلر، هر حالده خیامك بو رباعیسنده وجودلرك تناسخی فكری موجوددر .
ع. ج.

بر داملا شراب « کیکاوس » [1] ك ملکندن « قباد » [2] ك تختندن و «طوس»ك [3] ممالکندن ایی‌در. بر عاشقك سحرده ایتدیکی ناله، ریاکار زاهدلرك نعره‌سندن ایی‌در.

72

هر چند که از کناه بدبختم وزشت،
نومید نیم چوبت پرستان کنشت،
اما سحری که میرم از مخموری،
می خواهم و معشوقه چه دوزخ چه بهشت .

---

[1] کیانیان سلاله‌سندن ایکینجی حکمداردر. «ایران»لیلرله «توران» لیلر آره‌سنده‌کی بی‌رحمانه محاربه‌لر بو سلاله حکمداری زماننده اولمشدر .

[2] «قباد» یاخود «کیقباد» کیانیان سلاله حکمدارینك برنجیسی‌در . پیشدادیان [یعنی ایلك عدالت توزیعجیلری] سلاله حکمدارینك اوتجیسی « نوذر » ، « توران » پادشاهی « افراسیاب» طرفندن اولدورولدیکی وقت ، «کیقباد» «دماوند»جوارنده البرز Albrouz داغلرینه چکیله‌رك یاشامقده بولونیوردی « ایران » مؤرخلری بویله یازارلر .

[3] « طوس » ، « پیشدادیان » سلاله‌سندن بر پهلوان وقهرمان‌در. «خراسان» ده کاشی و «امام غزالی» نك، مشهور حکیم «نصیرالدین طوسی»نك، «فردوسی»نك دوغدوقلری براولان « طوس » شهری بو «طوس ابن نوذر» طرفندن بنا ویا اعمار اولونمشدر و بو اسمی آلمشدر.

واقعا کناهدن بدبخت و بدلقایم؛ فقط، معبدلری الهلرینك مغفرتندن نومید اولان بت‌پرستلر کبی نا امید دکلم. مخمورلقدن ئوله‌جکم صباح، شراب ومعشوقه‌مك حضورینی ایسته‌رم؛ جهنم نه‌در؟ جنت نه‌در ؟

73

می‌خوردن من نه از برای طربست،
نز بهر فساد و ترك دین و ادبست،
خواهم که ز بیخودی بر آرم نفسی،
می‌خوردن و مست بودنم زین سببست .

بن شراب ایچیشم کیف ایچین دکلدر . فساد ایچین، دینی وادبی ترك ایتمك ایچین‌ده دکلدر . ایسته‌یورم که بیخودلق سایه‌سنده بیر نفس آلایم ، بن شراب ایچمه‌م و مست اولمام بو سببله‌در .

74

کویند مرا که دوزخی باشد مست،
قولیست خلاف دل بر او نتوان بست،
کر عاشق ومست دوزخی خواهد بود،
فردا باشد بهشت همچون کف دست.

بانا دیبورلرکه مست اولان جهنملك اولور . بو یا کلش بر ادعادر ، کوکلم بوکا اینانامامز . اکر عاشقلر ومستلر ،

جهنملك اولسه‌لردی یارین جنت، آووجك ایچی كبی بوم بوش قالیردی .

75

كویند مخور باده كه شعبان نه رواست،
نه ماه رجب كه آن مه خاص خداست،
شعبان و رجب ماه خداهست و رسول،
ماه رمضان خوریم كان خاصهٔ ماست .

شعبان آینده شراب ایچمه، زیرا جائز دكلدر. كذلك رجب آینده‌ده ایچمه، چونكه او خدایه خاص بر آیدر دیرلر. مادام كه شعبان و رجب خدانك و رسولك آیيدر، رمضان آینده شراب ایچه‌رز، چونكه او آی بزه مخصوصدر .

76

آمد رمضان و موسم باده برفت،
دور می ناب ورایج ساده برفت،
هر باده كه داشتیم ناخورده بماند،
هر قحبه كه یافتیم نا كاده برفت .

رمضان كلدی، باده موسمی كیتدی، صاف شراب ایچمه زمانی و كلرولرله الفت دوری بیتدی. الـمزده بولونان باده ایچیلمه‌مش اولاراق قالدی. بولدیغمز هر دلبر قادین، الـمز دوقونمامش اولاراق كیتدی [*]

[*] بو رباعی‌نك صوك مصراعنی عیناً ترجمه ایتمه‌دك .

باغیردم : ای كندی كندینه دونن سما ، قارانلقده‌كی كوچوك چوجوقلره رهبرلك ایدن مشعله نه‌در؟.. دیدم. سما جواب ویردی: كور بر ادراك !

77

این کهنه رباطرا که عالم نامست،
آرامگه ابلق صبح وشامست،
بزمیست که وامانده صد جمشیدست ،
گوریست که تکیه‌گاه صد بهرامست .

بو اسکی کاروانسرای، که آدی عالمدر ، صباحك و آقشامك آلی قارالی آتنك آرامگاهیدر؛ بوزلرجه «جمشید» دن آرته قالان برعیش وصفا بزمیدر ، بوزلرجه » بهرام » ك قوناغی اولمش بر مزاردر .

78

اکنون که گل سعادتت پر بارست،
دست تو ز جام می چرا بیکارست ؟
می خور ، که زمانه دشمن غدارست،
در یافتن روز چنین دشوارست .

شکوفهٔ سعادتك بوکون طراوتدار اولدیغی حالده نیچون الك شراب پیاله‌سندن خالیدر . شراب ایچ ، که زمانه غدار بر دشمندر : بویله برکون بر داها اله کچیرمك کوچدر .

79

آن قصر که «بهرام» در اوجام گرفت،
آهو بچه کرد روبه آرام گرفت ،

«بهرام» كه گورميگرفتى همه عمر،
بنگر كه چه گونه گور بهرام گرفت .

« بهرام »ك، ايچنده شراب ايچديكى قصرك برنده شيمدى جيلانلر دوغوريور . تيلكى يووا ياپيور . او بهرام كه ، كمند ايله گور [يعنى يبانى اشك] آولايوردى، گور[يعنى مزار] « بهرام » ى ناصل آولادى گور . [*]

80

ابر آمد وباز بر سر سبزه گريست،
بى بادهٔ گلرنك نمى بايد زيست،
اين سبزه كه امروز تماشا گه ماست،
تا سبزهٔ خاك ما تماشا گه كيست ؟

بولوطلر كلدى. ينه چمنزارك باشى اوجنده گوزياشلرينى دوكدى. گل رنكلى شرابسز ياشامامالى‌در. بوكون بو چمنزار بزم تماشا

[*] گور كلمه‌سنك ايكى معناسى واردر : برى يبانى اشك ديكرى مزاردر . خيام بوراده بو ايكى معنالى گور كلمه‌سيله اوينايور. «ساسانيان» سلالهٔ حكمدارلرندن و «يزدجرد» ك اوغلو وخلفى اولان « بهرام » ، گور يعنى يبانى اشك آونه پك مراقلى و بونده پك ماهر اولديغندن « بهرام گور » نامنى آلمشدر. بو ذات بركون آوده يبانى اشك سوروسنى تعقيب ايدركن گمى آغزينه آلان آتى، بهرامى بربطاقلقه گوتورمش هم آت ، هم «بهرام گور» اوراده بوغولمش غائب اولمشدر .

گاهمزدر. يارين بزم طوپراغمزدن چيقاجاق چمنلر كيمك تماشا گاهى اولاجاق ؟

81

امروز كه آدينه مر اورا نامست،
مى نوش كن از قدح چه جاى جامست،
هر روز اگر تو يك قدح مى خوردى،
امروز دو خور كه سيد الايامست .

بوكون، كه آدى جمعه‌در ، قدحك نه اهميتى وار باردقله شراب ايچ . اگر هر كون بر قدح شراب ايچييورسه‌ك بوكون ايكى قدح ايچ . زيرا بو كون كونلرك سيديدر .

82

اى دل چو زمانه ميكند غمناكت،
ناگه برود ز تن روان پاكت ،
بر سبزه نشين بكام دل روزى چند ،
زان پيش كه سبزه بر دمد از خاكت .

اى كوكل ! ، مادام كه بو جهان سنى كدرلنديريور ، مادام كه سنك روح پاكك بركون آنسزين تنكدن جدا اولاجاق، سنك طوپراغكده چمنلر بوكسلمه‌دن اول، كوكلك آرزوسنجه بر چمن زارده ، بر قاچ كون اوطور .

83

آن باده که قابل صورهاست بذات،
گاهی حیوان میشود وگاه نبات ،
تا ظن نبری که نیست گردد هیهات،
موصوف بذاتست اگرنیست صفات .

بذاته ، بر چوق صورتلر ، شکل وتجلیلر قبول ایدن او شرابك، که گاه ذی‌روح، گاه نبات اولور. قابل فنا اولاجاغنی ظن ایتمه. « صفات » ی اولماسه‌ده او « ذات » ی ایله موصوف‌در .

84

از آتش این معاصیم دودی نیست،
وز هیچ کسم امید بهبودی نیست ،
دستی که زدست خلق برسردارم،
در دامن هرکه میزنم سودی نیست.

بو معصیتلرمك آتشندن اصلا دومان چیقدیغنی کورمه‌دم . [یعنی بنم آتش معصیتم کیسه‌یی یاقیور] هیچ بیر کیمسه‌دن بانا داها ایی بر سعادت وسلامت حالی ویربله‌سنه امید بسله‌مم، خلقك ألندن، باشمك اوزه‌رنده طوتدیغم [یعنی کوکلره آچدیغم] بو ألی هرکیمك اتکنه کوتوردسه بوش وبیهوده اولدی. [*]

[*] خیام بوراده کندیسنی دینسزلکله اتهام ایدن متعصب

85

آنکس که بجملکی ترا تکیه براوست،
چون چشم خردبازکنی دشمنت اوست،
آن به که دراین زمانه کم گیری دوست،
با اهل زمانه صحبت از دور نکوست .

اگر عقل کوزکی آچاراق باقارسه‌ك الکزیاده امنیتله استناد ایتدیکك کیمسه‌ده کندی دشمنکی کوروروسین . بو زمانه‌ده آز دوستك اولماق اولادر. زمانه اهلیله اوزاقدن صحبت ایی‌در.

86

ای بی‌خبر این جسم مجسم هیچ است ،
وین طارم نه سپهر ارقم هیچ است ،
خوش باش که درنشیمن کون وفساد،
وابستهٔ یکدمیم و آن‌هم هیچ است .

وکیج بین صوفولره تلمیح ایدیور . « خلقك ألندن باشمك اوزه‌رنده طوتدیغم الی» تعبیری بزجه مأنوس دکلدر: فضولی‌نك

چکمه دامن ناز ایدوب افتاده‌لردن وهم قیل
کوکلره آچیلماسین اللر ، که دامانکده‌در .

بیتی‌ده کوسته‌ریر، که اللری یوقاری قالدیرماق، کوکلره آچاق برظلمدن ویاظالمدن الله‌ه صیغینماق دیمکدر. حضرت سعدی دهی:

ریاست بدست کسانی خطاست
که از دستشان دستها بر خداست

ع. ج.

دیر.

ای غافل آدام، بوجسم مجسم هیچ‌در. بو دوقوز قات [*] کوکدن مرکب بوکسکقبه هیچ‌در. «کون وفساد» نشیمنده مستریح‌باشا. بزم حیاتمز بوراده برلحظه‌در، او لحظه دخی هیچ‌در.

87

کر بر فلکی بخاك باز آرندت ،
ور بر سر نازی به نیاز آرندت ،
فی‌الجمله بنه توجهل تا بتوانی ،
آزار مجوی تا نیازارندت.

سمانك اوستنده اولسه‌ك سنی تکرار یره ایندیریرلر. عرش نازده بولونسه‌ك نیاز درکهسنه کتیریرلر، سن الکدن کلدیکی قادار جهلی ازاله‌یه و کیمسه‌یی اینجیتمه‌مه‌یه باق تا، که اینجیتیلمه‌یه‌سین. [**]

[*] ایران منجملری سمایی یدی قات صایارلردی «قرآن»ده‌ده «سبع سموات» یعنی یدی کوك تعبیری چوق تکرر ایدر. بو یدی قاتك ارضه‌اك یاقین اولان برنجیسنده «قمر»، ایکینجیسنده «عطارد»، اوچنجیسنده «زهره= ونوس»، دوردنجیسنده شمس، بشنجیسنده «مریخ»، آلتنجیسنده «مشتری»، یدنجیسنده «زحل» بولونور. فقط بو یدی قات کوکدن ماعدا فلك‌الافلاك اسمیله برسکزنجی صایارلر که بتون دیکر یلدیزلری احاطه ایدر وفلك الاطلس اسمیله بر دوقوزنجی قات دخی قبول ایدرلر، که مذکور سکز قات کوکی استغراق ایدر. بوسیستم بطلمیوس سیستمیدر.

[**] بوفکر، Thomas Carlyle طرفندن تکرار اولونمشدر:

88

بامطرب ومی حورسرشتی کر هست ،
باآب روان ولب کشتی کر هست،
به زین مطلب، دوزخ فرسوده متاب،
حقا که جزاین نیست بهشتی کرهست .

بر موسیقار وبادهٔ خوشکوار ایله بر حور یوزلو وملك اوزلو بیر رفیقه‌نك رفاقتنده و، اکر بولونورسه، بر چمنزارده حظوظات علویه‌دن متنعم اول. بوندن داها ایی بر شی آراما، سونمش جهنمی آلولندیرمه [یعنی کناهه کیرمه] اکر جنت وارسه محقق بوندن باشقا بر شی دکلدر .

89

پیری ز خرابات برون آمد مست،
سجاده بدوش وکاسهٔ باده‌بدست،
کفتم شیخا ترا چه حال آمد پیش ،
کفتامی خورکه کار عالم بادست .

«اصلا رقت، ساخته مرحمت، فضله حساسیت کوکلکده بر بولماسین: دورمه! وور! فقط بالخاصه وهمی تصادف ایتدیکك برده.. جهالته، بلاهته، بهیمیته. محبسلرله، دار آغاجلریله چلیپالرله هجوم ایت؛ عمرك اولدوقجه و بونلر وار اولدوقجه راحت دورمه، وور! فقط حق نامنه وور، مغفور ومقدس‌در او کیمسه که وظیفه‌سنی بولمشدروباشقا غفران وتقدیس ایسته‌مز.»

خراباتدن، بر پیر اوموزنده سجاده، ألنده کاسهٔ باده اولدیغی حالده، مست اولاراق، چیقا کلدی. ای شیخ باشکه نه کلدی؟ دیدم؛ «جهانك ایشی هبا وهوادر. شراب ایچه یه باق» دیدی.

90

از من رمقی بسعی ساقی مانده‌ست،
در صحبت خلق بی وفاقی مانده‌ست،
از بادهٔ دوش یکمنی بیش نماند،
وز عمر ندانم که چه باقی مانده‌ست.

ساقینك همت و اعتناسی سایه‌سنده بنده هنوز بر نفس قالمشدر. فقط انسانلر آره‌سنده باقی وحکمران اولان وفاسزلقدر؛ دون اقشامکی شرابدن بر «من» دن [یعنی آلتی لیتره‌دن] زیاده قالمادی. عمرمدن نه قادار زمان قالدی بیلمیورم.

91

اکنون که جهانرا بخوشی دست رسیست،
هر زنده دلی را سوی صحرا هوسیست،
بر هر شاخی طلوع موسی دستیست،
در هر نفسی خروش عیسی نفسیست.

شیمدی، که جهان ایچون شن اولماق فرصتی واردر، هر دینج کوکل، صحرایه چیقماق اشتیاقی طویار. هر دالده «موسی کلیم» ك يد بیضاسنده‌کی فیض و هر نفسده عیسای معجزدمك حیات ویریجی قدرتی باهردر.

92

فصل گل و طرف جویبار ولب کشت،
بایك دوسه اهل ولعبتی حورسرشت،
پیش آر قدح که باده نوشان صبوح،
آسوده ز مسجدند وفارغ ز کنشت.

گل فصلی، آقار صولر یاننده، اکین کنارنده بر قاچ آشنا ایله برابر، حوری طبیعت وملاحتنده بر کوزلك حضورنده بانا قدحی کتیر. زیرا صبوح شرابنی ایچنلر مسجددن آزاده کلیسادن فارغدرلر. [*]

93

چون بلبل مست راه در بستان یافت،
روی گل وجام باده را خندان یافت،
آمد بزبان حال در گوشم گفت:
دریاب که عمر رفته را نتوان یافت.

---

[*] Sully-Prudhomme ك بك ظریف و رقیق اولان Au bord de l'eau عنوانلی و
S'asseoir tous deux au bord du flot qui passe,
Le voir passer;
مطلعیله باشلایان منظومه‌سی بورباعیدن ملهم کورونور.
ع. ج.

گلڭ عشقیله مست اولان بلبل بوستانه کیروب گلڭ وجام ملڭ یوزینی کولر بولدیغی وقت کلدی، زبان حال ایله قولاغمه دیدی: دقت ایت، فرصتی غنیمت بیل، کوزکی آچ، زیرا کچن عمر بر داها الده ایدیلمك ممکن دکلدر .

94

خیام تنت بخیمهٔ ماند راست،
سلطان روحست ومنزلش دار فناست ،
فرّاش اجل زبهر دیگر منزل،
ویران کند این خیمه چوسلطان برخاست .

ای خیام ، سنك وجودڭ طبق بر چادیر کبیدر . روح او چادیرده اوطوران سلطاندر و صوڭ منزلی دار فنادر . سلطان چادیردن چیقوب کیدنجه باشقابر منزلده تکرارقورماق ایچین، اجل خدمتجیسی چادیری ییقار قالدیریر .

95

خیام که خیمه‌های حکمت میدوخت،
درکورهٔ غم فتاد ناکاه و بسوخت ؛ [*]
مقراض اجل طناب عمرش ببرید،
دلال عجل برایکانش بفروخت .

---

[*] کوره [Qouré] دمیرجی ویامدنجی اوجاغی دیمکدر؛ بو کله فرسیجه‌ده وتورکجه‌ده مستعملدر .

خیام . که فلسفه چادیرلری دیکیوردی ، آنسزین غم کوره‌سنه دوشدی ویاندی. اجل ماقاصی، خیمهٔ عمرینك ایپلرینی کسدی، عجله‌جی دلال، اونی بك اوجوز، یوق بهاسنه صاتدی.[*]

96

در فصل بهار بابت حور سرشت ،
یك کوزهٔ می اکر بود برلب کشت ،
هر چند بنزد عامه بد باشد وزشت،
از سك بترم اکر کنم یاد بهشت .

فصل بهارده ، بر صو کنارنده حسن وخلقتجه حوری آکدیران برکوزلڭ رفاقتنده بر دستی شراب اله کچنجه ، نزد عامه‌ده هرنه قداربوسوزم فنا وچیرکین اولورسه‌ده، اکر جنتی یاد ایدرسه‌م کوپکدن آشاغی اولایم.

97

در جام طرب بادهٔ کلرنك خوشست ،
بانغمهٔ عود نالهٔ چنك خوشست ،
زاهد که خبر ندارد ازجام شراب ،
دور ازبرما هزار فرسنك خوشست .

جام طربك ایچنده کل رنکلی شراب خوشدر . عود

---

[*] بو رباعی بانا Goetheڭ Faustـنی دوشوندوریور.

ع . ج .

نغمه‌سیله چنك ناله‌سی خوشدر. جام شرابك ذوقندن بی خبر اولان صوفونك ، بزدن، بیك فرسخ اوزاق بولونماسی پك خوشدر.

98

دوران جهانی بی می وساقی خوش نیست،
بی زمزمهٔ نای عراقی خوش نیست،
هر چند در احوال جهان مینگرم ،
حاصل همه نیکی است وباقی خوش نیست.

شراب وساقی اولماقسزین، نای عراقینك زمزمه‌سنی دیکله‌مکسزین دوران جهان خوش دکلدر ، جهانك احوالنی هر نه قادار تحقیق ایده‌رسه‌م ایده‌یم، تحقیق ومشاهده‌مك نتیجه‌سی شو اولیور، که یکانه‌کار انسانه حظوظات علویه تأمین ایدن ایلك یاپماقدر، ایلكك غیری نه‌وارسه جمله‌سی بوشدر.[*]

[*] (خیام) بوراده اك یوکسك وبتون ذوی‌الحیاته شامل خیر خواهلق وخیرکارلق فلسفه‌سنی اجمال ایتمشدر . ایلكك ، دوغرولغك حقك ، محبتك ، مرحمتك ، خارجنده قالان هر شی بوشدر دیمکله اك یوکسك مرتبهٔ عارفیته یوکسلمشدر . بو یوکسك فکر ونظرلری ویقتور هوغونك شو نفیس شعرنی Les contemplations ده Bouche d'ombre عنوانلی بر منظومه‌ده بولورسکز :

Tu dis:— je vois le mal et je veux le remède,
Je cherche le levier et je suis Archimède —
Le remède est ceci: Fais le bien. Le levier,
Le voici: Tout aimer et ne rien envier.
Homme, veux-tu trouver le vrai? Cherche le juste.

99

دریاب ، که از روح جدا خواهی رفت ،
در پردهٔ اسرار خدا خواهی رفت،
می خورکه ندانی ز کجا آمدهٔ ،
خوش باش ندانی بکجا خواهی رفت.

کوزکی آچ، که برکون جانکدن جدا اولاجقسین ، اسرار خدا پرده‌سی‌نك آرقاسنه کیده‌جکسین ؛ نره‌دن کلدیککی نره‌یه کیده‌جککی بیلمه‌یورسین ؛ شراب ایچمه‌یه و نشئه‌لی

100

رفتن چوحقیقتست، پس بودن چیست،
راه طمع ومحال پیمودن چیست ،
جائیکه بمصلحت نخواهند کذاشت ،
فارغ زسفر بودن وآسودن چیست.

مادام که اولمك محققدر . او حالده، اولماق نه‌دن؟ طمع ومحال یولنده یورولمق ، دیدیشمك نه‌دن ؟ مادام که بوراده تمدید اقامتمزه ، طبیعتله ، مساعده ایدلمه‌یه‌جك، سفرقیدندن فارغ وآسوده اولماق نه‌دن ؟ [*]

[*] بورباعیده ، « خیام »ك تناقض کوستردیکنه ذاهب اولانلر وار . فقط حقسزدر . خیام آراده ، » باتنه‌نیست «

101

عمریست که مداحی ٔمی وردمنست ،
واسباب میست هرچه درگرد منست،
زاهد اگر استاد توعقلست اینجا ،
خوش باش،که استاد تو شاگرد منست ،

بوتون بر عمر مدتجه شراب مدحنی ایتمك بانا ورد زبان اولدی ؛ اطرافـده شرابك ووسائط وسائلندن غیری بر شی بولونمادی. ای زاهد اگر دنیاده سنك استادك عقل[حکمت] ایسه اپی بیل، که سنك استادك بنم شاگردمدر .

102

آبادی ٔ میخانه زمی خوردن ماست ،
خون دو هزار توبه‌در گردن ماست ،
گرمن نه کنم گناه رحمت نکند ،
آرایش رحمت از کنه کردن ماست.

کورونور، اونك ایچون سفر حاضرلقنده‌بولونماق، ناسوتیت‌دن تفریق ایتمه‌دیکی لاهوتیت ایله مشغول اولماق‌دن و اونك پیاله ٔ محبتی بوشالتماق‌دن عبارت در . حضرت خیام، حضرت محمد [ص . ع .] کبی بیلیر ، که « افضل الاعمال بعد الایمان بالله ، التوددالی‌الناس » در [حدیث] یعنی عمللرك افضل ایمان‌بالله‌دن صوگره انسانلری سومك واونلره خادم اولماقدر.

میخانه‌نك آبادانلغی بزم شراب ایچمه‌مز سایه‌سنده‌در . بزم بوینمزده ایکی بیك توبه‌نك قانی واردر . بن گناه ایشله‌مه‌سه‌م رحمت نه‌یه یارار ؟ رحمتك زینت وشرفی بزم گناه ایشله‌مه‌مز سایه‌سنده حاصلدر .

103

فاسق خوانند مردمانم پیوست ،
من بیگنهم خیالشان بین که‌چه‌هست ،
برمن بخلاف شرع ، ای اهل صلاح،
جز غدر ولواطه وزنا جرم نه است .

انسانلر بانا.لاینقطع . فاسق دیرلر ، بن بی‌گناهم شونلرك خیال خاملرینه باق . ای‌صلاح‌اهلی. بنجه خلاف شرع اولاراق ظلم‌دن ، لواطه‌دن ، زنادن‌غیری جرم یوقدر .

104

گر ازپی شهوت وهواخوهی رفت،
ازمن خبرت که بینوا خواهی رفت،
بنگر چه کسی واز کجا آمدهٔ ،
می‌دان که‌چه میکنی، کجا خواهی رفت .

اگر شهوتك وهواپرستلکك پشنی براقمایاجاق اولورسه‌ك، بندن سانا خبر اولسون، که بی‌نوا اولاراق کیده‌جکسین . هواپرستلکه اوغراشاجاغکه نفسکك ماهیت وحقیقتی. نره‌دن گلدیککی اوگرن. نه‌یاپدیغکی نره‌یه کیده‌جککی بیل .

ای دوست گل یارینڭ غمنی یه‌یه‌لم ، بر نفسلك عمری غنیمت بیله‌لم.
یا بو کهنه مانانستر [دنیا]دن کوچدیکمز زمان بوندن آلتی بیك سنه
اول کوچنلرله یولداش اولاجاغز !

105

گردون کمری ز عمر فرسودهٔ ماست ،
جیحون اثری ز اشك آلودهٔ ماست ،
دوزخ شرری زرنج بیهودهٔ ماست ،
فردوس دمی زوقت آسودهٔ ماست.

گردون ، فرسوده عمرمزدن قالمه بر کمردر. « جیحون » قالمه قاریشیق کوز یاشلریمزدن بر اثردر. جهنم ، بیهوده چکدیکمز رنج ومشقتك بر قیویلجیمیدر ؛ جنت ، آسوده ومسعود کچن وقتمزدن بر دم ، بر لحظه‌در.

106

من بندهٔ عاصیم رضای توکجاست ؟
تاریك دلم نور و صفای توکجاست ؟
ماراتوبهشت اگر بطاعت بخشی ،
این مزد بود لطف وعطای توکجاست ؟ [*]

بن عصیان ایتمش بر بنده‌یم ؛ نره‌ده سنك رضاڭ ؟ بن قلبی قارارمش بر آدامم ؛ نره‌ده سنك نور وصفاڭ ؟ اگر سن بزه جنتی طاعت وعبادت ایتدیکمز تقدیرده بخش ایدیورسه‌ك

[*] بو رباعی خواجه عبدالله انصاری‌یه‌ده معطوفدر .

بز بوڭی ، اوصورتله. حق ایتمش اولورز ، نره‌ده سنڭ لطف وعطاڭ؟ [*]

107

من هیچ ندانم که مرا آن که سرشت،
بود اهل بهشت خوب ویا دوزخ زشت،
جامی وبتی وبربطی برلب کشت،
این هرسه مرا نقد وترا نسیه بهشت .

بنی یاراتان، بنی کوزل جنت ویا چیرکین جهنم اهلندنمی یابدی؟ هیچ بیلمم . برصراحی شراب، برستیده بر نازنین، یشیللکلر ایچنده مترنم بر کیتاره؛ بوکون بانا بو اوچی وریلسین یارین ایچین موعود جنت سنڭ اولسون !

---

[*] «عمر خیام» بوراده الله‌ه شونی دیمك ایسته‌یور : مادام که سن علم ازلی وعلم کل الله علیم بذات الصدورسین ، مادام که کافهٔ مخلوقاتڭ کافهٔ حرکت واعمالی سنڭ اراده‌ڭ تعلق ایتمه‌دکجه قطعیاً واقع وموجود اولاماز ،دیمك ایسلکلده فنالقلده خالق سنسین ، اوحالده فنالقده سنڭ ارادتکله واقع اولیور، معصیت ایشله‌ینلری تجریم ایتمك عدالتکه صیغماز، طاعت وعبادت اوزره اولانلر ، بهشتکه بالاستحقاق کیرمزلر. بوقه بوتون سیئه‌لر ، معصیتلر حاصل بوتون فنالقلر ، چیرکینلکلر سنڭ آرزو وارادهٔ صمدانیه‌که رغماًمی وجود ووقوع بولیور؟

ع . ج .

108

من می خورم ومخالفان ازچپ وراست،
کویند مخور تو می که دینرا اعداست،
چون دانستم که می عدوی دینست
والله بخورم خون عدورا که رواست .

بن شراب ایچه‌رم، مخالفلر صولدن صاغدن، بانا « ایچمه،
زیرا شراب دینك دشمنیدر» دیرلر. مادام که شرابك عدوی
دین اولدیغنی اوکرندم، والله ایچه‌رم، زیرادشمنك قانی حلال‌در.

109

مهتاب بنور دامن شب بشکافت،
می خور، که دمی چنین نه‌بتوانی‌یافت [*]
خوش باش وبر اندیش که مهتاب بسی،
اندر سرخاك یك بیك خواهد تافت.

مهتاب، نوریله، کیجه‌نك اتکنی ییرتدی. شراب ایچ بویله

---

[*] شعر آفرین بر نازنین . کچمشده بر مشابهه :
بستان و بده بکوی بشنو :
شبهای چونین نه وقت خوابست !
بیتی کوش جان‌وهیجانه اوقومشدی « کچمش زمان اولور، که
خیالی جهان دکر » ه . ج .

بر زمانی هر وقت بولامازسین . نشئه‌لی ونشاط اوزره اول
ودوشون، که [بزدن صوکره] مهتاب هر بریمزك مزارلرمز
اوزه‌رنده بك چوق زمانلر پارلایوب دوراجاق .

110

هرنیك وبدی‌کی درنهاد بشرست ،
شادی وغمی که درقضا وقدرست ،
باچرخ مکن حواله ، کاندر ره‌عشق
چخراز تو هزار باربیچاره ترست .

انسانك فطرتنده اولان‌هر ایلك وهر کوتولك قضاوقدرده
اولان نشاط وغم ، بونلرك هیچ برینی چرخ فلکه [طالعه]
اسناد و حواله ایتمه، چونکه عشق یولنده ، چرخ فلك .
سندن بیك دفعه داها زیاده بیچاره‌در . [**]

[**] «عمر خیام» ك نظرنده کائنات‌ذات سبحانینك شراب
اشتیاقیله مست ومسلوب‌الاختیار ، آواره وسرکردان بر
عاشق‌در . (جلال‌الدین رومی) ، ایله (غزالی) دخی بویله
دوشونورلر ، بویله دوشونمك یالکز شاعرانه دکل ، بلکه
حکیمانه‌درده ؛ فقط سبحانیت ، خیامك نظرنده نه‌در ؟ اصل
نقطه بودر . ه. ج.
اخیراً نشر اولونان (دلسنی مولانه) ده بووادیده جداً
استغراق افزا پارچه‌لر واردر [حاشیهٔ طبع ثانی]

111

تیری که اجل کند سپرها هیچ است،
وین محتشمیٔ سیم وزرها هیچ است،
چندان که بروی کارها درنگرم،
نیکی‌ست که نیکست دگرها هیچ است.

اجلك آتدیغی اوقه قارشی قالقان ایشه‌یاراماز و بو کموشلرك آلتونلرك احتشامی هیچ‌در. احوال عالمی نه قادار زیاده تدقیق ایدرسه‌م اوقادار زیاده آكلایورم، که‌یالکز ایلك‌ایی‌در باقیسی هیچ‌در.

112

هردل که در او مایهٔ تجرید کم است،
بیچاره همه روزه ندیم ندم است،
جز خاطر فارغ که نشاطی دارد،
باقی همه هرچه هست اسباب غم است.

کندیسنده سرمایهٔ تجرید [1] ا کسیك اولان هر کوكل بیچاره‌در و هر کون ندامتك، تلهفك ندیمی‌در. اندیشه‌لردن

[1] « تجرید »‌ك فلسفه‌ده نه دیمك اولدیغی بر تفصیل آكلاماق‌ایچین (انکلیزقومی) عنوانلی اثر مترجمزك برنجی کتابنك 37الی43 صحیفه‌لری دقتله اوقونمالی‌در. ع. ج.

آزاده، نشاطلی بر یورکدن غیری دنیاده نه وارسه جمله‌سی غم سببلریدر. [2]

113

هرکو طربی زعقل در دل میکاشت،
یکروز زعمر خویش ضایع نکذاشت،
یا درطلب رضای یزدان کوشید،
یا راحت خود کزید وساغر بر داشت.

کوكلنه، نشاط صاچاق قطانته مالك اولان هرفرد، عمرینك تك بر کونی [کدرله] ضایع ایتمش دکلدر. بویله بر آدام یا رضای یزدانی طلب ایله مشغول اولمشدر. یاخود ساغره صاریلاراق حضور وسرور یالنی اختیار ایتمشدر.

114

یزدان چوكل وجود مارا آراست،
دانست ز فعل ماچه خواهد برخاست،
بی حکمش نیست هر کناهی که مراست،
پس سوختن قیامت ازبهر چه خواست.

الله بزم طینتمزی یوغوردیغی وقت، اعمالمك نه اولاجاغنی

[2] غلام همت آنم که زیر چرخ کبود
زهر چه رنك تعلق پذیرد آزادست. [حافظ]

بيليوردى. مرتكب اولديغم كناهلرى بن اونك حكمى اولمقسزين ايشله‌يور دكلم . اوحالده قيامت كونى بنى جهنمده ياقمانك وجه معقولى نه‌در ؟

115

يك هفته شراب خورده باشى پيوست ،
هان تا ندهى بروز آدينه زدست ،
درمذهب ماشنبه وآدينه يكيست ،
جبار پرست باش ، نه روز پرست .

اگر بر هفته . هركون شراب ايجدكسه جمعه كونى ده شراب ايچمكسزين صاقين الكدن قاچيرمه . بزم مذهبمزده جمعه وجمعه ايرته‌سى كونلرى فرقسزدر . روز پرست اولمه ، جبار پرست اول [يعنى قدرت كليه‌يه تاپ كونلرك تاپيجيسى اولمه .]

116

يارب توكريمى و كريمى كرمست ،
عاصى زچه رو برون زباغ ارمست ،
باطاعتم ار ببخشى آن نيست كرم ،
با معصيتم اكر ببخشى كرمست .

اى الله سن كريمسين ، كرملك عفو ومغفرتدر . ايلك كناهكار [حضرت آدام] نيچون جنتدن طرد اولوندى . بنم طاعتمه مقابل بانا حسن معامله ايدرسه‌ك بو بر لطف اولماز . بن عاصى

وبر معاصى اولديغم حالده بانا عفو وصفح ايله معامله ايدرسه‌ك او زمان كرمكارلق ايتمش اولورسين .

117

در جملهٔ دشت خاوران كر خاريست ،
آغشتهٔ خون عاشق عياريست ؛ [*]
هرجا كه پرى رخى و كل رخساريست ،
مارا همه درخورست ومشكل كاريست .

بتون دنيانك صحرالرنده برديكن يوقدر ، كه جان فدا بر عاشقك قانيله ملمع اولماسين هر پرى چهره‌لى ، هر كل ياناقلى كوزل مستحق اولديغم بر حق‌در فقط مشكل ايشدر .

118

شادى بطلب كه حاصل عمر دمى‌ست ،
هر ذره زخاك كيقبادى وجمى‌ست ،
احوال جهان و اصل اين عمر كه هست ،
خوابى و خيالى وفريبى دمست .

نشاط تحصيله باق كه عمرمزك حاصلى بر نفسدر هر ذره بر (كيقباد) ك وبر (جمشيد)ك بدننك طوپراغندندر ؛ جهان

---

[*] چكدى مجنون آياغنى باديه‌دن ليك وير ير
قالدى كللر آياغندن چكيلن خار هنوز . - فضولى -

احوالی و بو حیاتك اصلی برلحظه‌لك بر رؤیادن، بر خیالدن، بر آلدانیشدن باشقا برشی دکلدر .

119

ساقی قدحی! که کار عالم نفسیست ،
کرشادی ازو یکنفس آن نیز بسیست،
خوش باش زهرچه پیشت آید، که جهان
هرکز نشود چنانکه دلخواه کسیست.

ای ساقی برقدح صوك! زیرا دنیانك کاری برنفسدن عبارتدر. جهاندن برلحظه ممنون اولورسه‌ك اوده کافیدر. قارشیکه چیقان حادثات ووقایعی کنیش وفتورسز یورکله قارشیلا ، زیراجهان هیچ بر زمان هیچ بر کیسه‌نك تماماً آرزو ایتدیکی وجهله اولماز .

120

تا کی زچراغ مسجد ودود کنشت ؟
تا کی ززیان دوزخ وسود بهشت ؟
رو برسرلوح بین ، که استاد قضا
اندر ازل آنچه بود ونی بود نوشت .

داها نه زمانه قادار مسجدك موی ، آتشکده‌نك دومانی موضوع بحث اولاجاق، جهنمك عذابندن ، جنتك حظوظاتندن

بحث نه‌زمانه قادار سوره‌جك؟[1] طبیعت لوح محفوظنك باشنه کیت، کوره‌زیرا ازلده استادفطرت هراولاجاغی وهر اولمایاجغی یازمشدر . [نیاز وعبادت هیچ برشیئی دکیشدیره‌من.]

121

ساقی غم من بلند آوازه‌شدست،
سرمستی من برون زاندازه شدست،
باموی سفید سرخوشم کزمی تو،
پیرانه سرم بهار دل تازه شدست.

غمم فریاد پرده‌سنی یوکسلتدی. مستی روحم حددن افزون اولدی [2] . صاچلرم آغارمش اولدیغی حالده مستم ؛ زیرا

---

[1] بو آجی واستهزا کارسؤالك داها آجی جوابنی Lord Byron ك Childe Harold ینك II نجی مقامه‌سنك 3 نجی پارچه‌سنده بولورسکز. غم Fièvre d'Ame عنوانلی فرانسزجه مجموعهٔ اشعارمك 90 نجی صحیفه‌سنده Religion عنوانلی منظومه‌م دخی بو سؤالره قاینار جوابلر یوکسورمشدر . ع. ج.

[2] منفای اختیاریمزاولمش اولان اسویچره‌نك Lac Léman ساحلنده یازدیغم و آرقاداشم عبدالرحمن بدرخان بکه اتحاف ایتدیکم بر فارسی غزل شودر :

برجوش شد ز قهر زمان اضطراب ما؛
باشد ز خون شاه ستمکر شراب ما ؛
طبع جلال پرورما کرد در جهان
بیگانهٔ صدای تظلم قباب ما ؛

سوندیغك شراب روحك بهارینی تازه‌لندی . [2]

122

ای می نب لعل یار میدار به‌دست،
زانروکه شکرف داری این کار به‌دست،
زان شد ز لب لعل قدح برخوردار ،
کاورد به خون دل لب یار به دست.

ای شراب، یارك قیرمزی دوداغنی ایی طوت، چونکه بو نعمتی ماهرانه الده ایتمشسین. قدح یارك گل دوداغنی اوپمه‌یه موافق اولدی، چونکه بو یولده خون دل روان ایتدی.

ای جانشین ذوق مجو حرف التفات :
یك مصحف بلاست سرا پا کتاب ما ؛
ایام ما گذشت بغربت ولی چه غم
اشراق شرق شد اثر اغتراب ما ،
مقصود ماست یکدلی و فیض خاکیان :
دارد ضیای مهر عمیم آفتاب ما .
از سرك ما مباد فرحیاب اهل ظلم
صد طوبی قیام بر آرد تراب ما.

2 آغستوس 1898 جنوره   قهریات ـــ صحیفه : 95

[2] روحم هنوز یکرمی بش یاشنده‌در
باقه صاچلرمده جوشان آقلره ...   ع. ج.

123

عاقل بخروش لا اله الا هوست
غافل بگمان که دشمنست ویا دوست
دریا بوجود خویش موجی دارد
خس پندارد که این کشاکش با اوست .

عاقل، سر لاهوتیته آغاز نظر ایته‌دن متحصل ذوق وشوق ایله جوش وخروشده‌در . غافل ایسه ، قدرت کلیه‌نك ، کندیسنه دوستمی یاخود دشمنمی اولدیغی فکر واندیشه‌سیله مشغول‌در: دریانك حرکت وتموجی کندی طبیعتی اقتضاسندن‌در، دالغه‌نك اوزه‌رنده‌کی صمان چوپی ایسه ، عمانك کندیسیله اوغراشدیغنی ظن ایدر ! [نه غفلت!]

124

ساقی دل من زدست اگر خواهد رفت،
بحریست کجا زخود بدر خواهد رفت ،
صوفی که چو ظرف تنگ از خویش پرست
یك جرعه اگر دهی بسر خواهد رفت .

ای ساقی بنم گوکلم الدن چیقدیسه‌ده، او دریادر ، کندی کندینك خارجنده نره‌یه گیده بیلیر . صوفی ، کندی اسراریله طولو طار بر ظرف گبیدر او نابرد املاقویسه‌ك طاشار دوکولور. [او بزم گبی دریادل دگلدر] .

125

ساقی دل ما، که دانهٔ مهر توکاشت،
مهر تو نهفته تا ابد خواهد داشت،
دامن مفشان زناز بر اهل نیاز،
کز دامن تودست نخواهیم کذاشت.

ای ساقی، سنك محبتك تخمنی کوکلمزه کیم اکدی؟ سنك محبتك اوراده الی الابد مختفی قالاجاق. اهل نیازدن ناز ایله دامنکش اوله، زیرا بز سنك دامن فضیلت ومحاسنکدن ال چکمه یز.

126

ساقی زدرت سفر نخواهیم کرفت،
کرهم بکشی حذر نخواهیم کرفت،
کیرم که زخاك بر نکیری سرما،
ماسر ز ره تو بر نخواهیم کرفت.

ای ساقی سنك قاپوکدن آیرلماق ایستهمه یز. بزی اولدورمك ایستهسه کده بوندن احتراز ایتمه یز، باشمزی یردن قالدیرماق ایستهمه مه کی فرض ایدهیم، بز ذاتاً سنك یولکدن باشمزی قالدیرماق ایستهمه یز.

127

نازم بخرابات که اهلش اهلست،
چون نیك نظر کنی بدش هم سهلست،
یك اهل دل از مدرسه ناید بیرون،
ویران شود این خرابه دارالجهلست.

خرابات ایله افتخار ایدهرم، چونکه خرابات اهلی، اهل آداملردر، دقتله نظر ایدهرسهك اونلرك قصورلری ده اهوندر. مدرسهدن هیچ بر اهل دل یتیشمز. یره باتسین بو خرابه، جهالتخانهدر.

128

چون نیست زهر چه هست جز باد بدست،
چون نیست بهرچه هست نقصان وشکست،
بندار که هرچه هست در عالم نیست،
انکار که هر چه نیست در عالم هست.

مادام که ما ملکدن الده هوادن غیری بر شی قالمایور، مادام که وار اولان ایچین یوق اولماق یوقدر. عالمده هر وار اولانی یوق فرض ایت، هر یوق اولانی وار قیاس ایت.

129

آن بت که دلم زهجر او زار شداست
او جای دگر بغم گرفتار شداست

من در طلب علاج خود چون کوشم
چون آن که طبیب ماست بیمار شداست[*] .

کندیسی ایچون کوکلمك پریشان اولدیغی کوزل ، باشقا بر برده غمه کرفتار اولدی . بن کندیمه علاج بولماق ایچین ناصل چالیشا بیلیرم، چونکه بزم طبیبمز اولان، خسته‌اولدی !

130

اسرار جهان چنان که در دفتر ماست،
کفتن نتوان ، زانکه وبال سر ماست،
چون نیست درین مردم نادان اهلی،
نتوان کفتن هر آنچه درخاطر ماست .

دفترمزده مسطور اولدیغی وجهله ، جهانك اسراری سویله‌نیله‌مز : چونکه صوکرا باشمز بلایه کیرر ، مادام که

[*] (قهریات) ده (همای الهام) ك شو قطعه‌سنی‌ده اوقویك ؟

هم دمیز قصده‌در، قانادلری شکسته‌در،
دوا شفایی اولدورور : طبیبمزده خسته‌در
(محتشم) ك :

کدام سرو ز سنبل نهاده بند بپایت
که برده دل زتو ای دلبران شهر فدایت ؟.
بناز کم زنکویان سمند نازکه هستی
تو از برای یکی زار وصد هزار برایت.
رباعیسی نه کوزلدر .

بو جاهل خلق ایچنده قابل خطاب بر اهل آدام یوقدر ، خاطرمزده هربولوناناه سویلنمه‌سی ممکن وجائز دکلدر !

131

در چشم محققان چه زیبا وچه زشت ،
منزلکه عاشقان چه دوزخ چه بهشت،
پوشیدن بی دلان چه اطلس ، چه پلاس
زیر سر عاشقان چه بالین وچه خشت .

محققلرك نظرنده کوزل و چیرکین هپ بردر ؛ عاشقلرك منزلی‌ایستر جهنم اولسون، ایستر جنت‌اولسون بردر. اختیارینی یاره ترك ایتمش اولانلرك لباسی ایستر اطلاس ، ایستر پالاس اولسون هپ بردر . عاشقلرك باشلری آلتنده قوش توبی یاصدیق یاخود کرپیچ اولمش هپ بردر .

132

می لعل مذابست و صراحی کانست ،
جسمست پیاله وشرابش جانست ،
آن جام بلورین که زمی خندانست ،
اشکیست که خون دل در اوپنهانست.

شراب اریمش یاقوت‌در . صراحی اونك معدنیدر . پیاله بدندر ، شراب جان‌در . شرابی احتوا ایتمکله ممنون ومتبسم کورونن بلور بارداق ، ایچنده کوکل قانی کیزله‌ین بر کوز یاشی‌در !

باغ ارم ، بتون کللریله نابود اولدی (جمشید)ك یدی قات مرصع
بارداغی نره‌ده‌در کیمسه بیلمیور . فقط مستریح اول شرابك ایچنده
بر یاقوت وار و صویك کنارنده آصمه نشو ونما بولیور .

133

بر طرز سپهر خاطرم روز نخست ،
لوح وقلم وبهشت ودوزخ می جست ،
پس کفت مرا معلم از علم درست ،
لوح وقلم وبهشت ودوزخ با تست .

ایلك کون سپهرده « لوح »ی ، « قلم »ی ، «جنت»ی ،
« جهنم » ی آرادم ، صوکرا استاد ، صاغلام بر وقوف ایله
بانا « لوح ، قلم ، جنت ، جهنم هپ سنکله برابردر ، هپ
سنك روحکده‌در ! » دیدی .

134

ساقی کل وسبزه بس طربناك شده‌ست ،
دریاب که هفتهٔ دکر خاك شده‌ست ،
می نوش وکلی بچین که تا در نکری ،
کل خاك شده‌سب وسبزه خاشاك شده‌ست .

ای ساقی ! کل وچمن چوق نشئه‌ور بر یجی اولمش . دقت ایت که
بر هفته صوکرا بونلر طوپراق اولور . شراب ایچ ، بر کل
قوپارمه‌یه باق ، زیرا کوز آچوب قاپایمجه‌یه قادار کل .. طوپراق ،
یشیللك .. چورچوب اولور .

135

چون مردن تو مردن یکبارکی است،
یکبار بمیر این چه بچارکی است ،
خونی ونجاستی ومشتی رك وپوست ،
انگار نبودی این چه غمخوار کی است ؟

مادام ، که اولومك بر کره‌لك اولومدر ؛ بر کره اول ، نه‌در بو تظلم وسفالت ؟ بر آوچ قانك ، نجاستك ، دامارك ، دری‌نك هیچ ده اولمامش اولدیغنی فرض ایت : بو قادار غم یه‌نك نه یری وار ؟ [*]

136

در روی زمین اکر مرا یك خشتست ،
آن وجه میست وکرچه نام زشتست ،
کویند ترا وجه می فردائیست،
دراعه ودستار نه مریم رشته ست !

---

[*] خیام ، بوراده ، حیوانی انسانك نه‌قادار اهمیتسز بر خس وخاشاك بیغینی اولدیغنی کوسترمك ایستەیور .
Ch. Baudelaire ك یك مشهور اولان (لاشه Le charogne) منظومه‌سنده احیا ایتمش اولدیغی فکرو نظر بوفکر ونظردر . ع . ج .

اکر دنیا یوزنده بر کریجم بولونیورسه - آدی نه‌قادار فنا کورونورسه کورونسون - مطلقا بدلیله شراب آلمام ایچیندر. یارینك شرابنی آلماق ایچین برشیئك قالمایور. دیورلر، جبه‌ڭی، صارینی حضرت مریم طوقومامشدر آ !

137

با دشمن ودوست فعل نیکو نیکوست،
بدکی کندآن که نیکیش عادت وخوست،
با دوست چو بدکنی شود دشمن تو،
با دشمن اکر نیك کنی کردد دوست.

دشمنه ودوسته ایی معامله ایتمك ایی‌در ، عادتی ایلك اولان کیمسه ناصل فنالق یاپا بیلیر ؟ دوسته فنالق ایدرسه‌ڭ دشمنڭ اولور ؛ دشمنه ایلك ایدرسه‌ڭ دوستڭ اولور .

138

زاهد کوید بهشت باحور خوش است،
من میکویم که آب آنکور خوش است،
این نقد بکیر ودست ازان نسیه بدار،
کاواز دهل شنیدن از دور خوش است .

زاهد، «حوریلر ایله مسکون‌اولان کشور [یعنی جنت] خوشدر » دیور ؛ بن ، اوزوم صویی اعلادر دیورم . بو

پشینی آل، او ویره‌سیه‌دن وازکچ، زیرا داوولڭ سسی اوزاقدن خوش کلیر. [1]

139

داننده چو ترکیب طبایع آراست،
از بهر چه اوفکندش اندرکم وکاست،
کرنیك آمد شکستن از بهرچه بود،
ور نیك نیامد این صور عیب کراست ؟

هرشیئی بیلن الله، طبایعڭ ترکیبنی وجوده کتیردیکی وقت نیچین بو ترکیبلری اکسیك وقصورلو یاپدی ؟ اکر ترکیب ایی اولدیسه نیچین قیریور، دوکیور؟ اکر بوصورتلر ایی اولمادیسه عیب کیمه راجع‌در ؟

140

ساقی قدحی که شمع دل درنکرفت ،
از آتش می زنده‌کی از سرنکرفت ،
آه ازمی لعلت که برین بادهٔ ناب
هر کس که لبی نهاد لب بر نکرفت.

ای ساقی بر قدح داها ویر ، کوکل شمعی یانمادی . شرابڭ آتشی اولمانجه حیات تازه‌لنمز. آه او سنڭ شراب لعلڭ

[1] دوردن خوش کلور آواز دهل . - غالب دده -

بر بادهٔ ناب در، که اوزه‌رینه برکره دوداغنی قوبان برداها قالدیراماز .

141

درنای غرابه غلغل می چه خوشست،
آواز سماع وناله‌ٔ نی چه خوشست ،
در بر بت دلفریب و درسر می ناب،
فارغ زغم زمانه هی‌هی چه خوشست! [*]

صراحی‌نك بیوتنده‌شرابك غلغلی نه‌کوزلدر، سماع آوازه‌سی نی ناله‌سی نه‌کوزلدر . آغوشده جانانه، وسرده صاف‌شراب اولدیغی حالده زمانه‌نك غمندن آزاده اولماق نه کوزلدر .

142

عشق ارچه بلاست آن بلاحکم خداست .
بر حکم خدا ملامت خلق نه راست ؛
چون نیك وبد خلق بتقدیر خداست ،
پس روز پسین حساب بر بنده چراست؟

عشق بلا ایسه‌ده بو بلا خدانك حکمیدر ، بوحکم خدادن دولایی خلقی مؤاخذه ایتمك دوغرو دکلدر ، مادام که خلقك

---

[*] فرقست میان آن که یارش دربر
با آنکه دوچشم انتظارش بردر . ـــ سعدی ـــ

ایی ویا کوتو اولماسی خدانك تقدیریله‌در ، قیامتده قول‌دن حساب صورولماق نه ایچوندر ؟ [*]

143

سیم ارچه نه مایهٔ خرد مندانست ،
بی سیمان را باغ جهان زندانست .
از دست تهی بنفشه سر بر زانوست،
در کاسهٔ زر دهان کل خندانست .

واقعا حکیم آداملرك سرمایه‌سی پاراد کلدر ، [فقط] پاراسزلر ایچین جهان‌باغی زنداندر . الی بوشلقدن، بنفشه ، باشی دیزی اوستنه بوکشدر . کندیسنك آلتون کاسه‌سی ایچنده کل، کولر.

144

ساقی که لبش مفرح یاقوت است ،
دلرا غم او قوت وجانرا قوت است .
هر کس که نشد کشته بطوفان غمش
در کشتیٔ نوح زنده در تابوت است .

دوداغی یاقوت‌دن برمفرح اولان ساقی‌نك غمی کوکله‌قوت

---

[*] اکر ریکی بکفش خود نداری
چر ابایست شیطان آفریدن ؟

جانی غدادر . اونك طوفان غمنده اولەبن، نوحك كیسندە،
تابوت ایچنده بولونان بر دیری‌در .

145

جز حق حکمی که حکمرا شاید نیست ،
هستی که زحکم او برون آید نیست ؛
هر چیزکه هست آنچنان می باید ،
آنچیزکه آنچنان نمی باید نیست .

حق‌دن غیری حکم اولمایا لایق اولان یوقدر، اونك حکمی خارجنه چیقان هیچ بر وارلق یوقدر ، هرموجود اولانك بولوندیغی کبی اولماسی، اقتضایه‌موافقدر. اقتضایه موافق اولمایان موجود اولاماز .

146

ساقی نظری که دل ز اندیشه تهیست :
شیران همه رفتند و سر بیشه تهیست،
هر شب زحباب کف زدی شیشهٔ چرخ،
امروزکه دورما بود شیشه تهیست .

ای ساقی، بانا توجه ایت، زیرا کوکل اندیشه‌دن خالی‌در: آرسلانلرك جمله‌سی کیتمش، اورمان خالی قالمشدر. شیشهٔ چرخ

هر کیجه شراب کوپوکی صاچارکن [*] بز دورم‌اولان بوکون، شیشه بوشدر .

147

برخیز وبده باده چه جای سخن است ،
کامشب دهن تنك تو روزیٔ منست،
مارا چورخ خویش می گلگون ده ،
کاین توبهٔ من چوزلف توبرشکن است .

قالق ، شراب ویر ، سویلەمەیه حاجت یوق ، بو کیجه‌سنك کوچوك آغزك بزم نعمت مقدرمدر . بزه، کندی یاناغك کبی گل‌رنکلی شراب ویر. زیرا، بزم بوتوبەم، سنك صاچلرك کبی صیق صیق پریشان اولان ، بوزولان برتوبه‌در. [**]

148

جامی ومیی وساقیٔ برلب کشت ،
این جمله مرا وهم ترا کشته بهشت ،
مشنو سخن بهشت ودوزخ از کس ،
کەرفته بدوزخ وکه آمد زبهشت ؟

---

[*] خیام، سمایی برشراب کاسه‌سنه بکزه‌تیور، هر کیجه سماده ، صاچیلمش کوروتن یلدیزلری شراب حبەلرینه مشابه کورویور . غریب ومعظم بر تصوردر !

[**] بو رباعی‌نك بتون کوزللکی صوك مصراعنده‌در.

برچنارك كنارنده جام ، شراب وبركل يوزلو ساقی بونلرك مجموعی نم وسنك ایچون جنت‌در . جهنم وجنت لافنه هیچ قولاق آصمه : جهنمه کیدن کیم ؟ جنتدن کلن کیم ؟

149

بلبل چو بباغ ناله بر دست گرفت ،
می باید همچولاله بر دست گرفت ،
زان پیش که مردمان از سر جهل ،
گویند فلان پیاله بر دست گرفت .

عوام ناس ، جهل وتعصبلری اثری اولاراق ، حتمزده مرحوم فلانك الندە شراب پیالەسی کورولمشدی دیمەلرندن اول ، بلبل كلستانلرده فریاده باشلادیغی وقت الزده لاله کبی شراب بولونمالیدر . [*]

---

[*] آل دسته اکر لاله بولونمازسه پیاله .
وبر حکمنی ای غفل چن کهنه بهارك . [ندیم]
(قاآنی) نك :
می آفتاب زرفشان ، جام بلورش آسمان ،
مشرق کف ساقیش دان مغرب لب یار آمده .
قطعه‌سی ، که (معاویه) نك اوغلو (یزید) ك
« شمیسة كرم برجهاقمر دنها
ومشرقها الساقی ومغربها فم »
بیتندن ملهم کورونور ، عینی خیالی داها نازك فقط داها آز محتشم برمنظر آلتنده جانلاندیریر . بونلردن برنجینك معناسی

150

بیش ازمن وتو مردوبسی زن بوده‌ست ،
کافاق ز جمله شان مزین بوده‌ست ،
زودا که تن تو خاك گردد زیرا
خاك تو دکر هزارها تن بوده‌ست .

بندن سندن اول برچوق ارکك وقادین یاشامش وبونلرك جمله‌سی آفاقك زینتی اولمشلردر . عن‌قریب سنك تنك طوپراق اولاجقدر زیرا سنك طوپراغك بیکلرجه دیکر کیمسه‌لرك تنی اولمشدر .

151

می خور ، که بزیر کل بسی خواهی خفت ،
بی مونس وبی حریف وبی همدم وجفت ،
زنهار بکس مگو تو این راز نهفت :
هر لاله پژمرده نخواهد بشکفت .

شودر : شراب ، آلتون صاچان بر کونش‌در ، که اونك بلور قدحی ، سماسی‌در ، ساقینك الی مشرق ، جانانه‌نك دوداغی ده مغربیدر . معاویه زاده (یزید) ە عائد اولان عربجه بیتك مألی شویله افاده اولونابیلیر :
کوچوك « اوزوم کونشی » نك [یعنی شرابك] برجی ، کوپنك قعریدر ، مشرقی ساقی‌در ، مغربی ، آغزدر . ع.ج.

شراب ایچمه‌یه باق. زیرا مونسسز ، آدامسز ، همدمسز آرقاداشسز اولاراق طوپراق آلتنده چوق اویویاجقسین . صاقین بو سری کیمسه‌یه سویله‌مه، کیزلی طوت : پژمرده اولان هرلاله بر داها آچیلماز ، چوروین لاله بر داها آچماز !

152

دوری که در او آمدن ورفتن ماست،
آنرانه بدایت ، نه نهایت پیداست ،
کس می نزند دمی دراین معنی راست ،
کین آمدن از کجا ورفتن بکجاست .

بزم کلدیکمز و کیتدیکمز دورک نه ابتداسی واردر، نه انتهاسی. نره‌دن کلیورز ؟ نره‌یه کیدیورز ؟ بو بابده کیمسه دوغرو بر رأیده بولونمغه قادر دکلدر .

153

ایوای بر آن دل که در او سوزی نیست،
سودازدهٔ مهر دل افروزی نیست ،
روزی، که تو بی باده بسر خواهی برد ،
ضایع تر از آن روز ترا روزی نیست.

یازیقلر اولسون او کوکله که ایچنده بر آتش یوقدر و دل افروز

بر کوزلک سودازده‌سی دکلدر. [*] مست اولمقسزین کچیردیکک کون قادار هدر اولمش بر کونک هیچ یوقدر .

154

در دهر بر نهال تحقیق نرست ،
زیراکه در این راه کسی نیست درست ،
هر کس زده است دست در شاخی سست،
امروز چو دی شناس وفردا چو نخست .

دنیاده تحقیق آغاجنک میوه‌سی کماله ایرمه‌مشدر . زیرا بو وادیده هیچ بر کیمسه‌نک طوتدیغی یول دوغرو دکلدر . هر کس چوروک داله طوتونمشدر . سن ایی بیل ، که «بو کون» ، «یارین» ک و «یارین*» ده ایلک کونک عینی‌در. [**]

---

[*] ناصحی :

بشنو این نکتهٔ سنجیده ز پروردهٔ عشق ،
که به از زندهٔ بی عشق بود مردهٔ عشق .

دیدیکی کبی محمد ناصر خانزده :

هر سرکه ز عشق با خبر نیست
هان بر سر سنک زن که سر نیست .

دیر، که «هر باش که عشقدن بی خبردر . هیچ دورمه اونی طاشک باشنه وور، زیرا او باش دکلدر» دیمکدر.

[**] Heliondeـك شو قطعه‌سی عینی مؤداده‌در .

Aeonen kommen und Aeonen gehn,
Doch unbeachtet rollen sie vorüber;

155

هر ذره که بر روی زمینی بوده‌ست ،
خورشید رخی ، زهره جبینی بوده‌ست ،
گرد ازرخ آستین بآزرم فشان :
کان هم رخ خوب نازنینی بوده‌ست .

بر یوزنده‌کی هر ذره ، وقتیله : گونش یاناقلی وزهره آلنلی بر وجودك اجزای بدنندن اولمشدر . انکچون یوزندن توزی حلم وشفقتله سوپور ، چونکه او توز دخی گوزل بر نازنینك یوزی اولمشدر .

ج

156

از فضل عنان بپیچ ودر ساغر پیچ ،
از خلد وسقر بگذر و در کوثر پیچ ،
دستار قصب بباده بفروش ومترس ،
کم کن قصبی پس طرفی بر سر پیچ .

Denn was sind selbst Aeonen wenn gesehn,
Der unbegriffenen Ewigkeit genüber?

مالی شودر : عصرلر گلیر ، عصرلر گیدرلر ، فرقنه وارماد یغمز حالده ، بونلر گیر گیدرلر . بونکله برابر حوصله‌مزك آلامادیغی ابدیته قیاساً عصرلره باقیلیرسه عصرلر نه‌درلر ؟

فضل وتفضل دعواسندن گچ . ساغره ساریل ، جنت وجهنم امید واندیشه‌لرندن صرف نظرایت ، کوثره [شرابه] باق . مقابلنده شراب آلماق ایچون صیرمالی صاریغکی صات ، قورقما ، صاریغك اکسیك اولسون ، باشکه بر شرید دولابی ویر .

157

بنگر زجهان چه طرف بربستم؟ هیچ ،
وز حاصل ایام چه دردستم؟ هیچ ،
شمع طربم ولی چو بنشستم؟ هیچ ،
من جام جمم ولی چوبشکستم؟ هیچ . [*]

باق ، جهاندن قازانجم نه اولدی ؟ هیچ . کچن گونلردن الده نه قالدی ؟ هیچ . بن شمع طربم فقط بر کره بو شمع سونجه نه قالاجاق ؟ هیچ . بن جام جم فقط قیریلدیغم وقت نه اولاجاغم ؟ هیچ .

ح

158

کو مطرب ومی تابدهم داد صبوح ،
خوش وقت دلی که میکند یاد صبوح .

---

[*] بورباعی (خاقانی) نك رباعیلری آره‌سنده کورولمشدر . Sénèque le Tragique ك شو مصراعیله مقایسه ایدك :

Post mortem est ipsaque mors nihili

که «اولومدن صوکره هیچ بر عرف یوقدر» دیمکدر .

ماراجهان سه‌چیز میاید خوش ،
سرمستی وعاشق وفریاد صبوح .

نه‌ده مطرب؟ نه‌ده شراب؟ سویله ، تا که سنخای صبوح کوسته‌ره‌یم . مسعوددر برکوکل که‌وقت‌صبوحی یاد ایدر . نه ایچون‌شو اوچ شی معززدر : دل‌مستلك ، محبت ، فریاد صبوح [*] .

خ

139

چون میکذرد عمر چه شیرین وچه تلخ ،
چون جان بلب آمد چه «نشابور» وچه «بلخ» [**]

---

[*] صبوح . صباحلاین ایچیلن شرابدر . برمعناسی‌ده مطره یاخود صراحی‌در . فریاد صبوح ، صباحلاین تغنی وترنم یاخود صراحیدن بوشالیلان شرابك سسی معنالرندن بری ویریله بیلیر . حافظك :

در حلقهٔ گل ومل خوش خوانده دوش بلبل
هات‌الصبوح هبوا یا ایها السکارا!

بیتنده‌کی صبوح‌ده خیامك صبوحندن‌در . ع . ج .

[**] Racan ك شو پارچه‌سنی اوقویك :

Les lois de la mort sont fatales
Aussi bien aux maisons royales
Qu'aux taudis couverte de roseaux:
Tous nos jours sont sujets aux Pâques:

می نوش که بعداز من وتو ماه بسی
از سلخ بغره آید، از غره بسلخ .

عمرکچدیکدن صوکره آجی ویاطاتلی اولاراق کچمش اولماسنك نه اهمیتی وار؟ جان دوداغه کلدیکی وقت «نیشابور»ده ویا «بلخ»ده بولونمانك نه فرقی وار . شراب ایچ ، چونکه بندن وسندن صوکره قمر ، هلالدن بدر تامه و بدرتامدن هلاله بر چوق کره‌لر چیقوب اینه‌جك ! [*]

Ceux des bergers et des monarques
Sont coupés des mêmes ciseaux.

قدیم فرانسز شاعرلرندن (C. de Lestoille) دخی عینی فکری شویله نظم ایتمشدر .

La Mort est toujours Mort, quelque part qu'elle arrive:
Et, qui finit ses jours, couché bien mollement
Entre les draps d'un lict paré superbement,
Ne revit pas plus tost que qui meurt sur la roue;
Et mort on n'est pas mieux dans l'or que dans la boue.

[*] غره، آیك ابتداسنده‌کی هلال قمره ، سلخ آیك نهایتنده‌کی هلال قمره دینلیرسه‌ده ترجمه‌ده بوڭا دقت اولونمادی .

طالعك مرحمتسزلکنی اوبو دنیایه عائد شیلرك بوشلغنی درین بر حزن وألم ایله افاده ایدن بو رباعی :

از آمدن بهار و از رفتن دی
اوراق وجود ما همی گردد طی .

مصراعلرینی احتوا ایدن رباعی‌یه قرابت الهامیه عرض ایدر . ع . ج .

آه ! طوپراغه منقلب اولمادن اول ، حیاتدن نه قادار چوق استفاده ایتمك ممكنسه او قادار چوق استفاده ایدهلم .

د

160

این قافلهٔ عمر عجب میگذرد ،
دریاب دمی كه از طرب میگذرد ،
ساقی غم فردای حریفان چه‌خوری ،
پیش آر پیاله را كه شب میگذرد .

بو كاربان عمر نه عجیب گچییور ! دقت ایت بویله گچوب گیدن دم شادیدر . ای ساقی خام ارواحلرك یارینك غمنی نه چكیورسین . هایدی سن هرشیدن اول پیاله گتیر : گیجه گچییور .

161

آن كس كه زمین وچرخ وافلاك نهاد ،
بس داغ كه او بردل غمناك نهاد ،
بسیار لب چولعل وزلفین چومشك
در طبل زمین وحقهٔ خاك نهاد .

زمینی ، چرخ وافلاكی یاپان ، انسانك غملی یوركنه نه‌قادار چوق داغ آچدی ! قیرمزی یاقوت كبی نیجه دوداقلری ، مشك كبی نیجه صاچلری زمینك طبله‌سنه ، خاكك حقه‌سنه قویدی !

162

ای بی خبران عشوهٔ دنیا مخرید ،
چون از همه حالهای او باخبرید ،
وین عمر عزیز خویش مدهید بباد ،
هان یار طلب کنید و هین باده خورید.

مادام که جهانك بتون حالرندن خبردارسکز ، ای غافلر دنیانك عشوەسنه آلدانمایکز و عزیز عمرکزی هدرایتمەیکز . هایدی، وقت غائب ایتمکسزین، یار آرایکز ، هایدی وقت ضایع ایتمکسزین شراب ایچکز .

163

ای همنفسان مرا زمی قوت کنید ،
وین روی چو کهربا چو یاقوت کنید ،
چون مرده شوم بمی بشوییدمرا ،
وز چوب رزم تختهٔ تابوت کنید .

معزز آرقاداشلرم ، بانا ، غدایی شرابدن یاپکز و کهربا کبی اولان یوزی یاقوت کبی ایدیکز. اولدیکم وقت بنی شراب ایله ییقایکز و تابوتك تختەسنی آصمه آغاجندن یاپکز.

164

آنان که در آمدند و در جوش شدند ،
آشفتهٔ ناز و طرب و نوش شدند ،
خوردند پیالهٔ و مدهوش شدند ،
درخواب عدم جمله هم آغوش شدند .

دنیایه کلوب حیات غوغاسنه قاریشانلر نازك ، طربك ونوشك مسحر ومفتونی اولدیلر. بر پیاله ایچدیلر ، سرخوش اولدیلر ، صوکره عدم اویقوسنده جملهٔ قوجاقلاشدیلر . [*]

165

ان روزکه توسن فلك [**] زین کردند ،
وآرایش مشتری وپروین کردند ،
این بود نصیب ما ز دیوان قضا ،
ماراچه گنه قسمت ما این کردند .

---

[*] عمرخیامدن اول کلوب گیدن (ابوالعلاءالمعری) عینی معنایی شویله ترنم ایتمشدر:
رب لحد قدصار لحداً مراراً
ضاحك من تزاحم الاضداد .
عمرخیامك بودلبر رباعیسی ترجمه یلنسه‌مك اولی اولوردی.
[**] خیام . سمایی ، بدایت تکوینده ، ارضك اطرافنده

فلکك آتی ، اگرله‌نمرك احضار ایدلدیکی و « مشتری » و « پروین »یلدیزلری سمانك آرایشی اولاراق خلق اولوندیغی کون ، دیوان قضادن بزم نصیبمز بو اولدی. بزم نه قصورمز وار؟ بزه قسمت اولاراق بو ویرلدی.

166

افسوس که نان پخته خامان دارند ،
اسباب تمام نا تمامان دارند ،
چشم خوش ترکان تماشاگه دل
ملکی ست که شاگرد وغلامان دارند .

یازیق که پیشکین اکمك ، چیك آداملرك اَلنده قالمشدر . یازیق که تام اسباب سعادت ورفاهه مالك اولانلر ، ناتماملر ، ناقصلردر. تورك گوزللرینك گوزل گوزلری یوکسك و حر

سرعت سیرندن دولابی صیرته‌اگر قونولامامش اولان آزغین بر آته بکزه‌تیور . عالم کواکب ونجومی آلتون توپلو معظم وکوپورمش بر آته بکزتمك پك خوشدر . (عرفیٔ شیرازی) نك (دلشیٔ مولانا) منتخباتندن :
نه توسن سپهر سراسیمه کرده اند
تا حکمت گرفته بکف تاز یانهٔ .
یتی‌ده نفیسدر .

کوکلرك تماشالرينه خاص اولديغى حالده شاكردلرك ، كوكلرك متنم اولدوقلرى بر مالكانه اولمشدر .

167

از دفتر عمر پاك ميبايد شد ،
دردست اجل هلاك ميبايد شد ،
اى ساقى خوش لقا تو خوش خوش مارا
آبى درده كه خاك ميبايد شد .

حيات دفترندن اسممزك سيلينمه‌سى لابددر . اولومك قوجاغنده جان ويرمه‌مز محققدر . مادام كه انسانك صوكى قاره طوپراق اولمقدر . اى كوزل يوزلو ساقى ، بزه سن ، كوزل كوزل ، آب كتير ، شراب كتير !

168

هر كز دل من ز علم محروم نشد ،
كم ماند ز اسرار كه مفهوم نشد ،
چون نيك همى بنگرم از روى خرد [1]
عمرم بگذشت وهيچ معلوم نشد .

---

[1] بو مصراع شو شكلده‌ده مسطوردر:
هفتاد و دو سال عمر حاصل كردم .
بو رباعى 1888 تاريخنده ، (ژاقوفسكى) طرفندن پتره‌سبورغ) شهرنده طبع ايديلن نادر نسخه‌ده بولونمقدر .

كوكلم اصلا علمدن محروم بولونمادى ، مطلع اولماديغم اسرار آزدر اعتقادنده‌يم . بوكا برابر ، عقلدن استعانه ايده‌رك كنديمى كنديمى معاينه ايتديكم وقت ، عمرمك كچمش و هيچ بر شيئك معلوم اولمامش اولديغنى كوريبوردم . [1]

169

خيام تراچو داخل قبر كنند ،
از پرس نكيرين كجا صبر كنند ،
كى از كرمش گذارد آغام على ،
آنها دو نفر بيك نفر جبر كنند .

فقط شمس الدين سامى بك مرحوم (قاموس الاعلام) ده رباعى‌يى (فخر رازى) يه عطف ايتمشدر . ع . ج .

[1] (خيام) ك بو رباعيسيله (ابوعلى سينا) نك شو نفيس رباعيسنى‌ده مقايسه ايده‌بيليرز :

دل كرچه دراين باديه بسيار شتافت ،
يك موى ندانست ولى موى شكافت ،
اندر دل من هزار خورشيد بتافت
آخر بكمال ذرۀ راه نيافت .

ترجمه‌سى شويله اولابيلير : كوكل بو باديه‌ده كرچه چوق دولاشدى ، قيل فرق ياردى ، اما قيل قادار برشى آكلامادى . كوكلمده بيكلرجه كونشلر دوغدى ، فقط نهايت اصلا‌ده بر ذره‌نك ماهيتنه وصول ايچون ، بو كونشلر ، يانا بو ظلمتلرايده بر يول آچامادى .

ای خیام مزاره قویدوقلری زمان منکر و نکیر آدلی سؤال ملکلرینك سنی استنطاق ایتمك خصوصنده صبرسزلق ایتمه‌لری ممکنمیدر! فقط اونلرك ایکی کیشی اولارق بر کیشی‌یی صیق بوغاز ایتمه‌لرینه آغام علی‌نك کرم و عنایتی ناصل راضی اولور؟

170

آن قوم که سجاده پرستند خرند ،
زیرا که بزیر بار سالوس درند ،
وین ازهمه طرفه ترکه در پردهٔ زهد
اسلام فروشند و ز کافر بترند .

او قوم، که سجاده‌یه تاپارلر اشكدرلر . زیرا ، ریا کارلق یوکی آلتنده‌درلر. شوراسی داها عجیبدر، که زهد وتقوا پرده‌سی آلتنده مسلمانلق صاتارلر، حالبوکه حقیقتده کافردن بدتردرلر.

171

ایزد بهشت وعده بما می کرد،
برخلق در این جهان حرامش کی کرد ،
شخصی ز عرب ناقهٔ حمزه پی کرد ،
پیغمبرما حرام می بروی کرد .

الله بزه، جنتده شراب وعد ایتدی ، ایش بویله ایکن بو دنیاده شرابی خلقه ناصل حرام ایده‌ر . برکون سکر حالنده

بر عرب «حمزه»نك دیشی دوه‌سنی نشان آلمش ، وورمش، بزم پیغمبرمز شراب ایچمه‌یی او عربه حرام ایتمش![*]

172

اکنون که زخوشدلی بجز نام نماند ،
یك همدم پخته جز می خام نماند ،
دست طرب از ساغر می باز مگیر ،
امروز که در دست بجز جام نماند .

مادام که شیمدی کوکل خوشلغنك آدندن غیری بر شی قالمادی . مادام، که پشکین بر همدم اولارق آنجاق خام شراب قالدی . طرب الکی شراب دستیسندن چکمه ؛ زیرا بوکون الکده جامدن باشقا برشی قالمادی .

---

[*] حرام کرد خدا باده‌را از آن کا عراب
ز بی تمیزی از باده بی ادب گشتند ،
سزد عجم که بنالند از عرب که عجم
ز خشك مغزی اعراب خشك لب گشتند .
- ابوعلی سینا -

معناسی شودر :
الله شرابی حرام ایتدی، سائقی شودر، که عربلر شراب ایچمکله بی تمیز و بی اعتدال اولدقلری سببیله، ادبسز اولدیلر؛ عجملر تظلم ایتسه‌لر روادر، چونکه عربلرك قورو دماغلی [قفاسز] اولدقلری یوزندن عجملر قورو دوداقلی [دوداقلرینی شراب ایله ترطیب ایده‌مز] اولدیلر .

173

ای بس که نباشیم وجهان خواهد بود ،
نی نام زما ونی نشان خواهد بود ،
زین پیش نبودیم ونبد هیچ خلل ،
زین پس چونباشیم همان خواهد بود .

دنیاده آرتیق بز بولونمادیقدن وبزم نام ونشانمز قالمادیقدن صوکره، دنیا داها نه قادار چوق پایدار اولاجاق! بز دنیایه کلمه‌مش اولدیغمز زمان دنیانک هیچ برا کسیکی یوقدی . بز دنیادن کیتدیکمز زمان دخی دنیایه هیچ بر نقصان عارض اولمایاجاقدر .

174

آنکه که نهال عمر من کنده شود ،
اجزام زیکدگر پرا کنده شود ،
گرزانکه صراحیٔ کنند از گل من ،
آنکه که زباده پرشود زنده شود.

عمرمك آغاجی کوکندن قوپاریلدیغی ، وجودمك جزؤلری داغیلدیغی وقت، طوپراغمدن صراحی یاپیلاجاق وبو صراحی باده ایله طولدوروله‌جاق اولورسه طوپراغم دیریلیر ، حیات بولور .

175

آن کس که گنه بنزد او سهل بود،
این نکته بیان کند که خود اهل بود:
علم ازلی علت عصیان کردن ،
نزدیك حکیم غایت جهل بود .

ای نزدنده کناه اهمیتسز اولان! کندیسی ده اهل اولان کیمسه شو نکته‌یی ایلری سورر: علم ازلی‌یی انسانلرك دوچار عقوبات اولماسی سببی یاپماق حکیمك عندنده صوك درجه عبثدر.[*]

176

آورد باضطرارم اول بوجود ،
جز حیرتم ازحیات چیزی نفزود ،
رفتیم باکراه وندانیم چه‌بود
زین آمدن وماندن ورفتن مقصود .

اولانم رضام تحصیل اولونماقسزین دنیایه، وجوده کتیریلدم. حیاتده حیرتدن غیری بر شیئیم آرتمادی ، صوکره ینه غیر

[*] بورباعینك «گر می نخورم علم خدا جهل بود» مصراعنی محتوی اولان رباعی‌یه جواب ونصیر طوسی‌یه عائد اولدیغی احتمالی حسین دانش بك، درپیش ایدیورسه ده بزم طرز فهم وترجمه‌مزه کوره بویله بر فرضیه‌یه لزوم قالمایور. [حاشیهٔ طبع ثانی]

اختیاری اولاراق دنیادن کوچیورز و کلکدن ، قالاقدن، کوچلکدن مقصد نه ایدی بیلمه‌یورز .

177

اندیشهٔ جرمم چو بخاطر کذرد ،
از آتش سینه آهم از سر کذرد ،
لیکن شرطست بنده چون توبه کند ،
مولای بلطف از سر آن در کذرد .

کناهلرمی تخطر ایتدیکجه ، یورکمك آتشندن آلتم ترلر. فقط قول ، ندامت کتیردیکی وقت افندینك لطف ایله معامله ایتمه‌سی قاعده‌در .

178

این کوزه کران که دست درکل دارند ،
عقل وخرد وهوش بر آن بگمارند ،
مشت ولکد ومیانچه تاچند زنند
خاك بدنست تاچه‌می بندارند.

اللرنی دائما چامورده طوتان وذکالرنی، عقللرنی وملکه‌لرنی بالچیق یوغورمایه حصر ایدن بو چوملکجی‌لر . بو چاموری آیاقلرله چیکنه‌مه‌یه اللرله توقاتلامه‌یه نه زمانه قادار دوام ایده‌جکلر ؟ بو بالچیق ، انسان وجودینك طوپراغیدر. چوملکجی‌لر نه‌ظن ایدییورلر ؟

179

آنان که خلاصهٔ جهان ایشانند ،
بر اوج فلك براق فکرت رانند،
در معرفت ذات تومانند فلك ،
سر کشتهٔ سرنکون وسر کردانند .

اونلر که جهانك خلاصه‌سی ، عرفان وفضیلتلری حیثیله ، جهانك زبده‌سی مابه‌الافتخاری درلر، علم براقیله فکراً فلکك اك یوکسکلرنده دور وسیاحت ایدرلر. سنك حقیقت «ذات»کی آکلاماق، اوکرنمك ایچین فلك کبی باشلری دونمش بر حالده سرنکون وسرکردان درلر .

180

آنان که جهان زیر قدم فرسودند ،
واندر طلبش هردو جهان بیمودند ،
آکاه نمیشوم، که ایشان هرکز
زین حال جنانکه هست آکه بودند ؟

جهانی آیاقلرینك آلتنده اسکیدنلر ، و اونی [*] طلب ایده‌رك هرایکی جهانی دولاشانلر، جهانك حقیقی حال وماهیتنی ظن ایتمم که آکلامش اولسونلر .

---

[*] بورداه‌کی ضمیر یااللهه، یاخود حطام دنیایه راجع‌در. هرایکی جهاندن مرادی. عقبا ودنیا جهانلری اولسه کرکدر.

181

افسوس که سرمایه زکف بیرون شد ،
وزدست اجل بسی جگرها خون شد ،
کس نامد از آن دیار تا پرسم ازو ،
کاحوال مسافران عالم چون شد .

یازیق که سرمایه الدن چیقدی، اجلك الندن چوق یورکلر قان آغلادی. دنیادن آخرته کیدنلردن هیچ برکیسه عودت ایتمه‌یور، که جهان‌دن کوچنلرك، اوراده نه حالده اولدقلرینی صورایم.

182

این جمع اکابر که مناصب دارند ،
از غصه وغم زجان خود بیزارند ،
وانکس که اسیر حرص چون ایشان نیست
این طرفه که آدمیش می نشمارند .

منصب صاحبلری اولان بو اکابر زمره‌سی ، غصه وغمك نتیجه‌لری ایچنده جانلرندن بزمشلردر . غریبی شورا سیدر ، که اونلر کندیلری کبی حرص اسیری اولمایانلری آدام یرینه قویمازلر.

183

این چرخ جفا پیشهٔ عالی بنیاد ،
هرگز گره کار کسی را نکشاد ،

هرجا که دلی دید که داغی دارد
داغ دگری بر سر آن داغ نهاد . [*]

عادتی جفا ایتمك اولان بو یوکسك یاپیلی چرخ ، هیچ بر کیمسه‌نك مشکلنی حل ایتمه‌مشدر. هرنره‌ده یاره‌لی بر یورك کورمشسه او یاره‌نك اوزه‌رینه دیکر بر یاره آچمشدر.

184

افسوس که نامهٔ جوانی طی شد ،
وین تازه بهار شادمانی دی شد ،
آن مرغ طرب که نام او بود شباب،
فریاد ندانم که کی آمد، کی شد .

هیهات، که کنجلك کتابی اوقونوب بیتدی، سرور و نشاطرت نوبهاری، صوك بهار اولدی. آدی کنجلك اولان شوق ونشئه قوشی، فریاد، که نه وقت کلدی، نه وقت اوچدی بیلمیورم.

185

دل چراغیست که نور از رخ دلبر گیرد،
ور بمیرد زغمش زنده‌گی از سر گیرد ،
صفت شمع به پروانه دلی باید گفت ،
کین حدیثیست که درسوختگان درگیرد. [**]

---

[*] بو رباعی (سعدی) نك اشعاری ایچنده‌ده واردر .
[**] رباعی وزننده دکلدر .

کوکل بر جراغدر، که نورنی معشوقه‌نك یاناغندن آلیر؛ اونك غمیله اولورسه یکیدن حیات بولور. شمعك صفتی پروانه یورکلی اولانه سویلنمه‌لی؛ زیرا بو برسوزدرکه یاغشلره تأثیر ایدر.

186

از واقعهٔ تراخبر خواهم کرد ،
وانرا بد وحرف مختصر خواهم کرد :
با عشق تو در خاك فرو خواهم شد
با مهر تو از خاك برون خواهم کرد .

سانا بر وقعه‌دن خبر ویرمك وبونی ایکی کلمه ایله اجمال ایتمك ایسته‌رم. سنك عشقکله طوپراغه کیره‌جکم، سنك مهرکله سنك محبتکله طوپراقدن چیقاجاغم . [*]

187

XXX
گردون ز زمین هیچ گلی بر نارد ،
کش نشکند وباز بگل نسپارد ،
کر ابر چوآب خاك‌را بردارد ،
تاحشر همه خون عزیزان بارد .
XXX

[*] مهر کله‌سی هم محبت، هم کونش، هم نور معناسنه‌در. عشقك آتش‌شعار اولماسنا نظراً «سنك نارکله خاك اولاجاغم، سنك نورکله‌طوپراقدان چیقوب یوکسه‌له‌جکم» دیمك ایسته‌یور.

طبیعت، طوپراقدن هیچ بر گل چیقارماز، که صولدوروب قورو تاراق تکرار طوپراغه‌قلب واعاده ایتمه‌سین. اگر بولوط، غبار حالنده، صویی‌جذب ویاغمور حالنده اعاده ایتدیکی کبی، طوپراغی‌ده بویله‌جه جذب واعاده ایتسه‌یدی ، بر اوصقته ، صباح حشره قادار عزیزلر، سوکیلیلر قانی یاغاردی .

188

در راه خرد بجز خردرا مپسند ،
چون هست رفیق نیك بدرا مپسند ،
خواهی که همه جهان ترا بپسندند ،
میباش بخوش دلی وخودرا مپسند .

حافظك شو محرق نواسی حافظهٔ سمعیه‌یی شیمدی اوقشامازمی:
کیرم نه‌در وفا کشودیم، نه مهر بمهر بر فزودیم،
از دوستی آنچه‌ی نمودیم، آخرنه‌من وتو دوست بودیم.
عهد توشکست ومن همانم.
شیخ سعدی‌نك :

XXX
عجب نیست ازخاك اگر گل شکفت،
که چندین گل اندام درخاك خفت .
XXX

بیت رفیقنی آکدیران بو رباعی ، اکثر رباعیات خیام مجموعه‌لرنده موجود شو رباعی ایله هم ادادر :

در هردشتی که لاله‌زاری بوده‌ست ،
آن لاله زخون شهریاری بوده‌ست ،
هر برك بنفشه کز زمین میروید ،
خالیست که بررخ نکاری بوده‌ست .

خروس اوتدیکی وقت ، میکده‌نك اوکنده بکله‌ینلر باغیردیلر: «قاپویی اچه‌کز آ! دنیاده قالاجاق زمانمزك نه‌قدار آز اوله‌یغنی بیلیورسکز و بر دفعه دنیادن کیتدیکدن صوکره ارتق عودت یوق!»

عقل بولنده، عقل‌دن غیری برشیئه قولاق آصما. مادام‌که ای آرقاداش‌واردر، فنا آرقاداشدن صرف‌نظرایت. سنی بو کون جهانك بکنمه‌سنی ایسترسه‌ك حالکدن ممنون‌اول، کندیکی بکنمه،

189

عید آمد وکا رهانکو خواهد کرد،
ساقی می‌ناب در سبو خواهد کرد ،
افسار نماز وپوزبند روزه
عید از سرآن خران فروخواهد کرد .[1]

بایرام کلدی ، ایشلری دوزه‌لته‌جك. ساقی، صاف شرابی صراحی‌یه دولدوراجاق . عیدفطر ، نماز یولارینی و اوروج بورون‌صالاغنی أشکلرك باشندن چیقاراجاق .

---

[1] بو رباعی‌یی اخوان صفادن‌دن میرزا یحیی آقا ، شو صورتله ، مستزاد حالنه قویمدی :

عید آمد وکارها نکو خواهد کرد ،
مانند عروس ؛
ساقی می ناب درسبو خواهد کرد ،
چون چشم خروس .
افسار نماز وپوزبند روزه
یکبار دکر
عید از سرآن خرآن" فرو خواهد کرد
افسوس! افسوس!

190

از آب عدم تخم مرا کاشته اند ،
از آتش غم روح من افراشته اند ،
سرگشته چوباد میروم گرد جهان ،
تا خاك من ازچه جای برداشته اند .

تخمی عدم صویله اكدیلر، روحمی غم آتشیله آلولندیردیلر؛ طوپراغمك آلیندیغی یره كیدنجه‌یه‌قادار جهانی، پریشان روزكار كبی، سرسری دولاشوب دوراجاغم . [1]

191

مگذار که غصه در کنارت گیرد ،
واندوه محال روز کارت گیرد ،
مگذار کتاب و لب یار و لب کشت،
زان پیش که خاك در کنارت گیرد .

[1] اكثرقدیم شعرانك یاپدیغی كبی (خیام)، اسكی حكیملرك «عناصرار بعه»سنی یعنی (صو)یی، (هوا)یی(طوپراغ)ی (آتش)ی جمع ایتدیكی بو رباعیسی ایله، مقدمه‌ده مذكور :
Nous sommes ce que l'air chasse au vent de son aile
مصراعنی آكدیریر . زواللی معلم ناجی‌نك شو بیتی نه قادار حزیندر :

هواده یاپراغه دوندردی روزكار بنی ،
خزانه منتظرم عمرمك بهارنده!

اطرافکی غم وغصه‌نك آلماسنه وعمریکی معناسز کدرلرك استیلاسنه میدان ویرمه. سنی طوپراق [یعنی مزار] قوجاقلامادن اول کتابی، جانانه‌نك محبتنی وچنغاری ترك ایتمه‌یه‌باق.

192

فرداکه نصیب نیك بختان بخشند ،
قسمی بمن رند پریشان بخشند ،
کر نیك آیم مرا از ایشان شمرند ،
ور بد باشم مرا بدیشان بخشند .

یارین صلحانك نصیبلری ویریلدیکی وقت، بن پریشان رنده دخی بر حصه ویرسینلر . صالح بولونورسه‌م بنی اونلردن عد ایدرلر . کناهکار چیقارسه‌م بنی اونلره باغیشلارلر .

193

آنرا منکرکه ذو فنون آید مرد ،
در عهد و وفا نکرکه چون آید مرد ؛
از عهدهٔ عهد اکر برون آید مرد ،
هرچه کمان بری فزون آید مرد .

بر انسانك هنرور وعالم اولماسنه باقمه، ویردیکی سوزی طوتماسی درجه‌سنه، وفا کارلقده‌کی مرتبه‌سنه باق. صادق الوعد اولان ذات، تصور ایده‌بیلدیکك اك یوکسك مرتبه‌لرك فوقنده‌در.

194

چون عشق ازل بود مرا انشا کرد ،
برمن زنخست درس عشق ملا کرد ،
وانکاه قراضهٔ زر قلب مرا ،
مفتاح در خزائن معنا کرد .

عشق ازلی بنم وجودمی انشا ایتدیکی وقت باڭا اولا عشق درسنی یازدیردی ، متعاقباً بنم یورکمك آلتون پارچه‌سندن معانی خزینه‌لرینك آناختارینی یاپدی . [*]

195

در چشم تو عالم ارچه‌می آرایند ،
مکرای بر انچه عاقلان نکرایند ،
بسیار چوتو شدند و بسیار آیند ،
بر بای نصیب خویش کت بر بایند .

سنك نظرکده دنیانی نه قادار سوسلرلرسه سوسله‌سینلر عاقللرك فضله التفات ایتمه‌دیکی شیئه سن‌ده فضله التفات ایتمه

[*] بو رباعی‌نك اوچنجی مصراعنده‌کی « زر قلب مرا » عباره‌سی ایهاملی‌در ، ایکی معنالی‌در. « بنم قلب آلتونمدن » معنای محوشکاریسی اوله‌بیلدیکی کبی بزم مرجح بولدیغمز وجهله قلبمك آلتوننده‌ن معناسی‌ده واردر .

نیچه، سنك كبی انسانلر كیتمشلر وكله‌جكلردر؛ نصیبكی آلمایه باق زیرا آلیناجاقسین .

196

XXX { صیاد ازل چودانه دردام نهاد ،
صیدی بكرفت وآدمش نام نهاد ،
هر نیك و بدی كه می‌رود در عالم،
او میكند وبهانه بر عام نهاد . } XXX

دانه‌یی طوزاغه‌قویان ازلی آوجی بر آو یاقالادی، آدینی«آدم» قویدی. دنیاده ایی كوتونه حادث اولیورسه جمله‌سی « بوصیاد ازل » دن صادر اولیور ، صوكره بوتلری شونا بونا عطف واسناد ایدییور . [*]

197

یاران موافق همه ازدست شدند ،
درپای اجل یكان، یكان پست شدند،
بودند بیك شراب در مجلس عمر
دور دوسه بیشتر زمامست شدند .

[*] بزم نابی :
نه بزمدر نه دكلدر كورونن شنلكلر
نا بیا صورت مخارده مجبورز بز .
دیركن عینی فكری درمیان ایتمك ایسته‌مشدر . ع . ج .

اویغون دوستلر الدن چیقدیلر . بربربر اجلك آیاغی آلتنه دوشدیلر. حیات بزمنده بولوندیلر بزمله برابر ایجدیلر، بزدن بر ایكی قدح فضله ایجدیلر . مست اولدیلر . [*]

198

XXX { آنها كه فلك ریزهٔ دهر آرایند ،
آیند و روند و باز با دهر آیند،
دردامن آسمان و در جیب زمین ،
خلقیست كه تاخدا نمیرد زایند . } XXX

اونلر، كه آفاق دهره احتشام وزینت ویریرلر ، كلیرلر ، كیدرلر وتكرار دنیایه كلیرلر. آسمانك اتكنده وزمینك جیبنده

[*] بورباعی اكثررباعی مجموعه‌لرنده بوقدر (واین‌فیلد)ك جمع وترجمهٔ انكلیزیه‌لرنی قارشیلرینه درج‌ایتدیكی رباعی مجموعه‌سنده 219 نجی رباعیدر .

الحق ، عمر خیامك داها اسمنی بیله ایشیتمه‌مش اولدیغم و هنوز نظم اشعاره باشلادیغم كنجلك زمانمده یازلمش اوزونجه بر منظومه‌مك شو قطعه‌سی (عمر خیام) ك بو رباعیسنه قرابتیله جالب نظر كورولسه كركدر :

یارانی قیلدی غرق و نابود
بر جوش سكون لیل ظلما،
بر دور، طرف طرف ییقیلدی،
بن قالدم عیش ونوش حالا!. ع . ج .

بر عالم مخلوقات واردر ، كه الله أولمه‌دیكجه ، دوغمایه دوام ایدرلر . [*]

199

آن عقل كه در ره سعادت پوید،
روزی صدبار خود ترا میگوید :

---

[*] (خیام) ك بو رباعیسی كواكب و- یارات عالمك بر طرفدن سونه‌رك، طاغیلاراق دیكر طرفدن تشكل و اشتعال ایده‌رك الی غیر النهایه یاشاماسی داستانی و یاخود تمثیلی بر صورتده اعاظم رجالك وعلی العموم انسانلرك كله‌لرنی و كوچه‌لرنی ترنم ایتمشدر .

علوم اجتماعیه‌ده استاد یكانه‌مز محب آقلمه اتحاف ایتدیكم شو قطعه‌یی‌ده بورایه قید ایدییورم :

نواسز، آشناسز، اشتكاسز ، عارف ومجهول
بو عصیانزاری كچمك بی‌نشان شان محبتدر ؛
سمالرده یانان خاموش وبی آرام مشعللر
او جانلردر، كه مجموع وپریشان محبتدر.

(شیخ سعدی) نك (كلستان) ده [حكایت 28] مسطور اولدیغی اوزره (كیخسرو) ك تاجنده شوقطعه محكوك ایدی:

چه سالهای فراوان وعمر های دراز
كه خلق بر سرما بر زمین بخواهد رفت ؛
چنانكه دست بدست آمدست ملك بما
بد ستهای دگر همچنین بخواهد رفت .

دریاب تو این یكدمه صحبت كه نه
آن تره كه بدروند ودیكر روید .

سعادت یولنده دولاشان عقل، سانا كونده یوزدفعه دیر، كه شو برلحظه‌لق آزچوق صحبتك قدرینی بیل، زیرا سن بیچیلدیكدن صوكرا تكرار بیتن تره دكلسین .

200

زان سربكلی كه پیردهقان دارد ،
بركن كه دلم تشنگیٔ آن دارد ،
از سر گل آرزو بدر كن كه جهان .
در زیر گل آرزو فراوان دارد .

كوی آغالرنده بولونان طوپراق قاپاقلی كوزه‌دن قدحمی طولدور، اوكا كوكلم چوق صوصامشدر ؛ باشدن آرزو كلنی چیقار، آرزومك كلنه كون كوسترز . زیرا طوپراغك آلتنده جهانك چوق آرزولری واردر. [*]

---

[*] بورباعیده گل وگل كله‌لریله اوینامشدر . بری معلوم چیچك، دیكری طوپراق دیمكدر . صوك مصراعده‌كی فكر محزونی برعرب شاعری :

اما انلم امل منایا مسؤلی
وكم حسرات فی قلوب كرام.

بیتنده ترتیل ایتمشدر .

201

با این دوسه نادان که جهان دارانند ،
از جهل که دانای جهان ایشانند ،
خوش باش که از فرط حماقت بمثل
هر کو نه خرست کافرش میدانند .

جهانی [یعنی غافل اولان عمومیت خلق] اللرنده طوتان ایکی اوچ کیشی. جاهل اولدقلری ایچین درکه کندیلرینی دنیانک اك بویوك متبحری ظن ایدرلر . سن ایشکه باق. اونلر اشك اوغلو اشك اولدقلرندن، کندیلری کبی هر اشك اولمایانی دینسز صایار ، کافر عد ایدرلر .

202

پیوسته خرابات ز رندان خوشباد ،
در دامن زهد زاهدان آتش باد ،
آن دلق دوصد پاره و آن صوف کبود
افتاده بزیر پای دردی کش باد [*]

بزم نوش ، دائما اهل دل لرله دولو و پر نشاط اولسون، زاهدلرك زهد اتکلرینه آتش دوشسون ، او یوز پارچه دن یاپیلمش خرقه واو ماوی صوف، کوکلری شراب ایله مست وبی آرام اولانلرك آیاقلری آلتنده چیکنلسین .

[*] درد durd ودردی durdi طورتولو شراب دیمكدر.

203

تا چند اسیر رنك وبوخواهی شد ،
چند از پی هر زشت ونکو خواهی شد.
کر چشمهٔ زمزمی وکر آب حیات
آخر بدل خاك فرو خواهی شد.

رنك ورایحه نك نه وقته قادار اسیری اولاجاقسین؟ نه وقته قادار کوتونك، ایینك آرقاسنده قوشاجاقسین ؟ ایستر زمزم چشمه سی اول ، ایستر آب حیات اول ، آخرکارده ، سنك ایچین منصب، طوپراغك قعری اولاجاقدر .

204

توبه مکن ازمی اکرت می باشد ،
بر توبه دوصد ندامت ازپی باشد
کل جامه دران وبلبلان نعره زنان ،
در وقت چنین توبه روا کی باشد .

اکر شرابك وارسه شراب ایچمه یه توبه ایتمه. توبه دن صوکره ایکی یوز ندامت کلیر. کللر کوملکلرینی ییرتیور، بلبللر فریاد ایدییور ، بویله بر زمانده توبه ناصل جائز اولور ؟

205

چندان برو این ره که دویی بر خیزد ،
شك نیست دویی زره روی بر خیزد ،

تو او نشوی ولیك كر جهد كنی
جائی برسی كز تو توبی بر خیزد .

ایكیلك اورتادان قالقینجه‌یه قادار بو یولده یورو . شبهه یوق كه ایكیلك بو یولده دوام وثبات سایه‌سنده زائل اولور. سن او اولمازسین، فقط جهد ایدرسه‌ك برمقامه‌واصل اولورسین كه سندن سنلك قالقار .

206

شب نیست كه آه من بجوزا نرسد
وز گریهٔ من سیل بدر یا نرسد،
كفتی كه بتو باده خورم پس فردا
شاید كه مرا عمر بفردا نرسد .

كیجه یوقدر، كه آهم برج جوزایه یوكسلمه‌سین و كوزیاشمك سیلی دریایه واصل اولماسین؛ سن دیبورسین كه سنكله یارین دكل اوبر كون شراب ایچه‌رز ، فقط اولابیلیر كه عمرم اوبر كونه دكل یارینه قادار بیله وفا ایتمز .

207

سودی تودر این قوم چه كردی كه خرند ،
دانش چه بری كه ازتودانش نخرند ؟
سالی یك بار آب جویت ند هند ،
روزی صدبار آبرویت ببرند .

بوقوم ایچنده‌سن نه‌استفاده ایده‌بیلیرسین، كه اشكدرلر. علم وعرفان نه‌كتیربیورسین ، اونلر علم وعرفان صاتین آلمازلر . سنه‌ده بر دفعه سانا بر بوتوم صو ویرمزلر، كونده یوزدفعه سانا یوز صوبی دوكدورورلر .

208

موجود حقیقی بجز انسان نبود ،
برفهم كسی این سخن آسان نبود ،
یك جرعه ازین شراب بنش میكش،
تاخلق خدا پیش تویكسان نبود .

حقیقی موجود ، یالكز ذی شعور انسان‌در . بو سوزی آكلاماق‌هر كس ایچین قولای دكل‌در. بو«كورمك و آكلاماق» شرابندن برقطره ایچ، تاكه خدانك مخلوق‌لری سنجه یكسان قالماسین . [1]

---

[1] (مثنوی) مبدعنك، باش‌دوندوره‌جك درجه‌ده‌یوكسك و درین اولان شو بیتلرنی‌ده اوقویك:

باده ازما مست شد نی ما از او ؛
قالب ازما هست شد نی ما از او؛
باده در جوشش اسیر جوش ماست ،
چرخ در گردش اسیر هوش ماست .

ترجمه‌سی شودر : «باده بزی مست ایتمه‌دی ، بز باده‌یی مست ایتدك . قالب [یعنی بدن] بزه وجود ویرمه‌دی اونا بز

209

چون نیست درین زمانه سودی زخرد ،
جزبی خرد از زمانه بر مینخورد ،
پیش آر از آنکه اوخردرابیرد ،
تابوکه زمانه سوی ما برنگرد .

مادام که بوزمانه‌ده عقل‌دن فائده یوقدر عقلسزلردن غیری کیمسه زمانه‌دن متنعم اولماز، عقلی ازاله ایدن‌شی‌دن برآز کتیر، بلکه زمانه [عقلدن مجرد ایندیکمی کوره‌رك] بانا بر نظر التفات عطف ایدر .

240

کویند هر آن: کسانکه با پرهیزند ،
ز انسان که بمیرند چنان برخیزند ،
ما بامی ومعشوقه ازانیم مقیم [*]
بو تا که بحشر ما چنان انگیزند .

وجود ویردك . جوشان باده ، بزم جوشیمزك اسیریدر . دونکده اولان چرخ [عوالم] بزم عقلمزك اسیریدر . »

کرك (مولانا) ، کرك (خیام) موجودیتی، مشعوریتله قائم طوتیور وشعورك ، ادراکك خارجنده وارلق طانیایور دیمك‌در ، اینجه واوزون بر مراقبه وملاحظه‌دن صوکرا بو صورت تلقی وحکمه اشتراك ایتمك کوچ اولماز. ع. ج.

[*] سعدی‌نك شو کوزل بیتی خاطره کلیر :

هر یك از دائرهٔ جمع بجایی رفتند
ما بماندیم وخیال تو بیکجای مقیم .

دائمادیرلر، که ارباب اتقا نه‌حالده‌یشار واولورلرسه‌قیامتده‌او صورتله‌حشر اولورلر. شرابدن و معشوقه‌دن بر آن آیریلمه‌یورز تاکه اولورکن بونلرله برابر اولدیغمز حالده اولدیغمز ده قیامت کونی بونلرله برابر اولدیغمز حالده محشره چیقارسینلر !

211

تایار شراب جانفزایم ندهد ،
صد بوسه فلك بر سروپایم ندهد ،
کویندکه توبه‌کن اکر وقت آمد
چون توبه‌کنم اکر خدایم ندهد .

یار، بانا جان‌فزا شراب ویرمه‌دیکجه، فلك‌باشمی وآیاغمی یوز کره اوپمز . بانا، وقتی کلینجه ، توبه ایت دیرلر . اکر الله بنم توبه ایتمه‌می نصیب ایتمزسه بن ناصل توبه ایده‌رم .

212

توبه نکند هرکه نباتش باشد ،
ازباده که چون آب حیاتش باشد ،
اندر رمضان اکر کسی توبه کند
باری ز نمازها نجاتش باشد .

نباتی اولان کیمسه شراب ایچمه‌یه توبه ایتمز، چونکه آب حیات‌در؛ بر آدام اونی ایچمه‌یه رمضانده توبه ایدرسه، باری نمازلردن خلاص اولسون .

213

چون مرده‌شوم خاك مرا كم سازيد ،
احوال مرا عبرت مردم سازيد ،
پس خاك مرا بباده آغشته كنيد ،
وز كالبدم خشت سرخم سازيد .

أولديكم وقت مزارمى يوق ايديكز وبنم بو حالمى انسانلره عبرت درسى ياپيكز . صوڭرا طوپراغمى شراب ايله يوغورڭز . وجودمدن شراب كوپنڭ آغزينه قاپاق ياپيڭز .

214

خيام اكرچه خركه چرخ كبود ،
زد خيمه ودربست دركفت وشنود ،
چون شكل حباب باده درجام وجود ،
ساقیٔ ازل هزار خيام نمود .

اى خيام ، هرنه قادار مائى چرخ دنيا اوزه‌رينه چادريڭى آچمش ومناقشه قاپيسنى قاپامش ايسه‌ده [محقق‌دركه] ساقیٔ ازل جام خلقتده شراب قابارجقلرى كبى بيڭلرجه ديكر خيام وجوده كتيرمشدر .

215

خوشباش كه غصه بى كران خواهد بود ،
بر چرخ قران اختران [1] خواهد بود ،
خشتى كه زقالب توخواهند زدن
ايوان‌سراى ديكران خواهد بود .

نشئه‌لى اول ، چونكه كدرڭ حدوپاياڭى يوقدر ، سماده قران اختران ينه حصوله كلير . سنڭ وجودڭك طوپراغندن ياپيلان طوغله‌لرله ديكر كيمسه‌لره سرايلر ياپيلير .

216

خوشباش كه عالم كذران خواهد بود ،
روح ازپى تن نعره زنان خواهد بود ،
آن كاسهٔ سركه بلهوس مى بينى
زير قدم كوزه كران خواهد بود .

وقتڭى خوش كچيرمه‌يه باق . زيرا چوق سياحلر بودنيادن

---

[1] قران اختران ، ايكى ويا داها زياده يلديزڭ ، منطقة البروجڭ عينى نقطه‌سنده صورى اولارق اجتماع إتمه‌سى ديمكدر . ايران قديم منجملرينه كوره قران اختران دائما بويوك حادثه‌لرڭ ورودينه علامت عد اولونوردى و اونلرڭ زعمنجه طوفان ، حضرت عيسى وموسى‌نڭ ورودى وامثالى بويوك حادثه‌لر هب قران اخترانى متعاقب وقوعه كلمشدرلر .

بر آز اول آب آچیق طوران میکده قاپیسندن قارالتی ایچنده بر ملك اندامی کوروندی .

کلوب کچه‌جك . روح ، آیریلدیغی جسد ایچین فریاد ایده‌جك .
احتراصلر ، املر ایله دولو کورمکده اولدیغك بو قافا طاسی
چوملکجیلرك آیاقلری آلتنده چیکنه‌نه‌جك .

217

خرّم دل آنکسی که معروف نشد ،
در جبه ودراعه ودرصوف نشد ،
سیمرغ صفت بعرش پروازی کرد ،
در کنج خرابهٔ جهان بوف نشد .

کوکلی بختیاردر ، او کیمسه‌نك ، که مجهول اولاراق یاشا‌مشدر : نه جبه ، نه بنش ، نه صوف کیینمه‌مشدر ، جهان ویرانه‌سنده بایقوش اولمایاراق « سیمرغ » کبی عرشه اوچوب کیتمشدر . [*]

[*] سیمرغ ایران اساطیرنده ، ابتدای عالمده موجود اولمش ، محتشم ، خیراندیش ، خیرکار محب وحامیٔ بشر بر قوش در . فقط آرقاداشنك نانکورلکی وفساد اخلاقی کندیسنی بیزار ایتمش اولدیغندن قاف طاغنه چکیلمشدی . بو طاغك ذروه‌سی کونشه پك یاقین وقاعده‌سی زمرددن ایدی . سمانك لاجورد رنکی ، ایران عنعنهٔ اساطیریه‌سنجه ، بو عظیم زمرد کتله‌سنك التماعندن حاصلدر . دوغار دوغماز پدری « سام » طرفندن ترك ایدیلن « رستم » ك باباسی (زال) بو قوشك دیشیسی طرفندن باقیلمش ، اونك سودیله بیوتولمشدر . یونان اساطیرینك Prométhée سنی ، سیمرغ ، آز چوق آندیریر .

218

حال گل و مل باده پرستان دانند ،
نه تنگدلان و تنگدستان دانند ،
از بی خبری بی خبران معذورند
ذوقیست دراین شیوه که مستان دانند .

گلڭ وشرابڭ حالنی آنجاق باده پرستلر آڭلارلر ،
خام أرواحلر وجابره دکل. بی‌خبرلر بی‌خبرلکده معذوردرلر:
بوشیوه‌ده بر ذوق واردر، که آنجاق مستلر بیلیرلر .

219

درمیکده جز بمی وضو نتوان کرد،
وان نام که زشت شد نکو نتوان کرد،
می‌ده که کنون پردهٔ مستوریٔ ما
بدریده چنان شد که رفو نتوان کرد .

میکده‌ده آنجاق شرابله آبدست آلینابیلیر وکوتو اولمش
اولان اسمایی اولاماز ؛ شراب ویر : زیرا بزم پردهٔ تقوامز،
تعمیر قبول ایتمه‌یه‌جک درجه‌ده پیرتیلمشدر . [*]

[*] (خیام) بورادده « قرآن »ده جابجا منظور ومسطور اولان تقدیر ازلی وعلم ازلی عقیده‌سنه تلمیح ایدیبور . اللهك مست اولاراق یاراتدیغی واویله اولماسنی مراد ایتدیکی آدام هوشیار اولماق ممکنمیدر ؟ دیمك ایسته‌یور . ع . ج .

220

دادم بامید روزکاری بر باد ،
نابوده زروزکار خود روزی شاد ؛
زان میترسم که روزکارم ندهد ،
چندانکه ز روزکار بستانم داد .

حیاتمده برکون شاد اولمامسزین، حیاتمك برقسمنی بیهوده امید ایله هبا ایتدم . شیمدی روزکاردن اوچ آلاجاق قادار روزکار بانا مهلت وفرصت ویرمه‌یه‌جك دیه قورقیورم .

221

دردا که دلم بهیچ درمان نرسید ،
جانم بلب آمد وبجانان نرسید ،
دربی خبری عمر بپایان آمد
افسانهٔ عشق او بپایان نرسید .

یازیق که کوکلم هیچ بر درمان بولمادی . جانم دوداغمه کلدی جانانه ایریشمه‌دی . عمرم حیرت ایچنده [*] پایانه ایردی ؛ اونك ، افسانهٔ عشقی پایان بولمادی .

---

[*] خیامك بی خبرلکی جهل دکل نافذ ومحیط برعلم وادراك در، که شان بلندی حیرته واصل اولماقدر . دائرهٔ علم واطلاعمز بویودکجه ساحهٔ حیرت وحیرانیت بویویوب کیده‌جکدر. ع. ح.

222

آن روز که این کنبد مینا بستند،
وین نقطه چو بر میان جوزا بستند ،
ناروز ازل بسان آتش بر شمع ،
عشقت بهزار رشته بر ما بستند.

بو ماوی قبه‌نك قورولدیغی وبو نقطهٔ زرین [یعنی کونش یاخود آی] « جوزا » نك بلنه باغلاندیغی کون، شمع اوزه‌رنده شعله کیبی سنك عشقكده بانا بیك باغ ایله باغلاندی .

223

در عالم جان بهوش میباید بود ،
درکار جهان خموش میباید بود ،
تا چشم و زبان وکوش بر جا باشد،
بی چشم وزبان وکوش میباید بود.

عالم جانده عاقلانه بولونماق لازمدر . جهانك ایشلری حقنده سکوت ایتمك کرکدر . کوزمز ، دیلمز ، قولاغمز برلرنده موجود اولدقجه کوزسز ، دیلسز ، قولاقسز اولمامز یعنی بو اعضامزی محل وزمان مناسبتده عاقلانه استعمال ایتمه‌مز اقتضا ایدر.

224

در دهر هرآن که نیم نانی دارد،
وز بهر نشست آشیانی دارد ،

نه خادم کس بود، نه مخدوم کسی،
کو شاد بزی که خوش جهانی دارد .

بودنیاده، یارم اکمکی صیغیناجاق بر کوجکزی بولونان، نه کیمسه‌نك خدمتجیسی نه کیمسه‌نك خدمت ایدیلی اولمایان هر فرد، شاد ومسعود یاشاسین . زیرا اونك عالمی اك ایی عالمدر .

225

دردل نتوان درخت اندوه نشاند ،
همواره کتاب خرّمی باید خواند
می باید خورد وکام دل باید راند ،
پیداست که چند در جهان خواهی ماند .

کوکله کدر آغاجی دیکیلمز . دائما مسعودیت کتابی اوقومالیدر . شراب ایچمه‌لی وکوکلك آرزولرینی اجرا ایتمه‌لیدر . دنیاده قاچ کون قالاجاغك میدانده‌در .

226

در ملك تو از طاعتی چیزی نفزود
وز معصیتم ، هر چه دراو نقص نبود. [*]

---

[*] بو مصراع شکل آتیده‌ده کورولمشدر :
وز معصیتی که رفت ، نقصانی بود ؟

بگذار ومگیر چونکه معلومم شد
گیرندهٔ دیری و گذارندهٔ زود .

سنك ملککده ، ای الله ، بنم طاعت وعبادتم یوزندن هیچ بر شی آرتمادی . بنم معصیتم سببیله‌ده کشورکك شان وعظمتنه هیچ بر نقصان عارض اولمادی. عفو ایت ، مجازات ایتمه . زیرا بن بیلیرم ، سن چابوق عفو ایدرسین ، کیج جزالاندیررسین .

227

دست چومنی که جام وساغر گیرد ،
حیفست که اومصحف ومنبر گیرد ،
تو زاهد خشکی ومنم فاسق تر ،
آتش نشنیده ام که درتر گیرد .

جام وساغر طوتان اَلم کبی بر اَل لایق دکلدر ، که قرآن طوتسون ومنبره دوقونسون ، سن قورو بر صوفوسین بن یاش معصیتکارم . آتشك قورویی براقوب یاشی یاقدیغنی ایشیتمه‌دم .

228

درد هر کسی بکلمذاری نرسید،
تا بردلش از زمانه خاری نرسید ،

درشانه نگر که تا بصد شاخ نشد
دستش بسر زلف نگاری نرسید .

زمانه طرفندن کوکلنه بر دیکن باتیرلماقسزین دنیاده، بر گل یاناقلی‌یه کیمسه دسترس اولمامشدر . طاراغی گور ، که کوکلنه یوز شرحه آچیلماقسزین الی ، بر نگارک سر زلفنه ایریشمه‌مشدر . [*]

229

دردست همیشه آب انگورم باد ،
درسر هوس بتان چون حورم باد ،
گویند مرا خدا ترا توبه دهد ؛
اوخود بدهد ، من بکنم ؟ دورم باد !

الده دائما اوزوم صویی اولسون ، باشده حوری کبی گوزللرک محبتی بولونسون ؛ بانا دیرلرکه الله سانا توبه ایتمه‌یی امرایدر ، او ایسته‌دیکی قادار امر ایتسین ؛ توبه‌ی ایده‌یم ؟ بویله بر فکر بندن اوزاق اولسون !

230

رفتیم وزما زمانه آشفته بماند ،
باآنکه زصد گهر یکی سفته بماند ،

[*] از فکر شرحه شرحه دلاهمچوشانه باش
آسان نمیتوان سر زلف سخن گرفت .
زهاوی مرحوم

افسوس که صد هزار معنای دقیق ،
از بی خردی خلق نا گفته بماند .

کوچدک ، زمانه، بزم رحلتمزدن دلخون ومتحیر قالدی ؛ شوسببله که یوز اینجی‌دن یالکز بری دلینه‌دی[1] یازیق که خلقک عقلسزلغی یوزندن یوز بیک اینجه معنا سویلنمه‌مش قالدی .

231

روزیست خوش وهوا نه گرمست ونه سرد،
ابر ازرخ گلزار همی شوید گرد ،
بلبل بزبان حال خودبا گل زرد ،
فریاد همی زند که می باید خورد .

بوکون لطیف برکوندر ، هوا نه صیجاق ، نه صوغوق ؛ بولوط ، گلزارک یاناغندن توزلری ییقایور . بلبل لسان حالیله صاری گلک قارشیسنده فریاد ایده‌رک تام شراب ایچیله‌جک زمان بو زماندر دییور .

232

روزی که مرا زخویش بیگانه کنند ،
وزهستی من یاد بافسانه کنند ،

[1] دلینه‌مش اینجی سرأسر خلقتک تمامی عد اولونور . خلقتک سرلرندن یالکز شو سره مطلع اولمشوق که اوده طوپراقدن چیقدیغمز وطوپراغه گیره‌جکمزدر . دیمک ایسته‌یور .

باآنکه ـ من این سخن نیارم گفتن ـ
تا از گل من سبوی میخانه کنند .

بن ، بانا بیگانه ایدیلدیکم و بن بر کون وار اولمش اولدیغم
بر افسانه‌دن بحث ایدیلیرجه‌سنه یاد ایدیلدیکی کون ـ بو سوزی
سویله‌مه‌یه بیله جسارت ایده‌مه‌یورم ـ آرزو ایده‌رم ، که بنم
وجودمك طوپراغندن شراب صراحیسی یاپسینلر .

233

زان پیش که نام تو ز عالم برود ،
می خور که چومی رسد ز دل غم برود ،
بگشای سر زلف بتی بند ز بند ،
زان پیش که بند بندت ازهم برود .

نامك عالمده اونوتولمادن اول شرب ایچ ، زیرا شراب
کلینجه کوکلدن غم کیدر . بدنكك اجزاسی بردبرد داغیلمادن
اول بر معشوقه‌نك صاچنی بند بند آچ ، داغیت .

234

زان پیش که غمهات شبیخون آرند ،
فرمای بتا ! تا می گلگون آرند ،
تو زر نهٔ ای عاقل نادان که ترا
در خاك نهند وباز بیرون آرند .

ای کوزل اصل ایت که غملر سانا کیجه باصقینی یاپمادن اول
گل رنکنده شراب کتیرسینلر ؛ سن ، بر عاقل کچینن جاهل
آلتون دکلسین که طوپراق ایچنه کومولدکدن صوکرا تکرار
طوپراقدن چیقاریلاسین ! [*]

235

زاوردن من نبود دوران را سود ،
وز بردن من جاه وجلالش نفزود ،
وز هیچکسی نیز دو گوشم نشنود ،
کاوردن وبردن من آز بهر چه بود .

بنم دنیایه کتیرلمه‌دن دورانه فائده یوقدی . بنم ارتحالمدن‌ده
اونك جاه وجلالی آرتماز . بنم کتیرلمه‌مك ، کوتورولمه‌مك نه
سببله اولدیغی حقنده‌ده هیچ بر کیمسه‌دن ایکی قولاغم بر
سوز ایشیتمه‌دی .

236

سرّت همه دانای فلك میداند ،
کو موی بموی ورك برك میداند ،
گیرم که بزرق خلقرا بفریبی
با آن چه کنی که یك بیك میداند . [**]

---

[*] بو خطابك جسمانی بعث بعدالموتك آلداتیجی ویا آلداتیجی طرفدارلرینه توجیه ایدیلدیکی خیامك مفسرلری یازارلر. ع.ج.
[**] بو رباعی 1146ده وفات ایدن (معزی) یه‌ده معطوفدر.

سنك بوتون اسراركى داناى فلك [يعنى الله] بيلير ، او ايچه‌دن ايچه‌يه . هر دامارگى طانير . ريا كارلقله ، خلق آلداته‌بيله‌جككى فرض ايده‌يم ، فقط على الانفراد هر شيئه واقف اولان ايله نه ياپاجاقسين ؟

237

سودا زده‌را باده پر وبال بود ،
مى بر رخ خاتون خرد خال بود ،
ماه رمضان باده نخورديم و برفت
بارى شب عيد ماه شوال بود .

عاشق ايچون باده قاناد اولور ، شراب ، بانوى فطانتك ياناغنده خال اولور . رمضان آينده شراب ايچمه‌دك ، رمضان كچدى ؛ هيچ اولمازسه شوال آينك بايرام كيجه‌سى اولسون ايچه‌لم .

238

شادبها كن كه آن زمان خواهد بود ،
شخص همه درخاك نهان خواهد بود ،
تو باده خور وغم جهان هيچ مخور ،
خود غم خورد آن كه درجهان خواهد بود .

شوق و شادى ايله ياشا ؛ زيرا او زمان كله‌جك ، كه هركسك وجودى طوپراق آلتنده نابود اولاجاق . سن باده ايچ و جهانك غمنى هيچ چكمه ، جهانده قالاجاقلر غم يه‌سين .

239

شب نيست كه عقل در تحير نشود ،
وز گريه كنار من پر از در نشود ،
پر مينشود كاسهٔ سر از سودا
هر كاسه كه سرنگون بود پر نشود .

هيچ بر كيجه يوقدر ، كه عقل تحيرده اولماسين و گوزياشندن اتكلرم اينجى ايله دولماسين ؛ كاسهٔ سر ، سودا ايله ليريز اولماز ؛ زيرا باش آشاغى چويرلمش اولان كاسه دولو اولاماز .

240

طبع بنماز و روزه چون مائل شد ،
گفتم كه مراد دل من حاصل شد ،
افسوس كه آن وضو ببادى بشكست ،
وان روزه بنيم جرعه مى باطل شد .

طبعم اوروج طوتمايه و نماز قيلمايه مائل اولونجه ، كوكلك مرادى حاصل اولدى ، ديدم ، يازيق كه او آبدست بر اوفاجق يللنمه ايله ، بوزولدى . او اوروجده ياريم يوتوم شراب ايله فاسد اولدى .

241

خورشيد كمند صبح بر بام افكند ،
كيخسرو روز باده در جام افكند ،

می خورکه مؤذن سحر خیزان بود ،
کاوازهٔ «اشربوا» در ایام افکند.

کونش طلوع کندینی طامه آندی . کوندوز شهریاری شرابی کاسه‌یه طولدوردی . شراب ایچ چونکه صباحلاین ایرکن‌دن قالقانلرك مؤذنلری اشربوا [ایچکز !] ندا سیله اورته‌لغی چینلاتدی .

242

طبعم همه با روی چو گل پیوندد ،
دستم همه با ساغر مل پیوندد ،
از هر جزوی نصیب خود بردارم
زان پیش که جزو من بکل پیوندد . [*]

کوکلم . دائما کل یوزلویه باغلی‌در ؛ الم دائما شراب قدحنه متصل‌در . بنم وجود جزئیم وجود کلی‌یه اولاشنجه‌یه قادار هر جزؤدن کندی نصیبمی آلیرم .

243

عشق که مجازی بود آبش نبود ،
چون آتش نیم مرده تابش نبود ،
عاشق باید که ماه وسال وشب وروز .
آرام وقرار وخورد وخوابش نبود .

[*] « منه بدأ والیه یعود » کلام کبارینی آکدیریر .

مجازی اولان عشقك قوتی یوقدر . یاری سونمش آتش کبی‌در ، آلوی اولماز ؛ عاشق ایچون لازم‌در ، که آی ، سنه ، کیجه ، کوندوز ، راحتی ، قراری ، یه‌مه‌سی اویقوسی اولماسین .

244

تا کی عمرت بخود پرستی گذرد ،
یا در پی نیستی وهستی گذرد ،
می خورکه چنین عمرکه مرگ ازپی اوست ،
آن به که بخواب یا بمستی گذرد .

عمرك نه وقته قادار خود پرستلك ایله یاخود دنیانك بود ونبودی اندیشه‌سیله کچه‌جك ! شراب ایچ زیرا بر عمر ، که اجل تعقیب ایده‌جك در ، اویقو ایله ویا مستلك ایله کچمسی داها ایی‌در .

245

فردا علم فراق طی خواهم کرد ،
با طالع سعد قصدمی خواهم کرد ،
معشوقه موافقست و ایام بکام
این دم نکنم نشاط کی خواهم کرد ؟

یارین فراق [*] طاغنی آشاجاغم ، مسعود بر طالع ایله

[*] بعضی نسخه‌لرده فراق کلمه‌سی یرینه نفاق یازیلی‌در . بز بو شکلی داها نزیه وشاعرانه بولیورز . ع.ج.

شراب ایچه‌جکم ؛ معشوقه طبعمه موافقدر. زمانه‌دخی مرادمه اوزره‌در ، بوکون نشئه تحصیل ایتمزسه‌م نه وقت ایده‌جکم .

246

قومی زگزاف در غرور افتادند ،
قومی ز پی حور و قصور افتادند،
معلوم شود چو پرده‌ها بردارند ،
کز کوی تو چند دور دور افتادند .

برقوم افرادی ، لاف وگزاف ایله غروره‌دوشمشلردر، دیکر برقوم افرادی حوریلر وکوشکلر پشنده‌درلر. پرده‌لر اورته‌دن قالدیریلنجه آکلاشیلاجاقدر، که اونلر سنك جوارکدن [ای حقیقت] اوزاق ، اوزاق، پك اوزاق دوشمشدرلر .

247

کویند بهشت وحور عین خواهد بود ،
وانجامی ناب وانکبین خواهد بود ،
کرمامی ومعشوقه پرستیم رواست ،
چون عاقبت کارهم این خواهد بود ؟.

دیرلرکه جنت اولاجاق ، جنتده قاره کوزلو کوزل قیزلر، صاف شراب وبال بولوناجاق . اکر بز شراب ومعشوقه‌یه طاپینیورسه‌ق، بری واردر، الك صوکره ایشك عاقبتی بویله اولمایاجاقمی؟

248

کویند بهشت وحور وکوثر باشد ،
وانجا می ناب وشهد وشکر باشد ،
پرکن قدح باده ودردستم نه :
نقدی زهزار نسیه بهتر باشد .

دیرلرکه جنت ، حور ، کوثر اولاجاق ، اوراده صاف شراب ، بال وشکر بولوناجاق . سن شراب قدحنی دولدور، بانا ویر ، بر پشین بیك آلاجاقدن داها ایی‌در . [*]

249

یك نان بدور روز اکر شود حاصل مرد ،
وز کوزهٔ شکسته دم آبی سرد ،

[*] ابوالعلاء المعری :

أتترك ههنا الصهباء نقداً
لما وعدوك من لبن وخمر
حیاة ، ثم موت ، ثم حشر
حدیث خرافة یا ام عمرو .

دیرکه معناسی شودر : آخرتده ویریله‌جکی وعد اولونان سود وشراب ایچین بن الده‌کی قدحی براقیرمی‌یم . حیات ، صوکره ، اولوم ؛ اولدکدن صوکره‌ده حشر وارمش ؛ ای عمروك آنه‌سی اولدوکدن صوکره دیریلمك مارطاوالدر .

داها یوکسك بر مقامه ایریشه‌یم دیه عالم رازدن اوچمش بر شاهباز
ایدم، بوراده رازه محرم بر کیمسه‌یی بولامایجه کیردیکم قاپودن تکرار
چیقدم گیتدم .

محکوم کم از خودی چرا باید بود ؟
یا خدمت چون خودی چرا باید کرد ؟

ایکی کوڭلك بر اکمك وقیریق بردستیده صوغوق صو
بولونان کیمسه کندیسندن آشاغی برآدامك حکمی آلتنه نه‌دن
کیرمه‌لیدر ؟ یاخود کندیسی کبی بر آدامك خدمتچی‌لکنی
نه‌دن ایتمه‌لیدر ؟

250

تا زهره ومه درآسمان گشت بدید ،
بهتر زمی لعل کسی هیچ ندید ؛
من در عجبم زمی فروشان کایشان
به زان که فروشند چه خواهند خرید .

زهره و قمر ساده کورونده‌کلری زماندن بری هیچ بر
کیمسه یاقوت رنکلی شرابدن داها ایی برشی کورمه‌مشدر .
بن شراب صاتیجیلرینه شاشارم ؛ زیرا صاتدیقلرندن داها ایی
نه صاتین آلابیلیرلر ؟

251

آنان که محیط فضل وآداب شدند ،
درجمع کمال شمع اصحاب شدند ،
ره‌زین شب تاریك نبردند برون ،
گفتند فسانهٔ و در خواب شدند .

فضل واداب مظهر وعلوم وكمالاريله دوستلرينه مشعل اولانلر، يولى بو قارانلق كيجه‌نك ديشاريسنه چيقارامادیلر [*] ، بعضى افسانه‌لر سويله‌ديلر ، صوكره اويقويه دالديلر .

252

اندر ره عشق پاك مى بايدشد،
برچنك اجل هلاك مى بايدشد،
اى ساقئ خوش لقا تو فارغ منشين ؛
آبى درده كه خاك مى بايدشد .

عشق يولنده پاك بولونماق لازمدر، اجلك پنجه‌سنده هلاك اولمق لابددر . اى كوزل يوزلو ساقى سن بوش طورمه آب [يعنى شراب] وير ؛ زيرا طوپراق اولمامز محققدر .

283

پيرانه سرم عشق تو در دام كشيد،
ورنه زكجا دست من وجام نبيد،
آن توبه كه عقل داد جانان بشكست،
و ز جامه كه صبر دوخت ايام دريد .

---

[*] Toujours la nuit ! jamais l'azur ! jamais l'aurore!
Nous marchons. Nous n'avons point fait un pas encore.
Nous rêvons ce qu'Adam rêva:
La création flotte et fuit, des vents battue;
Nous distingnons dans l'ombre une immense statue;
Et nous lui disons: «Jehovah !»

V. Hugo-Les Contemplations, p. 261.

اختیار باشمی سنك عشقك دوزاغه دوشوردی. بوقـه بنم علم ایله جام شراب زه‌دن بری برنی بولورلردی. عقلك و بردیکی توبه‌یی جانان بوزدی و صبرك طوقودیغی لباسی ایام پارچالادی.

254

کر باده بکوه در دهی رقص کند ،
ناقص بود آن که باده را نقص کند ،
از باده مرا توبه چه می فرمائی ،
روحیست که او تربیت شخص کند .

طاغه شراب ویرسه‌ك شوقندن اوینار ، شرابی استخفاف ایدن کیمسه کامل آدم دکلدر بزه نه‌دن شراب ایچمه‌یه توبه‌ایتمه‌یی امر ایدییورسین : او بر روحدر، که شخصی تربیه ایدر [*]

255

که که دل من در این قفس تنك آید ،
از همرهی آب و کلش تنك آید ،
کفتم که مکر بشکنم این زندانرا ،
پایم زرکاب شرع برسنك آید .

بعضی کره کوکلم بو قفس ایچنده صیقیلیر و بو قفسك صوئی و طوپراغیله رفاقتدن اوتانیر . بو زندانی ییقایم [یعنی

[*] «بد مایه اولان آکلاشیلیر مجلس میده
عشرت کهر آدمی تمیزه محك در » [ضیا پاشا]

انتحار ایده‌یم] دیرم ؛ فقط شریعتك اوزنکیسی اوزه‌رندن قایان آیاغم طاش اوزه‌رینه چارپیلیر .

256

کویند که ماه رمضان کشت پدید ،
من بعد بکرد باده نتوان کردید ،
در آخر شعبان بخورم چندان می ،
کاندر رمضان مست بیفتم تا عید .

دییورلر، که رمضان آیی کورروندی، آرتق باده‌نك اطرافنده دولاشیلماز . شعبان آینك آخرنده اوقادار شراب ایچه‌یم، که بایرامه قادار بوتون رمضان مست قالایم .

257

کر یارمنید ترك طامات کنید ،
غمهای مرا بمی مکافات کنید ،
جون خاك شوم خاك مراخشت زنید ،
در رخنهٔ دیوار خرابات کنید .

اکر بنم دوستم ایسه‌کز ، شطحیاتی براقکز، بنم غملریمی شراب ایله مداوات ایدیکز. طوپراق اولدیغم وقت طوپراغمدن طوغله یاپیکز اونی میخانه‌نك دیوارینی تعمیر ایچین قوللانیکز.

258

گه شربت عیش صاف باشد گه درد،
گه پوشش ما پلاس باشد گه برد،
اینها همه جهل است بنزد عاقل :
این واقعه سهلست که می باید مرد؟

حیات شربتی گاه صاف اولور گاه طورتولو اولور. لباسمز گاه پلاسپاره گاه برد [*] اولور. عاقل آدم ایچون بونلرك جمله‌سی بسیط وبی اهمیت‌در، أولمه‌نك لابد اولماسی ده ساده وبی اهمیت‌می‌در؟

259

کس مشکل اسرار ازل را نکشاد،
کس یك قدم از نهاد بیرون ننهاد،
من مینگرم ز مبتدی تا استاد،
عجز است بدست هر که از مادر زاد.

ازل سرلرینه کیمسه مطلع اولمادی. هیچ کیمسه مقتضیات طبیعتدن خارجه بر آدیم آتمادی. شاگرددن استاده قادار باقیورم، آنلادن هر دوغانك ألنده عجزدن غیری برشی کورمه‌یورم.

---

[*] برد Burd عربستانده و یمنده طوقونور نفیس بهالی بر قوماش‌در.

260

کم کن طمع جهان ومیزی خرسند،
از نیك وبد زمانه بگسل پیوند،
هان می خور و ذلف دلبری گیر که زود،
هم بگذرد و نماند این روزی چند.

طمعی آزالت ومسعود اولاراق یاشا، دنیانك ایلگنه‌کوتو. لکنه علاقه‌کی آزالت. شن اول، مست اول وبر گوزلك ذلفنه صاریل زیرا بوبر قاچ گوندنی چوق سورمز، اوده کچر.

261

کس را پس پردهٔ قضا راه نشد،
وز سرّ خدا هیچ کس آگاه نشد،
هفتاد و دو سال فکر کردم شب و روز،
معلوم نکشت و قصه کوتاه نشد.

پردهٔ قضانك آرقه‌سنه کیتمك ایچون کیمسه‌یه یول ویرلمه‌مشدر. اللهك سرینه کیمسه آگاه اولمامشدر. یتمش ایکی ییل، کیجه و کوندوز دوشوندم، برشی آکلاماق، اوکرنمك ممکن اولمادی، معما حل اولونمامش قالدی.

262

گویند بحشر گفتگو خواهد بود،
وان یار عزیز تند خو خواهد بود،

از خیر محض جز نکوئی ناید ،
خوش باش که عاقبت نکو خواهد بود .

دیرلر ، که قیامتده کفت وکو اولاجاق واو یار عزیز ، غضبه کله‌جك [1] محض خیر اولاندن، ایلیك‌دن غیری برشی صدور ایتمز . مستریح اول ؛ عاقبت ایی اولاجاقدر .

263

گردون ز سحاب نسترن میریزد ،
گویی که شکوفه در چمن میریزد ،
در جام چو سوسن می گلگون ریزم ،
کز ابر بنفشه گون سمن میریزد .

سما ، بولوطدن ، نسترن[2] یاغدیریور، ظن ایدرسین، که چمنه چیچك یاغیور . سوسام چیچکی شکلنده اولان قدحه بنده گل رنکنده شراب طولدورەیم . زیرا منکشه رنکلی بولوطدن یره یاسمینلر دوکولیور. [3]

---

[1] (قرآن) ك «سورةالبروج» نده 12 نجی آیة اولان « ان بطش ربك لشديد » آیتنه تلمیحدر . که « دین اسلامی قبول ایتمه‌مش اولانلر ایچین قیامت کونی شبهه‌سز ربکك صولتی پك شدتلی اولاجاق » مآلنده‌در . ع. ج.

[2] یبانی گل ، و آغستوس گلی دیدیکمز چیچك.

[3] قار یاغان بر قیش کوننك نفیس و استادانه برتصویر خیام شعاریدر. بزم جناب شهاب الدین بك ده قار یاغیشنی

264

می خورکه زدل «کثرت» و قلت ببرد ،
و اندیشهٔ هفتاد و دو ملت ببرد .
پرهیز مکن ز کیمیائی که از او ،
یکمن بخوری هزار علت ببرد .

تصویراً بر شاه اثر وجوده کتیرمشدر : شو بر ایکی پارچه بوکسك براثرصنعت‌اولان (الحان‌شتا) عنوانلی اومنظومه‌دندر:

بر بیاض لرزه ، بر دومانلی اوچوش
اشنی غائب ایلەمش بر قوش
کبی قار
کچن ایام نوبهاری آرار . . .
. . . .
دستکده ای سمای شتا توده توده‌در
برك سمن ، جناح کبوتر ، سحاب تر . .
دوك ای سما ، - روان طبیعت غنوده‌در ! -
خاك سیاهك اوستنه صاف شکوفه‌لر !
. . . .
قارلر . . . بوتون الحانی مزامیری سکوتك ،
قارلر . . . بوتون ازهاری ریاض ملکوتك . . .

بر دهای صنعت و شعر اولان جناب شهاب‌الدین بکك منظومه‌سنی و هر منظومه‌سنی اوقویك . اونلرده دائما بر ضیافت و نزهت روحانی بولور ومنتم اولورسکز. ع.ج.

شراب ایچ، که کوکلکدن «چوقلق»، «آزلق» دوشونجه‌سنی و تمش ایکی[*] ملت اندیشه‌سنی ازاله ایده‌جکدر. بر من[**]ی بیك علتی ایی ایدن بر اکسیره پرهیز ایتمه .

265

این عقل که در ره سعادت پوید :
روزی صد بار خود ترا میکوید ،
در باب تو این یکدمه وقتت که نهٔ ،
آن تره که بد روند و دیگر روید .

سعادت آرقه‌سندن قوشان بو عقل، بالذات ، کونده یوز دفعه سانا دیر، که بر لحظه دیمك اولان زمان عمریکی حظ و نشئه ایله کچیرمه‌یه اهتمام ایت ؛ زیرا سن بچیلدیکدن صوکره تکرار بیتن تره اوتی دکلسین . [بر کره اولدوکدن صوکره دیریله‌جك یوقدر، خبرك اولسون!]

266

می کرچه حرامست ولی تا که خورد ،
و انگاه چه مقدار وکی و باکه خورد ،

---

[*] «جنك هفتاد و دو ملت همه‌را عذر بده
چون ندیدند حقیقت در افسانه زدند»
بیتی‌ده عینی وادی ومؤداده‌در .

[**] (ایران) ده بر « من » تقریباً بر بوچوق کیلولق بر وزن‌در .

هر گاه که این چهار شرط آمد جمع ،
میرا بجز از مردم دانا که خورد ؟

واقعا شراب حرام‌در . فقط ایچه‌نه و ایچیلن مقداره ، ایچیلدیکی زمانه و کندیسیله برابر ایچیله‌نه نظراً حرام‌در . بو دورت شرط مطلوبه موافق اولاراق هر مجتمع اولدقجه شرابی حکیم آدملر ایچمزده کیم ایچر ؟

267

من باده بجام یکمنی خواهم کرد ،
خودرا بدو جام می غنی خواهم کرد ،
اول سه طلاق عقل و دین خواهم داد ،
پس دختر رزرا بزنی خواهم کرد .

بن یکمن [1] ، قدحه شراب درلدوراجاغم . بویله ایکی قدح شرابله کندیمی تطمین ایتمك ایسته‌رم. اولا، عقل ودینی

---

[1] یکمن بر باطمان دیمکده‌ده ایران قدیمده بویوك بر بارداغه علم اولدیغی آکلاشیلیور . قاآنی :
شراب تلخ میکشم، می مجوس میخورم
پیاله های یکمنی بیانك کوس میخورم.
دیور، که بوندن‌ده « پیالهٔ یکمن » بر باطمانلق بارداق دیمك اولمادیغی استدلال اولونیور .

طلاق ثلاثه ایله بوشایاجاغم ، صوڭره اوزوم قیزی [1] ایله اولنه‌جکم .

268

من میخورم و هر که چو من اهل بود،
می خوردن او نزد خدا سهل بود ،
می خوردن من حق ز ازل میدانست ،
گر می نه خورم علم خدا جهل بود . [2]

بن شراب ایچه‌رم و بنم کبی هر اهل اولان کیمسه‌نڭ شراب ایچمه‌سی اللهڭ نظرنده اهمیتدن عاری‌در . بنم شراب ایچه‌جکمی الله علم ازلیسی ایله بیلدی، بن شیمدی ایچمه‌یه‌جك اولسه‌م اللهڭ علمی جهل اولور .

269

میخواره اگر غنی بود عور شود،
وز عربده اش جهان پر از شور شود ،
در حقهٔ لعل از آن زمرد ریزم ،
تا دیدهٔ افعی غم کور شود .

[1] دختررز ، بنت‌العنب ، شرابڭ اسملرندن‌در . بزده شیمدی « اوزوم قیزی » دییه‌یه باشلارسه‌ق بر کون کلیر دختررز تعبیری قادار مأنوس ومستعمل اولابیلیر .

[2] اللهڭ ایسته‌دیکندن غیری برشی ایسته‌یه‌مزسکز دیمك اولان « وما تشاؤن الا ان یشاء الله » آیتی قصد ایدییور .

اگر شراب ایچن زنگین ایسه کوتو اولور ؛ اونڭ عربده‌سندن جهانه شر وشور ایریشیر . قیرمزی حقه‌یه او زمرد[1]دن دوکه‌رم تا که غمڭ ییلانڭ کوزی کور اولسون.

270

نابرده بصبح درطلب شامی چند ،
نهاده زخویشتن برون کامی چند ،
در کسوت خاص آمده ازعامی چند ،
بدنام کنندهٔ نکو نامی چند .

برقاچ کیجه حقیقت تحریسیله مشغول اولاراق صباحلامامش ونفسنك خارجنه برقاچ آدیم آصلا آتمامش اولان عوامه منسوب بر قاچ کیمسه خواص کسوه‌سنه بوروئه‌رك بعضی نیك نام صاحبلرینی بدنام ایتمشدرلر .

271

وقتی که طلوع صبح ازرق باشد ،
باید بکفت جام مروق باشد ،

[1] زمرددن مرادی یاسرار [بنك = حشیش] در، که زمرد کبی یشیل بر رنکده‌در . یاخود « یلانه زمرد کوستریلنجه کوزی کوراولور وانسانه آرتیق برضرر وبر مضر بر حاله کلیر» اعتقادینه تلمیح‌در . قیرمزی حقه‌دن مرادی ایچنده قیرمزی شراب بولونان بارداق‌در . حشیشڭ تأثیرات فیزیولوجیایه‌سی دوشونولورسه بو رباعیده‌کی افکار و معانی جمعیتی داها زیاده تقدیراولونور .

گویند که حق تلخ بود در افواه
باید که باین دلیل می حق باشد .

صباح وقتنده الکده جام صاف بولونماق لازمدر . حق ، آغزلرده آجی اولور [1] ادیرلر بودلیل ایله می حق اولماق کرکدر.

272

اجرام که ساکنان این ابو انند ،
اسباب تردد خردمند انند ،
هان تاسر رشتهٔ خرد کم نکنی ،
کانان که مدبرند سرگردانند .

سماده ساکن ییلدیزلر عقل باشنده اولانلرك ترددلرینه سبب تشکیل ایدرلر . صاقین عقل ایپنك اوجنی قاچیرمایاسین . انسانلرك طالعنی تعیین ایتدیکنه ذاهب اولدیغك ییلدیزلرك کندیلری ازلی و ابدی قانون طبیعتك حکمی آلتنده زبون و سرکرداندرلر .

273

وقتست که از سبزه جهان آرایند ،
موسی صفتان ز شاخ کف بنمایند ،

[1] «الحق مر» یعنی حق آجی در حکمنه تلمیح در.

عیسی صفتان ز خاك بیرون آیند ،
در چشم سحاب دیده‌ها بکشایند . [1]

274

هان تا ننهی بر تن خود غصه و درد ،
تا جمع کنی سیم سفید و زر زرد ،
زان پیش که کردد نفس گرم تو سرد ،
بادوست بخور که دشمنت خواهد خورد.

شیمدی جهانك یشیللکلرله سوسلندیکی ، داللرد « ید بیضای کلیم » کبی فیلیزلرك ظهور ایتدیکی ، عیسانك اولو دیریلتیجی نفخه‌سیله واقع اولان تجدد حیاته مماثل نباتاتك طوپراقدن چیقدیغی ، بولوطك جسنده کوزلرك آچیلدیغی بر زماندر .

[1] بو مصراع ، « در چشم سحاب چشمه‌ها بکشایند » شکلنده‌ده مسطوردر (سعدی)نك اوغلنه یازدیغی بر مرثیه‌دن شو محرق و نازك پارچاقده اوقویلك :
ایام بهارست گل و لاله و نسرین
از خاك برآیند، تو در خاك چرا ئی؟
چون ابر بهاران بروم زار بکریم
بر خاك تو چندان که تو از خاك برآیی.
عبدالحق حامد بکك پك نفیس بر منظومه‌سندن شو بیتی‌ده صونایم :
ایام بهار اولدی ، چیچکلر بوتون آچدی ،
قالسینمی بتم غنچه فم حسرت کفتار !

بیاض كوموش وصاری آلتون طوپلاماق ایچون صاقین
كندیكه غصه وددرد كتیرمه . صیجاق نفسك صوئوق اولمادن
اول، دوست ایله یی، ایچ؛ زیرا صوكره دشمنك یبه‌جكدر.

275

هر جرعه كه ساقیش بجام افشاند ،
در دیدهٔ گرم آتش غم بنشاند ،
سبحان الله ز باده می پنداری ،
آبی كه ز صد درد دلت برهاند ؟

ساقی‌نك، قدحه بوشالتدیغی هرقطره، حرارتلی كوزلركده‌كی
غم آتشلریكی سوندورور . سبحان‌الله ، باده‌یه ، سنی یوز
كوكل دردندن قورتاران بر اكسیر نظریله نه‌دن باقمازسین ؟

276

هر گه كه بنفشه جامه بر رنك زند ،
در دامن گل باد صبا چنك زند ،
هشیار كسی بود كه با سیمبری ،
می نوشد و جام باده بر سنك زند .

بنفشه ، لباسنی موره بویادیغی ، باد صبا گلك اتكنه
صاریلدیغی وقت عقللی آدام، او آدمدر، كه برسیمبر معشوقه
ایله شراب ایچر وجام باده‌یی طاشه چارپار [سرمست اولور].

277

زاهد كرم ترا چو ما نشناسد ،
بیگانه ترا چو آشنا نشناسد ،
گفتی كه گنه كنی بدوزخ برمت ،
این را بكسی گو كه ترا نشناسد .

زاهد، سنك عنایت وكرمكی بزم قادار آكلایاماز؛ بیگانه،
سنی آشنا قادار آكلایاماز. اگر گناه ایشلرسه‌ك سنی جهنمه
قویارم‌دییورسین؛ سن بونی بزه‌دكل‌سنی آكلامایانلره آكلات!

278

عیشی كه مهیاست رها نتوان كرد ،
سر در سر یار بی‌وفا نتوان كرد ،
عمری كه ترا هست غنیمت مبدار :
كانرا چو نماز ها قضا نتوان كرد .

مهیا اولان عیش و نوش اهمال ایدیلمه‌مز ، وفاسز یاره
كوكول‌ویریلمه‌مز، عمر باقیكی غنیمت بیل، زیرا عمرك نمازلر كبی
قضاسی‌ممكن دكلدر.

279

یك جرعهٔ می ملك جهان می ارزد ،
خشت سرخم هزار جان می ارزد ،

جولى ، اكيلى طوپراقدن آيران چمنك اوزه‌رينه بخله برابر كل ؛
اوراده «سلطان» وه «كوله» كله‌لرى يوقدر. براق بيوك (كيقباد)
آلتون تختى اوزه‌رنده كيفنه باقسين!

آن كفه كه لب بمى ازو پاك كنند ،
حقا كه هزار طيلسان مى ارزد .

280

بر بوتوم شراب ، ملك جهان دگر ، شراب كوپنك آغزنده‌كى كربيچ بيك جان دكر. شرابلى دوداغى سيلمك ايچين قوللانيلان تولبند ، حقيقت حالده ، بيك طيلسان [1] دگر .

281

ياران همه اتفاق ميعاد كنيد ،
خودرا بجمال يكدگر شاد كنيد ،
ساقى چو مى مغانه بر كف گيرد ،
بيچاره فلان را بدعا ياد كنيد.

دوستلر ، جمله‌كز ، [وفاتمدن صوكره] بر محل ملاقات تعيين ايديكز ، بربربكزله جمال باكمالكزله شاد ايديكز. ساقى اسكى شراب قدحنى ألنه آلديغى وقت بيچاره فلانى [بيچاره خيامى] دعا ايله ياد ايديكز .

282

يكروز فلك كار مرا ساز نداد ،
هرگز سوى من دمى خوش آواز نداد ،

---

[1] طيلسان = صاريغك ، اوموز اوزه‌رينه صارقيديلان اوجى ، كه صوفيلكك علامتى‌در .

273

یکروز دمی زشادمانی نزدم ،
کانروز بدست صد غم باز نداد . [*]

هیچ بر کون فلك بانا یار ویاور اولمادی ، تمنیلرمه اصلا رضا ونوازشله جواب ویرمەدی، بر کون اولمادی که مسعودانه بر نفس آلایم‌ده اوکون تکرار یوز غمك پنجه‌سنه دوشمه‌یه‌یم.

283

یکجام شراب صد دل ودین ارزد ،
یکجرعهٔ می مملکت چین ارزد ،
جز بادهٔ لعل نیست در روی زمین ،
تلخی که هزار جان شیرین ارزد .

شراب دولو برجام، یوز دل ودین‌دگر؛ بر یوتوم شراب، کشور چین دگر ؛ بر یوزنده قیرمزی شرابدن غیری بر آجی یوقدر، که بیك طاتلی جان دگسین.

---

[*] بزجه (ایران)ك اك قوتلی و اك اینجه شاعری اولان (عرفی) نك شو بیتره‌ین ، آغلایان و قانایان خیال نازکنی‌ده اوقویك :

ما در این غمکده هم طالع زخم آمده‌ایم :
خنده بی گریهٔ خونین بلب ما نرسد .

عرفی - (دلشق مولانا) دن .

284

می خور که تنت به خاك در ذره‌شود ،
خاکت پس از آن پیاله وخمره‌شود ،
از دوزخ و از بهشت فارغ میباش،
عاقل به‌چنین چیز چرا غرّه شود ؟

شراب ایچمه‌یه باق، زیرا وجودك طوپراق‌ایچنده ذره‌لره آیریلاجاقدر . صوکره‌ده طوپراغکدن قدح وشراب کوپی یاپیلاجاق. جهنمی، جنتی‌عقلکدن چیقار . عاقل بر آدام بویله شیئه نه‌دن ایناسین ؟

285

آنان که بکار عقل در میکوشند ،
هیهات که جمله گاو نر میدوشند،
آن به که لباس ابلهی در پوشند،
کامروز به عقل تره‌می نفروشند .

یالکز «عقل» ی کندیلرینه رهبر ومدار استناد ایدینلرك جمله‌سی ، یازیقلر اولسون ، اوکوز صاغارلر . [عبثله اشتغال ایدرلر .] بونلرك لباس غفلت کیینه‌لری اولادر . زیرا بو کون‌چارشی‌یه‌چیقاریلسه عقل‌مقابلنده [عقل آلماق‌ایچون] بردسته تره ویرن اولماز . [*]

[*] بو نفیس رباعی‌یی خیامی‌لردن حسین رفعت بك نظماً

286

افلاك که جز غم نفزایند دگر ،
ننهند بجا تا نربایند دگر ،
نا آمدگان اگر بدانند ، که ما
از دهر چه‌میکشیم نایند دگر .

غم‌دن غیری بر شی آرتیرمایان افلاك، دنیایه هیچ بر شی کتیرمز، که تکرار اونی‌بزدن قوپاروب آلماسین. دنیایه‌کلمه‌مش اولانلر ، بزم دهردن نه چکدیکمزی بیلسه‌لر دنیایه کلمزلر .

شویله ترجمه ایتمش وموفق اولمشدر :

عقلی رهبر ایدینلر ایلر
اوکوزی صاغماق ایچون صرف زمان؛
بویله ابلهجه فکرلر شیمدی
ایته‌یور چارشیده بر طوربه صمان.

حضرت عرفی‌نك:

نکتهٔ عشق کجا ، حوصلهٔ عقل کجا
تحفهٔ شاه ، کسی پیش گدایی نکشد ...
این چمن محتست الحذر ای بهشتیان
بوی گل بهشت ما مغز دماغ میخورد.

حکیم وفیاض‌شاعر (فیضی‌ٔهندی) ایسه بالعکس شو فکرده‌در:

از عقل سرمکش که مشیریست مؤتمن ،
بر وهم دل منه که سفیهیست مفتری.

287

آن می که حیات جاودانیست بخور ،
سرمایهٔ لذت جوانیست بخور ،
سوزنده چو آتش است لیکن غمرا
سازنده چو آب‌زند گانیست بخور .

ایچ او شرابی ، که حیات جاودانیدر. ایچ او شرابی، که گنجلکك سرمایهٔ لذتیدر . ایچ او شرابی ، که آتش کبی یاقیجی‌در، فقط کدره قارشی آب‌حیات کبی‌در: اونی ایچ.

288

در دائرهٔ سپهر نا پیدا غور ،
می نوش به خوشدلی که دورست به‌جور ،
نوبت جوبه دورتو رسید آه مکن،
جامیست که جمله راچشانند به‌دور .

بی پایان بو دائرهٔ سپهر ایچنده صفای خاطرله شراب ایچ؛ زیرا دوران، جفاوظلم ایله معتاددر. قربان اولماق صره‌سی سانا کلنجه تظلم ایتمه. بو هرکسك، صیره‌ایله، طاتدیغی برصهبادر. [پیمانهٔ اجل‌در]

289

از بودنی ای دوست چه‌داری تیمار ،
وز فکرت بیهوده دل وجان افکار؟

خرم تو بزی جهان بشادی گذران،
تدبیر نه‌باتو کرده اند آخر کار .

ای دوست سن سرّ حیاتی آراماقله نه‌یه یورولورسین ؟ بیهوده فکرلرله دل‌وجانکی نه اوزرسین؟ نشئه‌لی یاشا، زمانی شادلقله کچیر . هرحالده ، موجودات یارادیلدیغی و نظام عالم وضع اولوندیغی وقت سنك تدبیر ورأیك صورولمادی .

290

این اهل قبور خاك کشتند وغبار ،
هر ذره زهر ذره گرفتند کنار ،
آه این چه شرابست که تا روز شمار،
بیخود شده و بی خبرند از همه‌کار .

بو اهل قبور ، طوپراق و غبار اولمشلردر، وجودلرینی تشکیل ایدن ذره‌لر بری برندن آیریلمش وهر بری بر طرفه داغیلمشدر؛ آه! بونه شراب‌در، که بنی بشری قیامته قدار بیخود وبوتون احوال وحقائقدن بی‌خبر طوتار. [*]

---

[*] (بدرالدین سیماوی)نك (واردات)ینی اوقورسه‌کز اینك دوغروسنی آکلارسکز؛ (علی امیری افندی) مرحومك براقدیغی کتبخانه‌ده اصلی عربجه اولان(واردات)ك، شیخ الاسلام موسی کاظم افندی طرفندن یاپیلمش تورکجه برترجمه‌سی واردر .ع.ج.

291

ای دل همه اسباب جهان خواسته گیر ،
باغ طربت بسبزه آراسته گیر ،
خوشباش در این نشیمن کون وفساد ،
روزی دوسه بنشسته وبرخاسته گیر.

ای کوکل جهانك بوتون اسباب عزت ورفاهنی حاضر عد ایت وبوخانه‌یی نعمتله دولو ومزین قیاس ایت، بوکون وفساد دوراغنده، راحت یاشا؛ بوراده ایکی اوچ کون اوطوردوقدن صوکره قالقوب کیده‌جککی بیل .

292

سنی مکن وفریضهٔ حق بگذار ،
وان لقمه که داری زکسان بازمدار ،
درخون کس ومال کسی قصد مکن ،
درعهدهٔ آن جهان منم، باده بیار .

مسکینلك ایتمه «حق» ك ، فریضه‌لرینی ادا ایت ؛ مالك اولدیغك بر لقمه اکمکی باشقالرندن دریغ ایتمه . کیمسه‌نك مالنه ، جاننه قصد ایتمه . بونلری یاپدیقدن صوکره اوته‌کی دنیایی بندن ایسته. اونی بن سانا وعد وتعهد ایده‌رم. شراب کتیر !

293

از گردش این زمانهٔ دون پرور ،
باصد غم ودرد میبرم عمر بسر ،
چون غنجه بگلزار جهان بادل تنك ،
چون لاله زباغ دهر باخور جگر .

سفله‌پرور اولان بو زمانه‌نك سیرت و اطواری یوزندن ، عمرم غم‌ودرد ایچنده کچیور. جهان کلزارنده کوکلم بر غنجه کبی دارلقده، صیقلمش بر حالده‌یم؛ جهان باغنده لاله کبی، جکر قانه بویانمش بولونیورم .

294

ایام جوانیست شراب اولیتر ،
باحوروشان بادهٔ ناب اولیتر ،
این عالم فانی چو خرابست به‌آب ،
ازباده در او مست وخراب اولیتر.

کنجلك کونلری‌در ، شراب اولادر ، ملك یوزلولرله ، اوزومك صاف وبراق عصاره‌سنی ایچمك اولادر. مادام، که بر کره بو فانی دنیا صو [1] ایله خراب اولمشدر ، بونده باده ایله مست وخراب بولونماق اولادر .

[1] «طوفان عالم» روایتنه تلمیح ایدییور .

295

آن لعل در آبگینهٔ ساده بیار ،
وان محرم ومونس هر آزاده بیار ،
چون میدانی که عالمی آمده خاك ،
بادیست که زود بگذرد ، باده بیار !

صاف بلور بارداقده‌کی اوياقوت [2]ی، او هر حر آدامك محرم ومونسنی کتیر. عالمك طوپراقدن کلدیکنی البته بیلیرسین، عالم حیات چابوق کچن بر روزکاردر : باده کتیر .

296

ای در طلب تو عالمی در شر وشور ،
درپیش تو درویش وتوانگر همه عور ،
ای باهمه در حدیث کوش همه کر ،
وی باهمه در حضور چشم همه کور .

ای کندیسنی طلب و تحری یولنده بوتون بر عالمك شر وشورده بولوندیغی ذات؛ سنك حضورکده فقیر و زنکین‌هپ شانی‌در [شاشقین‌در، کنه حقیقتکه نظر انفاذ ایتمكدن عاجزدر]

[2] یاقوتدن مرادی قیرمزی شرابدر . Boileau

Où la joie en son lustre attirait les regards
Et le vin en rubis brillait de toutes parts

بیتنده‌ده قیرمزی شراب ایله یاقوتی مناسبت‌دار کوسترمشدر.

ای کندیسیله مکالمه‌ده هر کسك قولاغی صاغر اولان ، ای حضورنده جمله‌نك کوزی کور اولان ! [*]

[*] بو رباعیده یوکسك بر فلسفه مندمجدر ؛ اداسی انکار انکیزدر. آلمان ئوموریستلرندن J. P. Richter ك شاه اثری صاییلان بر رومانك بر فصلی آکدیریر؛ بیوك محرر بوفصلده، بر یاز آقشامی بر طاغ باشنده اویقویه طالمش اولدیغی وقت کوردیکی شورؤیایی حکایه ایدر: «کیجه یاریسی اویانیر کندیسنی بر مزارلغك اورته‌سنده بولور، بتون مزارلر آچیلیر، چوجوقلر مستثنا، بتون اموات مزارلرندن چیقارلر، هوایه یوکسه‌لیرلر . بو منظره اوکنده، متوحش اولاراق، (ریختر) ، مزارلغك اتصالنده‌کی کلیسایه‌صیغینیر،اوراده (محراب Autel)ه، بالادن، یوزی نورلوفقط ناقابل تصور بر اضطراب ایله انطباعدار حضرت عیسی‌نك نزول ایتدیکی کورونور . عینی زمانده «ای عیسی! هیچ الله یوقمی؟» دیه اموات‌ك باغیردیقلری وعیسی‌نك «الله یوقدر» جوابنی ویردیکی ایشیدیلیر. او زمان عیسی، کونشلرك فوقنه صعود ایده‌رك، سمالرك تنهالغنی کچه‌رك، کردابه باقاراق، عوالمی ناصل دولاشدیغنی ومحضا کندیسنك‌ده اونلرکبی زوالی بر نتیجه‌دن باشقا بر شی اولمادیغنی مرتبهٔ ثبوته واردیرماق ایچون باباسنی چاغیردیغنی حکایه ایدر . »

بو فلسفی پارچه Mme. de Staël ك De l'Allemage عنوانلی کتابنك 378نجی صحیفه‌سنده Un songe سرنامه‌سیله مسطوردر .

آوستریالی شاعر Hammerling ك Sinnen und Minnen یعنی (سومك ودوشونمك) عنوانلی مجموعهٔ شعریه‌سنده بوکا

297

بایار خوشم جام شراب اولیتز ،
و زدست غمم دیده پرآب اولیتز
چون عالم دون وفا نخواهد کردن ،
در عالم دون مست وخراب اولیتز .

دوستمله برابر بولوندیغم وقتك زیاده خوشمه کیدن جام شرابدر . حزن و کدرك پنجه‌سنده بولوندیغم وقت مناسب اولان، کوزك یاشله دولو اولماسیدر. مادام‌که وفا ایتمه‌یه‌جك، بو سفیل دنیاده مست وخراب بولونماق اولادر .

بکزر وداها مدهش بر پارچه واردر: موضوع بحث، بر آلهه‌نك، دکزك کنارنده مقدس اورمانده کائن «Tabernacle تابه‌رناقل» ینی محافظه‌یه مأمور اولان بر (ئه‌رتا Hertha) راهبیدر. بر اوزون قیش کیجه‌سی بو بیت الحرامك محافظی، آلهه‌نك چهرهٔ سر یسنی اورتن ردایی قالدیرماق مراقنه مغلوب اولور بو حرمت شکن معامله، آلهه (ئه‌رتا) نك نورلو اساریر وجهیه‌سنی اظهار ایده‌جك یرده، کوزلری اونی کورمه‌یه غیرت ایتدیکی نسبتده ظلمتی آرتان، داها زیاده قاراران آچیق بر کردابدن، مدهش بر غیای ظلمتدن باشقا برشی کوسترمز؛ راهب، دهشت زده اولور، کیری چکیلیر، آیاغی قایار ودکزك طالغه‌لری ایچنه دوشر؛ دیکر راهبلر قوشارلر. آلهه‌نك منتقم نظری ، آرقداشلرینك اوزه‌رنده بر صاعقه تأثیری باعث اولدیغنه قانع اولورلر؛ حالبوکه

298

باسفلهٔ تندخوی بی عقل ووقار
زینهار مخور باده که رنج آردبار ،
بدمستی وشور و عربده درشب تار ،
درد سر وعذر خواهیش روز خمار .

تیتیز طبیعتلی ، عقلسز ، وقارسز خام ارواحلرله ، صاقین شراب ایچمه ، زیرا مطلقا قلبکی قیرار. بوتون کیجه بدمستلك غوغا کورولتو ایدر ؛ ایرته‌سی کونی، عذر دیلمه‌لریله باشکی آغریتیر .

اونك سبب موتی آنجاق «عدم»ی رأی العین کورمه‌نك ویردیکی باش دونمه‌سی اولمش ایدی .

« الهی عدم » عنوانلی شو قطعه دخی بانا بویله بر وادیٔ ظلمت وحیرتده ملهم اولمشدر :

هپ بوشلغه چیقدی هجوم عقلم
بو صوروقلرم بی فائده صیقیلدی :
ییرتیلان پردهٔ راز آرقه‌سندن ،
اوستمه بر قاف ظلمت ییقیلدی .

Hertha بر جرمن معبوده‌سیدر آلههٔ ارض ایدی. دینی، بتون جرمانیاده ویا خصوص Hercunia اورماننده انتشار ایتمشدی. بو دین (اسوج)ده اوزون مدت یاشامشدر. XIInci عصرده Waldemar طرفندن امحا ایدلمشدر . ع. ج.

299

چون نیست ترا جز آنکه او داده قرار ،
چندین زپی مراد دل رنجه مدار ،
هان تانتهی بردل خود چندین بار ،
بکذاشتن وکذشتن است آخر کار .

مادام که ، سانا نصیب یازیلمش اولاندن غیری بر شیئه دسترس اولماق یوقدر . کوکلك آرزوسی آرقاسنده قوشاراق کندیکه فضله زحمت ویرمه ، کوکلکی اوقادار آغیر یوك آلتنده ازمه . ایشك عاقبتی [بوتون مامْلك دن] کچمکدر وکوچمکدر.

300

جانا می صاف نا مشوش میخور ،
بریادبتان نغز دلکش میخور ،
می خون رز است و رز ترامیکوید ،
خون برتو حلال کرده ام خوش میخور .

جانم ! صاف وبراق شراب ایچ ، کوکل چکیجی کوزل معشوقه لری یاد ایده رك ایچ . شراب اوزومك قانیدر و اوزوم سانا دیر، که قانمی سانا حلال ایتدم ، قانمی ایچ.

301

بایار چو آرمیده باشی همه عمر ،
لذات جهان چشیده باشی همه عمر ،

هم آخر عمر رحلت باید کرد ،
خوابی باشد که دیده باشی همه عمر .

بوتون عمریکی سوکیلیکله کچیرمش ولذات جهانی طاتمش اولسه کده یه آخر عمرکده دنیادن کوچمك لابد و بتون عمرکك بر رؤیادن باشقا برشی اولمادیغنی کورمه ك محققدر .

302

درموسم کل بادهٔ کلرنك بخور ،
بانالهٔ نای ونغمهٔ چنك بخور ،
من میخورم وعیش کنم بادل شاد ،
کر تو نخوری من چه کنم سنك بخور .

کل موسمنده ، کل رنکنده شراب ایچ ، نای ناله سیله ، چنك نغمه سیله شراب ایچ ، بن بر نشئه شراب ایچییورم . روحانی ذوق وصفا تحصیل ایدییورم . سن شراب ایچمه یورسه ك بن نه یاپایم زفت ایچ [*]

303

هر که که دلت تنك شود بنك بخور ،
یابك دوقدح بادهٔ کلرنك بخور ،

[*] اصلنده زفت یوقکن مترجم بوکله یی نره دن چیقاردی دیه جکلر ، خیام « طاش یه » دیبور . فقط بز، « شراب ایچمه یورسین بن نه یاپایم طاش یه» دیه حرفیاً ترجمه ایده مه یز.

گر این نخوری آن نخوری ای احمق ،
پس لایق تو سنك بود سنك بخور .

گوکلك صیقیلنجه اسرار یوت، یاخود کارنکنده بربارداجق شراب ایچ، اونی ایچمزسیڭ بونی ایچمزسین احمق حریف سانا لایق اولان زفت‌در ، زفت ایچ . [*]

304

دی کوزه گری بدیدم اندر بازار ،
بر تازه گل لکدهمی زد بسیار ،
وان گل بزبان حال با وی میگفت :
من همچوتو بوده‌ام: مرانیکودار .

دون بازارده بر چوملکجی کوردم یوغوردیغی چاموری متصل تکمه‌لیوردی . او چامور لسان حال ایله اوڭا « بن‌ده سنك کبی بر وجود ایدم ، بنی خوش طوت ، خیرپالامه » دیوردی .

305

گرباده خوری تو با خرد مندان خور،
یا باصنمی لاله رخ خندان خور ،
بسیار مخور ، ورد مکن ، فاش مساز ،
اندك خور وگه گاه خور و پنهان خور.

[*] بوندن اولکی حاشیه عیناً بورادهده تکرار ایدیله بیلیر.

اگر شراب ایچرسه‌ك عرفان واذعان صاحبلریله یاخود لاله یاناقلی و دوداقلرنده تبسم دولاشان برمعشوقه ایله ایچ. چوق ایچمه ، ایچمه‌یی معتاد ایتمه ، آز ایچ ، آره صیره ایچ کیزلی ایچ .

306

می بر رخ دلبران چالاك بخور ،
افعی غمت گزیده تریاك بخور [*]
من میخورم وعیش کنم نوشم باد ،
گرتو نخوری من چه کنم خاك بخور .

شرابی مستثنا کوزللرك یاناقلرندن ایچ. [**] غم ییلانی سنی ایصیرنجه تریاکه ، بن شراب ایچه‌رم ، نشئه تحصیل ایده‌رم، بانا عافیت اولسون؛ سن ایچمه‌یورسه‌ك بن نه‌یاپایم، کبر!

307

وقت سحرست خیز ای ساده‌پسر ،
پر باده لعل کن بلورین ساغر ،
کین یکدم عاریت در این دیر فنا،
بسیار بجوئی و نیابی دیگر .

[*] غول هوس راهزن ، وافعی غم جانگزا.
[فیضی هندی]

[**] «خیام»‌ك برشرابی‌ده کوزللرك یانان ویاقان یاناقلرنده‌کی صمدانی رنك وآتدر .

لطیف یشیللکی اوزه‌رینه اکیلدیکمز ایرماغك دوداقلرینی اوت بو کوزل چمن ! آه بو ایرماغك اوزه‌رینه خفیفجه اکیل کیم بیلیر بو لطیف صو وقتیله پك دلبر اولمش هانکی دوداغك طوپراغندن نبعان ایدییور !

288

سحر وقتی‌در، ای دلی قانلی قالق ، بلور ساغری، یاقوت رنکلی شراب ایله دولدور. زیرا بو دیر فناده بزه اکره‌تی اولاراق ویریلن بو بر لحظه‌یی چوق آرارسین‌ده بر داها بولامازسین .

308

یکجرعه می ازمملکت جم خوشتر ،
بوی قدح ازغدای مریم خوشتر ،
آه سحری زسینهٔ خماری ،
از نالهٔ بو سعید و ادهم خوشتر.

بر یوتوم شراب، «جمشید» ك بوتون کشورینه مرجح‌در. قدحك قوقوسی «مریم» ك غداسندن داها خوشدر [2] بر دل مستك سینه‌سندن سحر وقتی چیقان اشتیاق وحسرت آهی ، «بوسعید» ك و «ادهم» ك شکوالرینه فائق‌در .

---

[2] حضرت مریم ، اورته‌ده بر زوجی بولوناقسزین کبه قالدیغی وقت، کبه‌لکی کیزله‌مك ایسته‌یه‌رك، یوزینی بر برقع ایله اورتمش و (شرق) ك تنها بر طرفنه چکیلمشدی ؛ مقصدی آجلقدن اولمکدی. بر کون یاپراقسز، قورو بر خورما آغاجنك آلتنده بولوندیغی صره‌ده وضع حمل صانجیلری بردن بره بیچاره «مریم» ی یاقالامشدی. اوزمان «جبرائیل علیه‌السلام» کلدی. «حضرت مریم» ی کدر ایتمه‌مه‌یه و، بردن بره اوزه‌ری غایت لذیذ میوه ایله‌دولان آغاجك میوه‌سیله تغذی ایتمه‌یه دعوت ایتدی.

309

چون حاصل آدمی‌در این دیر دودر،
جز درد دل و دادن جان نیست دگر،
خرّم دل آنکه یکنفس زنده نبود
وآسوده کسی‌که خود نزاد از مادر.

مادام‌که بو ایکی قاپولی [1] دنیاده کوکل دردی آلماقدن وجان ویرمکدن غیری آدامك برحاصلی یوقدر . مسعوددر او

(قرآن) ك « سورهٔ مریم » عنوانلی فصلنك 16 نجی ومتعاقبی آیتلریله « آل عمران » سوره‌سنك 32 نجی آیتنك ترجمه‌لرینه باقیلسین . بو صوکنجی آیتده (ذکریا) نك «مادر باکری» ی اهتمام و صیانتیله احاطه ایتدیکی وذکریا ، کوشهٔ اختفاسنده‌حملنی وضع ایتمش‌اولان «مریم»ی هرزیارته کیتدکجه «مریم»ك یانده یه‌جك بولدیغی‌بیان‌اولونور؛ ذکریا «بویه‌جك سزه نره‌دن کلیور ؟» دیه «مریم»ه صوردیغی وقت «مریم» « هومن عندالله انالله یرزق من یشاء بغیر حساب » یعنی ، « او الله‌دن کلن نعمت‌در . ایسته‌دیکنی، الله بول بول اوزاق ایدر، بسلر.» جوابنی ویربردی. (عمرخیام) ك مراد ایتدیکی غدا ایشته بو غدای مریم‌در. دکل بر قدح شرابی حتی‌قدحك قوقوسنی مریمك بو غداسنه ترجیح ایدیبور. البت بوشراب، روحانی و فکرانی برشراب‌در، که حکیم عمرخیام بوقادار حظ واشتیاق‌ایله ثنا ایدیبور!

[1] ایکی قاپودن مراد مهد ولحددر، آنا رحمندن‌چیقماق صوکرا مزاره کیرمك‌در .

کیمسه که بیر نفس بر حیات اولمامشدر. آسوده‌در او کیمسه، که آناسندن دوغمامشدر. [*]

310

از گردش روزگار بهره در گیر ،
بر تخت طرب نشین، بلب ساغر گیر ،
از طاعت ومعصیت خدا مستغنیست ،
باری تومراد خود ز عالم بر گیر .

جریان حیاتدن وایه‌دار اول، شوق ونشئه تختی اوزه‌رینه اوطور؛ شراب قدحنی دوداغکه گوتور. الله عبادت ومعصیته قارشی مستغنی‌در. باری عالمده مرادکه حظ و ذوق اقتطاف ایتمه‌یه باق[**]

---

[*] زوالی معلم ناجی،
«شرابسز دورامام نشئه‌دن‌ده بیزارم
حسد اورنده‌که آسوده‌در مزارنده!»
دیمشدی .

[**] عینی توصیه‌یی V. Hugo شو مصراعلرده تکرار وتوسیع واسباب موجبه ایله تأیید ایتمشدر :

Hélas! aimez, vivez, cueillez des primevères,
Dansez, riez, brûlez vos cœurs, buvez vos verres,
Comme au sombre océan arrive tout ruisseau,
Le sort donne pour but au festin, au berceau,
Aux mères adorant l'enfance épanouie
Aux baisers de la chair dont l'âme est éblouie,
Aux chansons, au sourire à l'amour frais et beau
Le refroidissement lugubre de tombeau.
(*V. Hugo. Les Pauvres Gens*).

ز

311

ای دل چو حقیقت جهانست مجاز ،
چندین چه خوری تو غم ازین رنج دراز ،
تن را بقضا سپار وبا درد بساز ،
کین رفته قلم زبهر تو ناید باز .

ای کوکل مادام که جهانك حقیقتی بر ظل زائلدن عبارتدر، بو پایانسز رنج ومشقت گردابنه نه‌دن بو قادار کندیکی قاپار قوی ویریرسین ؟ وجودکی طالعه براق ؟ درد ایله اویوش. زیرا قلم تقدیر سنك ایچین نه یازمشسه بر داها سیلینمك احتمالی یوقدر .

312

لب بر لب کوزه بردم از غایت آز ،
تا ازو طلبم واسطهٔ عمر دراز ،
لب بر لب من نهاد وپنهان میگفت ،
می خور که بدین جهان نمی آیی باز .

چوق یاشامه‌نك چاره‌سنی صوروب اوگرنمك ایچون، کمال حرارتله دوداغمی دستینك دوداغنه طایادم اوده دوداغنی بنم دوداغمه یاپشدیراراق کیزلیجه «شراب ایچمه‌یه باق، بو دنیایه بر داها کله‌جك دکلسین» دیدی .

313

از جملهٔ رفتگان این راه دراز ،
باز آمدهٔ کو که خبر پرسم باز ،
زنهار درین سراچه از روی نیاز،
چیزی نگذاری که نمی آیی باز .

بو اوزون یوله [یعنی آخرته] گیتمش اولانلردن بر عودت ایتمش اولان نره‌ده‌در ؟ [گوسترك] . تا که بر خبر صورایم. بر امید و امل سائقه‌سیله، حظوظات عالیه و روحانیه‌كدن، بو سراجقده، [یعنی دنیاده] هیچ برینی ترك ایتمه‌یه غیرت ایت . چونکه تکرار گلمه‌ڭ احتمالی یوقدر .

314

از عمر توچونکه میتر اشد شب وروز،
مگذارکه بر تو خاك باشد شب وروز،
روزوشب خویشتن بشادی گذران،
ای بس که نباشی تو وباشد شب وروز.

مادام، که گیجه‌لرو گوندوزلر عمرك‌دن بوتنارلر[*]. گیجه‌لرك، گوندوزلرك سنی آلداتماسنه، سنی حزن و کدره دوشورمه‌سنه مساعده ایتمه. گوندوزلریکی ، گیجه‌لریکی نشئه ایله گچیر، سن

---

[*] گونلر، گیجه‌لر گلیر، گچرلر، یرلر بنی، خونمی ایچرلر،
دیجور ایله جوبی حدودی مقبر قازار، کفن بچرلر.
ع. ج. — تربهٔ معصومیت

دنیاده آرتیق بولونمادیغك زماندن صوکره ، پك چوق، پك چوق گیجه‌لر و گوندوزلر یاشایاجاق .

315

این چرخ که با کسی نمیگوید راز ،
کشته بستم هزار محمود و ایاز ،
میخورکه بکس عمر دوباره ندهد
هر کس که شد ازجهان نمی آیدباز .

اسرارینی کیمسه‌یه سویله‌مه‌ین بو چرخ ، بیکلرجه « محمود » [1] لری . «ایاز» [2] لری بیرحمانه اولدیرمشدر. شرابی ایچ ، زیرا چرخ، کیمسه‌یی ایکی دفعه یاشاتماز. دنیادن بر دفعه گیدن بر داها گلمز .

316

ای برهمه سروران عالم فیروز ،
دانی که چه وقت می بود روح‌افروز :
یکشنبه ودوشنبه وسه‌شنبه وچار،
پنجشنبه و آدینه و شنبه در روز .

---

[1] (سبکتکین)ك اوغلی وغزنه خاندان حکمدارلرندن ایلك سلطاندر. فلسفی کتاب آلوب صاتمایی ، اوقومایی اعدام ایله تجزیه ، حریت تفکری تحریم و مفکرهٔ اسلامیه بوصورتله سوءقصد ایتمشدر.

[2] « سلطان محمود غزنوی » نك گوزده‌سی ایدی . عادی بر کویلو اولدیغی حالده دولت منصبلرینك اڭ یوكسكنه واصل اولمشدی .

ای بوبوکلرك فرقنده اولان ! شراب نه وقت روحه ذوق ونشئه وریر بیلیرمیسین؟ بازار ، بازارایرته‌سی، صالی، چهارشنبه ، پنجشنبه ، جمعه ، جمعه ایرتسی کونلری .

317

ای خوش نظر غمزه‌گر رنك آمیز ،
بنشین و هزار فتنه بنشان و مخیز ،
تو حکم همی کنی که در من منگر ،
این حکم چنان بود که کج داروم‌ریز .

ای کوزل باقیشلی ، غمزه‌گر و متلون دلبر ، اوطور ، یوکسك قامتك ، دل‌آشوب اطوار و رفتارکله کوکلمده بیك هیجان و خلجان قیامتی قوپارماماق ایچین قالقمه . سن، بانا باقما دیه متصل امر ایدیورسین، بو حکم، بارداغك آغزینی آشاغی چویر و ایچنده‌کنی دوکمه دیه‌یه بکزر .

318

با تو بخرابات همی گفتم راز ،
به ز آن که کنم بی‌تو به‌محراب نماز ،
ای اول و آخر همه‌خلق توئی ،
خواهی تو مرا بسوز و خواهی بنواز.

سنکله برابر میخانه‌ده بولونوب سانا گیزلی فکرلریمی سویله‌مه‌یی ، سنسز محراب اوکنده نماز قیلمایه ترجیح ایده‌رم . [*] ای موجوداتك اول و اخری ، سن ایسترسن یاق، ایسترسه‌ك تلطیف ایت.

[*] سینه صاف اولسون همان ریب و ریادن زاهدا
الده تسبیحه بدل جام اولسه ده مانع دکل . - ندیم -

319

با مردم پاکباز وعاقل آمیز ،
ازنا اهلان هزار فرسنك گریز ،
گر زهر دهد تراخردمند بنوش
ورنوش رسد زدست نا اهل بریز.

ناموسلو و عاقل آدملرله الفت ایت ، نا اهللردن بیك فرسخ اوزاغه قاچ . عقللی آدم سانا زهر بیله ویرسه ایچ، نا اهل سانا بال بیله ویرسه دوك .

320

برروی گل از ابر نقابست هنوز ،
در طبع دلم میل شرابست هنوز ،
درخواب مرو چه جای خوابست هنوز ،
جانا می خورکه آفتابست هنوز .

کلك یوزنده هنوز بولوطدن نقاب موجود ، کوکلمده هنوز شرابه میل وار . یاتمایه کیتمه ، اویومانك هنوز وقتی دکل ، ای جانان ، شراب ایچ ، کونش هنوز افقده‌در .

321

بازی بودم پریده از عالم راز ،
تابوکه رسم من از نشیبی بفراز ،
اینجا چونیافتم کسی محرم راز ،
زان درکه در آمدم برون رفتم باز.

داها یوکسك برمقامه ایریشه‌یم دیه‌سرائر عالمندن اوچمش بر آغاجه ایدم؛ بورادهٔ محرم راز برکیمسه‌یی بولامایجه کیردیکم قاپی‌دن تکرار چیقدم ، کیتدم .

322

حکمی که از او محال باشد پرهیز ،
فرموده و امر کرده کزوی بگریز ،
آنگاه میان امر ونهیش عاجز ،
درمانده جهانیان که کج دار ومریز .

سن بزی ، اجتنابی ممکن اولمایان بر حکم ایله باغلادك . صوگرا بنه‌حکم‌وامر ایدیورسین،«اوندن توقی ایت» دییورسین. زواللی بنی بشر بوامر ونهیك آره‌سنده عاجز و متحیر قالمشدر . بو کیفیت ، بارداغك آغزینی آشاغی چویرمه‌یی امر وایچنده‌کنی دوکمه‌یی نهی ایتمك کبی‌در . [1]

323

رفتند وزرفتکان یکی نامدباز ،
تاباتو بگوید سخن ازپردهٔ راز ،

[1] حضرت خیام ، بوراده‌ده. جسمانی مکافات و مجازات اخرویه اعتقادیله اکله‌نیور . بزی کناه ایشله‌مه‌یه سوق ایدن سائق ، اللهدن اولدیغی کبی او سائقه تابع اولماماق امری‌ده اللهدن‌در ، بو حالده بر طرفدن صو دولو بارداغی‌باش آشاغی چه‌وبردیك ، دیکر طرفدن ایچنده‌کی صویی دوکمه امری‌ویرمك منطقسزلق دکلیدر ؟ دیمك ایسته‌یور .

کارت زنیاز میکشاید، نه‌نماز ،
باری چه‌بود نماز بی‌صدق ونیاز .

کیندیلر و کیدنلردن هیچ بری کیری دونمه‌دی، که اسرار پرده‌سی‌نك آرقه‌سی‌حقنده‌سانا برسوزسویله‌سین. [ای صوفو] سنك ایشك نماز ایله دکل نیاز ایله یولنه کیرر . صدق و نیاز اولماقسزین نماز نه‌یه یارار ؟

324

رو برسر افلاك جهان خاك انداز ،
می میخور وگرد خوبرویان میتاز ،
چه‌جای عبادتست وچه جای نیاز ،
کز جمله روندکان یکی نامدباز .

هایدی ! جهان فلکلرینك باشنك اوستنه طوپراق آت [*] شراب ایچ وکوزل یوزلولرك، کوزل اوزلولرك اطرافنده قوش، مادام که کیدنلردن هیچ بری عودت ایتمه‌دی ، نیاز وعبادتدن بحثك نه یری وار؟

325

گر گوهر طاعق نسفتم هرگز ،
گر گرد گنه زرخ نرفتم هرگز،
نومید نیم زبارگاه کرمت ،
زیرا که‌یکی‌را دو نگفتم هرگز .

[*] یعنی بونلری هیچه صای ، بونلره اهمیت ویرمه .

واقعا طاعت ایجینی اصلا دله‌دم، کناه توزنی یوزمدن اصلا سیلمه‌دم؛ بوندکله برابر بارکاه کرمکدن امیدسز دکلم؛ زیرا اصلا بره ایکی دیمه‌دم.

326

کردیم دگر شیوهٔ رندی آغاز،
تکبیر همی زنیم در پنج نماز.
هرجا که صراحیست مارا بینی
گردن چوصراحی سوی آن کرده دراز.

رندلك شیوه‌سنه تکرار باشلایورز، بش وقت نمازك جانه اوقویورز. [*] نره‌ده بر صراحی بولونورسه صراحی بونی کبی بوینمزك اوكا دوغرو اوزاندیغنی کوروسین.

327

ما لعبتکانیم وفلك لعبت‌باز،
از روی حقیقتی نه‌از روی مجاز،
بازیچه همی کنیم بر نطع وجود،
رفتیم به‌صندوق عدم یك یك باز.

بز قوقله‌لرز، فلك، قوقله اوینانجی‌در. بو بر مجاز دکل، بر حقیقتدر. دامه تخته‌سی اوزه‌رنده، هپمز اویونجاقلرز. [اویون اویناندیقدن صوکره] بربرز عدم‌صندوغنه کیره‌رز.

[*] «تکبیر کردن بر دوستی» فلان» فلانك دوستلغندن تماماً یوز چویرمك، آرتق آدینی ایشیتمك ایسته‌مه‌مك دیمكدر. کوکلدن، نفرت وشدتله، چیقارماق دیمكدر.

328

می پرسیدی که‌چیست آن نقش مجاز،
گر بر گویم حقیقتش هست دراز،
نقشیست پدید آمده از دریائی،
وانگاه شده بقعر آن دریا باز.

دنیانك بونقش‌ونکاری نه‌در دیه صوردك: اگر اونك حقیقتنی سویله‌مك ایسته‌سه‌م اوزون اولور. او بر دریادن کلمش بر نقش‌در، که حمان ینه او دریانك قعرینه تکرار کیده‌جكدر. [1]

[1] Ernest Bersot نك شو سطرلرنی‌ده اوقویك: «انسانلر، عمانك سطحنده بلیرن هوا قابارجقلری‌درلر، بونلرك طالعلری مختلف‌در. بعضیلری، کیجه‌لری، بولوطلر آلتنده تولد ایدرلر، هیچ برضیای‌شمس اونلری زیارته کلمز، کندیلرنی داها مسعودظن ایدن بعضیلری کوندوزك نورمنعکسیله پارلارلر. فقط جمله‌سنك عاقبتلری بردر. بونلر تولد ایدر ایتمز یاروزکارك یاخود بر دامله صویك صدمه‌سیله پاطلار، سونرلر وبونلری تشکیل ایدن آزاجیق هوا فسحت‌ایچنده ناپاب‌اولور.» Taine، طبیعتی معظم بر فجر شمالی‌یه بکزه‌تیر: «جهان‌شمول بر جریان، لاینقطع سونمك وتکرار اشتعال ایتمك‌ایچون وآنجاق بونك‌ایچون فروزان‌اولان، بتمزدوکنمز فجر کاذبلر، دنیانك ذی‌حیات کوچوك فجر کاذبلرده، یعنی بزلرده متجلی ومنعکس سجیه‌لری ایشته‌بونلردر» دیر. [تمزك بوفقره‌سنك فرانسزجه اصلی طبع ثانی مقدمه‌سنده موجوددر صحیفه 86 یه باقك].

329

ماعاشق و آشفته ومستيم امروز ،
در كوى بتان باده پرستيم امروز ،
ازهستىٔ خويشتن بكلى رسته ،
پيوسته بمحراب الستيم امروز .

بز بو كون عشق و محبته مسخر و دلمست ، صنملرك معبدنده جمشيد آيينى اجرا ايديورز ، شراب ايچيورز . بو كون ، كندى وارلغمزدن تماماً آيرلمش و «محراب الست» ه ، محراب ازليت و ابديته متوجه بولونيورز .

330

معشوق، كه عمرش چوغمم باد دراز ،
امروز زنو تلطفى كرد آغاز ،
بر چشم من انداخت دمى چشم وبرفت ،
يعنى كه نكوئى كن و درآب انداز .

معشوقه‌م - عمرى غمم كبى اوزون اولسون ! - بو كون يكى بر لطفكارلق كوستردى . كوزلريمه بر نظر عطف ايتدى يعنى «ايلك ايت ده صويه آت » حكمنى اجرا ايتدى .

331

وقت سحرست خيز اى مايهٔ ناز ،
نرمك ، نرمك ، باده خور وعود نواز ،

آنها كه بخوابند ندانندى راز ،
زانها كه شدند كس نمى آيد باز .

سحر وقتيدر اى ناز و عشوه مايه‌سى ، قالق ، آزار آزار شراب ايچ و عود چال زيرا اويقوده اولانلرك هيچ برى سره واقف دكلدى ، رحلت ايتمش اولانلرك هيچ برى برداها عودت ايتميه‌جك .

س

332

اى واقف اسرار ضمير همه كس ،
درحالت عجز دست گير همه كس ،
يارب تومرا توبه‌ده وعذر پذير ،
اى توبه‌ده وعذر پذير همه كس .

اى هر كسك ضميرنده‌كى سرلره واقف اولان ، اى دوشنلرى اليدن طوتوب قالديران ، بانا توبه ايتمك اقتدارى وير وعذريمى قبول ايت ؛ اى الله ، اى سن كه هر كسه استغفار ايتمك قوتى ويرير وهر كسك عذرينى قبول ايدرسين .

333

آغاز دوان كشتن اين زرّين طاس ،
وانجام خرابىٔ چنين نيك اساس ،
دانسته نميشود بمعيار عقول ،
سنجيده نميشود بمقياس قياس .

بو آلتون طاسك [يعنى سمواتك] دوغه‌يه باشلاماسى و بويله اينيادك عاقبت خرابيسى عقل معياريله بيلينمز و قياس مقياسيله تعيين ايديلمز . [*]

334

مرغى ديدم نشسته بر بارهٔ طوس ،
دربيش نهاده كلهٔ كيكاووس ،
با كله همى گفت كه افسوس، افسوس ،
كو بانك جرسها و كجا نالهٔ كوس ؟

طوس شهرينك قلعه‌سى اوزه‌رنده و « كيكاووس » ك قورو قفاسى اوكنده قونمش بر قوش گوردم. قفايه، افسوس، افسوس جرس‌لرك ولوله‌لرى نه اولدى؟ كوس‌لرك، نقاره‌لرك ناله‌لرى نره‌ده؟ ديبوب دوريبوردى .

335

از حادثهٔ زمان آينده مپرس ،
وزهرچه رسد چونيست پاينده مپرس ،
اين يكدم نقدرا غنيمت مى‌دان ،
ازرفته منديش و زآينده مپرس .

كله‌جك زمانك حادثه‌سندن صورمه ، مادام كه هيچ برى پايدار دكلدر، هروقوعه گلندن ده صورمه؛ حال حاضرك برنفسلك

---

[*] ما ز آغاز و ز انجام جهان بى خبريم
اول و آخر اين كهنه كتاب افتادست. [گليم]

مدت عمرينى غنيمت بيل، كيده‌نى دوشونمه، كله‌جكى صورمه.[*]

ش

336

ازنامده‌ها زرد مكن چهرهٔ خويش ،
وزآمده‌ها آب مكن زهرهٔ خويش ،
بردار زدنياى دنى بهرهٔ خود ،
زان پيش كه دهر بر كشد دهرهٔ خويش .

وقوعه كلمه‌مش شيلرك دوشونجه‌سيله يوزكك رنكنى صارارتمه ؛ وقوعه كلمش شيلردن قورقما. دهرسنك اوزه‌ريكه دهره‌سنى چكمه‌دن اول دنياده حظوظات عاليه‌دن نصيبكى آل.

---

[*] Réveille-toi et combats يعنى اويان و اوغراش عنوانلى كتابك مؤلفى عينى فكرى شو سطرلرده افاده ايتمشدر:

Vivre dans le présent en oubliant le passé et sans préoccupation de l'avenir, voilà le secret de la divine enfance et de la jeunesse persistante.

مألى شودر : ماضى‌يى اونوتاراق واستقبال ايچون انديشه‌ده بولونماياراق حالده ياشاماق، ايشته صمدانى چوجوقلغك وپايدار كنجلكك سرى . [كتاب مذكور . صحيفه : 70]

شاعر وحساس De Musset ايسه بافكرز نه ديبور :

Tout ce qui était n'est plus; tout ce qui sera n'est pas encore. Ne cherchez point ailleurs le secret de nos maux.

[گويو (سوسيولوجيا نقطهٔ نظرندن صناعت) صحيفه 287]

اوکیمسه‌لرکه بیاض کموشی وصاری آلتونی ادخار ایتدیلر و اوکیمسه‌لر
آلتونلرینی صاچدیلر...

337

پندی دهمت اگر بمن داری گوش ،
ازبهر خدا جامهٔ تذویر مپوش ،
عقبا همه ساعتست ودنیا یکدم ،
ازبهر دمی ملك ابدرا مفروش .

نه دیکلرسه‌ك سانا بر نصیحت ویره‌یم : الله عشقنه ریاکارلق لباسی کیینمه ، عقبا ابدی‌در ، دنیا برلحظه‌در ، بر لحظه مقابلنده کشورابدی صاتمه .

338

تاچند کنم عرضهٔ نادانئ خویش ،
بگرفت دل من ازپریشانئ خویش ،
زنار مغانه برمیان خواهم بست ،
دانی زچه چیز ؟ ازمسلمانئ خویش .

جهلمدن ، نه‌زمانه قادار بحث ایده‌یم ؟ کندی پریشانلغمدن یورکم مضطرب‌در . بله موغ‌لرك [2] زنارینی باغلایاجاغم ، بو نه‌دن بیلیرمیسین؟ کندی مسلمانلغمك نوع وطبیعی مقتضاسندن.

339

خیام اگر زباده مستی خوش باش ،
باساده رخی اگر نشستی خوش باش ،

---

[2] مغ ، موغ = آتش پرست .

305

چون عاقبت کار جهان نیستی است ،
انگار که نیستی چو هستی خوش باش .

ای خیام اگر باده ایله مست ایسه‌ك [ایچ] عافیت اولسون! اگر گل یاناقلی بر گوزل ایله اوطوریورسه‌ك اوطور ، اکلن، مبارك اولسون! مادام که جهانك عاقبتی یوقلقدر ، وار ایکن ده کندیکی یوقسین قیاس ایت، حظوظات عالیه‌دن محتنم اولمایه‌باق.

340

درکارگه کوزه گری رفتم دوش ،
دیدم دوهزار کوزه گویا وخموش ،
هریك بزبان حال بامن گفتند ،
کو کوزه گر و کوزه خر و کوزه‌فروش ؟

دون بر دستی یاپیلان یره گیتدم . ایکی بیك دستی گوردم ، بعضیلری سویله‌یوردی ، بعضیلری ساکتدی. هربری بانا زبان حال ایله شویله سویله‌دیلر : نره‌ده دستی یاپان ، نره‌ده دستی صاتین آلان ، نره‌ده دستی صاتان ؟ [1]

---

[1] جمله‌مز طوپراقدن گلدك، طوپراغه رجوع ایدیورز، عمان خلقتده جمله‌مزك طوپراغمز عصرلرجه چالقانیور، بدنمزك اجزاسی مختلف و متخالف شیلرك عناصر اعمالیه‌سنی تشکیل ایدیور . بو دستیلر « خیام »ه صوریور : هانکیمز، دستی یاپانك ، هانکیمز دستی آلانك ، هانکیمز دستی صاتانك اجزای بدنندنز ؟ دیورلر .

341

سرمست بمیخانه گذر کردم دوش ،
پیری دیدم مست وسبوئی بردوش ،
گفتم زخدا شرم نداری ای پیر ؟
گفتا کرم ازخداست رو باده بنوش .

دون سرمست اولاراق میخانه‌دن کچدم ، اوموزنده بر شراب دستیسی کوتورن مست بر اختیار کوردم ، دیدم ای اختیار! سن الله‌دن اوتانمازمیسین؟ جواب ویردی: کرم الله‌دندر، هایدی باده ایچمه‌یه باق .

342

غم چند خوری بکار نا آمده پیش ،
رنجست نصیب مردم دور اندیش ،
خوشباش وجهان تنك مكن بردل خویش ،
کز خوردن غم قضا نگردد کم وبیش .

حصول بولمایان ایش ایچین نه‌زمانه قادار غم ییه‌جکسین . آنی بی فضله دوشونلرك نصیبی زحمت وعذاب جاندر؛ مستریح اول، جهانی کوکلکه زندان ایتمه. زیرا غم یمكله طبیعتك ازلی وابدی حکم وقانونلرنده هیچ بر تبدل حاصل اولماز، نه آزالیر، نه چوغالیر .

343

می را که خرد خجسته دارد پاسش ،
او آب حیاتست ومنم الیاسش ،

هین قوت دل وقوّت روحش خوانم ،
چون گفت خدا منافع للناسش .

عقلی باشنده بر آدمك تقدیر ایته‌جکی بیله‌یکی شراب، «آب حیات»در، بن او «آب حیات»ك «الیاس»ی یم [1]. بن اونا، کوکل غداسی و روح قوتی دیرم : چونکه شرابده ناس ایچین نفع [2] بولوندیغنی الله سویله‌مشدر .

344

جامیست که عقل آفرین میزندش ،
صد بوسه زمهر بر جبین میزندش ،
وین کوزه گردهر چنین جام لطیف ،
میسازد وباز بر زمین میزندش .

---

[1] الیاس‌دن مراد «خضر الیاس»در، که عنعنه‌یه کوره ، صوفی ایچنلرك جاودانی حیات ایله معمر اولدیغی بر منبع بولمش و صوندن قانه قانه ایچمشدر . آب حیات وراء ظلماتده ایمش؛ خضر، ظلماتی کچمش، آب حیات منبعنه وارمش. ظلمتلردن کچه‌رك نورعالمنه واران هرفرد وهر ملت آب حیاته‌ده ، تاب حیاته‌ده واصل اولمش اولمازمی ؟

[2] بوراده عمر خیام ، (قرآن)ده سورهٔ بقره‌نك 219 نجی آیتنه تلمیح ایدییور؛ او آیة شودر : یسألونك عن الخمر والمیسر قل فیهما اثم کبیر ومنافع للناس الخ . معناسی «شراب وقومار حقنده سندن رأی سورارلارسه دی که اونلرده بیوك کناه وخلق ایچین منافع واردر؛ فقط ضررلری نفعلرینه غالب در.» دیمکدر .

ع. ج.

انسان، عقلك يكنديكى وهيجان حيراتيله آلتندن اوبديكى بر جام‌در ايشه باقك كه بويله بر جام لطيفى ، كوزه گردهر، وجوده كتيرديكدن صوكره يره چارپار ، قيرار . [*]

345

مى گرچه حرامست مدامش مينوش ،

بانغمه وچنك صبح وشامش مينوش ،

---

[*] جام‌دن مراد ايتديكى انسان‌در. (ابو العلاء المعرى) نك شو قطعه‌سى‌ده ، (خيام) داها دنيايه كلمه‌مش بولونديغى بر زمانده بونى تصريح وترنم ايتمشدر :

ضحكنا وكان الضحك منا سفاهة

وحق لسكان البسيطة ان يبكوا

تحطمنا ريب الزمان كأننا

زجاج و لكن لا يعاد له سبك .

كه مآلى شودر : گولدك ، گولمه‌مز بينمزلكمزدن‌در ؛ بر يوزينك سكنه‌سى اغلاسه‌لر دوغرو اولور . تلون زمان بزى شيشه كبى قيرار؛ فقط بوشيشه‌نك تعمير واحياسى امكانى يوقدر.»

Lamartine ك Le Désespoir عنوانلى منظومه‌سى‌ده الهه اطاره اولونمش بو نوعدن آجى فرياده وسئلرله دولودر، ازجمله بو منظومه‌نك شو ايلك سطرلرينى كورك :

Lorsque du créateur la parole féconde
Dans une heure fatale eut enfanté le monde
Des germes du Chaos,
De son œuvre imparfaite il détourna sa face
Et d'un pied dédaigneux le lançant dans l'espace,
Rentra dans son repos.

جامى زمى لعل گرت دست دهد ،

يك قطره رها مكن تمامش مينوش .

شراب هرنه قادار نهى اولونمشده‌ده، سن على الدوام ايچ، ترغلر ورباب سسلرى آره‌سنده صباح و اقشام ايچ ؛ الكه ياقوت كبى شراب ايله طولو بر قدح دوشرسه بر قطره‌سنى دوكه تمامنى ايچ . [*]

346

هفتاد ودو ملتند در دين كم وبيش ،

از ملتها عشق تو دارم درپيش ،

چه كفر ، چه اسلام، چه طاعت، چه كناه ،

مقصود توئى بهانه بردار ازپيش .

دينده انسانلر ، آشاغى يوقارى يتمش ايكى ملته آيريلمشدر ؛ بن او ملتدن اولمايى اختيار ايتدم، كه پيغمبرى سنك عشق ومحبتك‌در ، سانا اشتياق‌در . كفر نه‌در ؟ اسلام نه‌در ؟ طاعت نه‌در ؟ معصيت نه‌در ؟ مقصد سنسين بهانه‌يى اورته‌دن قالديز .

---

[*] مترجم خيام نيقولانك روايتنه كوره ، شراب قدحى دوداغه كوتورمه‌دن اول برقطره‌سنى يره دوكمك عادت‌قديمى حالا (ايران)ده وارمش . بو ، سخاكارلغه و عينى زمانده بارداغك محتويسنك صوك داملاسنه قادار ايچيله‌جكنه علامت ايمش . «خيام» ، بوعادته رعايت ايتمه ديبور .

وللارض من كأس الكرام نصيب ! مصراعنى خاطرلاتير.

347

یك یك هنرم ببین و کنه‌ده‌ده بخش ،
هر جرم که رفت حسبةً لله بخش ،
ازبادهوا آتش کین‌را مفروز ،
مارا بسر خاك رسول الله بخش .

هنرلریمی برر برر صای، کناهلریمی اونار اونار عفوایت. ایشلنمش هر جرمی حسبةً لله باغیشلا ، احتراص روزکارله کین آتشنی آلولندیرمه ، رسول اللهك طوپراغی شرفنه بزه عفو وصفح ایله معامله ایت. [1]

ف

348

می درقدح انصاف که جانیست لطیف ،
درکالبد شیشه روانیست لطیف ،
لایق نبود هیچ گران همدم من ،
جز ساغر باده کان گرانیست لطیف .

حق‌الانصاف، شراب، قدح ایچنده‌لطیف برجاندر،شیشه‌نك بدننده شراب ، بر روح لطیف‌در ؛ هیچ بر آغیر روحلی بانا همدم اولمایه‌لایق دکلدر؛ شراب شیشه‌سی مستثنا؛ چونکه او هم جسم‌در ؛ هم روح‌در . [2]

---

[1] بو استهزاکار بر رجادر، که (خیام) ه قارشی «بیره خبیث زندیق!» دیه کوپورن خام ارواحلره توجیه اولونیور.
[2] (خیام) ، بوراده ایکی معنالی اولان گران کلمه‌سیله

ك

349

ای چرخ فلك نه‌نان شناسی نه نمك ،
پیوسته مرا برهنه سازی چوسمك ،
از چرخ زنی چو خلق پوشیده شود ،
پس چرخ‌زنی به ازنوای چرخ فلك .

ای چرخ فلك نه اكمك حق بیلیرسین نه طوز حق. دائما بزی بالیق کبی عریان براقیورسین . مادام‌که بر قادینك چیقریغنك چرخی خلقك عریان وجودینی اورتیور ؛ بو حالده برقادینك چیقریغنك‌چرخی، ای چرخ‌فلك، سندن داهاایی‌در.

350

خیام زمانه از کسی دارد ننك ،
کو در غم ایام نشیند دلتنك ،
می خور تو در آبکینه باناله‌ٔ چنك ،
زان پیش که آبکینه آید برسنك .

ای خیام ، دنیا غمیله کوکلی صیقیندی ایچنده طوتان کیمسه‌دن زمانه اوتانیر . بلور [1] ، طاشه چارپیلمادن اول رباب نغمه‌لریله بلور ایچنده ایچ .

اویناییور ، اوچنجی مصراعده آغیر روحلو ، سوعمز دیمك اولدیغی حالده دوردنجی مصراعده گران کلمه‌سی کثیف صلب، آغیر دیمك‌در .
[1] حیاتی ، نازك و چابوق قیریلیر اولماسی سببیله، بلور شیشه‌یه بکزه‌تیور .

351

کر گل نبود نصیب ما خار اینك ،
ورنور بما نمیرسد نار اینك ،
ورخرقه وخانقاه وشیخی نبود ،
ناقوس وکلیسا و زنار اینك .

اکر نصیبمز گل اولمازسه دیکن حاضردر؛ اکر نور بزه واصل اولمازسه نار حاضردر. خرقه ، تکیه ، شیخلق یوقسه چاك کلیسا ، زنار حاضردر .

352

گر صلح نیابم زفلك جنك اینك ،
ورنام نکو نباشدم ننك اینك ،
جام می ولعل ارغوان رنك اینك ،
آنکس که نه‌میخورد سروسنك اینك !

اکر فلك بنمله صلح ایتمزسه جنك حاضردر، اکر ایی آد بولامازسه‌م فنا آد حاضردر . ای خیام ایشته ارغوان رنکلی قیرمزی شراب ، ایچمه‌ین ایچون ایشته باش ، ایشته طاش.

353

هین صبح دمید ودامن شب شد چاك ،
بر خیز و صبوح زن چرائی غمناك ،
می نوش دلا که صبح بسیار دمد ،
او روی بما کرده وما روی بخاك .

ایشته شفق سوکدی ، کیجه‌نك أتکی ییرتیلدی ، قالق ، صبوح ایچ. نیچین کدرلی سین . ای کوکل شراب ایچ، زیرا بر چوق صباحلر آچیلاجاق و یوزینی بزه چویره‌جك ، فقط بزم یوزمز طوپراغه چویرلمش بولوناجاق !

ل

354

این صورت کون جمله نقشست وخیال ،
عارف نه بود هر که نداند این حال ،
بنشین قدح باده بنوش وخوشباش ،
فارغ شو ازاین نقش وخیالات محال .

بو دنیاده هرنه‌وارسه جمله‌سی بر نقش خیالدر، بو حالی بیلمه‌ین کیمسه عارف دکلدر. اوطور، شراب قدحنی بوشالتمه‌یه وکیفکه باق . ثبوت وثباتی محال اولان بو نقش و خیاللرك اندیشه‌لرندن واز کیچ .

355

باسروقدی تازه تر از خرمن گل ،
از دست مده جام می ودامن گل ،
زان پیش که ناگه شود ازباد اجل ،
پیراهن عمرتو چو پیراهن گل .

سرو بویلو وبکی آچلمش گل‌دن‌داها تازه معشوقه کله شرابك قدحنی وگلك أتکنی الکدن براقمه. عمرکك کوملکی ، گلك

گوملکی کبی ، اجل روزکاریله ، پارچه پارچه ایدیلەدن اول بونی یابمەیه باق .

336

چند ازغم وغصهٔ جهان قالا قال ،
بر خیز وبشادی کذران حالا حال ،
از سبزه چو شد روی زمین رنگارنگ
درکش می لعل ازقدح مالا مال .

جهانڭ غمندن ، غصەسندن نه زمانه قادار شکایت ایدوب دوراجاقسین؟ قالق: هردقیقەکی سرور ونشەایله کچیر. یریوزی باشدن باشا یشیل لکلرله دوناندی ، یاقوت کبی شرابله آغزینه قادار دولو قدحی باشکه دیك .

337

در سر مکذار هیچ سودای محال ،
می خور همه دم زساغر مالامال ،
با دختر رز نشین وعیشی میکن ،
دختر بحرام به که مادر بحلال .

اولامایاجاق شیئڭ سوداسنی باشکه اوغراتمه . بوتون سنه . شراب ایچ وداعما ساغرڭ دوب دولو اولسون! اوزوم قیزی ایله اوطور ، اکلن : قیزله ، حرام اولاراق ، هم بزم اولماق ، آناایله حلال اولاراق هم بزم اولماقدن ایی‌در . [1]

---

[1] بوراده شرابه دختر رز وبنت العنب اسملری ویرلش

338

اسرار حقیقت نشود حل بسؤال ،
نه نیز بدرباختن نعمت ومال ،
تاجان نکنی ، خون نخوری پنجه سال ،
ازقال ترا رو ننماید بحال .

حقیقتڭ سرلری نه اوته کندن بریکندن صورماقله ، نەده نعمت ومال فدا ایتمکله حل اولونماز ؛ اللی سنه جان توکتمەدیکجه قان یوتمادقجه «قال»دن «حال»ه کیدن یول سنڭ ایچون آچیلماز .

339

می بر کف من نه وبرآور غلغل ،
بانالهٔ عندلیب وصوت بلبل ،
بی نغمه اگر روا بدی می خوردن ،
می ازسر شیشه مینکردی غلغل .

شراب کاسەسنی بڭا آوجمه قوی ، نغمه‌کی عندلیب نالەسنه ، بلبل زمزمەسنه قاریشدیر ؛ اگر نغمەسز شراب ایچمك جائز اولسه‌یدی ، شیشەیه شراب دولدورولورکن شراب ، شیشەنڭ آغزنده غلوغلو آهنکنی حصوله کتیرمزدی .

اولماسی اوزمزینه قورولو برلفظ اویونی وار . شراب اوزومڭ قیزی اولونجه اوزوم آنا اولماق طبیعی‌در . حرام اولان قیز یعنی شراب ، حلال اولان آنادن یعنی اوزومدن داها ایی‌در . دیور . شراب بوصەسز اوزومدر ؛ خیام روح ایستەیور ، بویوك بر قسمی آنیلماق اقتضا ایدن غدالر ایستەمەیور . ع. ج.

360

کس خلد وجحیم را ندیدست ای دل،
گویی که از آن جهان رسیدست ای دل؟
امید وهراس ما بجز نیست کز آن ،
جز نام ونشانی نه پدیدست ای دل .

ای کوکل، جنتی وجهنمی کورن کیمسه یوقدر. ای کوکل اوجهاندن دونوب کلش اولان کیمسه وارمیدر؟ بزم امیدلرمزك وقورقولرمزك اساسی و موضوعی اولان شی آدندن باشقا بر شیئی بولونمایان برموهومدن، بر اسم بی مسمادن عبارتدر .

361

از خالق کردکار و از رب رحیم ،
نومید مشو بجرم عصیان عظیم ،
گرمست وخراب مرده باشی امروز ،
فردا بخشد بر استخوانهای رمیم .

ایشلنمش بویوك کناهدن دولایی ، شفقتلی تا کری‌دن ، مرحمتلی مولادن امیدیکی کسمه . بوکون مست و خراب اولاراق ئوله‌جك اولسه‌ك ده ، یارین سنك چوروك کمیکلریکه باغیشلار ، مغفرت ایدر .

362

ای مفتی شهر از تو پرکار تریم ،
با این همه مستی از تو هشیارتریم ،

تو خون کسان خوری وما خون رزان ،
انصاف بده کدام خونخوار تریم ؟

ای شهرك مفتیسی، بز سندن داها زیاده چالیشقانز، بوتون یومستلکمزله برابر سندن داها زیاده عقلمز باشمزده‌در. سن انسانلرك قانی ایچیورسین بز اوزوملرك قانی ایچیورز. انصاف ایت ، هانکیمز داها زیاده خونخوارز ؟

363

آن به که بجام باده دل شاد کنیم ،
وز آمده و گذشته کم یاد کنیم،
وین عاریتی روان زندانیرا
یك لحظه ز بند عقل آزاد کنیم .

عاقلانه حرکت، شراب کاسه‌سیله کوکلمزی شنلدیرمکدر، کلوب کچمشك یادیله چوق ذهن یورماماقدر . بزه اودونج ویریلن وبزده محبوس اولان روحی، بر لحظه اولسون، عقل بندندن آزاد ایتمکدر .

364

آن لحظه که از اجل گریزان گردم ،
چون برك ز شاخ عمر ریزان گردم ،
عالم بنشاط دل بغربال کنیم ،
زان پیش که خاك بیزان گردم .

اجلك الندن قاچیرایله‌یکم برقاچ لحظه‌یی، قوبمش یاپراق

كبی، عمر آغاجندن درشوردم، طوپراغم قالبوردن كچیرلهدن اوّل بیوك برنشاط وسرور قلب ایله كائناتی قالبوردن كچیرمه‌لم! [1]

365

این چرخ فلك كه ما در او حیرانیم ،
فانوس خیال از او مثالی دانیم ،
خورشید چراغ‌دان وعالم فانوس ،
ما چون صوریم واندر او گردانیم

ایچنده سرسم اولدیغمز بو چرخ فلكی ، بر فانوس خیاله بكزه‌تیرم . كونش چراغ‌در ، عالم فانوس‌در؛ بز او فانوس ایچنده دونن صورتلرز .

366

یارب تو گلم سرشتهٔ من چه كنم ،
پشم وقصبم تو رشتهٔ من چه كنم ،
هر نیك وبدی كه آید از ما بوجود ،
تو بر سر من نوشتهٔ من چه كنم

یارب بنم طوپراغمی سن تركیب ایتدك ، بن نه یاپایم! بوكمی، أیكمی‌سن اگیردك ، سن طوقودك بن نه یاپایم؟ بندن ای ویاكوتو

[1] خیام شونی دیمك ایسته‌یور: یارین طوپراق اولاجاغز طوپراغمز قالبوردن كچیریله‌جك ، أله‌نه‌جك؛ بز داها اول دوراناكم كائناتی قالبوردن كچیره‌لم . یعنی حقیقت وباطلی آییرالم ؛ محاكه وتدقیق قالبورینك اوستنده وآلتنده قالانی كوره‌لم .

هر نه صادر اولورسه جمله‌سنی بنم آلنمه‌سن یازدك ، بن نه یاپایم؟ [1]

367

ای دوست بیا تا غم فردا نخوریم ،
وین یكدم عمر را غنیمت شمریم ،
فردا كه ازین دیر كهن در گذریم ،
با هفت هزار سالگان هم سفریم .

ای دوست كل ، یارینك غمنی یمه‌یه‌لم وبو نفسلك عمری

[1] فرانسز متفكرلرندن M. E. Thiaudière یازار : «ای الله‌ا كرسن نا خدا لرك دوشوندكاری كبی كائناتك میخانیكیت ضروریه‌سی دكلسك ، سن كائناتك ناظم دقتكاری ایسه‌ك ، اثنای حیاتمزده ایشله‌دیكمز كناهلرك جزاسنی بزه نه حق چكدیره‌جكسین ، فقط مانع اولا بیلدیكك حالده بو كناهلری ایشله‌مه‌یه بزی براقدیغكدن [بزی كناه ایشله‌مك استعدادیله یاراتدیغكدن] دولایی بالذات سنی كیم تجزیه ایده‌جك ؟

ایتالیان فیلسوفلردن (Ponponazzi پونپوناچی) شو آچی اعتراضاتی درمیان ایدر: قادر كل اولدیغی وانسانلرك قصورلرنی ازلدن بری كورمش بولوندیغی حالده الله نه‌ایچون انسانلری بو قصورلردن تخلیص ایتمیور . بویله بر احوال انسان ایچون بر كناه اولدیغی حالده ، الله بو احوال ایله كناه ایشله‌مش اولمیورمی؟

(راهب مه‌لیه‌نك وصیتنامه‌سی) عنوانلی كوچوك كتابچه‌ده باقك . Lamartine ك Jocelyn نده شو بیتده اوقویك :

Si c'est Dieu qui l'a fait pourquoi moi qui l'expie?
L'innocent à ses yeux paye-t-il pour l'impie?

غنيمت بيله‌لم . يارين بو كهنه ماناسترد‌ن [دنيادن] كوچديكمز وقت ، بوندن يدى بيك سنه اول كوچنلرك يولداشلرى اولاجاغز.

368

بى باده مباش ناتوانى يكدم ،
كزباده شود عقل ودل ودين خرم ،
ابليس اگر باده بخوردى يكدم ،
كردى دو هزار سجده پيش آدم .

الكدن كليرسه شرابسز بر لحظه دورمه ، زيرا شرابدن عقل ، كوكل و دين نشئه‌له‌نير .
اگر شيطان بر دفعه شراب ايچمش اولسه‌يدى آدمك اوكنده بر دكل ، ايكى بيك سجده ايدردى. [1]

[1] سورهٔ بقره‌يعنى اينك سوره‌سى‌نك 34نجى آيته تلميح ايديور. او آيت شودر: واذقلنا للملائكة اسجدوا لآدم فسجدوا الا ابليس ابى واستكبر الخ معناسى: «(آدم)ه سجده ايدك» ديه ملكلره امر ايتديكمز وقت ملكلر سجده ايتديلر يالكز ابليس آدلى ملك امرمزه اطاعت ايتمه‌دى ، طوپراقدن ياپيلان آدمه سجده ايتمه‌يى عزت نفسنه يديره‌مه‌دى. بو صورتله كافر اولدى» ديمكدر. بر عرب شاعرى ايسه ، بو ابا واستغناسندن دولايى ابليسه بليغ ومحتشم منظوم بر تبجيل نامه يازمشدر. [بو حاشيه‌نك ايلك سطرنده‌كى «اينك» كلمه‌سى براو كوزقماليك تعصبنه طوقونمش و مترجه دشمن جان اولمش ، آلندن كلن فنالقلرى ياپمشدر ، ومترجه بو صورت ترجمه‌خايل بهالى‌يه اوطورمشدر. بوچيك آدام ، رياكار ، اوغورسز بر قاره قوتجى اولمايوب صاحب اخلاص اولسه‌يدى كورديكم تعدالرينه رغماً اسمنى ذكرو تبجيل‌يله ايدردم].

باغيردم : اى كندى كنديسنه دونن سما ، قارانلقده‌كى كوچوك جوجوقلره رهبرلك ايدن مشعله نه‌در؟.. ديدم. سما جواب ويردى: كور بر ادراك !

369

بر خیز و بکوب پای که مادست زنیم،
می در نظر نرگس سرمست زنیم ،
در بیست زدن ذوق ندارد چندان ،
ذوق عجب آن بود که درشست زنیم .

قالق ورقص ایت، تا که بزده آیاقلریکك آهنکنه اللرمزك آهنکنی اویدوره‌لم. شرابی مخمور نرکس [*] لرڭ حضورنده ایچه‌لم . یکیرمی یاشنده ایکن شراب ایچمه‌نك او قادار ذوقی یوقدر، اصل عالی‌ذوق آلتمش یاشنده‌ایکن شراب‌ایچمکده‌در.

370

برخود درکام و آرزو را بستم،
وزمنت هرنا کس وکس وارستم ،
جز دوست چوکس نیست که گیرد دستم ،
من‌دانم و اوچنان که هستم ، هستم .

کندی اوزه‌رینه، مراد وآرزو قاپیسنی قاپادم، بوصورتله ناکس‌لرکده ، کس‌لرکده منتلری آلتندن قورتولدم. مادام که دوست‌دن غیری الیمدن طوتاجاق یوقدر، بن ناصل اولورسه‌م اولایم ، بو آنجاق نمله اونك بیله‌جکمز بر شی‌در .

---

[*] نرکس‌لردن مراد اولونان مائی و کوزل کوزلردر .

371

پیوسته ز گردش فلك غمكینم ،
باطبع خسیس خویشتن در كینم ،
علمی نه كه ازسر جهان بر خیزم ،
عقلی نه كه فارغ زجهان بنشینم .

دنیانك كیدیشندن دائما غملی‌یم، سفیل خلقتمه قارشی دائما كینم واردر. نه‌جهاندن الی چكه‌جك قادار علم وار ، نه‌ده، جهانی هیچ‌اندیشه ایتمكسزین جهانده اوطوراجاق قادارعقلم.

372

درمفرش خاك خفتكان می بینم ،
درزیرزمین نهفتكان می بینم ،
چندان كه بصحرای عدم می‌نكرم
نا آمدكان و رفتكان می بینم .

ارضك اوزه‌رنده اویقوده اولانلار كوروپورم. طوپراغك آلتنده ، نهان اولنلار كوروپورم . عدم صحراسنه باقدقجه هنوز كلمه‌مشلر وكلوب كیتمشلر كوروپورم .

373

بارحمت تو من ازكنه نندیشم،
باتوشهٔ تو زرنجره نندیشم ،
كرلطف توام سفید رو كرداند ،
یكذره زنامهٔ سیه‌نندیشم .

سنك رحمتك واركن كناهمی نه‌ دوشونه‌جكم ، سنك بانا ویره‌جكك آزیغك واركن یول زحمتنی دوشونمم . سنك لطفك بنم یوزیمی آق ایدرسه قاره‌دفتراعمالدن ذره‌قادار قورقمام.

374

تاظن نبری كه از جهان میترسم ،
وزمردن و از رفتن جان میترسم ،
مردن چو حقیقتست زان باكم نیست ،
چون نیك نزیستم از آن میترسم .

ظن ایتمه‌یكزكه جهاندن قورقارم ، و اولمكدن ، جانك كیتمه‌سندن قورقوم واردر . اولمك لابد اولدیغی ایچین اوندن قورقوم یوقدر . قورقوم ایی یاشامامقدندر .

375

تاچند اسیر عقل هر روزه شویم ،
در دهر چه صدساله‌چه یكروزه‌شویم،
درده توبكاسه‌می ازآن پیش كه ما ،
دركارگه كوزه كران كوزه شویم .

نه‌زمانه قادار كونده‌لك عقلمزك اسیری اولاجغز؟ بودنیاده یوزسنه، ویاخود بر كونلك قالامزك نه‌اهمیتی وار؟ سن، وجودمز دستی یاپانلرك امالخانه‌سنده دستی اولمادن اول كاسه‌مزه‌شراب قویغایه باق .

376

تاچند ملامت کنی ای زاهد خام ،
ما رند خراباتی ومستیم مدام ،
تو در غم تسبیح وریا وتلبیس ،
ما با می ومعشوقه مدامیم بکام .

نه‌زمانه قادار بزه طعن وتشنیع ایده‌جکسین ای خام صوفو؟ بز خراباتك اهل دل لری یز وداغا دل مستز. سن تسبیحك ، ریاکارلغك ، ایشتریقه‌نك آرقاسنی براقمازسین ، بز شراب ایله معشوقه ایله داغا برابرز ، مرادمزی اوزره‌یز .

377

تا افسر خان وتاج کی بفروشیم ،
دستار وقصب ببانك نی بفروشیم ،
تسبیح که پیك لشکر تزویراست ،
ناکاه بیك پیاله‌می بفروشیم .

خاقان افسرینی ، کی تاجنی ، صارینی ، ایپك جبه‌یی ، نای آهنکنه بدل صاتالم. تزویر لشکرینك پیکی اولان تسبیحی بر کاسه شراب بدلی اولاراق ویره‌لم .

378

آن روزکه نیست در سر آب تاکم ،
زهری بود از دهر دهد تریاکم ،

زهراست غم جهان وتریا کش می ،
تریاك خورم ززهر ناید باکم .

شراب ایچمه‌دیکم کون ، دهر بانا بان زهر ویرسه زهر اولور . جهانك غمی زهردر، بان زهری شرابدر ، بن بان زهر ییورم، زهردن نه قورقوم اولور؟

379

تاکی زجفای هرکسی ننك کشیم ،
وین آتش روزکار بی رنك کشیم ،
برخیز و غم جهان مخور کر مردی ،
عیداست بیا تامی کلرنك کشیم .

هر کسك ارتکاب ایتدیکی ظلم وجوردن دولایی نه زمانه قادار اوتاناجاغز ؟ بو رنکسز ، مشربسز روزکارك آتشیله نه‌زمانه قادار یاناجاغز؟ اکر آدم ایسه‌ك قالق، جهانك غمنی یه‌مه، بایرامدر ، کل کل ، که کل رنکنده شراب ایچه‌لم .

380

بانفس همیشه‌در نبردم چه کنم ؟
وزکردهٔ خویشتن بدردم چه کنم ؟
گیرم که زمن درگذرانی بکرم ،
زان شرم که دیدی که چه کردم چه کنم ؟

نفسمله داغا مجادله‌ده‌یم، نه‌یاپایم؟ ایتدکارمدن طولایی وجدانم

درد و کدر ایچنده‌در نه‌یاپایم؟ هایدی فرض ایده‌یم، که لطف و کرمکله بنی عفو ایدرسین. بن ایشله‌مش اولدیغم کناهی کوردیککی بیلدیککمدن کوکلده حاصل اولان شرم وحیا عذابنی نه‌یاپایم. [1]

381

جانا من و تو نمونهٔ پرکاریم ،
سرگرچه دو کرده‌ایم و یکتن داریم ،
بر نقطه روانیم کنون دائره وار ،
تا آخر کار سر بهم باز آریم .

سوکیلم ، سن و بن پرکار گیبی‌یز ، هر نه قدار باشیمز ایکی ایسه‌ده وجودمز بردر . شیمدی ایکیمزده دائره‌واری بر نقطه اطرافنده دونیورز . صوکره باشلرمز تکرار بیرلشه‌جکدر .

[1] اکثریا عمر خیام، باشقالرینی مؤاخذه ایتمک ایسته‌دیکی وقت، مؤاخذه‌یه موضوع اولان حالی کندیسنه عطف ایده‌رک کندی کندیسنی مؤاخذه ایدر . نازک واصیل بر اصولدر. عمر خیام ، بو رباعیده اک بویوک و اک متین بر اخلاق پرنسیبنی وضع ایدیور. اخلاقک اک صاغلامی اودر، که جنتی وجهنمی هپ انسانک وجداننه قویار . ایشله‌نیلن کناهی عفو ایتمک حقنی هیچ بر کیمسه‌یه ویرمز . هر دورلو حیدودلغی یاپدیقدن ، جانلر و وجدانلر یاقدیقدن صوکره کعبه‌یه کیتمکله، یاخود بر چوق نماز قیلمقله ، بتون خیانتلرک ، جنایتلرک ، عفو ایدیله‌جکنه قائل اولان اخلاق، بویوک وصاغلام بر اخلاق اولمقدن چوق، پک چوق اوزاقدر .

382

چون نیست مقام ما در این دیر مقیم ،
پس بی‌می و معشوقه خطائیست عظیم ،
تا کی ز قدیم و محدث ای مرد سلیم ،
چون من رفتم جهان چه محدث چه قدیم .

مادام که بو دنیاده مقاممز پایدار دکلدر، بو حالده، شرابسز و معشوقه‌سز یاشاماق بویوک بر خطادر . «قدیم» ، «محدث» دعوالریله ، ای عقل سلیم صاحبی آدام ، نه زمانه قادار اوغراشاجقسین. بن کیتدیکدن صوکره جهان «محدث» اولمش، «قدیم» اولمش نه اهمیتی وار ؟ [1]

383

در مسجد اگرچه با نیاز آمده‌ام ،
حقا که نه از بهر نماز آمده‌ام ،
روزی اینجا سجاده‌ئی دزدیدم ،
آن کهنه شده‌ست بازباز آمده‌ام .

واقعا مسجده ، عبادت وسیله‌سیله کلدم ، فقط دوغروسی ایسترسه‌ک نماز قیلماق ایچین کلمه‌دم : بر کون بوراده بر سجاده

[1] بو رباعی‌نک ایلک مصراعنی معلم فیضی افندی مرحوم باشقا دورلو آکلامش ، باشقا دورلو ترجمه ایتمش . خیامک بر طبعنده « خطائیست عظیم » یرنه « عذابیست الیم » دیمش .

چالدم ، او سجاده اسکیدی، [بر یکیسنی آشیرماق ایچین] تکرار کلدم [1] .

385

دیکر غم این گردش گردون نخوریم ،
جز بادهٔ ناب صاف گلگون نخوریم ،
می خون جهانست وجهان خونیٔ ما
ماخون دل خونیٔ خود چون نخوریم ؟

آرتق بو دنیانك غمنی یه‌یه‌لم ؛ صاف، براق وگل رنكلی باده‌دن غیری برشی ایچمه‌یه‌لم. شراب جهانك قانیدر، جهان بزم قانمزه صوصامشدر ؛ بزم قانمزی ایچمه‌یه قصد ایده‌نك قانی بز ناصل ایچمه‌یز ؟

386

زان پیش که از زمانه تابی بخوریم ،
با یکدگر امروز شرابی بخوریم ،
کین چرخ فلك به وقت رفتن مارا ،
چندان ندهد أمان که آبی بخوریم .

زمانك برصدمه‌سنی یه‌مه‌دن اول بوکون هپ برابر شراب ایچه‌لم؛ زیرا بو فلك دم رحلت حلول ایدنجه شراب شویله طورسون بر یوتوم صو ایچمك ایچون بیله امان ویرمز .

[2] ریاکار، بعضی خرسز و خیرسز نمازجیلرك آغزندن، حضرت خیام ، بی ریا سویله‌یور .

384

در عشق توصد گونه ملامت بکشم ،
ور بشکنم این عهد غرامت بکشم ،
گر عمر وفا کند جفاهای ترا،
خواهددلم آن که تا قیامت بکشم.

سنك ایچین بیله‌دیکم محبت یوزندن یوز دورلو لوم وتقبیحه قاتلانیرم . اکر بوعهدیمی بوزارسه‌م جزاسنی چکمه‌یه حاضرم. کوکلم ایسترکه عمرم وفا ایتسین‌ده ، سنك جفالریکی قیامته قادار چکه‌یم[*] .

387

در دائرهٔ وجود دیر آمده‌ایم ،
وز پایهٔ مردمی بزیر آمده‌ایم ،
چون عمر نه برمرادما میگذرد ،
ای کاش سر آمدی که سیر آمده‌ایم .

وجود دائره‌سنه کیج کلدك، انسانلق مرتبه‌سندن آشاغی دوشدك . مادام که عمرمز مرادمزجه کچمه‌یور، کاشکه نهایته ایرسه ایدی ! زیرا بیقدق .

388

دنیا چو فناست من بجز فن نکنم ،
جز یاد نشاط وبزم روشن نکنم ،

[*] بیك جان اولایدی کاش که بن دلشکسته‌ده
تا هر بریله برکز اولایدم فدا سانا . [فضولی]

کویند مرا که، ازدت توبه دهد،
او خود ندهد، ور بدهد، من نکنم .

دنیا مادام که باقی دکلدر ، بن دنیاده قورتاز داوراندیم نشاطدن ، براق شرابدن باشقا بر شی دوشونمم . بانا دیورلر، که تاکری‌ك سانا توبه ایته‌یی نصیب ایتسین! او ، توبه ایته‌یی بانا نصیب ایتمز، او نصیب ایتسه بیله بن توبه‌ایتمم!

389

دریای اجل چو من سر افکنده شوم ،
در دست اجل چو مرغ پرکنده شوم ،
زنهار گلم بجز صراحی مکنید ،
باشدکه ببوی می دمی زنده شوم.

باشم صارقیق اولاراق اجلك آیاغی آلتنه سقوط ایتدیکم، قانادلری قیرلمش بر قوش کبی اولومك پنجه‌سنه دوشدوکم زمان وجودمك طوپراغندن صاقین صراحی‌دن غیری بر شی یاپمایکز ، اولابیلیر، که شرابك قوقوسیله بر لحظه دیریلیرم.

390

بازلف توگر دست درازی کردم ،
از روی حقیقت نه مجازی کردم ،
در زلف تودیدم دل دیوانهٔ ما ،
من بادل خویش دست بازی کردم .

زلفکه الی اوزاتدمسه، مجازی دکل حقیقی بر محبتله اوزاتدم زلفکده کندی کوکلمی کوردم بن الی کندی کوکله اوزاتدم.

391

زینگونه که من کار جهان می بینم ،
عالم همه رایگان برآن می بینم ،
سبحان الله بهرچه در مینگرم ،
ناکامیٔ خویش اندر آن می بینم .

بن جهانی کوروشمه کوره، انسانلرك جمله‌سنی استحقاقسز متنعم بولیوردم[1] سبحان‌الله! هرنه‌یه‌باقسه‌م کندی ناامرادلغمی کوریوردم.

392

سرکردهٔ رندان خرابات منم ،
افتاده بمعصیت زطامات منم ،
آنکس که شب دراز از بادهٔ ناب ،
از خون جکر کند مناجات منم .

خرابات رندلرینك سرکرده‌سی بنم. معناسز سوزلر یوزندن کناهه کیرن بنم ، صاف شراب ایچه‌رك اوزون کیجه‌لری اویقوسز کچیرن وجکر قانیله مناجات ایدن بنم .

---

[1] بعضی مسعود ومرفه کیمسه‌لرك سعادت ورفاهی لیاقت وقیمتلری اثری دکل ، ریاکارلقلری ، اینتریقه‌جیلقلری، حیله کارلقلری اثری‌در دیمك ایسته‌یور .

393

شها گذرد که دیده برهم نزنیم ،
تاپای فراق بر سر غم نزنیم ،
برخیز که دم زنیم پیش ازدم صبح ،
کین صبح بسی دمد که مادم نزنیم .

آیرلق حزن و کدرینه نهایت‌ویرمه‌دیکجه کیجه‌لر کچر، که کیرپیکمز کیرپیکمزک اوستنه قویمایز. قالق، دم‌صباح‌دن اول، دم چکه‌لم ، زیرا بو صباح، بزده نفخهٔ حیات آرتیق قالمامش اولدیغی زمانلر . پك چوق گره‌لر ، نفخهٔ حیات ایله حیات دار اولاراق آچیلاجاق .

394

چندان که زخود نیست ترم هست ترم ،
هرچند بلند پایه تر پست ترم ،
زین طرفه تر آن که از شراب هستی ،
هرلحظه که هشیارترم مست ترم .

کندی کندیمدن نه قادار زیاده کچرسه‌م او درجه‌ده کندی کندیمه گلیرم ؛ یاپه‌م نه قادار بوکسه‌لیرسه او نسبتده آلچالیرم ؛ شوراسی الك زیاده غریبدر، که‌وارلق شرابیله نه قادار زیاده آییق بولونورسه‌م او نسبتده داها زیاده سرخوش اولورم.

395

صبح آست ودمی برمی گلرنك زنیم ،
وین شیشهٔ نام وننك بر سنك زنیم ،

دست از امل دراز خود باز کشیم ،
در زلف دراز ودامن چنك زنیم .

صباح وقتیدر. گل رنکنده شرابدن برآز ایچه‌لم. ای نام وحسن شهرت شیشه‌سنی طاشه چالالم .
اوزون امللردن ألمزی چکه‌لم: معشوقه‌نك اوزون صاچلرینی اوقشامقله و ربابك أتکنه صارلمقله اکتفا ایده‌لم .

396

گرمن زمی مغانه مستم هستم ،
ور کافر و گبر وبت پرستم هستم ،
هر طائفهٔ بمن گمانی دارند :
من زان خودم چنانکه هستم ، هستم.

اگر بن آتش پرستلرك شرابیله سرخوش ایسه‌م نه‌وار؟ اویله‌یم.
اگر کافرسه‌م ، زردشتی ایسه‌م ، بت پرست ایسه‌م نه وار ؟ اولایم. هرطائفه بنم حقمده باشقا باشقا فکرلر بسلرلر. بن کندی کندیمك مملوکیم ؛ ناصل اولورسه اولایم .

397

هشیار نبوده ام دمی تاهستم ،
این شب شب قدرست ومن امشب مستم،
لب بر لب جام وسینه برسینهٔ خم
تا روز بگردن صراحی دستم .

دنیایه کلدی مست اولمادیغم بر آن اولمادی ؛ بو کیجه قدر کیجه‌سیدر ، بن بو کیجه مستم. دوداقلرم قدحك دوداقلری، سینه‌م شراب کوپنڭ سینه‌سی کوزه‌رنده و الده صراحینڭ کردنی بولوندیغی حالده صباحلایاجاغم .

398

میلم به‌شراب ناب باشد دائم ،
گوشم به نی ورباب باشد دائم،
گر خاك مرا کوزه گری کوزه کند ،
آن کوزه پراز شراب باشد دائم .

میلم دائما صاف شرابه‌در ، قولاغم دائما نی و ربابه‌در. دستی بنم وجودمك طوپراغندن دستی یاپارسه اودستی دائما شراب دولو اولور .

399

من ظاهر نیستی و هستی دانم ،
من باطن هر فراز و پستی دانم،
با این همه از دانش خود بیزارم،
گر مرتبه‌ئی ورای مستی دانم .

بن وارلغڭ و یوقلغڭ ظواهرینی بیلیرم، بن هر یوکسکك وهر آلچاغك ایچ یوزینی بیلیرم، بوتلرك جمله‌سیله برابر اگر انسانده روحانی مستلك مرتبه‌سنك فوقنده بر مرتبه‌نڭ بولندیغنه قائل اولورسه‌م بوتون بو بیلگیلرم بنده محو اولسون !

400

من باده خورم ولیك مستی نکنم ،
الا بقدح دراز دستی نکنم ،
دانی غرضم ز می پرستی چه‌بود ؟
تا همچو توخویشتن پرستی نکنم .

بن شراب ایچه‌رم، فقط سرخوشلق بدمستلك ایتمم، قدحدن باشقا برشیئه ألمی اوزاتمام [1] بیلیرمیسین بنم شرابه‌طاپندیغم نیچین‌در؟ سنڭ کبی کندیمه طاپماماق ایچین .

401

محرم هستی که باتوگویم یکدم ،
کز اول کارخود چه‌بود است آدم ،
محنت زدهٔ سرشته اندر گل غم ،
یکچند جهان بخورد وبر داشت قدم .

اگر سر صاقلار محرم بر آدامسه‌ڭ آدمڭ جاذی الاولی نه‌اولدیغنی سانا برایکی کلمه‌ایله سویله‌یم: غم چاموریله یوغورولمش

---

[1] ألمی «شراب قدحندن باشقا برشیئه اوزاتمام، قدحدن باشقا برشیئه درازدستلك ایتمم» دیمکله خیام، صدقه‌یه، فطره‌یه دیش کیراسنه ، جر پاره‌سنه ألمی اوزاتمام ، آووجنی آچان آچ کوزلو وآچ اوزلو بیچاره‌لره ویاخود هر کسڭ مالنه کوز دیکن و غصب ایتمك ایچین صالدیران آچ قورت طبیعتنده مستبدلره تلمیح ایدییور .

بر محنت زده ایدی ، جهانده، بر آز قارنی دویوردی. قارنی دویجه .... قالقدی ، یولی طوندی .

402

ما جای نماز بر لب خم کردیم ،
خود را بمی لعل چو مردم کردیم ،
در کوی خرابات مگر بتوان یافت ،
آن عمر که در صومعه‌ها کم کردیم .

بز سجاده‌یی شراب کوپنك کنارینه سردك؛ یاقوت رنکلی شراب ایچه‌رك کندیمزی انسانه بکزندك . معبدلرده ضایع ایتدیکمز زمانمزی عالم استغنا اولان خراباتده بلکه تلافی ایده‌بیلیرز امیدنده‌یز .

403

مقصود ز جمله آفرینش ماییم ،
در چشم خرد جوهر بینش ماییم ،
این دائرهٔ جهان چو انکشتری است ،
بی هیچ شکی نقش نکینش ماییم .

بوخلقتدن مقصود بزز، ادراك کوزنده بصیرت جوهری بزز. بو دائرهٔ جهان بر یوزوك کبیدر هیچ شبهه یوق که او یوزوکك طاشنك نقشی، یازیسی بزز.

404

ما کز می بیخودی طربناك شدیم ،
وزمایهٔ دون بر سر افلاك شدیم ،
آخر همه زالایش تن پاك شدیم ،
از خاك بر آمدیم و در خاك شدیم .

بز ، که بیخودلق شرابیله نشئه‌لندك ، مایه‌سز وضیع اولدیغی حالده فلکلرك باشنه چیقدق . نهایت تن علاقه‌سندن بیقاندق ، طوپراقدن چیقمشدق ، طوپراغه کیردك .

405

من در رمضان روزه اکر میخوردم ،
ناظن نبری که باخبر میخوردم ،
ازمحنت روزه روزمن چون شب بود ،
پنداشته بودم که سحر میخوردم .

بن اکر رمضانده اوروج یه‌دمسه رمضاندن خبرم واردی ظن ایتمه. اوروجك ویردیکی مشقت ویورغونلق تأثیریله کوندوزم کیجه اولمشدی ، سحور دییه ییوردم .

406

ماییم که سرمست شرابیم مدام ،
درمجلس ما نیست بجز باده و جام ،

بگذار همه نصیحت ای زاهد خام ،
ما باده پرستیم ولب یار بکام .

بز که دائما شراب ایله سرمستز ، بزم مجلسمزده باده‌دن ، جام‌دن غیری بر شی بولونماز ، ای خام ارواح زاهد! بزهی نصیحت‌دن مستغنی‌یز ، بزمله بیهوده مشغول اولمه ، بز باده‌یه و یارك دوداغنه بر ستشله برمرادز .

407

هنگام گلست اختیاری بکنم ،
وانگه بخلاف شرع کاری بکنم ،
باسبزه خطان لاله‌رخ روزی چند ،
بر سبزه زجرعه لاله‌زاری بکنم .

گل موسمیدر ، آرزولرمدن برینی اجرا ایده‌یم ، شرع خلافنه بر ایش ایشله‌یه‌یم ؛ لاله یاناقلی ، تازه گوزللرله ، بر قاچ گون ، قیرمزی شراب صاچاراق ، یشیل چمنی لاله زاره چویره‌یم دیبورم .

411

گل گفت که من یوسف مصر چمنم ،
یاقوت گرانمایهٔ پرزر دهنم ،
گفتم چو تو یوسفی نشانی بنمای ،
گفتا که بخون غرقه نگر پیرهنم .

گل ، بن چمنستان «مصر»ینك «یوسف»ی‌یم ، آغزی آلتونله دولو بویوك قیمتلی یاقوتم» دیدی . سن مادام که یوسفسین دلیل گوستر دیدم؛ گل ، جوابا قانه بویانمش گوملکمی گورمیورمیسین» دیدی .

408

ایزد چو نخواست آنچه من خواسته‌ام ،
کی گردد راست آنچه من خواسته‌ام ،
گر جمله صوابست که او خواسته است ،
پس جمله خطاست آنچه من خواسته‌ام .

مادام که بنم ایسته‌مش اولدیغمی الله ایسته‌مه‌مشدر . بنم ایسته‌مش اولدیغم ناصل دوغرو اولور . اونك هر ایسته‌دیکی صواب ایسه او حالده بنم ایسته‌دکلرمك و ایشله‌دیکلرمك جمله‌سی خطادر .

409

یارب من اگر گناه بی‌حد کردم ،
بر جان وجوانی وتن خود کردم ،
چون بر کرمت وثوق کلی دارم ،
بر کشتم وتوبه کردم وبد کردم .

ای ربم اگر بن چوق گناه ایشله‌دمسه ، کندی جانمه و گنجلکمه ایتدم سنك کرم وعفوکه اعتقاد تامم واردر کن رجوع ایتدم ، توبه ایتدم . توبه ورجوع ایتمم فنا اولدی .

410

مائیم در اوفتاده چون مرغ بدام ،
دلخستهٔ روزکار و آشفته مدام ،
سرکشته در این دائرهٔ بی درو بام ،
نا آمده بر مراد و نارفته به کام .

بز طوزاغه دوشمش قوشلر کبی حیات کندینه دوشمشزدر. دائما زمانك رنج و محنتنه معروض و حالمز پریشاندر. بز قاپوسز و طامسز بو دائره ایچنده سرسری بر حالده بورایه کلیرکن آرزومزله کله‌دك بورادن کیدرکن‌ده رأی و ارادهمزله کیده‌جك دکلز .

412

افسوس که بی فایده فرسوده شدیم ،
وز داس سپهر سرنکون سوده شدیم ،
دردا و ندامتا که تا چشم زدیم ،
نابوده به کام خویش نابوده شدیم .

یازیق که بیهوده ییراندق. سپهرك اکری اوراغیله بیچیلدك یازیق، چوق یازیق که، کوزمزی آچوب قاپایاجاق قادار قیصه بر زمانده و، آرزومز وجهله یاشامامش اولدیغمز حالده یوق اولیورز .

413

درجستن جام جم جهان پیمودیم ،
روزی ننشستیم و شبی نغنودیم ،

ز استاد چو وصف جام جم بشنودیم ،
خود جام جهان نمای جم میبودیم .

جام جم تحریسیله جهانی دولاشدق، بر کون اوطورمادق. بر کیجه تام اویومادق، استاددن جام جمك اوصافنی ایشیدنجه ده جام جهانمای جم‌ی کندی کندیمزده بولدق. [*]

414

هر کز بطرب شربت آبی نخوردم ،
تا از کف اندوه شرابی نخوردم ،
نانی نزنم در نمك هیچ کسی ،
تا از جکر خویش کبابی نخوردم .

عقبنده غم و کدر ألی بزه آجی شرابی صونماقسزین هیچ بر زمان، نشاط و سرور ایله سعادت شربتی ایچدیکمز اولماز؛ و عقبنده کندی جکرمزدن یاپیلمش کباب یمکسزین کیمسه‌نك طوزینه اکمکمزی باطیردیغمز اولماز . [**]

---

[*] بو رباعی نفیسدر . و «مستی» پسیقولوجیانی تعبیر ایتدیکمز مستی روحانی ایله عمر خیامك نشئه و مسلك تحصیل ایتمش اولدیغنه قاطع برهاندر . ع. ج.

[**] عزت نفس ، انصاف ، مرحمت صاحبی اولان بویله اولور . اکمکنی انسانك طوزینه دکل قاننه باطیراراق ییه‌نلر و وجدانلرنده هیچ بر منت و محنت حس ایتمه‌ینلر نه قادار چوقدر!

415

هان تا بخرابات خروشی بزنیم ،
برمیکده بگذریم وجوشی بزنیم ،
دستار و کتابرا فروشیم بمی ،
از مدرسه بگذریم ودوشی بزنیم .

هایدی خراباته قوشالم. میکده‌دن کچه‌لم، بر عشق وشوق اولالم . بدلیله شراب آلمق اوزره صاریغی وکتابی صاتالم ؛ مدرسه‌دن اوموز سیلکه‌رك کچه‌لم .

416

هر صبحگهی که درخرابات شوم،
همراه قلندران طامات شوم ؛
چون عالم سرّ والخفیات توئی ،
توفیق دهم تا بمناجات شوم .

هر صباح وقتنده ، خراباته کیده‌رم ، یاوه‌گو قلندرلرله بولداشلق ایده‌رم. مادام که سرلرك، خفی شیلرك بیلیجیسی‌سین توفیقکی بانا رفیق‌ایت‌ده بن‌ده میخانه‌لرده بویله‌قلندرلرله همراه اولاجاق یرده عبادت وطاعت ایله مشغول اولایم .

417

یکجو غم ایام نداریم خوشیم ،
گر چاشت بود شام نداریم خوشیم ،

چون پخته بما نمیرسد از مطبخ ،
از کس طمع خام نداریم خوشیم . [*]

بر آرپه دانه‌سی قادار بیله غم ایام طاشیمایز ، حالمزدن ممنونز . اوکله طعامنز اولورسه ، آقشام یمه‌جکمز اولماسه‌ده شکایت ایتمه‌یز . مطبخ‌دن بزه پیشمش یمك کلمه‌دیکی زمان کیمسه‌دن چیك تمنیده‌ده بولونمایز ، خوشنودز .

418

من بی می ناب زیستن نتوانم ،
بی باده کشید بارتن نتوانم ،
من بندهٔ آن دم که ساقی گوید ،
یکجام دگر بگیر ومن نتوانم .

صاف شرابسز یاشایامام. تن یوکنی [بار حیاتی] شرابسز چکه‌مم. بن او لحظه‌یه کوله اولورم، که ساقی بانا بر قدح داها آل دیرده بن آلمایه مقتدر اولامام .

419

تا ظن نبری که من بخود موجودم ،
یا این ره‌تاریك بخود بپمودم ،
چون بود وحقیقت من از او بودست ،
من خود که بدم ، کجا بدم ، کی‌بودم .

---

[*] بورباعی (ابوسعید)لك رباعیاتی آره‌سنده‌ده کورولمشدر.

بن كندی آرزومله موجودم یاخود بو قارانلق یولی شعوری اولاراق كچدم ظن ایتمه . بنم وارلغم طبیعت كلیه‌ده مندمجدر، یوقسه بن كیم ایدم ، نره‌ده ایدم ، نه زمان كلدم [*] .

420

پاك از عدم آمدیم و ناپاك شدیم ،
آسوده در آمدیم و غمناك شدیم ،
بودیم ز آب دیده درآتش دل ،
دادیم بباد عمر و درخاك شدیم .

عدمدن پاك كلدك ، ناپاك اولدق . كدرسز كلدك، مكدر اولدق . كوز یاشی حالنده كوكلك آتشی اوزه‌رینه دوكولدك عمری هوایه ویردك طوپراق اولدق [**].

---

[*] همه هر چه هستند از آن كمترند
كه با هستیش نام هستی برند .

بیتی عینی مسئلهٔ معظمه‌یه تماس ایدر . بو كونك الكدرین واك باش دوندیریجی وجود مسئله‌سیدر .

154 و 155 نومرولو (اجتهاد) مباحثك Dr.Geley ك كتابنی اوقویك .

[**] آب دیده، آتش دل ، باد و خاك كلمه‌لریله یننه قدمانك عناصر اربعه‌سی طوپلانمشدر .

(لوندره) ده یازدیغم بر منظومه‌نك شو صوك قطعه‌سنی ده اوقویك :

شب عدمده سكون پرور وغنوده ایكن ،
سوروكله‌دی بنی بر محشره كند حیات؛

421

یكروز زبند عالم آزاد نیم ،
یكدم زدن از وجودخود شاد نیم ،
شاكردیٔ روزكار كردم بسیار ،
در دور جهان هنوز استاد نیم .

عالمك قیدندن تك بر كون بیله آزاد اولمام ؛ وجودمدن ممنون اولاراق تك بر نفس آلدیغم یوقدر . زمانه‌یه بو قادار چوق شاكردلك ایتدیكم حالده دورجهانده حالا استاد دكلم .

422

یكدست به مصحفیم ویكدست بجام ،
كه مرد حلالیم وكهی مرد حرام ،
مائیم در این كنبد فیروزج فام ،
نه كافر مطلق، نه مسلمان تمام .

بر الیمز مصحفده ، بر الیمز پیمانه‌ده‌در ، كاه مرد حلالز ،

حدودسز اولان اشفاقه مجازاة
حدود موتده اولمم پرانقه بند حیات .

مرحوم انكلیز مستشرق میستر (كیب Gibb) ك محرر عاجزه یازدیغی بر مكتوبنده بوقطعه ایچون شو سطرلر واردی : «معانكی لسانده اولورسه اولسون بو قطعه قادار كوزل وعینی زمانده مدهش بر شعره نادراً تصادف اولونور .» ع . ج .

گاه مرد حرامز. بوماڭى رنكلى قبهٔ سمانڭ ايچنده بز نه مطلق صورتده كافرز ، نه ده تام مسلمانز . [1]

423

از من بر مصطفى رسانيد سلام ،
وانگاه بگوئيد باعزاز تمام ،
كاى سيد هاشمى چرا دوغ ترش ،
درشرع حلالست و مى ناب حرام؟

بندن جناب مصطفايه سلام كوتوركز واوراده بويوك بر حرمت وتعظيم ايله دييكز ، كه اى سيد هاشمى ، شريعتده اكشى آيران حلالده ، صاف وبراق شراب نه دن حرامدر؟

---

[1] عرفينك

كفر نه ، اسلام نه ، اسلام كفر آميز نه ،
حكمت ايزد ندانم چيست در ايجادمن .

ديه سنى آكديريور ، كه «كفر دكل ، اسلام دكل ، كفرله قاريشيق اسلامده دكل ، اللهڭ بنى ياراتماسنده كى حكمت نه در بيلمم» ديمكدر .

(عرفى)نڭ شو انفس بيتده بوراده سزاى تخطردر :

عاشق هم از اسلام خرابست ، هم از كفر
پروانه چراغ حرم ودير نداند .

معناسى شودر : عاشقڭ اسلامدن ده كفردن ده حالى خرابدر : پروانه .. بت اللهڭ مومنڭ شعله سيله ، كليسانڭ مومنڭ شعله سنى برى برندن آييرامز ، هر ايكيسنده عينى عشق ايله چاپير چاپير يانار .

424

ازمن بر خيام رسانيد پيام ،
و انگاه بگوئيد كه خامى خيام ،
من كى گفتم كه مى حرامست ؟ بلى ،
بر پخته حلال آمده ، بر خام حرام.

طرفمدن خيامه سلام عرض ايديكز و دييكز كه : اى خيام سن خاملق ايديورسين ، بن نه وقت شراب حرامدر ديدم؟ ثبوت ، شراب پشكين آداملر ايچين حلال ، خام آداملر ايچين حرامدر . [*]

425

دل فرق نميكند همى دانه ز دام ،
رائيش به مسجدست ورائيش به جام ،
با اينهمه ما ومى ومعشوق مدام ،
درميكده پخته به كه در صومعه خام .

گوڭل دانه يى دامدن ، گرفتار اولمايى رهاياب اولمادن فرق ايتمز ؛ بر طرفدن مسجده ديكر طرفدن شرابه ملتفتدر .

---

[*] من آن نيم كه حلال از حرام نشناسم
شراب باتو حلالست وآب بى تو حرام.

معناسى : بن حلالى حرامدن آييرمايا جاق آدام دكلم : سنكله ايچيله جك زمان شراب حلالدر ، سنسز ايچيله جك زمان صو حرامدر .

بونلرك جله‌سیله برابر بن، علی‌الدوام، شراب و معشوقه ایله مجتمع اولاراق میخانه‌ده پیشکین اولمایی [پیشمه‌یی] مسجدده یالکز باشمه خام اولاراق یاشامه‌یه ترجیح ایدرم . [*]

ن

426

ای کشته شب و روز بدنیا نکران ،
اندیشه نمیکنی تو از روزکران ،
آخر نفسی ببین وباز آی بخود ،
کایام چه‌کونه میکند با دکران .

ای کیجه و کوندوز کوزینی فرط حرص وطمعله دنیایه‌دیکن! سنك رحلت کونندن اندیشه‌ك یوقمی؟ صوك نفسکی دوشون ، کندیکه کل، [و] زمانك ، باشقالرینه نه معامله ایتدیکنی کور .

427

ای آن که توئی خلاصهٔ کون و مکان ،
بگذار دمی وسوسهٔ سود و زیان ،
یکجام می ازساقیٔ باقی بستان ،
تاباز رهی ازغم این هر دوجهان .

ای کندیسی کون ومکانك خلاصه‌سی‌زعم ایدن سن [ای انسان] بر لحظه قازانج و زیان اندیشه‌لرندن فارغ اول ، ابدی

[*] بسیار سفر باید تا پخته شود خامی
صوفی نشود صافی تا درنکشد جامی . ـ سعدی ـ

ساقینك الندن برشراب آل، ایچ بو صورتله هم بودنیانك هم اوته‌کی دنیانك غمندن آزاده اول .

428

از کردش این دائرهٔ بی‌پایان ،
برخورداری دونوع مردم را دان،
یا با خبری تمام ازنیك و بدش ،
یا بی خبری از خود و از کار جهان.

بو پایانسز دائره‌نك دورندن برخوردار اولمانك شوایکی نوع آداملره میسر اولدیغنی بیل : جهانك بوتون ایلکنی، فنالغنی بیلنلر؛ یاخود کندی کندیلرندن و دنیادن بی‌خبراولانلر

429

آنرا که وقوفست بر احوال جهان ،
شادی و غم و رنج برو شد آسان،
چون نیك وبدجهان بسر خواهدشد ،
خواهی همه درد باش و خواهی درمان .

جهانك احوالنه واقف اولان آدام ایچین سوینج، غم ، مشقت مساویدر . مادام‌که دنیانك نعمتی‌ده نقمتی‌ده پایان‌بولماق لابددر . ایستر سرابا درد ، ایسترسه سرابا درمان اول [*]

[*] عمر اکر خوش کذرد زندکیٔ نوح کمست
ورنلخی کذرد نیم نفس بسیارست .
یعنی « اکر حیات مسعود اولورسه عمر نوح [یعنی بیك ییل] آزدر ، اکر آجیلقله کچرسه یارم نفس بیله فضله‌در » دیین شاعرده وار .

430

اکنون که زند هزار دستان دستان ،
جز بادهٔ لعل از کف مستان مستان ،
بر خیز و بیا که گل بشادی بشکفت ،
روزی دوسه داد خود زبستان بستان .

شیمدی ، که ، بلبلك نغمه‌لری دالغالانیور ، دل‌مست‌لرك الندن ، یاقوت رنکلی شرابدن غیری بر شی آلمایی‌دوشونمه. قالق ، زیرا گل نشاط و شوق رایحه‌سی نشرایده‌رك آچیلدی. ایکی اوچ کون ایچنده باغ و بوستاندن بتون آرزولریکی آل.

431

آن جسم پیاله بین بجان آبستن ،
همچون سمنی بارغوان آبستن ،
نی نی غلطم ، پیاله از غایت لطف ،
آبیست با آتش روان آبستن .

او پیاله‌نك جسمنك جانه گه‌به اولدیغنی گور ، ارغوانه حامله قالان یاسمن کبی در . خایر ، شرابك صوك درجه‌ده لطافت و براقیتی بنی شاشیرتدی ، یا کلش سویله‌دم. پیاله، آقان آتش‌دن گه‌به قالمش بر صودر .

432

بر خیز و مخور غم جهان گذران ،
خوشباش دمی بشادمانی گذران ،

درطبع جهان اگر وفائی بودی ،
نوبت بتوخود نیامدی ازدگران .

قالق . کچیجی جهانك غمنی یمه ، مسترخ اول . بو بر لحظه‌یی شادمانلقله کچیر . اگر جهانك طبعنده پایدار بر وفا بولونسه‌یدی لطف و وفا کورمك نوبتی، باشقالرندن ، سانا کلمزدی .

433

بشنو زمن ای زبدهٔ یاران کهن،
اندیشه مکن زین فلك بی‌سر وبن ،
بر کوشهٔ عرصهٔ قناعت بنشین ،
بازیچهٔ چرخ را تماشا میکن .

ای ، اسکی دوستلرك زبده‌سی، بنی دیکله، اندیشه ایتمه، قناعت عرصه‌سنك بر کوشه‌سنه چکیل،دهرك مختلف اویونلرینی تماشا ایت [*]

434

تاتوانی خدمت رندان میکن ،
بنیاد نماز و روزه ویران میکن ،

---

[*] معلم ناجی افندی مرحوم دخی :
« اختلافاتیله اوغراشیقده دهرك ذوق یوق
ذوق اونك مرصاد عبرتدن تماشاسنده‌در »
دیوردی عجبا نه درجه‌ده قادار حقلی ایدی ؟

ایرماغك كنارنده گللر آچیلدیغی مدتجه اختیار خیام ایله، اوزومك یاقوتی [یعنی یاقوت رنكلی و آتشین عصاره‌سنی] ایچ؛ عزرائیل سانا [illegible] اجل شربتنی صوڭ‌جه‌ده قورقوسز آل باشكه دیك.

بشنو سخن راست زخیام ای دوست ،
می میخور و ره نیمزن، احسان میكن.

حكمت و عرفان اهلنه ، ألكدن كلدیكی قادار خدمتده بولون ؛ نمازڭ ، اوروجك تملی یبق . ای دوست دوغرو سوزی خیامدن ایشیت: شراب ایچ، یول كسمه احتیاج ایچنده بولونانلره احسان ایت . [*]

433

حق جان جهانست وجهان جمله بدن ،
واصناف ملائكه حواس این تن ،

---

[*] اوغرو اول ، حرامی اول دوغرولقدن آیرلمه .
ـ تورك ضرب مثلی ـ

«حافظ» ك
حافظا میخور و رندی كن وخوشباش ولی
دام تذویرمكن چون دگران قرآنرا .
بیتده عینی اخلاق پره‌نسیبی ترنم ایدر. معناسی «ای حافظ شراب ایچ ، رندلك ایت، گیفكه باق؛ فقط ، باشقالری كبی، «قرآن»ی تذویردوزاغی یاپمه»دیمكدر. حافظڭ شارحنه كوره بو بیتك ایكینجی مصراعنده‌كی « دگران » كلمه‌سی بیرنجی ودساس برقوشڭ اسمیدر. بوقوش خوش آوازایله قرآن اوقورمش بوصورتله صالح و متقی كورونورمش، اطرافنه معصوم قوشلر طوپلانیرمش ، صوڭره بردن بره « دگران » آغزنده قرآن نغمه‌لری اولدیغی حالده ، معصوم قوشلرك اوزه‌رینه هجوم ایدر پارچالار، یرمش !
ع. ج.

افلاك و عناصر و موالید اعضا،
توحید همین است و دگر ها همه فن.

حق جهانڭ جانی‌در، جهان جملةً بدندر. «صنوف ملائك بو بدنك حواس‌ی‌در، فلك‌لر، عناصر و موالید [حیوانات، نباتات، معادن] او بدنك عضولری مقامنده‌در. «توحید» بوندن عبارت‌در. بو بابده‌باشقا نه سویله‌نیرسه صاچمادر.

436

دیشب ز سر صدق صفای دل من،
درمیکده آن روح فزای دل من،
جامی بکفم داد که بستان وبخور،
گفتم نخورم، گفت: برای دل من!

دون کیجه، میکده‌ده، كوكلمك او روح فزاسی ادای صمیمیت‌له وتشه‌ویرمك آرزوسیله بانا بر پیاله شراب صوندی، آل ایچ دیدی، ایچمم دیدم، جواباً «بنم عشقمه ایچ!» دیدی. [*]

437

خواهی که نهد پیش تو گردون گردن،
کار تو بود همیشه جان پروردن،
همچون منت اعتقاد باید کردن،
می خوردن و اندوه جهان ناخوردن.

---

[*] بو رباعی (ابوسعید ابوالخیر)ه ده عطف ایدیلیر. «بنم عشقمه ایچ!» دینك الله اولماسی فکری بو رباعی‌یه طاد ویریر.

جهانڭ مهادڭ اوزره اولماسی، جهانڭ ساناڭ بیون اکه‌سی، ایشکك، دائما روحکی قوتلندیرمك اولماسی ایسترسه‌ڭ شراب ایچمك وجهانڭ زهرابهٔ غمنی ایچمه‌مکدن عبارت اولان اجتهادمه اشتراك ایته‌لیسین .

438

در عالم خاك از کران تا بکران ،
چندان که نظر کنند صاحب نظران ،
حاصل زجهان بی‌وفا چیزی نیست ،
الا می‌لعل و عارض سیمبران .

حکیملر ، صاحب نظرلر ، عالم خاکی بر اوجندن اوته‌کی اوجنه قادار ایسته‌دکلری قادار تدقیق وتحقیق نظرندن کچیرسینلر، وفاسز جهانده کلرنك شراب‌دن، کوزل یوز وکوزل اوزدن غیری اعتنایه دگر برشی بولامازلار .

439

دارم ز جفای فلك آینه کون ،
و ز کردش روزکار خس برور دون،
ازدیده رخی همچو پیاله پراشك ،
در سینه دلی همچو صراحی پر خون .

آینه‌یه بکزه‌ین فلکڭ جفاسندن، لطف والتفاتی منحصراً سفل وحطره ارزان ایدن زمانڭ کیدیشندن یاناقلرم کوزلرمدن آقان .. شك ایله، پیاله کیبی دولودر، سینه‌مده یورکم صراحی کیبی قانله دولودر .

440

تو آمدهٔ بباد شاهی کردن ،
باخویشتن آی زین تباهی کردن ،
چیزی نبدی دی ونباشی فردا ،
پیداست که امروزچه خواهی کردن .

سن پادشاهلق ایتمه‌یه کلدڭ، کندیکی بویله محو وتباه ایتمه‌دن واز کچ . دون برشی دکلدڭ ، یارین‌ده برشی اولمازسین . شو حالده بو کون نه یاپماڭ لازم میدانده‌در .

441

دی بر لب جوی بانکاری موزون ،
من بودم و ساغر شراب گلگون ؛
دربیش نهاده صدفی کز کهرش ،
نوبت زن صبح صادق آید بیرون.

دون، [سحر وقتی] کوزل برعبه و، گل رنکنده شراب طولو برصراحی ایله برصو کنارنده بولونیوردم. اوکمده برصدف واردی، که ایچندن، صبح صادقڭ نوبتچالیجیسی چیقدی.[*]

[*] شراب کاسه‌سی صدفه ؛ و ایچیسنی [یعنی محتویسنی] طلوعه و طلوعی کونشڭ قدومنی خبر ویرمك ایچین نوبت چالیجی‌یه بکزه‌تیور . خلاصه ساغردن تحصیل ایتدیکی نشاط و شوق علوی‌بی، قارا کاقی بر کیجه‌یه نهایت ویرن برکونش طلوعنه تشبیه ایدیور .

442

روزی که ز تو کذشته شد یاد مکن ،
فردا که نیامدست فریاد مکن ،
از آمده و کذشته بنیاد مکن ،
حالی خوشباش و عمر برباد مکن [*] .

عمرکدن کچوب کیدن کونی دوشونه ، کلهمش اولان فردا ایچین فریاد ایتمه . کلمش و کچمش اوزرلرینه تل قورما، بر لحظه حالندن خوشنود بر آدام اول ، عمرکی برباد ایتمه.

443

شرمت ناید ازین تباهی کردن ،
زین ترك اوامر و نواهی کردن ،
گیرم که سراسر این جهان ملك توشد ،
جز آن که رها کنی چه خواهی کردن ؟

یارامازلقدن ، اوامری ترك و نواهیی ارتکاب ایتمکدن صیقیلمایورمیسین؟ فرض ایدهلم، که سراپا بو جهان سنك ملکك اولدی ، براقوب کیتمکدن باشقا نه یاپابیلهجکسین ؟

---

[*] ما مضی مضی وما سیئاتیك فاین
فاغتنم الفرصة بین العدمین .
Leconte de Lisle ك شو قطعهسیده اوقویك :
N'importe le passé, n'importe l'avenir,
La chose la meilleure,
Est croire que jamais, elle ne doit finir.
L'illusion d'une heure.

444

رندی دیدم نشسته بر خنك زمین ،
نه کفر و نه اسلام و نه دنیا و نه دین،
نه حق ، نه حقیقت ، نه شریعت، نه یقین،
اندر دو جهان کرا بود زهرهٔ این ؟

کرهٔ ارض دیدیکمز قیرآت اوزهرینه بینمش بر رند ، بر اهل دل کوردم ، نه کفر ، نه اسلام ، نه دنیا ، نه دین ، نه حق ، نه حقیقت، نه شریعت نه یقین طانیمایور، بونلرك هیچ بری ایچین برپاره ویرمهیوردی. دنیاده وعقباده بو جسارت کیمه نصیب اولور؟ [*]

445

قومی متفکرند درمذهب و دین ،
جمی متحیرند در شك و یقین،
ناکاه منادئی بر آید ز کمین ،
کای بیخبران راه نه آنست و نه این .

بر قوم ، مذهب ودین ایشلرینی دوشونمکله مشغول ، بر طائفه شبهه و یقین آرهسنده متحیر بولنیور. بر منادی پوصودن آنسزین فیرلایاجاق و « ای غافل آداملر یولك دوغروسی نه اودر نه بودر!» دیه باغیراجاقدر .

---

[*] (حبیب السیر)ك واوندن نقلاً (ریاض الجنه)نك بیانه کوره بورباعی (شاه سنجان)ندر و(قطب الدین حیدر)ك وصفنده سویلنمشدر .

446

گاویست در آسمان و نامش پروین ،
یك گاو دگر نهفته در زیر زمین ،
چشم خردت کشای چون اهل یقین
زیروزبر دو گاو مشتی خر بین.

گوگده، پروین آدلی براوکوز واردر، دیکر براوکوزده کرهٔ ارضك آلتنده گیزلیدر . فطانت واطلاع اهلنك پابدیغی کبی عقل گوزیکی آچ‌ده ایکی اوکوزك آره‌سنده برقاچ اشکك ته‌پشدیکلرینی گور.[1]

447

گویند مرا که می بخور کمتر ازین ،
آخر بچه عذر بر نداری سر ازین ؟
عذرم رخ یار وبادهٔ صبح دمست ،
انصاف بده‌چه عذر روشنتر ازین .

بانا دییورلر، که شرابی بوقدارچوق ایچمه. هم‌ده هانکی معذرتله بونی بوسبوتون ترك ایتمه‌یورسین ؟ معذرتم یار [2]ك یاناغیدر وصباح باده‌سیدر . انصاف ایت بوندن داها پارلاق عذر وارمیدر ؟

[1] کرهٔ ارضك اوکوز بوینوزی اوزه‌رنده‌بولوندیغنه دائر اولان ماصال ایله اکله‌نیور .

[2] خیامك ایچدیکی قیرمزی شراب بلکه گل رنکلی یاناقلرده متجلی گوردیکی حسن سبحانی و سبحانیت حسن‌در . حیاتی

448

صیاد نهٔ حدیث نخجیر مکن ،
چیزی که نخواندهٔ تو تفسیر مکن ،
چون پیر حقیقت از تو معنی پرسد ،
از دیده بکن روایت، از پیر مکن.

آوجی دکلسین، آودن بحث ایتمه، اوقومادیغك برشیئی تفسیر ایتمه. اکر استاد حقیقت سندن معنی صورارسه کندی گوردیککی آکلات پیرك گوردیکنی دکل .

449

گر بر فلکم دست بدی چون یزدان ،
بر داشتمی من این فلك را زمیان ،
از خود فلك دگر چنان ساختمی .
کازاده بکام دل رسیده آسان .

اکر کاشانده ، الله کبی ، قدرت صاحبی اولسه‌یدم بوجهانی اوره‌دن قالدیریردم، ایچنده حر آدامارك مرادلرینه قولایلقله واصل اولاجاغی دیکر بر جهانی کندی اَلله بنیاد ایدردم . [*]

وحیات دارلغی آتشلی بر علاقهٔ روحانیه ایله سودیرن بو محبت وحکمت شرابندن کاشکی جمله‌مز دل مست اوله‌ق !
[حاشیهٔ طبع اول]

[*] (فیتج جه‌رالد) بو رباعی ایله‌داها برابکی دیکر رباعی‌یی

450

مسکین دل دردمند دیوانهٔ من ،
هشیار نشد ز عشق جانانهٔ من ،
روزی که شراب عاشقی میداند ،
درخون جگر زدند پیمانهٔ من .

بنم بیچاره دردلی دیوانه کوکلم بنم جانانه‌مك مستیٔ عشقندن آییلمادی. عاشقلق شرابی ویریلدیکی کون، بنم پیمانه‌می جکر قانه باتیردیلر .

مزج وخیامك فکرونظرینی تکثیف وتشدید ایده‌رك LXXXI نومرولو شوفوق العاده مدهش رباعیسی وجوده کتیرمشدر:

Oh Thou, who Man of baser Earth dids make.
And ev'n with Paradise devise the Snake:
For all the Sin where with the Face of Man
Is blacken'd—Man's forgiveness give—and take!

ای سن، که انسانی عادی برچاموردن یاپدك، جنتله برابر یلانی [ابلیس‌ی] یاراتدك انسان کناه ایشله‌دی، بوندن یوزی سیاه اولدی، اونی عفو ایت و اوندن عفو دیله.» دیمکدر. خیامك «انسان»ی، اللهدن عفو طلب ایدییور، فقط بو عفوی اللهك یوزینه فیرلاتماق ایچون ایسته‌یور . بونه مدهش وضعیت منطقیه‌در ! الله ، بو محاکمه‌نك حضورنده پك پریشان بر حال آلمشدر . چاناق قلعه ملحمه‌سی‌نك الهامیله یازدیغمز (قاره کونش) منظومه‌سنك شو بیتی‌ده بورایه قید ایده‌بیلیرز :

بوغور کوز یاشیله حق وغفرانی
چهرهٔ «رحمن»ه صاوور، (داردانل) !   ع. ج.

451

زین گنبد گردنده بد اقبالی بین ،
وز رفتن دوستان جهان خالی بین ،
تا بتوانی تو یك نفس خود را باش ،
فردا منگر ، دی مطلب، حالی بین.

بو دونیجی فلکدن صادر اولان فنامعامله‌لری کور ودوستلرك رحلتلریله جهانك بوشالدیغنه دقت ایت، الکدن کلدیکی قادار - بر نفس اولسون- کندیکه کل، یارینه باقه دونه آرامه ، یالکز حالی کور .

452

میخوردن و گرد نیکوان گردیدن ،
به زانکه بزرق زاهدی ورزیدن ؛
گر عاشق مست دوزخی خواهد بود ،
پس روی بهشت کس نخواهد دیدن .

شراب ایچمك، کوزل یوزلولره وکوزل اوزلولره ملازمتده بولونماق ، ریاکارانه زهد وتقوی آرقاسنده قوشماقدن داها ایی‌در . اکر عاشق مست جهنمه کیده‌جك اولسه ، کیمسه جنتك یوزینی کورمك ایسته‌مز .

453

مشنو سخن زمانه ساز آمدکان ،
می گیر مروّق از نیاز آمدکان ،

رفتنده یکان یکان فراز آمدکان ،
کس می ندهد نشان ز باز آمدکان .

« ئوپیورتونیست » لرك یعنی زمانه‌یه دائما اویغون کلنلرك سوزینه قولاق آصمه ، دنیایه مجدد ومتجدد ، کوزل کلنلرك الندن صاف شراب آل . اوّل کلنلرك جمله‌سی برر برر کیتدیلر ، کیری دونعشلردن بر نشان ویرن یوق .

454

نتوان دل شاد را بغم فرسودن ،
وقت خوش خود بسنك محنت سودن ،
کس غیب نه داند که چه‌خواهد بودن ،
می باید و معشوق وبکام آسودن .

شاد کوکلی ، غمله صولدورمامالی‌در ، خوش زمانلری محنت طاشی آلتنده ازمه‌مه‌لی‌در . [مادام که] غیبی ، عاقبتك نه‌اولاجاغنی کیمسه بیلمز ، لازم اولان شراب‌در ، معشوقه‌در ، ومراد اولوندیغی کبی آسوده ومسترح اولمالقدر .

455

نیکست بنام نیك مشهور شدن ،
عارست ز جور چرخ رنجور شدن ،
مخمور ببوی آب آنکور شدن ؛
به زان که بزهد خویش مغرور شدن .

ایی نام‌ایله مشهور اولماق ایی‌در ، زمانه‌نك حقسزلقلرندن متألم

اولماق عیب‌در . اوزوم صوینك رایحه‌سیله مست بولونماق ، انسانك کندی زهدوتقواسیله مغرور اولماسندن داها ایی‌در .

456

یارب بدل اسیر من رحمت کن ،
بر سینهٔ غم‌پذیر من رحمت کن ،
بر پای خرابات رو من بخشای ،
بر دست پیاله کیر من رحمت کن .

یارب بنم اسیر کوکلمه مغفرت ایت ، غم احتوا ایدن سینه‌مه مغفرت ایت ، خراباته [1] گیدن آیاغمه ، پیاله طوتان ئه‌له مغفرت ایت . [2]

---

[1] خرابات ، میخانه دیمك‌در ، فقط طبیعتك و الوهیتك سرلرینه اطلاع شرابی ایچیلن معبد دیمك‌در ، بو میخانه‌نك عشقلیسنه رند Rind ، اهل دل ، اهل حق دیرلر . بهاء‌الدینك

تو پنداری که رندی در خرابات
خراباتی شدن هیهات! هیهات!

بیتندن‌ده آکلاشیلدیغی کبی . معناسی : « سن ظن ایدیبورسین ، که خراباتده بر رندسین خرابات منسوبی اولماق ساناته قادار اوزاق! » .

[2] انسان اولدوکدن صوکره روح ، مصدر اوّلی اولان الهه راجع اولور . طوپراقده قالان آیاغنه ، قوله ، أله الهك مغفرت ویا عقاب ایتمه‌سی اعتقادینی قورتازجه محو ایدیبور .
- Nicolas -

457

یارب زره‌بیش وکم بازرهان ،
مشغول خودت کن، زخودم بازرهان،
تاهشیارم نیك وبدی میدانم ،
مستم کن و ازنیك وبدم باز رهان [*].

ای حق، بنی زیاده اکسیك اندیشه‌لردن قورتار، منحصراً سنکله مشغول ایت، بنی بندن قورتار. آییق بولوندوقجه‌ایی‌یی کوتویی بیلیرم، مست‌ایت، ایی‌یی کوتویی بیلمكدن بنی قورتار.

و

458

این چرخ فلك ، بهر هلاك من وتو ،
قصدی دارد بجان پاك من وتو ،
برسبزه نشین بیا که بس دیر نماند ،
تاسبزه برون دمد زخاك من وتو .

بوچرخ فلك ، بنم وسنك هلاکمز ایچون مشغولدر ، بنم وسنك معصوم جانلرمزه برقصدی واردر. گل، چمن‌اوزه‌رنده نزهه ایت ، زیرا چوق کچمه‌دن بنم وسنك طوپراغمزدن باشقا چمنلر چیقاجاق .

459

ازتن چو برفت جان پاك من وتو ،
خشتی دو نهند برمغاك من وتو ،

[*] بو رباعی‌نك برنجی مصراعنده قافیه معلولدر.

وانگه زبرای خشت گور دگران ،
درکالبدی کشند خاك من وتو .

سنك وبنم معصوم وصاف جانلرمز تنلرمزدن آیریلنجه‌سنك وبنم مزارلرمزك باشلرینه ایکی کرپیچ قویارلر. صوکره‌باشقالرینك مزارلرینه کرپیچ یاپماق ایچین سنك وبنم وجودمزك طوپراغنی کرپیچ قالبنه چکرلر .

460

آن قصرکه برچرخ همی زد پهلو ،
بردرگه او شهان نهادندی رو ؛
دیدیم که برکنگره اش فاخته‌ئی ،
بنشسته همیگفت که کوکو کوکو !

سماوره سر چکن ووقتیله‌ایشیکنه پادشاهلرك یوز سوردیکی او قصرك قبه‌سنه قونمش بر قومرو کوردم . علی‌الدوام کو، کو ، کو ، کو ؟ دیبوردی . [1]

461

از آمدن ورفتن ماسودی کو ؟
وز بار امید درجهان بودی کو ؟

[1] کو ، نره‌ده‌در ؟ معناسنده اولان « کجا » کلمه‌سنك مخففی‌در . قومرو ، نره‌ده بو سرایده اقامت ایتمش اولان حکمدارلار؟ نره‌ده‌دارات وحشمتلری. نره‌ده‌ثروت وسامانلری نره‌ده شان واجلاللری ؟ دیبوردی دیمكدر .

در جنبر جرخ جسم جندین پاکان ،
میسوزد وخاك میشود دودی کو ؟

بزم دنیایه کلمه‌مزدن ودنیادن کیتمه‌مزدن فائده نه‌در ؟ بزم جهانده عمر سورمه‌مزن امیدینك میوه‌سی نره‌ده؟ چرخك چنبرنده بوقادار پاك وعالی آدملرك وجودلری یاندی، کول اولدی دومانلری نره‌ده؟ [*]

462

جون باده خوری ز عقل بیگانه مشو ،
مدهوش مباش و جهل را خانه مشو ،
خواهی که می لعل حلالت باشد ،
آزار کسی مجوی و دیوانه مشو .

شراب ایچدیکك وقت عقله یابانجی اولمه ، کندیکی غیب ایتمه ، جهل ئوی اولمه. اگر کل رنكلی شرابك سانا حلال اولماسنی ایسترسه‌ك کیمسه‌یی اینجیتمه، هر کسه فائده‌لی اول، دیوانه اولمه .

[*] بورباعی‌نك ایکینجی مصراعی هند طبعنده «وز تار امید عمر ما پودی کو» طرزنده‌یازیلیدر. بورباعی‌نك هیئت مجموعه‌سیله خیام شونی سویله‌مك ایسته‌یور: هر شیئك هلاك اولدیغی، هر شیئك نایاب اولدیغی ، هرشیئك مصدر ابتدائی اولان جاده انقلاب ایتدیکی بو کرهٔ ارض وزه‌رنده ظهور ایدن بوقادار عالملر، حکیملر، بابانی وعوامی اعتقادلردن عاری کامل ذاتلر دنیاده نه براقدیلر ؟

463

ای آب حیات مضمراندر لب تو ،
مگذار که بوسد لب ساغر لب تو ،
گرخون صراحی نخوردم مرد بیم
او خود که بود که لب نهد بر لب تو ؟[1]

ای دوداغنده آب حیات گیزلی اولان، ساغرك دوداغنك سنك دوداغکی اوپمه‌سنه مساعده ایتمه؛ اگر صراحی‌نك قانی ایچمزسه‌م آدم دگلم، او کیم اولیور که دوداغنی سنك دوداغکك اوزه‌رینه قویبور؟

464

آنم که پدید گشتم از قدرت تو ،
پرورده شدم بناز در نعمت تو ؛
صدسال بامتحان گنه خواهم کرد
یا جرم منست بیش ، یارحمت تو .

بن سنك قدرتکك یاراتدیغی حالده‌یم. سنك ناز ونعمتکله بسلندم . یوز سنه داها یاشاماق سنی امتحان و تجربه ایچین یوز سنه گناه ایشله‌مك ایسته‌رم، باقالم سنك رحمتك‌می، یوقسه بنم معصیتم‌می زیاده اولاجاق .

[1] سلطان جم ایسه باقك نه دیبور :
چون اوبر هر نفس اول لعل شکر باری قدح
روزگار ایلمسه طوبراغمزی باری قدح .

طوپ وچوکان اویونده طوپ، «ثموت»، حایره دیمز فقط اویونجی طوبی هانکی هدفه چارغاق ایسته‌یورسه طوپ سسز اوهدفه گیدر وورور . ایشته سن‌ده طبق بویله طیمتك وچوکاننك اوکنده منقاد وبی اختیار بر طوپسین .

465

بر دار پیاله وسبو ای دلجو ،
بر گرد بگرد سبزه‌زار ولب جو ،
کین چرخ بسی قدبتان مهرو ،
صدبار پیاله کرد و صد بار سبو .

ای گوزل ، پیاله‌یی ودستی‌یی آل، یشیللك وصو کناری آرا، زیرا بو چرخ، نیجه آی یوزلو گوزللرك وجودلرندن یوز کره پیاله ، یوز کره دستی یاپمشدر !

466

ماییم خریدار می کهنه ونو ،
وانگاه فروشندهٔ عالم بدوجو ، [2]
دانی که پس از مرگ کجا خواهی رفت؟
می پیش من آر و هر کجا خواهی رو .

بز اسکی و یکی شراب صاتین آلیجی‌سی‌یز، عینی زمانده جهانی ایکی آرپه دانه‌سنه صاتانلاردنز . اولدوکدن صوکره نره‌یه گیده‌جککی بیلیورمیسین؟ سن بانا شرابی گتیرده سن نره‌یه ایسترسه‌ك اورایه گیت .

467

نا کرده گناه در جهان کیست بگو ؟
وانکس که گنه نه کرد چون زیست بگو؟

---

[2] پدرم جنت اعلا بدو گندم بفروخت ،
ناخلف باشم اگر من بجوی نفروشم . — حافظ —

من بدکنم وتو بد مکافات دهی
پس فرق میان من و تو چیست بگو ؟

جهانده گناه ایشله‌مه‌مش اولان کیم‌در سویله ؟ گناه ایشله‌مه‌ین ناصل یاشار، سویله؟ بن فنالق ایدیپورم، سن‌ده‌بو فنالغمه فنا بر جزا ایله مقابله ایدیپورسین؛ او حالده سنکله بنم آره‌مزده‌کی فرق نه‌در ؟ سویله !

468

یاقوت لب لعل بدخشانی کو ؟
وان راحت روح وراح ریحانی کو ؟
گویند حرام در مسلمانی شد
تو میخور و غم مخور مسلمانی کو ؟

دوداقلری یاقوت‌دن اولان معشوقه، او لعل بدخشانی [1] نره‌ده؟ روحه راحت‌ویرن او معطرشراب نره‌ده؟ اسلاملرجه شراب‌حرام‌اولدی دیپورلر، سن شراب ایچمه‌یه باق، غم یمه، اسلام نره‌ده ؟

ه

469

ازهرچه بجز میست کوتاهی‌به ،
می‌هم ز کف بتان خرگاهی‌به ،

[1] «بدخشان»، خراسانده‌وعربلرك «بلخش» دیدیکری بر شهردر، که گوزل یاقوت معدنیله مشهوردر.

مستی و قلندری و گمراهی‌به
یکجرعهٔ می زماه تا ماهی‌به .

شوق ونشئه اولایان هرشی‌دن ال چکمك ایی‌در ، اوتاغ کوزل‌لرینك الندن شرابی آلماق ایی‌در . مستلك ، قلندرلك، ونفسی اونوتماق ایی‌در؛ بر یودوم شراب، ماه‌دن ماهی[3]یه قادار نه وارسه جمله‌سندن داها ایی‌در .

470

از درس علوم وزهد بگریزی به ،
واندر سرزلف دلبر آویزی‌به ،
زان پیش که روزگار خونت ریزد ،
توخون قنینه در قدح ریزی‌به .

درس علومدن وزهد وتقوادن قاچاك و عاشقنك روحنه بوکسلك، ککبنلك ونور وحرارت ویرن برمعشوقه‌نك زلفنه کوکلکی باغلامه‌ك اولادر. روزکار سنك قانکی دوکه‌دن اول، صراحی‌نك قانی قدحه سنك دوکه‌ك اولادر .

471

ای یار ز روزکار باش آسوده ،
واندوه زمانه کم خور از بیهوده ،

[3] 446 نجی رباعیده بحثی کچن وکرهٔ ارضی بوینوزی اوزه‌رنده طوتدیغی زعم اولونان اوکوز بر بالیق اوستنده‌در! «زماه تاماهی» یعنی قردن بالیغه قادار و «سمادن سمکه» قادار تعبیرلرینك منشائی بو اعتقاددر .

چون کسوت عمر بر تنت چاك شود ،
چه کرده وچه کفته وچه آلوده ؟

ای دوست ، روزکارك آزارندن آزاده اول، زمانه‌نك کیدیشندن بیهوده کدرلنمه . وجودکك اوزه‌رنده‌کی حیات لباسی بر کره پارچالانجه یاغش ، سوبله‌مش ، بولاشمش اولمانك نه اهمیتی وار .

472

ای نیك نکرده وبدها کرده ،
وانکاه بلطف حق تولا کرده ؛
بر عفو مکن تکیه که هرکز نبود ،
نا کرده چو کرده، کرده چون نا کرده .

ای هیچ ایلك اتمه‌مش وفنالقلر ایشله‌مش وعینی زمانده اللهك مغفرتنه استناد ایتمش اولان آدام! اللهك عفوینه اتکا اتمه، زیرا هیچ برشی یاپامش اولان کیمسه، کناه ایشله‌مش کیمسه ایله وکناه ایشله‌مش کیمسه هیچ برشی یاپامش کیمسه ایله ، هیچ بر زمان ، مساوی اولاماز .

473

این چرخ چوطاسیست نکون افتاده ،
دروی همه زیرکان زبون افتاده ،
دردوستی شیشه و ساغر نکرید ،
لب بر لب و درمیانه خون افتاده.

بو قبهٔ سما، باشمزك اوزه‌رنده، آغزی آشاغی چویرلمش بر طاس کبی‌در . ذکی آداملرك جمله‌سی اونك آلتنده زبون وپریشان‌در. شیشه ایله شرابك آره‌سنده‌کی دوستلقه باقکزکه دوداق دوداغه کلشلردر، فقط آره‌لرنده قان دوکولیرر![1]

474

ای من در میخانه بسبلت رفته ،
ترك بد ونیك هردوعالم کفته ،
کرهر دوجهان چوکوی بچوکان افتد ،
برمن بجوی چومست باشم خفته .

سنك میخانه‌کك ایشیکنی بیغمله سوپوردم، دنیا وآخرتك نیك وبدینی ترك ایتدم. بن مست اولاراق اویودقدن صوکره دنیا وعقبانك ایکی طوپ کبی چوکانك آغزینه دوشمه‌سی بنم عندمده بر آرپه دانه‌سنك بر چوقوره دوشدیکنی کورمك قادار حائز حکم وتأثیر اولماز .

475

قطره بکریست که ازبحر جدائیم همه ،
بحر برقطره بخندید که مائیم همه ،

---

[1] بو رباعیده‌کی خیال قادار اینجه وبیوك اودرتجی ، درین برخیال‌شاعرانه آزدر شراب‌دستیله شراب‌کاسه‌سنی، عشق ایله‌مست ایکی عاشقه بکزه‌تیور، که آره‌لرنده، الکبی‌امان کین علامتی اولان قان آقدیغی حالده عشق و محبتك سوق وشوقیله دوداق دوداغه اویوشورلر . ع. ج.

درحقیقت دکری نیست خدائیم همه ،
لیك ازگردش یك نقطه[*] جدائیم همه.

قطره، عمان‌دن جدااولدیغنه آغلادی؛ عمان، بنه هپ برز، هپ برابرز دیه‌رك قطره‌نك افتراق‌زعمیله اغلاماسنه کولدی. حقیقتده باشقا هیچ برکیمسه یوقدر جمله‌مز خدائی‌یز، آنجاق بر نقطه‌نك فسونیله بری‌بری‌مزدن آیرلمش کورونیورز. [**]

476

تاکی غم آن‌خورم که دارم یانه ،
وین عمر بخوشدلی کذارم یانه ،
پرکن قدح باده که معلومم نیست ،
کین‌دم که فروبرم بر آرم یانه .

---

[*] بر نقطه‌دن مراد اولونان خدا کلمه‌سنك ایلك حرفنك اوزه‌رنده‌کی نقطه‌در بو نقطه حرکت و حرفك آلتنه نزول ایدنجه خدابی جدا یاپار .

صاحبنی بیلمه‌دیکم شو بیتده عینی مآلده وکوزل‌در :

کرچه ما قطره تو دریائی وبیکانه تئیم
از توئیم از توکه هم قطره ز دریا برخاست .

ترجمه‌سی شودر: واقعا بزقطره‌یز سن‌دریاسین فقط بری‌بریمزه یابانجی دکلز . سندنز ، سندنز ؛ چونکه قطره دخی دریادن چیقمش‌در [بخار حالنده هوایه قالقان جزؤ دریادر] رباعی وزننده اولمایان بو قطعه عجبا حقیقة خیامك‌میدر ؟

[**] «خدائیم‌همه» کلمه‌لرنی «جمله‌مز خدایز» صورتنده ترجمه ایتشکن‌معزز استاد عبدالحق حامد «جمله‌مز خدائی‌یز» صورتنده ترجمه اولونماسنی اخطار وحقاکه اصابت بویوردی .

زنکینلك یاخود فقیرلك غمنی نه‌زمانه قادار ییه‌یم؟ بوعمری فرح وفخور کچیرمه‌لی‌یم یاخود اویله کچیرمه‌مه‌لی‌یم. سوألنی کندیمه نه‌زمانه قادار صورنجاغم؟ شراب قدحنی طولدور، زیرا آلدیغم نفسی ویره‌بیله‌جکم بنجه معلوم دکلدر .

477

جانا ز کدام دست بر خاستهٔ ؟
کز طلعت خویش ماهرا کاستهٔ ؟
خوبان جهان بعید روی آرایند ،
توعید بروی خویش آراستهٔ .

سوکیلیم سن هانکی الدن چیقدڭ که طلعتکله آیك قیمت حسننی تنزیل ایتدڭ؟ جهانك کوزللری بایرامده یوزلرینی بزرلر، سن یوزکله بایرامی بزه‌دڭ .

478

غره‌چه شوی به مسکن وکاشانه ،
بر عمر ، که هست حاصلش افسانه ؟
همخوا بهٔ بادی وتو افروزی شمع ،
بر رهکذر سیل چه سازی خانه ؟

مسکنه ، کاشانه‌یه ونتیجه‌سی افسانه اولان عمره نه مغرور اولیورسین؟ سن روزکارله برابریاتیورسین وموم یاقیورسین. سیل آغزینه نه دیه خانه بنا ایدییورسین ؟

479

تن در غم روزکار بیداد مده ،
جانرا سخن کذشتکان یاد مده ،
دل جز بسر زلف پریزاد مده ،
بی باده مباش وعمر برباد مده .

وجودکی غدار روزکارك کدرینه طعمه ایتمه ، تولنلرك سوزینی جانه خاطرلاتمه . کوکلکی طاتلی سوزلو وملك یوزلو بر معشوقه‌نك زلفندن غیری برشیئه باغلامه . باده‌دن محروم قالمه ، عمریکی برباد ایتمه !

480

تاچند ز مسجد ونماز و روزه ،
درمیکده ها مست شو ازدریوزه ،
خیام بخورباده، که این خاك ترا ،
که جام کنند و که سبو ، که کوزه .

جامعدن ، نمازدن ، اوروجدن بانا نه زمانه قادار بحث ایده‌جکسین ؟ میکده‌لرده مست اول ، بونك ایچین ایستره‌ك دیلنمه‌ك لازم کلسین . ای خیام ، شراب ایچمه‌یه باق؛ سنك بو وجودکك طوپراغندن بعضاً قدح، بعضاً سبو، بعضاً دستی یاپاجاقلردر .

481

ای رفته و باز آمده بل هم ، کشته، [*]
نامت زمیان مردمان کم کشته ،

[*] «اولئك كالانعام بل هم اضل سبيلا الخ.» آيتنه تلميح.

ناخن همه جمع آمده وسم کشته ،
ریشت زعقب در آمده، دم کشته.

ای کیدوب حیوان اولاراق عودت ایدن اسمك! انسانلر آراسنده اونوتولمش‌در و بشون پارماقلاریکك طیرناقلاری طوپلانوب حیوان طیرناغی اولمش وصقالك ده قیجیکك اوزه‌رینه طوپلاناراق قویروغه انقلاب ایتمش [*].

[*] بو رباعینك مبنی علیهی اولان حکایه ، « سفینة الشعراء » نك 331 نجی صحیفه‌سنده عیناً شو وجهله مسطوردر:
«خیام حکمتمآبك مذهبی تناسخ ایمش ؛ بو سببله ، که بر وقتده (نیشابور) ده عظیم بر زلزله واقع اولماغلا ، جمله مساجد ومدارس خراب وویران اولوب بعده بر مدرسه‌نك تعمیرنه اهتمام کلی ایله اشتغال ووافر مرکبلر ایله کرپیچ نقل اولونور ایکن ایچلرندن بر مرکب قدمهٔ صفه‌یه کلدیکده اصلا یوقاری چیقماق ایسته‌مزمش؛ الحاصل حرکتی هزار زجروزحمته محتاج اولمش؛ اول اثناده (عمرخیام) او محلده بولونماغلا، همان قالقوب مرکبك قولاغنه بورباعی‌یی اوقوماقلا مرکب دفعةً صفه‌یه صعود ایله یوکنی محله ایصال ایله‌مش.. اول محلده حاضرون بو حالدن استفسارلارنده (خیام) دیمش که بو بدنه تعلق ایدن روح برمدرسك روحی ایدی که بوندن اول بو بقعه‌ده ساکن اولوردی ، عروج ایده‌مه‌یوب نزولده قالماقله بو حالی کسب ایتدی ، که بعضلری عندنده ، جهنم آنجاق بو وجهله‌در ؛ بونك صفه‌یه عدم عروجی جهاندن ناشی ایدی، که آشناصحبتی کوش ایتمکله بی‌مکث وآرام روانه اولدی. »

482

با بادهٔ کلرنك درین کاشانه ،
آمیزش از آن جهت کن ای فرزانه ،
کز خاك توهر ذره که بر باد دهند ،
سرمست رود تا بدر میخانه .

کل رنکلی شراب ایله ، بو کاشانه‌ده ، ای حکیم ، او صورتله الفت ایت، که طوپراغکك روزکارله هوایه قالدیریلان هرذره‌سی سرمست اولاراق، عشق وعرفان میخانه‌سنك قاپسنه قادار کیتسین .

483

بنگر ز صبا دامن کل چاك شده ،
بلبل ز جمال گل طر بناك شده ،
در سایهٔ گل نشین ، که بسیار این گل
در خاك فرو ریزد و ما خاك شده .

باق صبا روزکاری ایله کللرك اتککی ناصل ییرتیلدی. باق، بلبل، کلك کوزللکندن نه‌قادار نشئه‌لنیور! کل آغاجلرینك کولکه‌سی آلتنده استراحت ایت. زیرا بو کللربك چوق دفعه‌لر طوپرق اوزه‌رینه دوکوله‌جك و بز طوپراق اولمش بولوناجغز.

484

در مجلس عشاق نشستیم همه ،
از محنت ایام برستیم همه ،

از بادهٔ شوقش قدحی نوشیدیم ،
آزاده وآسوده ومستیم همه .

ایشته جمله‌مز عاشقلر مجلسنده طوپلاندق ، جمله‌مز زمانه‌نك محنتندن آزاده‌یز ، اونك بادهٔ شوقندن برقدح ایجدك ؛ جمله‌مز حرّز ، آسوده‌یز ، دل مستز .

485

دنیا بمراد رانده گیر آخر چه ؟
وین نامهٔ عمر خوانده گیر آخر چه ؟
گیرم که بکام دل بماندی صد سال ،
صد سال دگر بمانده گیر آخر چه ؟

فرض ایت ، که دنیاده مرادك وجهله یاشادك ؛ ثی صوكرا ! بو نامهٔ عمرك اوقوتوب بیتدی فرض ایت ؛ ثی صوكرا ! كوكلك بوتون آرزولرینی الده ایتمش اولدیغك حالده یوز سنه یاشامش اولدیغكی فرض ایده‌یم ؛ ثی صوكرا ! یوزسنه داها یاشایاجاغكی فرض ایت ؛ ثی صوكرا ![*]

---

[*] (شیخ سعدی) نك

ای دل بکام خویش جهانرا تو دیده گیر
در وی هزارسال چو نوح آرمیده گیر .

مطلعی آكدیریر . كه «ای كوكل جهانی آرزو ایتدیككبی كوردیككی فرض ایت ، جهانده نوح كبی بیك سنه معمر ومسعود اولدیغكی فرض ایت» دیمكدر .

486

دانی زچه روی او فتادست وچه‌راه ؟
آزادیٔ سرو وسوسن اندرافواه ؟
این دارد ده‌زبان ولیکن خاموش ،
وانراست دو صد دست ولیکن کوتاه .

سروی‌نك وصوسامك سر آزادلقلری بیلیرمیسن نه وجه وطریق‌ایله دیللرده داستان‌در ؟ برنجیسی‌نك اون آغزی‌واركن ساكت‌در ، ایكنجیسنك ایكی یوز الی واركن هیچ برینی اوزاتماز[*]

487

ساقی ، می خوشگوار بر دستم نه ،
وان ساغر چون نگار بر دستم نه ،
وان می كه چو زنجیر بپیچد برخود ،
دیوانه شدم ، بیار بر دستم نه .

ای ساقی ، او نفیس شرابی بانا ویر ؛ بر تازه كلین كبی نازنین اولان ساغری بنم الـه‌ویر ؛ بن دیوانه اولدم ، [صراحیدن بارداغه آقاركن] او زنجیرلـه‌تن شرابی كتیر ، بنم الـه قوی .

---

[*] سروی حریتك ، صوسام سكوتك تمثالیدر . خیام سروی‌نك متعدد داللرینی قوللاره بكزه‌تیور ، كه بعضی منلالرك قوللاری كبی ، باشقالارینكماللرینی آلماق ایچین اوزاتماز ؛ ایكنجینك تویجلری یوز آغزه مالك اولدیغی حالده ، خیامك وخیالی لرك مخالفلری نك یایدیقلری كبی هیچ بری افترا ایچین آچیلماز .

488

فریاد که رفت عمر بر بیهوده ،
هم لقمه حرام وهم نفس آلوده ،
فرمودهٔ نا کرده سیه‌رویم کرد ،
فریاد ز کرده های نافرموده !

یازیق ! عمر بیهوده کچدی ! هم لقمه حرام، هم نفسمز بولاشیق ! اجراسی امر اولونان عملك اجرا ایدیلمه‌مه‌سی یوزیمی قارا ایتدی . ایشله‌نیلمه‌سی جائز اولمادیغی حالده ایشله‌نن عمللردن فریاد !

489

من توبه کنم از همه چیز از می نه ،
کز جمله گزیرم بود و از وی نه،
آیا بود آن که من مسلمان گردم ،
در ترك می مغانه دارم پی؟ نه !

بن هر شیئه توبه ایده‌رم، شراب ایچمه‌یه، مستیٔ روحانی تحصیل ایتمه‌یه اصلا ! زیرا هر زیانی تضمین ایتمه‌نك یولی بولونور ، شراب روحانی ایچمه‌مش اولماق زیانك تضمینی أصلا ! عجبا بن مسلمان اولمام [1] ، و اسکی شرابی ترکده ثابتقدم قالمام ممکن اولابیلیرمی ؟ اصلا!

[1] مسلمان کلمه‌سندن ، خیامك بوراده مراد ایتدیکی ، مسلمان نما ، شاقلابان، ریاکار کیمسه‌لردر. بر قاچ سنه اول

490

روزی بینی مرا تو مست افتاده ،
بر پای تو سر نهاده، پست افتاده ،
دستار ز سر ، قدح ز دست افتاده ،
در حلقهٔ زلف‌بت پرست افتاده .

بر کون بنی بیهوش و سنك آیاغکلك اوزه‌رینه باشمی قویمش، بره بیقیلمش کوره‌جکسین. باشدن صاریق ، الدن قدح کیتمش و بنی سنك یوزکه طاپان بت پرست صاچلریکك حلقه‌سنه دوشمش کوره‌جکسین .

بو دورلو شاقلابان بر سوریه‌لی مسلمان کوپرونك اوزه‌رنده صول قولی کوسته‌ره‌رك کلوب کچن: «ای امت محمد، شیمدی بن بو قولی کسه‌یم‌می نه‌یاپایم؟ بر کاووره دوقوندی ، نجس اولدی!» دییه باغیریبیورمش، اورادن کچن بر اهل حق، «صوص، تربیه‌سز آدام شیمدی کاوور فلان یوقدر. هر کس تورکیا وطنداشیدر؛ ناموسلی آداملر، دینلری نه اولورسه اولسون، هپ پاك و بری برینه مساوی درلر» دییه‌رك حریفه بر طوقات عشق ایتمش؛ حریف «افندیم بن خوشه کیدر دییه بویله سویله‌یوردم . ایسترسه کز کاوورلر قارداشمزدر دییه باغیرایم : أنا شاقلابان یعنی بن شاقلابانم » دیمش . بونك اوزه‌رینه طوقاتی شاقلاتان ذات ، شاقلابانه، طوقاتك قصاص نقدیسی اولاراق بر مجیدیه ویره‌رك چکیلمش ، کیتمش . خیامك ، بویله شاقلابان بر مسلمان اولمام احتمالی وارمیدر؟ دییه اللهدن صورماسی حقلی دکلمی؟

491

ما عاشق ومست و می پرستیم همه،
در کوی خرابات نشستیم همه ،
بگذشت ز حسن و قبح واز وهم وخیال ،
ازما مطلب هوش ، که مستیم همه .

جمله‌مز ، عاشقز ، مستز ، می‌پرستز . جمله‌مز خراباتده طوپلاندق؛ چیركینلكدن، كوزللكدن، وهم وخيالدن اوزاقلاشمشزدر : بزدن «علی العاده عقل» ایسته‌مه ، زیرا جمله‌مز مستز.[1]

492

نقشیست که بر وجود ما ریخته،
صد بو العجبی زما بر انگیخته ،
من زان به ازین نمیتوانم بودن،
کز بوته مراچنین فرو ریخته .

[1] خیام، انسانی حیوانلاشدیردیغی، عقل ومحاكمه‌يی نزع ایتدیکنی منلالرك ادعا ایتدیکی شرابی ایچدیکلرندن دولایی متصوفه‌یی مؤاخذه ایدن متعصب منلالرك دلائلنی چوروتیور. «بز ، عشق صمدانی‌مزك، سنجه سرخوشلق زعم ایدیلن، شوق وجذبه‌سیله مست اولدیغمز وقت، سنك فكرنجه، بزمست لایعقلز، ای نادان واعظ اوحالده نیچین بزدن انامه خاص اولان بر طرزده عقل ومحاكمه ایسته‌یورسین» دییور. [حاشیهٔ نیقولا]

وجودمز اوزه‌رینه انطباع ایتدیردیکك بر نقش وار ؛ بو انطباعلرك اثری اولاراق بزدن یوز دورلو غرابت ظهور ایتدیریبورسین ؛ بن بوندن داها ایی اولمایه‌مقتدر دكلم، زیرا سن بنی بوته‌دن قالبه بو ترکیب وطبیعتله دوكدك .

493

هر توبه که کردیم شکستیم همه ،
بر خود در نام وننك بستیم همه ،
عیبم مکنید بیخودی گر کردیم ،
کز بادهٔ عشق مست هستیم همه .

هر ایتدیکمز توبه‌یی بوزدوق ؛ شهرت و ملامت قاپیسنی اوزه‌ریمزه قاپادیق. عقل باشنده اولمایانلارك یاپاجاغی شیلری یاپاجاق اولورسه‌ق بزی عیبلامایکز . زیرا بز ، آنا رحمندن بری عشق شرابیله سرخوشز .

494

ای بی خبر از کارجهان هیچ نهٔ ،
بنیاد به باد است ازآن هیچ نهٔ ،
شد حد وجود درمیان دوعدم ،
اطراف بود تو درمیان هیچ نهٔ !

ای جهانك طرز فعالیتندن بیخبر اولان آدام، سن هیچ بر شی دكلسین ، تمل هوا اوزه‌رینه قورولمش اولدیغی ایچون سن هیچ برشی دكلسین. وجودك حدودی ایکی عدم آره‌سنده‌در؛ طرفین واردر سن هیچ برشی دكلسین .

سما دیدیکمز آغزی آشاغی چورلش طاسه دوغرو، استمداد ایچون، اللریکی قالدیرمه : او سندن داها بیچاره‌در.

495

یك جرعه می کهنه زملك نو به،
وز هرچه نه می طریق بیرون‌شو به،
جامیست به از ملك فریدون صدبار ،
خشت سرخم زتاج کیخسرو به .

بر یوتوم اسکی شراب یکی بر ایمپراتورلقدن ایی‌در؛ شراب اولمایان، نشئه وحظ جان اولمایان هر شیئی آتماق اولادر. بر پیاله « فریدون » ك کشورندن، یوز کره داها ایی‌در. شراب کوپنك قاپاغی «کیخسرو» ك تاجندن افضل‌در .

496

چون شیر درنده درشکاریم همه ،
دائم بهوای خویش یاریم همه ،
چون پرده ز روی کارما برخیزد ،
معلوم شود که درچه کاریم همه.[*]

یرتیجی آرسلان کبی جله‌مز آوده‌یز، دائما کندی هوا وهوسمزك ملازمی‌یز. ایشمزك یوزندن پرده قالقینجه جله‌مزك نه ایشده اولدیغمز معلوم اولور .

ی

497

ای دل تو بادراك معما نرسی ،
در نکتهٔ زیرکان دانا نرسی ،

---

[*] بو رباعی‌نك مال خیام اولدیغی مشکوك ایسه‌ده پك ایی برتصویر و اعتراف اولدیغندن درجی فائده‌لی کورولدی.

اينجا بمى وجام بهشتى ميساز ،
كانجا كه بهشتست رسى يا نرسى .

اى كوكل ، معمايى ادرا كه موفق اولامازسين ؛ بهادر حكيملرڭ واصل اولدوقلرى نكته‌يه ايريشه‌مزسين: سن بوراده حظوظات عاليه ايله بر بهشت وجوده كتيرمه‌يه باق؛ بهشته [يعنى آخرتده‌كى جنته] يا ايريشيرسين ، يا ايريشمزسين .

498

آنان كه زپيش رفته اند اى ساقى ،
درخاك غرور خفته اند اى ساقى ،
رو باده خور وحقيقت از من بشنو ،
بادست هر آنچه كفته اند اى ساقى .

اجل سو يور كمسنك ، داها اول سو يوروب كوتورديكى كيمسه‌لر اى ساقى غرور ونخوتلريله طوپراق ايچنه كومولمه‌رك ، او يومشلردر. هايدى كيت شراب ايچمه‌يه باق وسوزك دوغروسنى بندن آل: اونلر نه سويله‌ديلرسه هپسى بوشدر ، هوادر ، اى ساقى!

499

اى دل چو ببزم آن صنم بنشستى ،
از خويش بريدى وبخود پيوستى ،
از جام فنا چو جرعهٔ نوشيدى ،
از بود و نبود كان بكلى رستى .

ای کوکل اوصنمڭ بزمنه داخل اولدیغڭ وقت تفسکدن چیقمش و کندی کندیکه کلمش اولورسین . جام عدمدن بر یوتوم ایچدیکدن صوکرا موجود اولانلرڭ و آرتیق موجود اولمایانلرڭ جملەسندن کاملاً آیریلیر ، قورتولورسین .

500

افتاد مرا با می ومستی کاری ،
خلقم بچه میکنند ملامت باری ،
ای کاش که هرحرام مستی کردی ،
تامن بجهان ندیدمی هشیاری !

بم نصیبمه شراب ومستلك دوشدی ، خلق بانا نەدن طعن ایدییور؟ آه، آه، کاش که هرحرام اولان شی انسانی سرخوش ایتسەیدی ده دنیاده آییق تك بر آدام کورمەسەیدم !

501

ابریق می مرا شکستی ربی ،
برمن در عیش را بستی ربی ،
بر خاك فکندی می کلگون مرا [*]
خاکم بدهن مگر تومستی ربی !

[*] بو مصرع شو صورتله دخی کورولمشدر :
من می خورم وتو میکنی بدمستی
ترجمەسی شودر شرابی بن ایچیورم ، سرخوشلغی ، بدمستلکی سن یاپیورسین .

بم شراب دستیمی قیردڭ ، ای ربم! شوق ونشئه قاپیسنی بانا قاپادڭ ای ربم! کل رنکلی صاف شرابمی طوپراغڭ اوزەرینه دوکدڭ ، ای ربم ... اولایه که سرمست اولاسین ای ربم!

502

ای آن که نتیجهٔ چهار وهفتی ،
درهفت وچهار دائم اندر تفتی ،
می خور ، که چهار باربیشت کفتم ،
باز آمدنت نیست چو رفتی رفتی !

ای سن که «دورت»[1] ڭ و «یدی»[2]نڭ نتیجەسی سین؛ دائما دورت و « یدی » ایچنده یانیقدەسین . شراب ایچ ، محبت وعرفان شرابی ایچ ، زیرا سانا دورت دفعەدن داها زیاده سویلەدم: بردفعه اولدکمی اولدڭ ، آرتیق بر دفعەداها دیریلمك یوق!

503

در هرطرفی در او دو صد دام نهی ،
کوئی کنمت اکر در او کام دهی ،
خود دام نهی هر که در او کام نهد ،
کیری وکشی وعاصیش نام نهی .

[1] «دورت» دن مرادی «عناصر اربعه» در .

[2] «یدی» دن مرادی یدی قات کوکدر ، یاخود یدی برجدر .

سن هرطرفه ایکی یوزطوزاق قوریبورسین، اگر بونلاردان برینه آیاغکی باصارسه‌ك سنی اولدوروروم دیبورسین. طوزاغی کندك قوریبورسین و کیمك آیاغی طوزاغه باصارسه یاقالایورسین، ئولدوریبورسین . آدینی ده عاصی ، کناهکار قویبورسین .

504

ای از حرم ذات توعقل آگهٔ نی ،
وز معصیت وطاعت ما مستغنی ،
مستم ز گناه و از رجا هشیارم ،
امید برحمت تو دارم یعنی .

ای حقیقتك کنهنه عقل ایریشه‌مه‌ین، و ای معصیت وطاعته قارشی مستغنی بولونان [الله!] بن کناه ایله مستم، امید ایله آییغم یعنی رحمتکه اعتمادم وار .

505

این کار جهان اگر بتقلیدستی ،
هرروز بجای خویشتن عیدستی ،
هرکس بمراد خویش دستی بزدی ،
کر زانکه نه این بیهده تهدیدستی .

اگر جهانك ایشی هپ تقلیددن عبارت اولسه‌یدی هرکون بایرام اولوردی؛ اگر بو بیهوده تهدید[1] اولماسه‌یدی دنیاده هرکس مرادینه واصل اولوردی .

[1] مسلمانلغك امرلرینی یاپمایانلرونهی‌لرندن قاچمایانلرحقنده

506

ای چرخ دلم همیشه غمناك کنی ،
پیراهن خرمی من چاك کنی ،
بادی که رسد بمن توش آب کنی ،
آبی که خورم تو در دهن خاك کنی .

ای زمانه، کوکلمی دائما کدرله دولدوریبورسین، بم شادلق کوملکمی پارچالایورسین . بانا دوغرو اسن روزکاری صویه قلب ایدیبورسین ، ایچدیکم صویی آغزمده سن طوپراق ایدیبورسین .

(قرآن)ك تهدیدلرینه تلمیح ایدیبور. ایمان اجتهادی‌نك، ایمان تقلیدی‌یه مرجح اولدیغی کوسترمك ایچین مولانا حضرتلرینك (مثنوی)سنده « سیاحك ، صوفیه طرفندن صاتیلان اشکی » عنوانلی بر حکایه‌سی واردر : اجمالاً شویله‌در : اشکه بینمش بر سیاح، صوفیلرك خانقاهنه مسافر ایلر ؛ متصوف درویشلر حسن قبول ایدرلر ، بری سیاحك عباسنی قالدیریر ، دیکری البسه‌سنك توزینی آلیر، بردیکری سیاحك الینی، یوزینی، آیاغنی سیلر. بر دوردنجی درویش مسافری قبول صالونه کوتورور. بر بشنجی درویش سیاحك اشکنی آخوره چکر، صامان آرپه ویریر . مسافر پك ممنون قالیر . فقط درویشلر فقیردرلر . مسافره اکرام ایتمك ایچین، نه‌ییه‌جکلری، نه پاره‌لری بولونماز؛ تلاشه دوشرلر . اوزون مذاکره‌دن صوکرا ، مسافرك اشکنی صاتمایه قرار ویریرلر . اشکی صاتارلار ، پاره‌سیله ، قوزو قیزارتیرلار ، شراب آلیرلر ، مکمل موزیقاجیلر کتیریرلر .

507

ای دل زغم جسم اکر پاك شوی ،
تو روح مجردی بر افلاك شوی ،
عرش است نشیمن توشرمت بادا ،
كائی ومقیم خطهٔ خاك شوی .

ای کوکل حیوانیته مربوط غملردن معرا اولدوغك ، زمان، سن، روح مجرد سمالرك اوزه‌رینه چیقارسین. سنك یرك عرش‌در . علویت عرشندن اینوب مذلت طوپراغنده مقیم اولمقدان اوتانمالیسین ؟

آقشام اولور ، یرلر ، ایچرلر . موسیقی دیکلرلر .

«خربرفت وخربرفت وخربرفت»
«کیتدی ، دوستم ، اشك کیتدی»

تقراتلی برشرقی ارتجال وترنم ایدرلر. کبابك‌وشرابك، موسیقی‌نك، نغمه‌نك تأثیریله عشقه کلن مسافر دخی تقراتی ، درویشلرله برابر تکرار ایدر. صباح اولور، یوله دوشه‌جك سیاح، اشکنی ایستر ، ایشی آکلاتیرلر ، کندیسنك‌ده تقراتی اوقویاراق‌امر واقعی تصدیق ایتدیکنی سویلرلر . مأیوس سیاح « تموت اما بن بونی سزی تقلید ایتمك ایچین یاپدم » دیر .

« مرمرا تقلید شان بر باد داد
که دوصد لعنت بر آن تقلید باد »

یعنی « اونلری تقلید ایتمك بنی برباد ایتدی ، او تقلیده ایکی یوزکره لعنت اولسون ! » دیه‌صیزلانا‌راق یایان یوله دوشر.

508

ای کوزه‌کرم بگوش اکرهشیاری :
تاچندکنی بر کل آدام خواری ؟
انکشت فریدون وکف کیخسرو
بر چرخ نهادهٔ چه‌می پنداری ؟

ای چوملکجی ، عقلك باشکده ایسه ، دقت ایت انسان طوپراغنه‌نه‌زمانه قدرحقارت ایده‌جکسین؟ فریدون‌ه‌ك پارماغنی «کیخسرو»ه‌ك ألنی چرخك اوزه‌رینه قویویورسین ، عجبا سن نه‌ظن ایدییورسین ؟

509

ای گل تو بروی دلربا میمانی ،
وی مل تو بلعل جانفزا میمانی ،
ای بخت ستیزه کار هر دم بامن ،
بیگانه تری و آشنا میمانی .

ای گل سن تازه وکوزل بر قیز یوزینه بکزه‌یورسین ، ای شراب‌سن جانه‌جان‌قاتان برقیرمزی دوداغه بکزه‌یورسین . ای متلون غوغاجی طالع، سن‌بانامهر کون‌داها زیاده بیکانه‌سین. فقط بانا آشنا کبی کورونیورسین .

510

از مطبخ دنیا توهمه دود خوری ،
تا چند غم بوده ونابود خوری ،

دنیا که بر اهل او زیانیست عظیم ،
گر ترك زیان کنی همه سود خوری .

دنیا مطبخنده سن دوماندان غیری بر شی یه‌مه‌یورسین. نه زمانه قادار وجود وعدم غمنی یه‌یه‌جکسین ؟ حظوظات عالیه‌یی طاتمایانلر ویوکسك بر مفکوره‌یه کوکل ویرمه‌ینلر ایچون دنیا ، بویوك بر زیاندر ، زیانی ترك ایدرسه‌ك سانا یالکز کار قالیر .

511

آزاردل خلق مجویم شبی ،
تا بر نکشند یاربی نیم شبی ،
بر مال وجمال خویشتن تکیه مکن ،
کانرا بشبی برند واین‌را بشبی .

خلقك کوکلنی اینجیتمه‌یه‌لم. تا که کیجه یاریسی «امان‌یاربی!» دیه‌رك فریاد ایتمه‌یه‌لر. مال وجماله کووه‌نمه زیرا مالی بر کیجه، جمالی دیکر بر کیجه غصب وتالان ایده‌بیلیرلر .

512

اول بخودم چو آشنا میکردی ،
آخر زخودم چرا جدا میکردی ؟
چون ترك منت نبود از روز نخست ،
سرکشته بعالمم چرا میکردی ؟

مادام که بدایتده بنی کندیمه آشنا ایتدك ، صوکره بنی

کندمدن نیچون آییردك؟ مادام که ازلدن بری بنی ترك ایتمك فکرنده دکلسین، عالمده بنی نیچون سرسری وپریشان ایتدك؟

513

ای کاش که جای آرمیدن بودی ،
یا این ره را سر رسیدن بودی ،
کاش از پی صد هزار سال از دل خاك ،
چون سبزه امید بر دمیدن بودی !

---

[*] در این امید بسر شد دریغ عمر عزیز :
که آنچه‌در دلست از درم فراز آید ؛
امید بسته بر آمد ولی‌چه فائده زانك
امید نیست که عمر گذشته باز آید . [شیخ سعدی]

J. M. Guyau'نك L'Irreligion de l'Avenir عنوانلی کتاب نفیسنك 338نجی صحیفه‌سنده شو صمیمی وصیجاق سطرلر اوقونور : « ... باشلرمزك اوزه‌رنده اللهك بولوندیغندن بك امین دکلز . ذکامزدن باشقا بر ایشیغمز یوقدر وبو بسیطلمه ایله کیجه‌یه‌دوغرو استقامت آلامز ایجاب ایدییور. باری، بزدن باشقالرینك‌واصل‌اولاجاقلری برارض موعود بولوندیغندن وجولك بر شیئه منتهی اولاجاغندن امین اولسه ایدك ! فقط خایر بو قناعتدن‌ده محرومز : یکی بر عالم آرایورز و بو یکی عالمك‌موجود اولدیغنی ادعاایده‌میورز؛ کیمسه بوعالمه کیتمه‌مش، کیمسه بو عالمدن‌عودت ایتمه‌مشدر؛ اوراده آرام وقرارقیلمادن اول بو عالمی کشف ایتمه‌مز ایجاب ایدییور. مع‌هذا ، یورولماز بر امیدك سوق و تحریکیله ایلریله‌یورز . »

آه كاش ، كه بر آرام وراحت يرى بولونسه‌يدى وتعقيب ايتديكمز يول اورايه چيقسه‌يدى ! آه كاش كه يوز بيك سنه صركرا، طوپراغڭ ايچندن، يشيل اوت كبى، يكيدن چيقمامز، ديريلمه‌مز اميدى اولسه‌يدى !

514

از دفتر عشق ميكشودم فالى ،
ناگاه ز سوز سينه صاحب حالى ،
ميگفت خوشا كسى كه درخانهٔ او ،
يار يست چو ماهى و شبى چون سالى.

عشق كتابندن تفأل ايتدم، بردن بره ، بر حكيم يوركنڭ آتشيله شويله سويله‌دى: بختياردر او كيمسه كه ئه‌ونده آى كبى كوزل بر رفيقه‌سى ، ييل قادار اوزون بر كيجه‌سى اولور !

515

از آمدن بهار و از رفتن دى ،
اوراق وجود ما همى كردد طى ،
مى خور ، مخور اندوه كه كفته‌ست حكيم ،
غمهاى جهان چو زهر وترياك مى .

بهارڭ كله‌سى، خزانڭ كيتمه‌سى دائما دفتر حياتمزڭ ياپراقلارينى دوكر . شراب ايچ، كدر يمه، زيرا حكيم، «جهانڭ غملرى زهر كبى‌در ، بان زهرى شرابدر» ديمشدر .

516

اى دل مى ومعشوق بجودر باقى، [*]
سالوس رها كن ومكن زراقى ،
كر پيرو احمدى، خورى جام شراب ،
زان حوض كه مرتضاش باشد ساقى .

اى كوكل شراب ومعشوقه‌كى زوالى اولمايان علويات وفكريات عالمنده ايدين، ريايى براق، حيله‌كارلقى اتمه. اكر محامد ومحاسنڭ پيروى ايسه‌ڭ (على المرتضى) سى ساقى اولان حوضدن شراب ايچرسين .

517

بر سنك زدم دوش سبوى كاشى ،
سرمست بدم كه كردم اين اوباشى ،

[*] Sully-Prudhomme ڭ Ici-bas عنوانلى منظومه‌سنى ده كورڭ :

Ici-bas tous les lilas meurent,
Tous les chants des oiseaux sont courts;
Je rêve aux étés qui demeurent
Toujours
Ici-bas les lèvres effleurent
Sans rien laisser de leur velours;
Je rêves aux baisers qui demeurent
Toujours...
Ici-bas tous les hommes pleurent
Leurs amitiés ou leurs amours;
Je rêve aux couples qui demeurent
Toujours...

بو كوزل شعرلرى (خيام)، تك بر مصراعده سويله‌مش دكليدر؟
ع. ج.

بامن بزبان حال میکفت سبو ،
من چون توبدم تونیز چون من باشی .

ففوری بارداغی، دون آقشام طاشا چارپدم. بو پارامازلغی سرخوش اولدیغمدان یاپدم. بارداق لسان حال ایله باناددی، که بن سنك کبی ایدم ، سن‌ده بنم کبی اولاجاقسین .

518

بشکفت چوگل روی نکار ای ساقی !
دست از عمل زهد بدار ای ساقی!
زان پیش کاجل کمین کند، روزی چند،
جام می ارغوان بیار ای ساقی !

یارك یوزی گل کبی آچیلدی، ای ساقی! زهد وتقوی ایشندن ال چك، ای ساقی! اجل جانمزه قصد ایتمه‌دن اول، برقاچ کون بزه قیرمزی شراب پیاله‌سی کتیر ای ساقی !

519

برجه ، برجه ز جای خواب ای ساقی !
درده ، درده شراب ناب ای ساقی !
زان پیش که کاسهٔ سرت کوزه کنند
از کوزه بکاسه کن شراب ای ساقی !

یاتاغکدن فیرلا، قالق، ای ساقی ، صاف شراب دولدور، صاف شراب دولدور، ای ساقی! قافاطاسمزدن دستی یاپیلمادن

اول ، دستی‌دن کاسه‌یه شراب دولدور ای ساقی ![1]

520

بگرفت مرا ملالت از زراق ،
بر خیز وسبك باده بیار ای ساقی ،
سجاده وطیلسان بمی ساز کرو ،
تابو که شود لاف من اندر باقی .

ریاکارلقدن کوکلم صیقیلدی باصدی ای ساقی قالق، برنشئه، باده کتیر ، سجاده‌یی وصاریغی ترهین ایده‌رك شراب آل که بنم افتخارم اساسلی اولسون .

521

بر گیر زخود حساب اگر باخبری ،
کاول توچه آوردی وآخرچه بری ،
گوئی نخورم باده که میباید مرد ،
میباید مرد اگر خوری یانخوری .

اگر عقلك باشکده ایسه ، کندی کندیکی امتحان ایت ، کلیرکن نه کتیردك ، کیدرکن نه کوتوره‌جکسین. سن دیبورسین، که « شراب ایچمم ، زیرا اولمك وار » اولمك ، ایچسه‌كده وار، ایچمه‌سه‌كده وار .

---

[1] بونك، کوکلم عشق دولدور ، شوق دولدور ، ایمان دولدور، جان‌دولدور، هیجان‌دولدور! دیمك اولدیغنی اونوتمایلم.

522

باما توهر آنچه کونی ازکین کونی ،
پیوسته مرا ملحد وبی دین کونی ،
من خود مقرم بر آنچه هستم لیکن ،
انصاف بده تراوسد کاین کونی .

بانا نه سویله‌یورسه‌ك جمله‌سی کین و غرض سوقیله سویله‌یورسین ؛ بانا دائما ملحد ، دینسز دییورسین ، بن نه اولدیغمی اقرار واعتراف ایتمکدن چکینمه‌یورم ؛ فقط انصاف ایت ، بانا دینسز دیمك ، بانا بو یولده معامله ایتمك سنك یاپاجاغك ایشمیدر؟ [1]

523

با درد بساز تا دوائی یابی ،
وز رنج منال تا شفائی یابی ،
میباش بوقت الامر نوائی شاکر
تا عاقبت بی نوائی یابی . [2]

[1] «دخل ایدن دیگزه‌باری مسلمان اولسه» دیمك ایسته‌یور.

[2] (ایرانك بزجه اك بیوکك وهر حالده الك قوتلی لیریك عالیجناب شاعری (عرفی شیرازی) نك :

گر مرد همتی ز مروت نشان مخواه ،
صد جا شهید شو، دیت از دشمنان مخواه !

مطلع بلندیله باشلایان غزلنده :

دوا بولاق ایسترسه‌ك درد ایله آکلاش ، شفا بولاق ایچین ، اضطرابدن آغلایوب سیزلامه . فقیرلك زماننده شکر ایت ، فتوره دوشمه ، تا که عاقبت الامر ثروت وسامانه ایره‌سین.

524

پیری دیدم بخانهٔ خماری ،
گفتم ندهی زرفتگان اخباری ،
گفتا میخور که همچوما بسیاری ،
رفتند وکسی باز نیامدباری .

عشق وعرفان شرابی ایچیلن میخانه‌ده براختیار کوردم ؛ ئولنلردن خبر ویرمزمیسین دیدم. جواباً «شراب ایچمه‌یه‌باق، زیرا بزم کبی پك چوق کیسه‌لر کیتدیلر ، بردانه‌سی اولسون بر کره‌جك کیری دونمه‌دی» دیدی [*] .

گرمژدهٔ وصال رسد در نفس بمیر
وز بعد مرك اگر برسد دوست جان مخواه!

بتی کبی فاجع و آتشی کوزللکلر، شعشعه‌دار و مهیج بدیعه‌لر واردر . (دلسنیٔ مولانا) عنوانلی کوچوك کتابمزك 107نجی و108 نجی صحیفه‌لرینه باقك . ع. ج.

[*] حافظ :

نشان عهد وفانیست در تبسم گل
بنال بلبل بیدل که جای فریادست .

دیر . عوامدن بر تورك شاعرینك عینی وادیٔ ملاحظه‌ده:

کلنلر هپ صپی کلدی کیدنلردن خبر کلمز
بو بر سر الهیدر کلن بیلمز کیدن بیلمز . دیر .

بیوك قاپیلری صیره ایله کیجه و کوندوز اولان بو کاروانسرایده ،
نیجه‌سلطانلر دبدبه واحتشام‌ایچنده ساعت مقدره‌لرینی یاشامش‌صوکره
کوچش ، کیتمشلردر!

525

تنکی می لعل خواهم و دیوانی ،
سد رمقی باید و نصف نانی ،
وانگه من و تو نشسته در ویرانی ،
خوشتر بو د از مملکت سلطانی .

بر صراحی قیرمزی شراب ، بر دیوان اشعار ایسته‌رم ؛ حیاتده بر لحظهٔ حضورایله یاریم اکمك کرکدر . بونلراولونجه سنکله برابر بر ویرانه‌ده بولونماق ، بر سلطانك کشورنده بولونماقدن داها خوش و داها علوی در .

526

تاچند حدیث «پنج» و «چار» ای ساقی !
مشکل چه یکی ، چه صد هزار ای ساقی !
خاکیم همه چنك فشار ای ساقی !
بادیم همه ، باده بیار ای ساقی !

بش [1]، و دورت[2]دعوالری نه‌زمانه قادارسوره‌جك ای ساقی! برینی آکلاماقده‌کی کوجلك یوز بیکنی آکلاماقده‌کی کوجلکه مساوی‌در . جمله‌مز طوپراغز؛ ربابی قور ای ساقی، جمله‌مز بادز ، [روزکار کبی کیچیجی‌یز] باده کتیر ای ساقی!

[1] حواس خمسه : سامعه، باصره، لامسه،ذائقه،شامه.

[2] عناصر اربعه : طوپراق، صو، هوا، آتش.

527

تاچند ز «یاسین» و «برات» ای ساقی !
بنویس بمیخانه برات ای ساقی !
روزی که برات مابمیخانه برند
آنروز به از «شب برات» ای ساقی !

«یاسین»دن و «برات»دن داها نه قادار بحث ایده‌جکسین، ای ساقی! میخانه اوزه‌رینه چکیلمش بر بونو یاز، ای ساقی! میخانه‌یه Bono مك کتیریله‌جکی کون، نم ایچین مبارك «برات کیجه‌سی» ندن داها ایی برکون اولور، ای ساقی ! [1]

528

تادرتن قست استخوان و رك وپی ،
ازخانهٔ تقدیر منه بیرون پی ،
گردن منه ار خصم بود «رستم زال»
منت منه ار دوست بود «حاتم طی» .

---

[1] برنجی برات کلمه‌سی «قرآن»ك «برات سوره‌سی» دیمكدر . ایكنجی برات، «بونو» دیمكدر ، كه شاعر بونك مقابلنده ئیده آل شراب آلاجاق ، اوچنجی «برات» اللهك اهل عذابه توزیع ایتدیكی برائت ونجات دیمكدر . دوردنجی برات ، كه «شب برات» صورتنده‌در ، نجات وغفرانك توزیع اولوندیغی كیجه دیمكدر ، «لیلهٔ برات» اسمیله معروف‌در.

وجودكده كيك، دامار، سيكير بولوندوقجه آياغكي حريت و استقلال ئمورنك ديشاريسنه قويمه . ايسترسه « زال اوغلو رستم »[1] اولسون ، خصمه بويون اكمه ؛ ايسترسه « حاتم طى »[2] اولسون ، دوستلكدن ، سنى منت آلتنه آلاجاق بر لطف ايستهمه .

529

تادر هوس لعل لب وجام ميى ،
تادربى آواز دف وچنك ونى ،
اينها همه حشوست خدا ميداند ،
تا ترك تعلق نكنى هيچ نهى .

ايستهديكك قادار دوداق قيرميزيلغى، شراب قدحى هوسنده بولون ، ايستهديكك قادار ، دف ، ساز وناى آوازهلرى آرقاسنده قوش ، الله بيلير ، كه بونلارك جملهسى حشودر ، تفرعاتدر ، عوام ناسى باغلايان قيدلرى ترك ايتمهديكجه سن هيچ بر شى اولامازسين .

530

ميكوش چو زير فلك بى باكى ،
مى نوش چودر جهان آشناكى ،

---

[1] « ايران » ك « توران » ه قارشى شديد محاربهلرنده شهرت آلان ايرانلى قهرمان .

[2] حاتم طى ياخود حاتم طائى بر عرب قبيلهسنك رئيسىدر، كه سخاسى وكرمكارلغى ضرب مثل حكمنى آلمشدر .

چون اول وآخرت بجز خاكى نيست ،
انگاركه برخاك نهئى درخاكى .

مادام كه امان بيلمز قبهٔ سمانك آلتندهسين ، اوغراش ، مادام كه آتشلى جهاندهسين شراب ايچ؛ مادام كه اول وآخرك طوپراقدن غيرى بر شى دكلدر . فرض ايت كه طوپراغك اوزهرنده دكلسين‌ده طوپراغك ايچندهسين .

531

چندان كه نگاه ميكنم هر سوئى ،
از سبزه بهشتست و ز كوثر جوئى،
صحرا چو بهشت است زدوزخ كم كوى،
بنشين ببهشت باپهشتى روئى .

اطرافده هر باقديغيما جنتدن بر باغچه ، كوثردن بر نهر كورويورم . مادام كه صحرا جنت حالنى آلمشدر ، جهنمدن بحثى براق ، بو جنتده بر ملك يوزلو ايله عشرت ايتمهيه باق .

532

درشعبده خانهٔ جهان يار مجوى ،
بشنو زمن اين حديث وزنهار مكوى ،
بادردبساز وهيچ درمان مطلب ،
باغم بنشين خرم وغمخوار مجوى .

جهان دنيلن بو حقهباز ئمونده دوست آراما، بندن بو سوزى ايشيت وصاقين كيمسهيه سويلهمه : درد ايله اوزلاش، درمان

ایچین کیسه‌یه بویون اکه، غم ایله برابر شن وشاطر اولاراق اوطور، غمخوار آراما، غم اورتاغی آراما .

533

دو چیز که هست مایهٔ دانائی ،
بهتر زهمه حدیث ناگویائی :
از خوردن هرچه هست ناخوردن به
وز صحبت هرچه هست به تنهائی .

ایکی شی واردر، که فضل وحکمتك مایه‌سیدر وسویلنمه‌مش قصه‌لرك جمله‌سندن بیوکسكدر : هربنیله‌بیلن شیئی ییمکدن، هیچ برشی ییمه‌مك اولادر، هراوککه کلنله صحبت والفت ایتمکدنسه، هیچ برکیمسه ایله صحبت والفت ایتمه‌یه‌رك تنهاده قالماق اولادر.[1]

534

درباغ چو بد غورهٔ ترش اولدی ،
شیرین زچه گشت وتلخ چون آمد می ؛
از چوب به تیشه کرکسی کرد رباب ،
از بیشه چه کوئی که همی رویدنی .

ایلك بهارده، باغده اکشی اولان قوروق ناصل طاتلی اولدی؟ شراب حصوله کلدیکی وقت نه‌دن آجی اولدی؟ برآغاج پارچاسندن

[1] بو رباعی‌یی بن بویله آکلادم . « نیقولا » ، پاریس طبعنك ترجمه قسمنده باشقا دورلو و یاکلش آکلامشدر .

کسر واسطه‌سیله برکیمسه رباب یاپمشسه [بونی حیرتله کوروزسه‌ك] دائما نی یتشدیرن اورمان ایچین نه دیرسین ؟[*]

535

دانی که سپیده دم خروس سحری ،
هرلحظه چرا همیکند نوحه گری ،
یعنی که نمودند در آیینهٔ صبح ،
کز عمر شبی گذشت وتو بو خبری .

بیلیرمیسین صباح خوروزی نه‌دن علی‌الدوام فریاد ایدیور؟ «عمرکدن برکیجه‌ داها کچدیکنی صباح آیینه‌سنده سانا کوستردکاری حالده سن بوندن بی‌خبرسین» دیه باغیریور .

536

درده می لعل لاله گون صافی ،
بکشای ز حلق شیشه خون صافی ،
کامروز برون زجام می نیست مرا ،
یکدوست که دارد اندرون صافی .

[*] (خیام)، بو رباعی ایله واضح برفکر ونظر افاده ایتمیور، فقط برآز تفکرله درین وبویوك اندیشه‌سی میدانه چیقیور . اوزومی اکشی ایکن طاتلی یاپان، طاتلی اولدوقدن صوکره آجی یاپان کیمیاخانهٔ طبیعته حیرانیتی اظهار ایدیور. برآدامك یاپدیغی زبابی حیرتله تماشا ایدیورز حالبوکه قامیش اورمانلری علی‌الدوام نی یتشدیریور. اصل حیرت وحیرانیت یری اورادر دیور .

لاله رنكنده صاف قیرمزی شراب صوك ، صراحی‌نك بوغازندن ، صاف قانی دوك ، زیرا بوكون شراب پیاله‌سندن غیری بر دوست كورمه‌یورم ، كه درونی پاك ، یوره‌كی صاف اولسون .

537

درده می همچو ارغوان ای ساقی ،
كز غصه بلب رسید جان ای ساقی ،
تا بو كه شوم بیخبر و باز رهم ،
از خویش وزمانه یك زمان ای ساقی !

ارغوان رنكنده شرابی بوشالت ، ای ساقی ! زیرا غصه‌دن جانم دوداغمه كلدی ، ای ساقی ! اولا بیلیر كه ، مست لایعقل اولاراق كندی كندیمدن وزمانه‌دن بر لحظه خبرسز اولور ، قورتولورم .

538

در جام تو یاقوت روان ای ساقی !
بفروز چو یاقوت همان ای ساقی !
برنه بكفم جام كران ای ساقی !
تا زنده كنم زجام جان ای ساقی :

ای ساقی ! سنك جامكده مایع یاقوت وار ؛ روحمی درحال یاقوت كبی پارلات ، ای ساقی ! آغزه طولو باردانی ویر ، تا كه بو شرابله روحمه بر تازه حیات ویره‌یم ، ای ساقی !

539

در حكمت اكر «ارسطو» و «جمهور»ی ،
در قدرت اكرچه «قیصر» و «فغفور»ی ،

می نوش زجام جم كه در آخر كار ،
كر بهرامی عاقبت اندر كوری .

حكمیاتده «ارسطو» و «جمهور»[1] ، شوكتده «قیصر» و « فغفور » اولساكده جام جم‌دن محبت شرابی ایچ ، زیرا هر كسك صوك مرحله‌سی مزاردر ؛ «بهرام» ده اولساك مزار صوك مقامكدر .

---

[1] واسع معلوماتندن دولایی ، وزیر « بزرج مهر » ك لقبیدر . اصلی « بزرك مهر » اولماق محتمل اولان بو كلمه‌یی ش . سامی‌بك مرحوم «بزرجمهر» صورتنده ، «قاموس الاعلام» . درج ایتمش . ایرانك « ساسانیان » خاندان حكمدارلرندن «كیخسرو» و «كسرا» آدلریله‌ده یاد اولونان «نوشیروان» ك وزیری ایدی . نوشیران سلطنتنك بدایتنده اهمالكار وظالم‌دی ، بو سببله ایران ، ویران اولمشدی . بر كون وزیریله برابر كزركن «نوشیروان» بر دیوار اوزه‌رنده ایكی بایقوش كوردی . بایقوشلر بری بریله برشی سویله‌شیرلر كبی باش باشه كلمشلردی . حكمدارك دقتنی جلب ایتدی ، وزیرینه ، بونلر نه یاپیورلر ؟ دیه صوردی ؛ وزیر ، قونوشیورلر و نه قونوشدوقلرینی‌ده آكلادم ، فقط فرمان بویورمازسه كز سویله‌یه‌مم دیدی ؛ حكمدار فرمان ایتدی . وزیر «صاغ طرفده‌كی بایقوش صول طرفده‌كی بایقوشك قیزینی اوغلنه آلماق ایسته‌یور ؛ قیزك آنه‌سی جهاز اولاراق ویریله‌جك شیلرك تعیین ایدیله‌سنی وبا خصوص تازه كلینك مسكنی اولماق اوزره بر ویران كویك بولونماسنی ایستیور . اوده جواباً :

كر ملك این است وهمین روزكار
مژده ویران دهمت صد هزار .

540

درکار گه کوزه گری کردم رای ،
درپایهٔ چرخ دیدم استاد بپای ،
میکرد ، دلیر ، کوزه را دسته وسر ،
ازکلهٔ پادشاه و از پای کدای .

بر چوملکجی نك اعمال خانه‌سنه ، متفکر ، کیردم . چوملکجی چرخنك اوکنده اوستانی آیاقده کوردم . چوملکجی ، بی فتور ، پادشاه کاله‌سندن و دیلنجی آیاغندن دسقی‌یه باش وقولپ یاپمقلا مشغول دی !

541

رو بی‌خبری گزین اگر با خبری ،
تا از کف مستان ازل باده خوری ؛

یعنی زمانمز بوزمان وپادشاه بو [یعنی نوشیروان] اولدوقچه بن ، سانا بردکل ، یوز بیك ویران کوی ویررم دیبور » دیدی .

بو درسدن صوکره «نوشیروان» حیاتنی ، کشورنده عدل ورفاهك حکمران اولماسنه حصر ایتدی ، عقلنی باشنه طوپلادی . « نوشیروان عادل » اسمیله یاد اولوندی . « نوشیروان » دنیادن کیده‌لی چوق زمان اولدیغی حالده « نوشیروان » نام بلندی عدل وخیر ایله مشهور و محترم اولاراق یاشاماقده‌در دیمك اولان

زنده ست نام فرخ «نوشیروان» بعدل
گرچه بسی گذشت که «نوشیروان» نماند.

بیتی (سعدی) یه الهام ایده‌جك عدل وکرم اثرلری براقدی .

تو بی‌خبری بی خبری ، کار تونیست ،
هر بی‌خبری ، را نرسد بی خبری .

اگر خبیر ایسه یعنی حقایقه آشنا ایسه‌ك بی‌خبرلکی اختیار ایت یعنی دنیانك روجه الم ویرن شئونیله علاقه‌دار اولمه ، که ازل مستلرینك ألندن رحیق صفا ایچه بیله‌سین ؛ فقط سن حقیقته بیگانه‌سین اوبله روش حکیمانه‌یی اختیار ایتمك سنك کارك دکلدر . واقف حقیقت اولمایانلره بنم کوستردیکم شیوهٔ حکمتدن نصیب آیرلمامشدر .

542

زنهار کنون که میتوانی باری ،
بر دار زخاطر عزیزی باری ،
کین مملکت حسن نماند جاوید ،
از دست توهم برون رود یکباری .

دقت ایت شیمدی مقتدر ایکن عزیز برجانك عذاب یوکنی خفیفلت ، زیرا بو عاطفت وملاحت دولتی باقی دکلدر ، باشقالارینك ألندن چیقمش اولدیغی کبی بر کون بردن بره سنك‌ده الك‌دن چیقار .

543

سازندهٔ کارمرده و زنده توئی ،
پارندهٔ این چرخ پراکنده توئی ،
من گرچه بدم خواجهٔ این بنده توئی ،
کسراچه کنه که آفریننده توئی .

اولونك ودیری نك ایشنی کورەن سنسین ؛ بو داغینیق جهانی محافظه ایدن سنسین. واقعا بن فنا بر قولم، فقط بو فنا قولك افندیسی سنسین ؛ خالق سن اولدوقدن صوکره کیمك نه قباحتی اولور ؟

544

شاها زمی و مطربی و انجمنی ،
در موسم گل کجا شکیبد چومنی ،
بهتر زبهشت وحور وکوثر باشد ،
باغی وغرابه‌ئی وچنك زنی .

شاهم ! گل موسمنده ، شراب ، مطرب دوستلر انجمنی حاضر بولوندیغی وقت، بنم کبی بر آدام ناصل صبر ایده‌بیلیر. بر باغچه، شراب دولو بر قیریا، رباب نغمه‌لری، بونلرك مجموعی جنتدن ، حوریلردن ، کوثردن ایی‌در .

545

شمعست وشراب وماهتاب ای ساقی ،
شاهد بنی چولعل ناب ای ساقی ،
ازخاك مکو این دل پر آتش را ،
برباد مده ، بیار آب ای ساقی .

ایشته نور ، ایشته شراب ، ایشته ماهتاب ، ای ساقی ! ایشته صاف یاقوت کبی جاذبه‌دار بر حسن ، ای ساقی آتش

کبی یانان بو قلبمی[1] طوپراقله علاقه‌دار ظن ایتمه، روزکاره ویرمه ، آب[2] کتیر .

546

ای بادهٔ ناب و ای می مینائی ،
چندان بخورم ترا من شیدائی ،
کز دور مرا هرکه بیند گوید ،
ای خواجه شراب از کجائی آئی ؟

ای صاف شراب، ای مینا رنکلی باده! محبت شوقیله دلی اولان بن، سنی اوقادار ایچه‌یم ، شرابه اودرجه استحاله ایده‌یم، که اوزاقدن بنی کورن، «شراب افندی نره‌دن کلیورسین؟» دیسین.

547

شاد آمدی ای راحت جانم که توئی ،
تو آمدی ومن نه برآنم که توئی ،

---

[1] La Lyre Turque‌ك 66نجی صحیفه‌سنده Fantaisie اسملی بر منظومه‌م شویله باشلار :

Mon coeur est fait de feu, mon cerveau de soleil
L'univers se résume en mon être éphémère:
J'ai des chants roucoulants et des larmes amères
D'èpouvantables nuits et l'horiron vermeil.

«یوره‌کم آتشدن‌در، دماغم کونشدن یاپیلمشدر» معناسنده اولان ایلك مصراع ایله (خیام)ك بو سوزی آراسنده بریاقینلق کورونیور .

[2] «آب» کلمه‌سنی عیناً براقیورم. چونکه «صو» کلمه‌سنده «آب» کلمه‌سنده‌کی شراب ، لطافت ، قوت ، رونق معنالری یوقدر .

از بهر خدا نه ازبرای دل من ،
چندان می خورکه من نه دانم که توئی .

خوش کلدڭ ای سن کە روحمڭ آرامیسین. سن کلدڭ، فقط کوزلرمە اینانامایورم. الله عشقنەدکل، کوکلمڭ عشقنەاوقادار شراب ایچ کە سنڭ سن اولدیغڭی بیلەمەیم .

548

شیخی بزن فاحشه گفتا : مستی ،
هر لحظه بدام دیگری پابستی ؛
گفتا شیخا هر آنچه گوئی هستم ،
اما تو چنان که مینمائی هستی ؟

بر شیخ ، بر فاحشەیە « سن سرخوشسین وهر لحظە بر آدامڭ طوزاغنە دوشویورسین» دیدی؛ فاحشە، شیخ افندی یە: «نەوت دیدیکلری کڭ هپسی دوغرودر ؛ بن ، سنڭ دیدیکڭ وکوروندوکم کبی یم؛ فقط، أی شیخ افندی، سن دە کوروندوکڭ کبی میسین؟» دیدی.[1]

549

عالم همه گر چو گوی افتد بکوی ،
من مست وخراب خفته بر من بجوی ؛

[1] شو بیت مولانانڭ ، «مثنوی شریف» ندن در :
«شین» ز شیطان «خا» ز خر «یا» ازیزید ،
جمع کردند لفظ «شیخ» آمد پدید. [حاشیهٔ طبع اول]

دوشم بخرابات گرومیکردند ،
خمار همی گفت که نیکو گروی !

بن شراب ایچەرك مست وخراب اولدقدن صوڭرە بوتون جهان بر طوپ کبی بر چوقورە دوشسە، بن ایچین، بر آرپا دانەسنڭ بر چوقورە دوشمەسی قادار تأثیرسز قالیر . دون خرابات دە بنی [ایچدیکم بر کاسە شرابڭ بورجی ایچین] رهن اولاراق آلی قویدیلر «خرابات»ڭ استادی، علی الدوام، «سن نە اعلا رهنسین!» دیورردی .

550

گه گشته نهان رو بکسی نمائی ،
گه در صور کون ومکان پیدائی ،
این جلوه گری بخویشتن بنمائی ،
خود عین عیان هستی وخود بینائی .

بعضی کرە گیزلەنیرسین ، کیمسەیە یوزڭی کوسترمزسین؛ بعضی کرە کون ومکانڭ صورتلرندە کوروتورسین. بوجلوەیی، محقق ، سن کندی کندیڭ ایچین یاپیورسین ، زیرا تماشا اولونان دە ، تماشا ایدن دە سنسین .

551

گر روی زمین بجمله آباد کنی ،[*]
چندان نبود که خاطری شاد کنی ،

[*] (قاموس الاعلام) دە بو مصراع شو شکلدە مسطوردر:
صد خانه اگر بطاعت آباد کنی .

گر بنده کنی بلطف آزادی را ،
بهتر که هزار بنده آزاد کنی .

بوتون بر یوزنی معمور ایتمه‌ك ، بر خاطری خوشنود ایتمه‌ك قادار بویوك بر ایش اولاماز. بر حر آدامی لطف ایله کندیکه کوله ایتمه‌ك، بیك کوله‌یی آزاد ایتمه‌كدن اولادر.

552

کویند مخور می که بلاکش باشی ،
در روز مکافات چو آتش باشی ،
این هست ولی ز هر دو عالم خوشتر ،
آن یکدمه کز شراب بی هش باشی .

دیبورلار، که شراب ایچمه ، صوکرا مضطرب اولورسین وقیامت کونی آتشه یانارسین. بو بویله‌در، فقط دنیانك وآخرتك بوتون نعمت وحظوظاتی شرابك ویردیکی نشئه‌ایله مست کچن بر لحظه‌دن داها ایی و اولی اولا بیلیرمی ؟

553

گر شادیٔ خویشتن در آن میدانی ،
کاسوده دلی را بغمی بنشانی ،
درماتم عقل خویش باشی همه عمر
میدار مصیبت که عجب نادانی .

اگر سن کندی سرور وسعادتکی، آسوده بر کوکلی غمه

دوشورمکده بیلیرسه‌ك. بوتون مدت حیاتکده عقلنك ماتمی طوت، الله بلاکی ویرسین؛ چونکه سن غریب بر نادانسین.

554

آدم چو صراحی بود وروح چو می ،
قالب چو نیی ، روان صدایی در نی،
دانی چه بود آدم خاکی ، خیام ،
فانوس خیالی وچراغی در وی .

آدامك بدنی صراحی و روح ده، صراحینك ایچنده‌کی شراب کبی‌در. قالب، نی، جان ایسه، نی ده‌کی صدا مقامنده‌در. ای خیام اول وآخری طوپراق اولان آدامك ماهیتی نه‌در بیلیرمیسین؟ بر خیال فانوسی ودرونده کی بر ایشیق.

555

گر زانکه بدست آید ازمی دومنی ،
می خور تو بهر محفل وهر انجمنی ،
کانکس که چنان کرد فراغت دارد ،
از سبلت چون تونی وریش چو منی .

اگر الکه ایکی من[1] شرابی کچرسه هر محفلده ، هر مجلسده ایچ، زیرا بویله یاپان کیمسه سنك کبی آدامك بیغی،

[1] من Mèn، تقریباً بر بوچوق کیلولق بر وزن اولدیغی بوقاریده قید ایدلمشدی .

بن کبی آدامك صاقالنی کورمك طاقتسزلغندن قورتولور . [1]

556

گر دست دهد زمغز گندم نانی ،
وزمی دومنی، ز گوسفندی رانی،
باﻻله رخی نشسته در ویرانی ،
عیشی بود این نه حد هر سلطانی .

بوغدای اوننذن بر اکمك، ایکی من شرابه، قویون بودندن بر کول باصدی‌یه مالك بولونجه، ﻻله یاناقلی بر کوزل ایله [حتی] بر ویرانه‌ده اوطورماق ، هر سلطانه نصیب اولمایان بر حظ وسعادتدر .[2]

557

گر شهره شوی بشهر شر الناسی ،
ور گوشه نشین شوی همه وسواسی ،

---

[1] صوفیلره استحقار نظریله باقان زنکین متقیلره تلمیح اولونیور . بیغی ویا صاقالنی کوسترمك . عظمت صاتماق ، استحقار ایتمك معناسنده فارسی بر تعبیردر . بزده « بیق بوکمك» تعبیری بونی بر آز آکدیریر . ع. ج.

[2] خیام بو رباعیده ، خلقك باشنده دکرمن طاشی دوندورن ، خلقك قانلارینی دوندوران، یورکلرینی ظلم آتشیله کباب ایدن ، اثرینی دیدن اهل ظلمه تلمیح ایدییور . بونلره بدل بر اکمك ، بر قویون کول باصدیسی وشراب ایله متنعم اوﻻراق حسن صمدانی‌یی و صمدانیت حسنی محراب ایدنمك هر پادشاهه نصیب اولمایان برنعمتدر دییور. ع. ج.

بزان نبود کر خضر الیاسی، [*]
کس نشناسدترا ، توکس نشناسی .

بر شهرده مشهور اولورسه‌ك انسانلرك الك کوتوسی عد اولونورسین ؛ اکر بر کوشه‌یه چکیلیر ، اوطورورسه‌ك سانا مفسد نظریله باقارلر ، خضر الیاس اولسه‌ك بیله ، الك ایسی کیمسه‌یی طانیاماق وکیمسه طرفندن طانینماماقدر .

558

گر آمدنم بخود بدی نامدمی ،
ور نیز شدن بمن بدی کی شدمی ،
بزان نه بدی که اندرین کون وفساد ،
نه آمدمی ، نه شدمی ، نه بدمی .

جهانه کلمك بنم اختیارمه معلق اولسه‌یدی کلمزدم . کذالك دنیادن کیتمه‌مك الده اولسه‌یدی البته کیتمزدم. فقط الك ایسی‌شو اولوردی،که ، بو کون و فساد عالمنه نه کله‌یدم ، نه بوراده بولونایدم ، نه‌ده کیده‌یدم. [**]

---

[*] بتون نسخه‌لرده «خضر و الیاسی»صورتنده یازیلیدر. فقط خضر ، (الیاس)ك لقبیدر و (الیاس) آب حیات ایچه‌رك ابدی حیاته نائل اولمش بولوندیغنه اعتقاد ایدیلن نبی اسرائیلیدر.

[**] بو رباعی، (خرابات) ده (بایزید بسطامی) نك نامنه مقیددر .

559

می خورکه ظریفان جهان‌را در «ری» ،
بر گرد بنا گوش زمی بینی خوی ،
تاکی کویی: توبه شکستم هی هی،
صد توبه شکسته به که یك کوزه‌ٔ می .

شراب ایچ، زیرا، «طهران»ده جهان گوزللرینك شقاقلارنده ایچیلن شرابدن متحصل واینجی دانه‌لری کبی تر کورورسین . نه وقته قادار « ایواه ، ایواه توبه‌می بوزدم! » دیه‌جکسین؟ یوز توبه قیرماق [توبه بوزماق] بر شراب دستیسی قیرماقدن اهون‌در .

560

ما و می ومعشوق وصبوح ای ساقی !
ازما نبود توبه نصوح ای ساقی !
تاکی خوانی قصهٔ نوح ای ساقی !
پیش آر سبك راحت روح ای ساقی !

بز، شراب، معشوقه، انشراح صباح.. ایشته جمعیتمز تمام، ای ساقی! بزده آرتق توبهٔ نصوح آراماز، ای ساقی. نوح[1] قصه‌سنی نه زمانه قادار اوقویاجاقسین. هر شی‌دن اول ، چابوق اول، بزه راحت روح کتیر، ای ساقی!

[1] قرآنده قصهٔ نوحك، مختلف بش ویا آلتی آیتده تکرار ایدیلمش اولدیغنه تلمیح‌در ، خیام بونی فضله تکرر بولیور . [حاشیهٔ طبع پاریس]

561

نه سوی وصال تو مرا دست رسی ،
نه طاقت هجران تو دارم نفسی ،
نه زهره که باز کویم این غم بکسی ،
مشکل کاری، طرفه غمی، خوش هوسی .

نه سنك وصالكه نائلم واریبور، نه برنفس سندن آیریلیغه طاقتم وار، نه چکدیکم دردی کیمسه‌یه سویله‌مه‌یه جسارتم وار، نه مشکل ایش ! ، غریب درد ! نه گوزل اشتیاق .

562

هنکام صبوح است وخروش ای ساقی !
ما و می وکوی می‌فروش ای ساقی !
چه جای صلاتست خموش ای ساقی !
بکذر زحدیث زهد، نوش ای ساقی!

صباح شرابی ایچمك وجوشماق زمانی‌در ای ساقی! بز، شراب، وشراب صاتانك محلی [میخانه] ، جمله‌سی حاضرز ، ای ساقی! نماز ، جامع نه دیمك ، صوص ! زهد وتقوی سوزندن واز کچ ، نشئه تحصیل و توزیع ایت ، ای ساقی ![1]

[1] خیامك ایچدیکی شراب، روحانی وربانی برشراب‌در، روحی مست ایدن ایلك وگوزللك شرابیدر، الله محبتی عبادالله محبتی‌در، عبادالله محبت وخدمت ایدن ایچون جعلی و رسومی طاعت و عبادت نغمه‌سی دیکله‌مه‌یه نه حاجت وار ! ع. ج.

563

هنکام صبوح ای صنم فرخ پی !
بر ساز ترانهٔ وپیش آور می ،
کافکنده بخاك صد هزاران جم وکی ،
این آمدن تیر مه و رفتن دی .

ای آرقاسی صیرا سعادت کلن صنم ، ای حسن معبود ، صباح اذانی اوقونیور [1] نغمه‌کی اوقو ، شراب صون ! زیرا بو « تیر » آی‌نك کلمه‌سی « دی »[2] آی‌نك کیتمه‌سی یوز بیکلرجه « کیخسرو » و «جمشید» ی یره وورمشدر .

564

هان تا بر مستان بدرشتی نشوی ،
یا از در نیکوان بز شتی نشوی ،
می خورکه بخوردن و بنا خوردن می ،
کر آتش دوزخی، بهشتی نشوی .

صاقین ، محبت شرابیله مست اولانلار حقنده قابا داورانما، ایی آداملارك قاپیسندن استثقال ایله اوزاقلاشدیرلمامایه دقت ایت؛ شراب ایچ؛ زیرا اکر جهنم آتشنه لایق شقاوت اهلندن ایسه‌ك شراب ایچوب ایچمه‌مکله جنت اهلی اولامازسین :

[1] بو معنا ، « پاریس » طبعندهٔ مندرج ایضاحی حاشیه‌دن آکلاشیلیور .

[2] (تیر Tir) و (دی Dey) ، مسلمانلقدن اول والآن «ایران»ك سنهٔ شمسیه تقویمنجه ایکی موسمك اسملری‌در .

565

یزدان خواهم جهان دکرکون کندی ،
واکنون کندی تا نکرم چون کندی ،
یانام من از جریده بیرون کندی ،
یاروزیٔ من زغیب افزون کندی .

نه اولوردی الله دنیایی باشقا دورلو یاپیه‌یدی و شیمدی یاپیه‌یدی تا که ناصل یاراتدیغنی کوره‌یدم ؛ ایسترم که یا بنم آدیمی حیات دفترندن چیقارسین ، یاخود آرزولریمی تطمین ایده‌جك درجه‌ده، خزینهٔ غیبدن نصیبمی چوغالتسین .

566

ای سوختهٔ سوخته وسوختنی ،
وی آتش دوزخ ازتو افروختنی ،
تاکی کونی‌که بر عمر رحمت کن [*]
حق را توکجا برحمت آموختنی .

ای یاغش اولان ایچین یانان ویاغایا لایق اولان ، ای‌سن، که جهنمك آتشی سنکله طوتوشدوروله‌جق یری واردر ، نه زمانه قادار « ای الله ، عمر خیامه رحمت ایت » دیه‌جکسین ؟ سن نره‌ده ، حضرت حقه عفو ومرحمت ایتمه‌یی اوکرتمك نره‌ده؟

[*] بو مصراع شو صورتله‌ده موجوددر :
تاکی طلبی رحمت حق بر خیام .

567

در گوش دلم گفت فلك پنهانى ،
حكمى كه قضا بود زمن ميدانى ؟
در گردش خويش اگر مرادست بدى
خودرا برهاندمى ز سرگردانى .

كوكلمك قولاغنه ، فلك كيزليجه ديدى كه طبيعتك ازلى قانونلرينك حكمى جارى اولدوغنه بو حكمى بندن بيليورسين . بن كندم فاعل مختار اولسه يدم ، بويله دور ايدوب طورمازدم ، كندى كنديمى سرگردانلقدن قورتاريردم . [*]

568

صبحى خوش و خرمست خيز اى ساقى ،
درشيشه كن آن شراب ار شد باقى ؛
جامى بمن آر و دم غنيمت ميدان ،
فردا چو رسد تو نيز خشت طاقى .

لطيف بر صباحدر ، قالق ، آقشامدن شراب قالمشسه شيشه يه قوى ، اوندن بانا بر بارداق وير و بو آنى غنيمت بيل ، زيرا يارين سنده بر كمرك طوغله سى اولاجقسين .

569

اى بادهٔ خوشگوار درجام بهى ،
برپاى خرد تمام بند و گرهى ،

[*] 254 نومرولو رباعى يى ده تخطر ايديكز .

هر كس كه ز تو خورد أمانش ندهى
تا گوهر وى بركف دستش نهى .

اى لذيذ شراب قدحك ايچنده ايسين . عقلك آياغنده برباغ و دوگوسين . سندن ايچنى ، ماهيت روحيه سنى اورته يه قوعادقجه ، براقازسين . [*]

570

تا كى زغم زمانه محزون باشى ،
با چشم پر آب و دل پرخون باشى ،
مى نوش و بعيش كوش وخوشدل ميباش ،
زان پيش كزين دائره بيرون باشى .

زمانه غميله نه وقته قادار محزون اولاجقسين ، نه زمانه قادار كوزك ياشلى و يوركك يارەلى اولاجاق . دائرهٔ حياتدن چيقارلمادن اول شراب ايچمه يه باق ، شن و شاطر برحيات ياشامه يه چاليش .

571

درده مى لعل مشكبو اى ساقى !
تاباز رهم ز گفتگو اى ساقى !

[*] حافظ لسان باده دن نه گوزل سويلر :
مىرا حرام كه خواند كه وقت خوردن من
حلال زاده پديدآيد از نتاج حرام .

يك كوزهٔ مى بده از آن پيش كه دهر
خاك من و توكند سبو اى ساقى !

اى ساقى سنك قوقولو قيرميزى شرابى كاسه‌مه دولدور، كه ديدى‌قودى‌دن قورتولايم . سنك وبنم بدنمزڭ طوپراغندن دستى ياپيلمادن اول بر دستى شراب وير اى ساقى ! [*]

372

آن مايه ز دنيا كه خورى يا پوشى ،
معذورى اكر در طلبش ميكوشى ؛
باقى همه رايكان ترا ، هين هشدار
تا عمر گرانمايه بدان نفروشى .

يمه‌يه وكيمه‌يه [**] متعلق ضرورى حوائجكى الده ايتمك ايچون

---

[*] خاك من و تست كه بادشمال
ميبردش سوى يمين و شمال ،
وربه مثل جام جست آدمى
بشكندش سنك اجل چون سفال . [سعدى]

[**] زواللى بيوك سعدى :
عمر گرانمايه در اين صرف شد
تا چه خورم صيف چه پوشم شتا . ديمشدى :
اسمنى تخطر ايتمه‌ديكم بر شاعر ايرانى :
غرض ازجامه دفع حر و بردست
ندارد ميل زينت آن كه مردست .
دير ، ديكر برى ايسه :

چاليشيرسه‌ڭ حاقليسين . فقط زوائد ايچون ديديمه‌ڭ فضله‌در ؛ دقت ايت صاقين زوائد ايچون قيمتدار عمريكى هدر ايتمه .

373

روزى كه دلم به‌رنك آبى يابى،
دركنج دلم بسى خرابى يابى ،
دربحر دوديده‌ام اگر غوطه خورى ،
گركم نشوى مردم آبى يابى ،

يوزيمى نشه‌لى گورديكڭ بر گون بيله گوكلمڭ بوجاغنده بر چوق خرابه وحزن بولورسين اگر سن داليجه‌مڭ ايكى گوزمڭ عماننده، غرق ونابود اولمازسه‌ڭ صوپريسى بولورسين[*]

مردى كه هيچ جامه ندارد باتفاق
بهتر زجامهٔ كه در او هيچ مرد نيست . دير.
Schiller ڭ Die Fuhrer des Lebens يعنى «حياتڭ قيلاغوزلرى» عنوانلى ومعنى‌دار برمنظومه‌سى واردر، كه اوده «دقت ايت كه عمر عزيزڭ زوائد استحصالى ايچون صائعش اولماياسين» فكرينى ترويج ايدر يولده‌در . ع. ج.

[*] بو رباعى غايت اينجه بر شعر وخيال احتوا ايديور. Paul Verlaine ڭ (Un veuf parle) عنوانلى منظومه‌سى وبو منظومه‌دن شو ايكى نفيس قطعه‌يى خاطرلاتير :

Je vois un groupe sur la mer
Quelle mer celle de mes larmes.
Mes yeux mouillés du vent amer
Dans cette nuit d'ombre et d'alarmes.
Sont deux étoiles sur la mer.

574

خواهی که پسندیدهٔ ایام شوی ،
مقبول قبول خاصه وعام شوی ،
اندر پی مؤمن وجهود وترسا ،
بد کوی مباش تانکونام شوی .

زمانه‌نك یکانیلی وعوام وخواصك مقبولی اولماق ایسترسه‌ك ، حسن صیت وقدرت شکوه‌قازانجه‌یه قادار ، مسلمانك یهودی‌نك ، نصارانك حقلرنده فنا سویلمه ؛ بردفعه قدرت شکوه و نیك نام الده ایتدیکدن صوکره بونلرك هر اوچنك‌ده دیشلرینه طیریان آته‌بیلیرسین .

575

هان تابخرابات مجازی نابی
تا کار قلندری نسازی نابی ،
این ره ره مردان سرافراز انست ،
زنهار دراین کوچه ببازی نابی .

دقت ایت مجلس عرفایه ، اعتناسز کله‌مه‌سین ، فدا کارلق وحریت ارکانی اتمام ایتمکسزین‌صاقین اورایه اوغرامه ، بویول سرافراز انسانلرك یولیدر ؛ صاقین بو طرفه اکلنجه قبیلندن بر کزینتی یاپایم دیمه .

. . . .

Et paix au groupe sur la mer,
Sur cette mer de bonnes larmes!
Mes yeux joyeux dans le ciel clair,
Par cette nuit sans plus d'alarmes,
Sont deux beaux anges sur la mer.

576

چندین غم بیهوده مخور ، شاد بزی ،
واندر ره بیداد تو با داد بزی ،
چون آخرکار این جهان نیستی است ،
انگار ، که نیستی تو آزاد بزی .

بیهوده یره او قادار غم یمه . شن یاشا . بو ظلم واستبداد وادیسنده سن مرحمت وعدالت ایله یاشا . مادام که بو جهانك انجامی یوقلقدر کندیکی یوق فرض ایت آزاد وآسوده یاشا .

«رباعیات خیام»ك الفبائی فهرستی

رباعیلرك ایلك مصراعلری : رباعی نومرولری:

ملك‌الموت سانا مظلم شربتی صوندیغی وقت آل ایچ و دیکسینمه .

دنیا ، ایچنده ، بز خیاللرك كلوب كیتدیكمز بر فانوس خیالدن یا بر «لانته‌رن ماژیك»دن باشقا بر شی دكلدر .

(رباعیات خیام) ك الفبائی فهرستنك صوكی

تشکر

بو ایکنجی طبعی حاضرلارکن معاونت علمیه‌لرنی کوردیکم وراٰیلرندن استفاده ایتدیکم افاضلدن توقادی زاده شکیب ، حسین کاظم قدری ، بها سعید ، ناجی ، م . سلیم بکلره ، ایران مجلس مبعوثانی اعضاسندن آقای حاج میرزا یحیی دولت آبادی‌یه ، میرزا حسین دانش خانه ، روزنامهٔ خاور مدیری سید محمد توفیق خانه ، رباعیاتك مختلف انکلیزجه ترجمه‌لریله (عمرخیام) ك فلسفه‌سنه دائر ونسخه‌لری نادر بر قاچ کتابی تدارك وبونلردن استفاده‌می تأمین ایتمش اولان آمریقالی Mr. Goodsell ، (مونیخ) لی Prof. Dr. K. Sussheim دوستلریمه عرب لسان وادبیاتنده استاد حمدی افندی‌یه ودیکر ارشادکار آشنالریمه شکرگذارلغمی عرض ایدرم. ع.ج.

بر تقریظ دن

(ایران) ك زادکان شعروعرفانندن میرزا حسین دانش خان برادرمزك ایلك طبعمزه تماماً درج ایدلمش اولان توجهکار تقریظندن شو بر قاچ سطری تبرکاً بو طبعمزه‌ده آلیورز :

دوقتور عبدالله جودت بك سلیم بر مقصد ادبینك سوقیله (خیام)ك رباعیاتنی تورکجه‌یه ترجمه ایتمه‌یی درعهده ایتدی . بو ایش مادهً مهم اولدیغی قدر معناً خطیر ایدی. فقط صاحبعزم دوقتور چالیشدی وپك چوق چالیشدی . (رباعیات) ك ماآلنی ترکجه نثره ، فارسیده‌کی قوت وصلابتیله تحویل ایتمه‌یی کندینه نخبهٔ آمال ایدینمدی . کتابك فرانسزجه وانکلیزجه متعدد ترجمه‌لرینه مراجعت ایتدی ؛ مختلف فارسی متنلری آراشدیردی، که بو سعی ترجمه‌نك مطلوبه موافق اولماسی ایچون ضروری ایدی .

ایشك بر مشکل جهتی داها واردی، که اوده مطبوع فارسی متنلرده مندرج رباعیاتك کافه‌سنك (خیام) ك اولوب اولمادیغی مسئله‌سی ایدی . عبدالله جودت بك بونك ایچون‌ده بر چوق وسائطدن استعانه وحتی فقیرایله استشاره‌یه‌ده تنزل ایتدی . هر حالده محترم دوقتورك نشر ایتدیکی بو کتاب شیمدی‌یه قادار ترك لساننده (رباعیات خیام) ك یکانه ومکمل بر ترجمه‌سیدر .

اشعار خیام، هرشیدن اول زردشتی، نیچری [*] و آریه‌ن ایرانك بیوننه گچیریلن قلادهٔ سلطهٔ سامیه‌یه قارشی فصیح بر آوازهٔ اشتکادر. برده (خیام) ده، جوابنی نه معقولاتدن نه منقولاتدن آلامامش اولدیغی شیلره قارشی پك حزین و یأس آمیز بر فلسفه واردر. باقك انکلیز ادیب نامداری Fitzgerald ك بر لسان سحر انکیز ایله ترجمه ایتدیکی شو رباعی‌یه :

Earth could not answer; nor the Seas that mourn
In flowing Purple, of the Lord forlorn;
Nor rolling Heaven, with all his Signs reveal'd
And hidden by the sleeve of Night and Mourn. [**]

---

[*] نیچری Naturaliste مقابلیدر. نیچر انکلیزجه طبیعت دیمك اولان ناچیور Nature کلمه‌سندن آلینمش و عربجه‌لاشدیرلمشدر. ع.ج.

[**] ترجمه‌سی شویله اولابیلیر: ارض جواب ویره‌میوردی؛ افندیلری [یعنی کونش] کندیلرینی ترك ایتدیکی وقت دالغه‌لی مور رنکه بورونمرك ماتم طوتان دکزلر، کیجه‌نك و صباحك یکیله علی الدوام اورتولن و آچیلان ابدی اشارتلری [یعنی ییلدیزلری] ایله دونن کوکلر دخی بانا جواب ویرمیوردی.

J. M. Guyau نك شو آتی قطعه‌سنی‌ده اوقویك :

Non, nulle certitude où l'âme se repose:
Les grands cieux ont gardé leur silence sacré.
-Mais du sombre infini j'ai senti quelque chose
Entrer, en le blessant, dans mon cœur enivré.

فی الجمله خیام، اصل ایرانك، قدیم ایرانك، آریه‌ن (ایران) ك، نجیب و اصیل بر اوغلی، کریم بر زادهٔ آزاده‌سیدر.

حسین دانش

ترجمه‌سی شویله اولابیلیر: «خایر روحك حضور و آرامنه مدار اولاجاق هیچ بر قناعت، هیچ بر علم یقین یوقدر: یوجه سمالر مقدس سکوتلرینی محافظه ایتدیلر؛ فقط مظلم نامتناهی‌دن، مست یورکمی، یاره‌لایاراق، ایچنه برشینك گیردیکنی حس ایتدم. Pascal ایسه :

Le silence éternel de ces espaces infinis m'effraye.

یعنی «بو نامتناهی مسافاتك ابدی سکوتی بنی دهشته دوشوریور» دیوردی.

بعض ترتیب سهولرینك تصحیحی

یاكلش	دوغروسی	صحیفه	سطر
presenti	pressenti	75	3
فسوس	افسوس	121	1
كری	اكری	121	13
بودیها	بودنیها	140	12
لوح محفوظ	لوح محفوظده	140	16
عصای تو	عطای تو	176	14
پوكسورمشدر	پوسكورمشدر	185	15
گم	كم	190	20
شده‌سب	شده‌ست	192	14
عنیمت	غنیمت	271	12
بری بركزك	بری بریكزی	272	13
buvez	videz	290	19
صبح آست ودی	صبحست ، دی	232	21
دام تدویر	دام تزویر	352	13
تدویر	تزویر	352	16

279 نجی رباعینك صیره نومروسی، ترجمه‌سی اوزرنده سهواً دوام ایتدیریلمشدر .